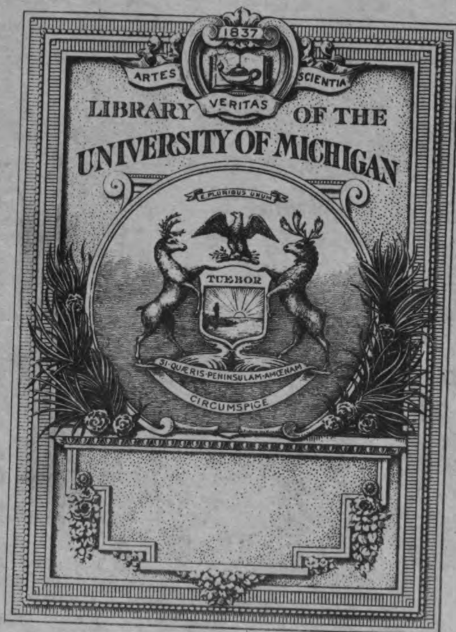
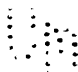
August Strindberg.

1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
E PLURIBUS UNUM
TUEBOR
SI QUÆRIS PENINSULAM AMŒNAM
CIRCUMSPICE

SAMLADE SKRIFTER

AV

AUGUST STRINDBERG

TJUGOFEMTE DELEN

KOMEDIER OCH ENAKTARE

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

KOMEDIER OCH ENAKTARE

AV

AUGUST STRINDBERG

HEMSÖBORNA. HIMMELRIKETS NYCKLAR.
DEN STARKARE. DEBET OCH KREDIT.
MODERSKÄRLEK. BANDET.
INFÖR DÖDEN. FÖRSTA VARNINGEN.
LEKA MED ELDEN.

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1914

HEMSÖBORNA

FOLKKOMEDI I FYRA AKTER

PERSONER.

Carlsson, dräng.
Änkan Flod.
Gusten, hennes son.
Professorn i violin.
Ida, hans piga.
Rundqvist, dräng.
Norman, båtsman på permission.
Pastor Norström.
Jaktuppsyningsmannen.
Fiskköperskan.
Provresanden.
Barnmorskan.

I Stockholms skärgård i våra dagar.

Sceneri.

(Det samma för alla akterna.)

En fiskarstuga hos rikt folk. Bjälkar i taket behängda med nät, åror, vettar (bulvaner), stövlar, kläder, garnhärvor. Brödspett mellan bjälkarne. På väggarne bössor, jaktväskor, kruthorn, vettar, yxor, isbillar o. s. v.

Dörr i fonden och ett fönster på var sida om dörren. Genom dörr och fönster synes ett skärgårdslandskap. Landskapets första plan grantoppar och talltoppar (varigenom stugan antages ligga på en backe), därbakom fjärd med holmar, kobbar och längst ut skär med fyrtorn, samt små öppna havsgatt mellan skären.

Till vänster i stugan i hörnet en spis; på vänstra väggen en sov-lave; därframför ett stort matbord med stolar och bänkar.

På högra väggen en tvåmanssäng; en stor kista, en bandstol, huggkubbe etc.

Framför vardera fönstret ett bord med böcker, och i fönsterna blomkrukor.

AKT I.

Scen I.

UPPSYNINGSMAN och MADAM FLOD vid bordet drickande kaffe.

UPPSYNINGSMAN

med ett järnspö, som tullkarlar undersöka gods med.

Tio riksdaler banko, madam Flod, tio riksdaler banko, det är ju som en pris snus för henne! Jag vet

att ni har slaktat sex kor och fått pris på köttet. Madam Flod, hör nu, bara för den här gången till, tio riksdaler banko!

MADAM FLOD.

Ja, si det är nog inte så som han säger, för si pengarne skulle gå till foder och bräder, och så skulle vi ha nytt segel till sumpen, och för rexten är uppsyningsman redan skyldig mig så mycket pengar...

UPPSYNINGSMAN.

Ja, si det vet vi, och det håller vi räkning på, men den här gången är det rena allvaret... Madam Flod, nu ska jag säga någonting som är oss emellan — jag tror att jag har'n i fenan snart — jag har'n.

MADAM FLOD.

Ocken har han?

UPPSYNINGSMAN.

Lurendräjarn vet jag! Men han ska få gå i sumpen och stinna till sig lite först innan jag knäpper honom. — Men när jag får fatt'en — ja jag säger inte mer. Kom ihåg bara far min, som grep sig tio tusen riksdaler på en natt! Det smakade det! Tio tusen riksdaler i manufakturvaror och franska Bourdåviner!

MADAM FLOD.

Asch ja, det där har han spelat om i tolv år och det smugglar ingen människa mer...

UPPSYNINGSMAN.

Såå! Inte det! Inte det? Men tänk om jag visste någon jag! Om jag hade slag på en gök som går och ser skenhelig ut — som...

MADAM FLOD.

Äh ja, nu är det Carlsson igen! Si den ska då alla äta på, men det är därför att han är en rivande karl. Var det inte på slutningen med hela gården, när han kom sta; låg inte korna på knä och tuggade mossa; höll inte taket på att falla in i lagårn... Ja, si det är en karl som räcker hela dan det! Och arbeta får han för hela matlaget! Där ska den välsignade pojken ligga på sjön och klå efter fågel med Norman, och den där gamla Rundqvist, som man fått för sina synder, den går och är liksom sjuk jämt och samt, när han inte ligger och sover oppe på laven! — Är han däroppe kanske? — Är Rundqvist där? — Nej! Han måtte vara ute!

RUNDQVIST

sticker ut huvet från laven och gör en grimas.

MADAM FLOD.

Nej, si Carlsson det är en annan sort det — och vad uppsyningsmans spekulationer på hans smugglingar anbelangar, så är det bara konster. Hur gick inte uppsyningsman häromsistingens och spekulerade ut att det var fiskköparmadamen som smugglade all rom och konjak här på orten — ja, jag minns nog hur han ville dra opp kläderna på den stackars människan för att se åt om det var riktigt med henna...

UPPSYNINGSMAN.

Madam Flod! Inte tala om den snön som föll i fjor! — Jag vet att det är någon här på trakten som smugglar — men vem det är — — si det vet jag inte.

MADAM FLOD.

Nå, si då vet han ingenting! — Men det kan också vara att det är ett fel på honom, som går och ser i syne!

UPPSYNINGSMAN.

Madam Flod, säg inte så — jag menar ingenting ont om Carlsson, och det är inte något fel med mig! — annat än att jag har svårt om pengar.

MADAM FLOD.

Nå, så kan han gifta sig med fiskköperske-madamen. Hon har mera guld än det som sitter på fingerknogarna!

UPPSYNINGSMAN.

Jag, gifta mig? Aldrig, Madam Flod! Aldrig! Förr ska ni se sju torsdagsnätter i en vecka än ni får se uppsyningsman lyfta en stubb!

MADAM FLOD.

Ja, säg det! Liksom han inte skulle varit och nosat på särk förr!

UPPSYNINGSMAN.

Madam Flod, jag har varit och nosat, men jag har fått för att nosa! Och gå i säng med den där stora vampyrian! Huj! Jag skulle drunkna... Madam, tro mina ord!

MADAM FLOD.

Tala inte så högt han, madam Styv är inte långt borta!

UPPSYNINGSMAN.

Ja, det är ett helvete, madam, ett rent helvete! Nu ska vi väl sta och segla igen!

MADAM FLOD.

Är han rädd för madam Styv, efter han ska segla med detsamma! Sitt nu ett ögonblick och drick en halv med oss.

UPPSYNINGSMAN.

Är jag rädd! Sir jag rädd ut! Kan madam Flod säga det uppriktigt?

MADAM FLOD.

Se så, se så, ta sig inte så när nu; hysch, här kommer gumman!

Scen II.

UPPSYNINGSMAN. MADAM FLOD. MADAM STYV.

MADAM STYV

in med en korg höns i ena handen och ett knyte i den andra; baxnas när hon får se Uppsyningsmannen; rätar opp sig och stiger fram.

Kära hjärtans en sån värme i denna afton; och där sitter uppsyningsman själv i stället för att vara ute på sjön; kan en tänka sig att jag var så nära deran att få fatt i smugglaren i dag att det hängde på ett hårsmån; nu ska madam Flod ge mig en kopp kaffe, så ska jag bjuda på något gott!

Sätter sig vid bordet.

MADAM FLOD.

Det ska jag visst göra det, kära madam, och var så god och sitt ner, men akta sig för uppsyningsman, för han har sina funderingar åt madamen!

UPPSYNINGSMAN

vänder ryggen åt madam Styv och stoppar en rotpipa.

Asch!

MADAM STYV

tar upp en rombutelj ur knytet och drar upp.

Va för något! Går han och inbillar sig att det är jag som smugglar!

UPPSYNINGSMAN.

Hör nu, madam Flod, har — har jag sagt något sådant! Kan madam Flod — säga — att jag har sagt något sådant. Uppriktigt talat — k a n madam Flod...

MADAM FLOD.

Har han inte sagt...

MADAM STYV.

Tyst nu så ska ni smaka på min rom! — Skänker i.

UPPSYNINGSMAN.

Tack för mig, jag förtär ingenting!

MADAM STYV.

Nå så låt bli då! — Gutår madam Flod!

MADAM FLOD.

Välbekommet kära hjärtans!

MADAM STYV.

Nå, det var en håle till dräng ni har fått på gården; stor i orden och liten på jorden.

MADAM FLOD vasst.

Hur så! Är det något fel på honom?

MADAM STYV.

Fel? Ja inte vet jag, för jag har inte probera honom.

MADAM FLOD.

Nå, vad har en då att tala på'n?

MADAM STYV.

Tro mina ord, madam, den där tar ni inte där ni släpper'n, och är det inte en spefågel, så har jag inte sett'en längre än till ögontänderna.

MADAM FLOD.

Är det inte som själva håken, att när man äntligen har fått en karl, som duger något till, så ska varenda dagdrivare komma och sätta en klick på honom.

UPPSYNINGSMAN
luktar misstänksamt på rommen i glaset.

Bra, madam Flod, mycket bra sagt!

MADAM STYV blossar opp.

Madam Flod lilla, madam Flod lilla! Vad var det jag hörde om dagdrivare! Skulle det möjligen vara någon pikning åt mig, kanske. Fiskhajen, si, som går och lurar bönderna på fisk — tror ni inte jag hört era kabaler på Fjäderholmarne — tror ni inte jag vet vad Gusten sitter och dräller ur sig på Messingstången, när han har fått ett par lassar. — Sir ni, jag har reda på mig jag; och jag vet att ni har sålt självdöa stekgäddor för åtta skilling marken när de gällde sex och en halv i stan — för det hörde jag hos Rönnbergs i Fiskargången, när jag var inne och skulle köpa ett förklädstyg åt min systerdotter, som skulle gå fram för Runsen i Storkyrkan om anda påsken — och det här var om onsdan före palmsöndan, då jag var inne med skötströmming, som jag fått för åtta skilling valen av Svinockarn — och då talte madam Rönnberg om — fru Rönnberg guvars — för att

mannen är vaktmästare i Riksbanken, fast hon inte äger lintyget på kroppen men ska ha bänknyckel ändå i Maria och fara på lustresa till Gripsholm, i hatt förstås — ja, och då talte hon om — ja, madam Flod — då svor jag en ed så dyr att de skulle få hugga nacken av mig, om jag mer skulle handla så mycket som en abborpinne av Hemsöarna — fy vale! Men si jag är en människa jag, och jag är varken småaktig eller långsint, och vi kan vara lika goda vänner för det, fast jag tycker att det blivit andra ordningar på gården sedan Floden dog och den här friskalaren kom till byn — ja tro mina ord, så sant jag sitter här, att den karlen inte har rent prestbetyg — jag säger inte det därför att han satt opp fisken och väger med tummen — men jag vet vad jag vet och skälm är den som säger mer!

UPPSYNINGSMAN.

Bra talat, madam Styv! Mycket bra!

MADAM STYV.

Om jag talar bra eller illa kommer inte honom vid för det begriper inte han mer än suggan på väderkvarn.

UPPSYNINGSMAN luktar på rommen.

Kallar hon mig för sugga, det kan hon vara själv för två personer! Men var har hon fått den här rommen ifrån?

MADAM STYV.

Duger den inte, kanske? Är den inte fin nog åt en tullvakt...

UPPSYNINGSMAN.

Uppsyningsman, om jag får be! Jo, jag tycker den är alldeles för fin för en madam Styv!

MADAM STYV.

Han menar att jag inte fått den på ärligt sätt; tror han att den som har sparbanksbok och trähus i Katrina församling går sta och tar en butelj Jamaica-rom! Nej, uppsyningsman, den som har varit gift tre gånger som jag...

UPPSYNINGSMAN reser sig.

Kors i Jösu namn, har hon varit gift tre gånger! Vad har hon gjort av männerna — hon ser min själ ut som om hon hade svalt dem! Tre stycken! Å Herre Gud! — Dog de en naturlig död?

MADAM STYV.

Naturlig? Jo det kan han lita på! Och den sista — det var Styv — det var den bästa av dem — han dog på Sabbatsberg om dan för julafton i galopperande lungsot och ligger på Nya körgårn i vestra allén — ja jag säger det och lägger det till, att salig Styv — han var separationskarl när jag fick fatt i honom, och det var om våren — samma vår som ackuschörskan blev överfallen av Estlänningarne ute på Skräddarkobben.

MADAM FLOD.

Har hon reda på den historien också?

MADAM STYV.

Måtte väl det. Det stod ju i bladena vart eviga ord! Och det var tre Estlänningar i rad. Kan man tänka sig ett sådant spektakel — och hade det varit jag, så skulle jag inte sett en människa i ansikte i all min dar efter det!

MADAM FLOD.

Se så, nu skäller rackan igen — här kommer mera främmande!

UPPSYNINGSMAN

skall smyga i sig sitt glas, men Rundqvist har obemärkt sträckt ut armen och tömt glaset.

Vad tusan...

MADAM STYV.

Här är då som en gästgivargård och jag skulle inte hålla ut en vecka om jag var hemma här — men låt nu se om det inte är grosshandlarn som kommer!

MADAM FLOD.

Det kunde nog hända det, för vi ha inte sett honom på hela denna månaden!

UPPSYNINGSMAN.

Kommer nu den där spektakelmakarn så går jag straxt min väg.

MADAM FLOD.

Si så, ska han nu gå igen, bara han får höra att det kommer någon!

UPPSYNINGSMAN.

Madam Flod, ni tror väl inte att jag är rädd för grosshandlarn heller, fastän jag är skyldig honom tjugofem riksdaler för cigarrer och småtärna! Tror ni att jag är rädd! Jag var inte rädd för madam Styv, fastän jag var skyldig sextio riksdaler!

MADAM FLOD.

Nå, men så sitt då, människa — och visa att han inte är rädd! — Där ha vi grosshandlarn!

Scen III.

UPPSYNINGSMAN. MADAM FLOD. MADAM STYV. RUNDQVIST (tidtals osynlig) och PROVRESANDEN.

PROVRESANDEN

in i vårrock och hög svart hatt, två provlådor, en i var hand.

God dag, käringar! God dag, tullsnok! God dag, din lata Rundqvist — jag ser dig nog fast du gömt dig i halmen!

ALLA.

Välkommen grosshandlarn!

PROVRESANDEN.

Jag undrar det jag!

Slår i ett glas av rommen, dricker och luktar i glaset.

Var har du stulit den där Styv!

MADAM STYV.

Å skäms!

PROVRESANDEN.

Hör du snok, sitter du och låter bjuda dig på smuggelgods!

Tar järnspöt och sticker madam Styv på magen.

Kan du inte se att kärngen är oppstoppad! Lika säkert som jag kan ta Rundqvist på hyllan där!

Sticker med spöt in på laven.

RUNDQVIST skriker.

Åh Herre Je, han sticker ju rakt igenom mig!

MADAM FLOD.

Tänk en sån håle, som har legat däroppe hela tiden! Och som skulle ha varit ute med stornoten!

PROVRESANDEN.

Nu ska ni handla av mig bondbassar! Öppnar lådorna. Se här har ni torsklinor för aderton skilling; du ska ha sex stycken, madam Flod, det ser jag på dig.

MADAM FLOD.

Nej, si det kommer då aldrig i frågan!

PROVRESANDEN.

Tyst du, det vet du inte! — Och här har du två gross stångkrok, med engelsk messingstafs! — Madam Styv ska ta en stuv buldan till förklän! Kan du se att det är prima vara! Den är så tät så du kan bära både ved och vatten i'n!

MADAM STYV.

Ja, si det kommer aldrig i frågan att jag köper det av honom, som jag kan få i stan!

UPPSYNINGSMAN.

Har grosshandlarn några cigarrer i dag? Några lätta...

PROVRESANDEN.

Nej, jag har bara en sort och det är kontanta cigarrer! Du skall betala mig dina sextio riksdaler först! Du! — Men hör du madam Flod! Vad är det för en knöl till dräng du har fått på gårn! — Tänk att den långåkarn inte ville låta mig dra båten i hamn!

MADAM FLOD.

Nå, Gud sig annåda, är det inte som själva hin håken farit i mänskorna sen den beskedliga Carlsson kom till byn. Här går han och släpar och stretar så han kan släpa livet ur sig, och ändå ska vareviliga

en komma och gnaga på honom! Har han inte kanske skaffat oss badgäster för första gången, har han inte satt jorden i stånd så att rågen står tjock som en fäll! Och si det är inte någon super och slarver, som går och drar med pigor och tross...

PROVRESANDEN.

Hm, hm!

MADAM FLOD.

Ja hosta han, kan en säga annat än jag sagt, så säger en inte vad sant är!

PROVRESANDEN.

Hör du madam Flod, om du är rädd om din skatt, så ska du se efter att han inte går i stuthagen med professorns Ida! — Ser du nu att du blev röd i benan som en sarv! Jaså du gamla galanta — står det till på det viset! — Se där, Rundqvist, har du din mungiga, som du beställde — slit den med hälsan!

Kastar en mungiga upp på laven åt Rundqvist, som strax börjar blåsa en schottisch.

Scen IV.

UPPSYNINGSMAN. MADAM FLOD. MADAM STYV. PROVRESANDEN. IDA.

IDA in med en gräddkanna.

Kära madam Flod, nu måste jag ha grädda för pastorn har kommit på besök till professorns och vi ska behålla honom till kvälln! Skynda sig nu madam, för pastorn kommer ner på visit på ögonblicket!

MADAM FLOD.

Nå kors i alla dar!

UPPSYNINGSMAN reser sig.

Nu får jag bestämt lov att segla!

MADAM STYV.

Och då får jag segla me till Dalarön!

MADAM FLOD till Ida.

Gå nu ner till flickorna med gräddkannan och stå inte här.

PROVRESANDEN
tar Ida om livet och följer henne ut.

Kom du, så ska jag visa dig den rätta vägen!

Alla draga sig åt dörrn, då PASTORN inträder följd av PROFESSORN.

Scen V.

UPPSYNINGSMAN. MADAM STYV. PROVRESANDEN. IDA. MADAM FLOD. PASTORN i dörrn. PROFESSORN bakom.

PASTORN.

God kväll i stugan! Här är mera folk än i körkan!

Alla utom madam Flod smyga sig förbi Pastorn efter att ha hälsat.

MADAM FLOD.

Välkommen pastorn och var så god och stig fram och sitt!

PASTORN.

Tack ska du ha Anna Katrina, ett ögonblick ska jag sitta ner, annars är jag hos professorn!

PROFESSORN
i dörren; nickar förståelse, stannar ett ögonblick och går sedan.

Scen VI.

PASTORN. MADAM FLOD.

PASTORN vid bordet.

Nå, du Anna Katrina, hur hänger det nu ihop med det här pratet om dig och Carlsson här!

MADAM FLOD.

Nej, har man nånsin hört på maken; här kommer inte ett levande liv genom dörrn utan att han ska sta och hacka på den där stackars Carlsson! Jag tror rakt att jag går åt, när jag inte kan slippa ifrån det här välsignade pratandet; ja, jag säger det, att flyger jag inte i flisor efter allt detta, så vill jag vara skapt som en nors!

PASTORN.

Se så, se så! Brinner det i gamla kroppskrället än, Anna Katrina! Inte ont i det, men du ska tänka på vem du ger till styvfar åt pojken!

MADAM FLOD.

Jaså, det är pojkstrunten, som skickar fram den ena efter den andra...

PASTORN.

Det skickar ingen mig längre än jag vill — men det är Carlsson vi ska tala om! Var kommer den där friskalarn ifrån, som faller ner på er så där? Vet du vad han var förut? Om han har rent prästbetyg, om han är straffad?

MADAM FLOD.

Asch! Jag vill aldrig höra talas om'et!

PASTORN.

Ja ja! Men vi ska ta reda på det först innan vi släpper honom i smörtråget! Kom ihåg, att han inträder som en utbörding och kan bli vid gårn om ni får barn! — Hör du, Anna Katrina, du tycker väl inte illa vara om jag frågar dig på samvete — hm! hur tror du det kan gå med arvsrätten om du skulle ränna sta och gifta dig! Tror du att du — kan få några arvingar?

MADAM FLOD.

Ja, si pastorn, det är inte gott att säga på förhand, men kommer det an på mig, så tror jag inte något ska fela!

PASTORN.

Jaja! jag frågar bara, och frågan är fri, när han är hövlig!

MADAM FLOD.

Gubevars!

PASTORN sneglar på rommen.

Ja, det var allt vad jag hade att säga dig — nu väntar professorn, och jag måste gå.

Paus.

Hm! hm!

MADAM FLOD.

Nå, ska pastorn gå nu! Han kan inte sitta ner ett ögonblick!

PASTORN skruvar sig.

Sitta kan jag inte, men är det så...

MADAM FLOD.

Jag tänkte pastorn ville läsa lite ur boken för mig, och det kunde väl behövas efter allt det här spektaklet...

PASTORN sur min.

Ja, sir du, boken har jag inte med mig, men nästa gång ska du få en tröstegrund.

Scen VII.

PASTORN. MADAM FLOD. CARLSSON in, i förskinn och med yxa, stora sjöstövlor och mössa.

CARLSSON
förtroligt, torkar handen på förskinnet och räcker pastorn.

Nå, det var roligt att se pastor Norström hos oss! Vill han inte hålla till godo och stiga fram och sitta!

PASTORN
utan att ta emot Carlssons hand.

Vet hut! — Adjö, madam Flod! Går.

Scen VIII.

CARLSSON. MADAM FLOD.

CARLSSON.

En sån en! Nu är han morsk nu, sen han fått fatt i min professor, men när jag träffar'n ute på en kobbe, då säger han inte nej för en klar sup! — Säg, moster, var inte Ida här ijåns!

MADAM FLOD.

Hur så?

CARLSSON.

Jag frågar jag bara!

MADAM FLOD.

Jo, det var hon, men så slank hon ut med grosshandlarn.

CARLSSON.

Vart bar det av då?

MADAM FLOD.

Jag kan inte säga riktigt, men jag tyckte att de drog åt stuthagen!

CARLSSON.

Vänta lite! — Jag tror jag måste tala vid grosshandlarn innan han reser...

MADAM FLOD.

Nå, då brådskar det inte — för han har sina lådor kvar här!

CARLSSON.

Ja, men måske han har glömt dom!

MADAM FLOD.

Nej, det tror jag inte! Att han skulle glömma sina grejor! — Sitt nu, Carlsson, och låt oss tala; vi har så mycket ospråkat!

CARLSSON.

Ja, men det ska gå fort det, för jag ska ut med tjurn till kobbarna.

MADAM FLOD.

Det kan han ju inte ensam, när pojkarna ä ute på sjön.

CARLSSON.

Kan jag inte! Men är inte pojkarne till städs, så är det inte mitt fel.

MADAM FLOD.

Inte alldeles, men si Carlsson har ju kommit hit för att vara liksom för mer och därför ska han hålla efter folket.

CARLSSON.

Ja, är det så att jag ska vara kustus, så ska också moster hålla mig om ryggen, men när en själv ska gå som dräng, så blir respekten borta.

MADAM FLOD.

Nå, men varför går han också så där med bukskinn och stortröja och ser ut som en rothuggare.

CARLSSON.

Ja, varför? Man tar på sig vad man har, och det bästa är gott nog!

MADAM FLOD.

Nå, är det bara det som felar, så kan det snart vara hjälpt. Vill han titta hit ett tag, så ska han få se om det finns något som passar.

Tar fram en nyckel och går till kistan.

Lyft där ett tag nu på den ändan!

De lyfta fram kistan på golvet. Madam Flod öppnar locket och plockar fram klädesplagg.

CARLSSON.

Där va moltum där!

MADAM FLOD.

Si här ha vi ett par benkläder av korderoj — som Floden lät göra till körkvärdens bröllop. Se på dom, Carlsson! De ha inte varit på mer än två gånger. Passar de!

CARLSSON
mäter utanpå sina kläder.

Jag tror jag får lov att ta av förskinnet, vet nån! Ja, de va inte så dåliga — lite trånga i grena bara! — Men va ska Gusten säga om det?

MADAM FLOD.

Ah, pojken! — Och si här ha vi hans brudgumsskjorta, som jag ämna ta till svepningen — men den ska vi gömma i alla fall!

Carlsson gör en grimas.

Och här ha vi en rock av kamgarn — den köpte vi till Gustens dop och den var rasande dyr — ja tror att klädet kosta två riksdaler aln —

CARLSSON tar på rocken.

Den sitter ackurat som den vore gjord! — Lite stor i axlarna, men det kan man växa i! Och där ha vi en annotationsbok i bröstfickan med blyharzpenna —

MADAM FLOD.

Den kan han behålla, så har han någonting att skriva opp med! Och här ha vi —

Får opp linne, ylle och kalsonger.

CARLSSON.

Nu är det bra, moster! — Nu är det bra! — Så! nu kommer Gusten och Norman hem! Säg nu ingenting, så ska jag kurera Norman jag, bara moster narrar ut Gusten!

Och Rundqvisten ska jag väl få frisk i röda rappet! för det har jag redan ställt om! — Och sen ska di se att här ska bli andra ordningar på gårn, bara moster håller mig ryggen fri!

Hysch, nu är di här!

Scen IX.

CARLSSON. MADAM FLOD. GUSTEN och NORMAN in jaktklädda med sjöfåglar i handen.

GUSTEN
kastar fåglarne på bordet.

God kväll i stugan! Här har du kött, mor!

MADAM FLOD.

God kväll, själv! Nu ha ni varit borta en evig tid!

GUSTEN.

Säg inte det, du! Sommarn är lång och nu växer det av sig själv, så det brakar i luften.

MADAM FLOD.

Jo, vad det växer sen! Och tror ni att vi fått tjurn ut till kon'na i denna dag!

GUSTEN.

Å, den saken kan väl Carlsson sköta om, som vi liksom enkom fått hit för sådant! — Men det var håken vad han har blivit schangtil — och annuttaschionsbok har han också! — Nu ska det väl bli skriva opp, eller hur Norman! Nu är det bäst vi ser opp!

MADAM FLOD.

Hör du Gusten, vill du komma ner med mig i köket, så få vi talas vid litet!

GUSTEN.

Det kan jag väl göra, helst vi nog ha att språkas vid utan att det rör vem som helst.

MADAM FLOD till Norman.

Han kan stanna här och få sig något till livs!

NORMAN som velat smyga ut.

Jaså — jag tänkte få gå ner till sjön först och ta reda på grejorna.

MADAM FLOD.

Dit ska jag skicka någon ann! Sitt ner han bara och få sig ett glas! — Kom nu Gusten! Går.

GUSTEN i det han går.

Stå på dig nu Norman!

Scen X.

CARLSSON. NORMAN.

CARLSSON skänker i glasen.

Välbekommet!

NORMAN.

Tack själv!

CARLSSON diplomatiskt.

Nåå, det skjuter bra?

NORMAN.

Det skjuter värre!

CARLSSON.

Hör du Norman! Moster tycker att du är en galant pojke och hon vill bättra på din lön! Har du något emot det?

NORMAN.

Ne' vars!

CARLSSON.

Jag vet att du är själva besen att arbeta när du sätter till, men det här välsignade skytteriet med pojken kommer att förstöra alltsammans. Du får lov att sluta med det. Vill du lova det?

NORMAN.

Nå, vad får jag då?

CARLSSON
tar upp annotationsboken.

Ge mig si! — Du har tolv riksdaler i mån'; du ska få fjorton och ett par sjöstövlar.

NORMAN.

Jaa! — Får jag fritt brännvin till?

CARLSSON skriver i boken.

Ge mig si! — Brännvin — va ska vi säga: ett halvt kvartér, det är sex halva kvartér.

NORMAN.

Sju halva — i veckan, sätt åtta du, så är det en halv kanna!

CARLSSON.

Ja, jag ska tala vid moster först!

NORMAN.

Ja, si då blir det ingenting av!

CARLSSON skriver.

Vänta lite nu! — Vi säger åtta då! Men då ska det vara sagt, och du går inte och drar till sjöss mer utan håller dig hemma!

NORMAN.

Ja är inte så het på't, ska jag säga, för jag får bara sitta och ro åt'en, och så går han bakom buskarna och super själv!

CARLSSON.

Skål då, och så är det sagt!

NORMAN.

Gutår på det!

CARLSSON
blinkar hemligt förstånd åt Norman.

Nå, du lella Rundqvist; hur är det med dig då? Du ska vara krasslig du, hör jag.

RUNDQVIST
sticker fram huvet och gnäller.

Jo, det krallar och går, men det går långsamt!

CARLSSON
blinkar alltjämt åt Norman.

Nå, men säg var det onda sitter; det ska väl kännas värre på ett visst ställe.

RUNDQVIST listigt.

Ja, si på sådant ställe har jag inte varit på länge!

CARLSSON.

Si då vet jag precis vad det är! Du har mask, Rundqvist! Och då finns det inte bättre bot än rom. Kom ner ska du få en rom-grogg! som ska ta lever och lungor ur dig!

RUNDQVIST.

Ja, om jag bara kunde komma så långt.

CARLSSON
slår i ett stort glas, och häller ur en apteksflaska.

Kom du bara; du ska få gå och lägga dig sen!

RUNDQVIST.

Är det riktigt säkert det?

CARLSSON.

Alldeles säkert!

Går till laven och hjälper Rundqvist ner.

RUNDQVIST haltar fram till bordet.

Kan nån tänka sig, att jag skulle kunna dricka ur allt det där på en gång!

CARLSSON.

Ta't du och du ska känna vad det gör gott i kroppen!

RUNDQVIST.

Ah, det är som att gå till döden — håll mig i hand, Carlsson — och om jag dör, så hälsa mina vänner — stora och små — kända och okända! Hu!

Dricker ur glaset.

Vet nån, jag tror jag får slag!

Det har mörknat och börjat blåsa under senare delen av scenen.

CARLSSON.

Det var hålen vad det börjat blåsa opp! Och vi som ha alla flundernäten i sjön! Ock — ock — ock!

Reser sig.

Scen XI.

CARLSSON. NORMAN. RUNDQVIST. PROVRESANDEN in.

PROVRESANDEN
lägger igen sina lådor.

Här blir storm till natten och ni måste ge mig härbärge! Det törs inte fan ut i sådant väder! Var får jag ligga någonstans?

CARLSSON.

Ja, det blir svårare det! för här finns ingen plats!

PROVRESANDEN.

Jaså, det är du din knöl! Hör du du!

Tar upp en sten ur fickan.

Kan du säga mig mellan fyra ögon, var den stensorten finns?

CARLSSON.

Är det guld kanske?

PROVRESANDEN.

Kanske! Men svara på min fråga!

CARLSSON.

Det är ju Rågholms röd-sten, vet jag! Är det inte så, Norman?

NORMAN.

Jo visst är det det!

PROVRESANDEN.

Rågholmen —

Skriver i sin bok.

Nu går jag och lägger mig!

Kliver opp i den undre laven sedan han avtagit hatt och rock.

CARLSSON.

Ja, där får han inte ligga länge! för där är det upptaget!

PROVRESANDEN inne i laven.

Upptaget! Ja — nu är det upptaget! Håll nu käften på er, så jag får sova!

CARLSSON.

Hör nu, Norman, ett ord till!

NORMAN.

Här är jag!

CARLSSON
sakta, ohörd av provresanden.

Hör nu, han ska akta sig för Ida — för grosshandlarn, hm! hm!

NORMAN.

Jaså! Hm! Jag förstår!

Scen XII.

PROVRESANDEN i laven. NORMAN, CARLSSON och RUNDQVIST vid bordet. FRU SYK in i slängkappa.

FRU SYK.

Å, ett sånt Herrans väder! Kan ni ge mig natthärbärge; det vill säga, det ska ni, när jag reser i kronans ärenden.

CARLSSON.

Nej, si aschukörskan är ute! Var kommer hon ifrån?

FRU SYK.

Jag kommer ifrån länsmans, där de fått en liten — men — nu måste jag ikull, för jag har inte sovit en blund på fyra nätter.

Lägger undan ett knyte i nedre laven utan att märka Provresanden.

Å, jag kan gå åt!

Har kastat av sig kappan.

RUNDQVIST.

Å, hjälp, jag dör, jag har fått förgift! Hjälp!

Springer ut.

CARLSSON.

Si nu krya han opp sig!

FRU SYK klättrar opp i laven.

Där ligger någon därinne! — Aj! Vem är det som nyps! Å!

Lägger sig på Rundqvists plats.

PROVRESANDEN.

Vem är det som för ett sådant infernaliskt väsen därovanpå! Är det barnmorskan!

FRU SYK.

Barnmorska för honom, det kan han vara själv; provryttare.

PROVRESANDEN.

Om du inte är hövlig, kärng, så kommer jag opp och knorvar om dig! — som Estlänningarna gjorde — på Skräddarkobben!

FRU SYK.

Försök han! Vet han vad det kostar att röra vid kronans folk.

PROVRESANDEN.

Hör du, kongliga aschukörska, har du lika mycket loppor som jag härnere, så ska vi vara goda vänner, för jag har inte lust att bli oppäten två gånger.

CARLSSON i dörren.

Vill ni hålla tätt, för nu kommer uppsyningsman tillbaks och har madam Styv med sig! Här måtte bli ett leverne i denna natt! —

Scen XIII.

FRU SYK i övre laven. PROVRESANDEN i den undre. CARLSSON och NORMAN. UPPSYNINGSMAN in med oppslagen krage. MADAM STYV med kjolarne över huvet.

MADAM STYV.

Nej, ett sådant väder, och regnet står som spön i backen! Tror nån att vi kommer till Dalarön med mina tjugo pund gäddor! Har ni nu nån sängplats bara...

CARLSSON.

Det blir smått om den saken, men titta åt!

UPPSYNINGSMAN.

Och jag som skulle kvittera ut min lön i morgon bitti klockan åtta.

MADAM STYV har gått till laven.

PROVRESANDEN
hotar med fru Syks spruta.

Si opp här, annars skjuter jag!

MADAM STYV.

Är det den kanaljen! Håll han sig bara!

PROVRESANDEN.

Nog håller jag mig, bara du inte släpper dig!

FRU SYK.

Vad är det här för spektakel med mina instrumenter.

PROVRESANDEN.

Det är inget instrument — det är en spruta!

FRU SYK.

Att han inte har någon levande skam i sig!

CARLSSON till Norman.

Nu borjas det!

NORMAN.

Bara det slutar väl!

MADAM STYV.

Nej, si lilla fru Syk! Vill hon inte vara så graschijös och maka åt sig lite!

FRU SYK.

Ja, det ska inte vara mycket det!

MADAM STYV står på undre laven.

Varför ska det inte vara mycket! Kanske att det skulle vara meningen åt min person — — —

PROVRESANDEN.

Slåss kärngar och gräla inte.

Madam Styv rullar in i laven; gräl med fru Syk; improviseras under det dialogen pågår nere på scenen.

Scen XIV.

Som förr. RUNDQVIST in; springer opp för att ta sin plats på laven.

RUNDQVIST.

Har man sett på maken! Två stycken, och såna ena fulingar!

MADAM STYV knuffar ner Rundqvist.

Gå hän med sig! — Gå!

RUNDQVIST

försöker komma in i undre laven, blir kullknuffad; skriker och springer ut igen.

Oj, oj, oj! Han har gett mig förgift!

Scen XV.

DE FÖRRE. MADAM FLOD. Det blåser och regnar.

MADAM FLOD.

Jo, nu är vi vackert ute! Hjälp oss den som kan!

CARLSSON OCH NORMAN.

Vad står nu på!

MADAM FLOD.

Gusten har gett sig ut på sjön för att bärga näten! Och i denna sjö — nu blir han nog borta!

Uppsyningsman slinker in i laven bredvid Provresanden.

CARLSSON.

Liv och död stå i Herrans hand. Låtom oss kalla på hans hjälp! Stån opp alle som röst och anda ha'n och sjungen bot- och bönesången!

MADAM FLOD.

Ja, nu går det hårt över oss — och vi få umgälla våra missgärningar.

Tar fram psalmboken från en hörnhylla.

Alla i lavarne hålla sig tysta.

MADAM FLOD.

Sjung opp, Carlsson, han, som är hemma i det! Medan jag går och sätter ljus i fönsterna, så pojken kan se var han är hemma!

CARLSSON bläddrar i psalmboken.

Ock — ock — ock den välsignade gossen som alltid ska sta och...

MADAM FLOD

tänder ljus och sätter i fönsterna.

Säg nu inte ont om gossen, när han är i nöd. Får han fatt på nummern nu! — Sover di redan därborta?

Alla på lavarne låtsas sova; Provresanden snarkar.

Scen XVI.

DE FÖRRE. PASTORN.

PASTORN.

Hör nu gott folk, vet ni att Gusten är i sjönöd!

MADAM FLOD OCH CARLSSON.

Ock — ock — ock!

PASTORN.

Lägg bort boken så länge! Ta på er oljerockarne i stället och stick ut med stora skötökan! Ryter. Carlsson och Norman!

CARLSSON.

Ska vi också sätta till livet! Är det inte nog med en förlord.

PASTORN.

Det ska ingen förlorad gå!

NORMAN.

Ja, men pastorn, i det här vädret kan ingen sjöman ge sig ut!

PASTORN.

Inte!

Tar på en oljerock och sydväst, och fattar en yxa.

Då ska ni se, att en prästdjävel ska göra det.

CARLSSON OCH NORMAN

kasta på sig kläderna.

Bra, pastorn!

MADAM FLOD.

Ja, si pastorn det är då en riktig karl — — —

Klappar Pastorn på armen.

Bara han lät vara med att svära så vådligt!

PASTORN.

Det var era egna ord, madam Flod! Jag vet nog att ni tycker jag predikar som en so, men vi ska inte vara långsinta; och i nöden prövar man vännen, och segla — ser ni, det kan jag.

Är ni klara! gossar!

CARLSSON OCH NORMAN.

Klart, pastorn!

PASTORN.

Låt gå då!

AKT II.

Scen I.

NORMAN och GUSTEN sitta och bygga nät; CARLSSON skriver vid bordet, omväxlande på ett brev, omväxlande i sin annotationsbok. RUNDQVIST på sin lave. NORMAN har ett drag-klavér bredvid sig på golvet.

GUSTEN.

Nu har man fått sjå, bara för att sådana där från landet ska komma och lägga sig i sjöaffärerna, som de inte begriper!

CARLSSON.

Var du glad att du kom ur sjön du, fast garnen blev kvar! Du kunde ha legat där på sjöbotten vid det här laget, om inte vår Herre hade räckt sin hand ut — Och vad felet anbelangar, så var det ditt eget fel att du inte var hemma och såg om ditt, i stället för att gå ut på narri, eller hur Norman?

NORMAN.

Ja, si det kan man ta på två sätt, ser Carlsson!

CARLSSON.

Jaså, du menar det nu! Men när jag gav dig stövlar och brännvin och ökte på lön, då kunde det bara tas på ett!

NORMAN.

Han ökte visst på lön han! Vad har han att öka på med?

CARLSSON.

Otacksamhet är världens lön och en otacksam människa är den tyngsta börda jorden bär. Det är visst och sant det!

Skriver i brevet.

GUSTEN till Norman.

Har du sett att skrakungarne ä flygga nu?

NORMAN.

Nej håken!

GUSTEN.

Jo, vet nån, att jag såg en hel kulle i västra udden i morgse!

Blinkar åt Norman.

NORMAN till Carlsson.

Ska inte inspektorn komma och hjälpa oss med näten!

CARLSSON.

Tyst där! Jag ska sluta min expedischion först! — Hör du, Rundqvist, du!

RUNDQVIST.

Herr bokhållarn!

CARLSSON.

Hur är det med dig i dag?

RUNDQVIST.

Å, det är si och så!

CARLSSON.

Det kan man ta på två sätt, menar du! Är det frågan om ett kvarter brännvin, så är du rask, är det frågan om arbeta, så är du krasslig!

Reser sig och klättrar opp till Rundqvist.

IDA

i dörren, vinkar åt Norman som tar sitt klavér och smyger ut.

CARLSSON till Rundqvist.

Räck ut tungan!

RUNDQVIST.

Nej, jag törs inte!

CARLSSON tar fram sin snusdosa.

GUSTEN

smyger efter sin bössa och slinker ut.

CARLSSON.

Gapa nu, ska du få något gott!

RUNDQVIST.

Nej, han ger mig förgift bara!

CARLSSON.

Lukta på't först, om det är förgiftigt!

RUNDQVIST luktar.

Vet nån människa att det är snus! Gapar.

CARLSSON.

Välbekommet!

RUNDQVIST nyser.

Atschi! — Nu var jag dum igen, som lät lura mig! — Atschi!

CARLSSON.

Nå, går du dän nu?

RUNDQVIST.

Nej, si dän går jag inte! för så lite — atschi!

CARLSSON

ner, får se att Norman och Gusten gått ut.

Tror man inte — nej vet nån människa, nu går det för långt! Och Norman också!

RUNDQVIST.

Han ja! Han rände av med Ida och tog klaveret med sig!

CARLSSON.

Ida! Har Ida varit här!

RUNDQVIST.

Jo något! Atschi! — Och det nös jag på!

CARLSSON.

Ja, jag säger det och lägger det till — att när en slinka får se blanka knappar, så blir hon alldeles vill — men jag ska icke låta mitt får gå förtappat!

Ut till vänster.

Scen II.

RUNDQVIST, MADAM FLOD in från höger

MADAM FLOD.

Si så där ja! — Var ä nu alla gossarna?

RUNDQVIST.

De sprang åt samma håll alla tre, madam Flod. Därnäst kom Norman med klaveret, och så kom Gusten med bössan och sist blev Carlsson med annotationsboken.

MADAM FLOD.

Men vad sprang de åt för håll då!

RUNDQVIST.

Åt Idas håll, förståss!

MADAM FLOD.

Kan nån människa tänka sig; är det inte rakt åv som de voro förgjorda för det där trollets skull! — Och själva Carlsson, som var en så ordentlig karl, som man trodde man kunde lita på!

RUNDQVIST.

Madam Flod!

Blinkar och pekar på brevet som ligger på bordet.

MADAM FLOD.

Vad är det han blinkar efter?

RUNDQVIST.

Madam Flod! Hm! hm!

MADAM FLOD.

Är det brevet där? Ja, si jag har inte mina glasögon te reds! Vill han inte komma ner och läsa åt mig!

RUNDQVIST

kryper ner ur laven, tar på glasögona och läser.

Ge mig se nu! — Här ha vi kortändan — och där ska det börja!

MADAM FLOD.

Ja nu håller han opp och ner! — Så där!

RUNDQVIST

läser endels och improviserar endels.

»Kära älskade Ida!» — Det är god början!

MADAM FLOD
sätter sig och plockar på förklät, ser bekymrad ut.

Skynda på nu!

RUNDQVIST läser.

»Ensam sitter jag nu på min lella kammare och tänker med sorg på det ögonblick då Ida ska snart fara till stan med professorns! — Nog minns jag som i går när som Ida kom ut och vi sådde vårrågen och göken lullade i stuthagen.» — I stuthagen va det ja! — »Och nu är det snart höst då som gossarna ska ut efter strömmingen» — jo de gjorde de! — »och då ska jag sitta och tänka hur Ida går ensam i den villande staden och kanske vad värre är sitta med ongherrar i Berns salon och dricka scherry» — vad står det här? »— koppen = scherry-koppen! — för det har jag också druckit en gång när jag var inne med professorn på Dalarö sossietet —, och jag ska då känna det som om jag gjorde synd för gud och mänskor att jag lämnat Ida på villande hand, där foten slinter och vägen är hal. Men se därför skulle Ida ha tryggat sig till gamle Carlsson som till en rektig far» — jo den var rektig! — »och inte gått och dragit med den där Norman som är vid flottan och rest på sjön hos Japoneser och annat otäcktstyg —»

MADAM FLOD.

Låt vara nu; jag vill inte höra mer!

RUNDQVIST.

Ja, det är en filur den Carlsson! En riktig filur!

MADAM FLOD.

Nå, han är ung han, och ska ha sin lektid!

RUNDQVIST.

Och vi ä gamla och förståndiga, vi, madam Flod! Det vill nu säga: jag ä gammal — hm! jaja, madam är inte så ung heller — hm! och gammal är ändå äldst!

MADAM FLOD
betraktar Rundqvist häpen.

Hur ä det med hans hälsa, Rundqvist?

RUNDQVIST.

Ja, det är si och så det. Det vill säga — hm! inte ä det så farligt heller — och skulle det bära till — men det är så opålitligt med min hälsa — det vill säga — om — jag säger om — om det skulle hända mig någon riktigt stor och oväntad lycka — så — skulle — det — kunna — hända — att jag blev mycke frisk! Hö?

MADAM FLOD.

Ja, Rundqvist, det skulle vara en sann lycka för mig om han bleve frisk en gång — jag vill nu inte tala på matbiten och sovplatsen — men si: många munnar och inga armar äter snart hål på både gård och grund! Säg Rundqvist, han, vad skulle det vara som kunde göra honom frisk?

RUNDQVIST
tar av sig glasögonen och torkar dem.

Ja, si — det kan jag inte säga. Men jag ska skriva det, madam Flod! Jag ska skriva det!

MADAM FLOD.

Ska han skriva det?

RUNDQVIST listigt.

Jag ska skriva det — med rött bläck — som Carlsson!

MADAM FLOD reser sig.

Hör nu, Rundqvist! Gå opp och lägg sig, han! Och tag något gammalt på sig!

RUNDQVIST.

Madamen trodde visst att jag menade någonting! Nej, madam Flod, jag menade ingenting! Ingenting alls!

MADAM FLOD.

Nå så gå och lägg sig då!

RUNDQVIST går och lägger sig.

Men jag trodde att hon menade någonting och jag ville inte vara oartig.

MADAM FLOD.

Att han inte vet någon levande skam!

Scen III.

DE FÖRRE. IDA springer förbi dörren som är öppen, NORMAN efter med klaveret; strax därpå CARLSSON.

MADAM FLOD.

Carlsson!

CARLSSON vill springa sin väg.

Kommer genast, moster.

MADAM FLOD.

Nå, kom genast då.

CARLSSON.

På ögonblicket, moster!

MADAM FLOD.

Nå, så kom på ögonblicket.

CARLSSON in motsträvigt.

Vad var det om?

MADAM FLOD.

Stig på han, och sitt ner.

CARLSSON.

Ja, om det inte är angeläget, så måste jag ner till bryggan först!

Under följande scen hör man Normans klavér spela ömma toner som avlägsna sig och slutligen dö bort.

MADAM FLOD.

Sitt ner, Carlsson, och låt oss tala allvarsamt.

CARLSSON

tar sitt brev från bordet och stoppar i fickan.

MADAM FLOD.

Si, Carlsson, det är så att vi ska båda till slåttan i nästa vecka, och därför ville jag tala vid honom först förståss!

CARLSSON

tankspridd lyss efter musiken.

Jaha, jaså, ja, slåttan i nästa vecka!

MADAM FLOD.

Och då ville jag att Carlsson om lördag skulle fara sta och bjuda; för jag tänkte att han skulle komma ut lite och se folk och visa sig en smula, för det är alltid gott.

CARLSSON.

Ja, si om lördag kan jag rakt inte, för då ska jag ju ro Ida till Dalarö åt professorns.

MADAM FLOD.

Nå ja, för en gång kunde ju Norman göra skjutsen, efter han ändå är sjökarl.

CARLSSON.

Det kan inte Norman! Norman kan inte uträtta professorns affärer — och — han är inte betrodd!

MADAM FLOD.

Är det bara det det kommer an på, så finns det inga hinder, för jag har redan talt vid professorn om saken, och han har ingenting mot att Norman far.

CARLSSON.

Ja, men jag betror honom inte!

MADAM FLOD.

Hör nu, Carlsson, han ska inte ta sig för när, om jag säger någonting åt en, för jag menar väl me'n.

Musiken har tystnat.

CARLSSON.

Moster kan gärna säga vad håken hon vill, för nu är det mig egalt detsamma.

MADAM FLOD.

Jo, si, jag ville bara säga det, att Carlsson skulle liksom hålla sig för god att spela för flickorna, för det blir bara mackelmang till sistone. Sådana där stadsflickor ska alltin ha en tross med karlar efter sig, om det ska se något ut, och så ska det fjäsas hit och fjollas och går de i skogen med en, så går de i hagen med en annan, och när det så blir något på sne, så tar de den som är golikast att bära't. Så är det, si, likaväl.

CARLSSON.

Det är just mina rena tankar, moster, och därför ville jag ha Norman ifrån farligheterna, men den som skall till spillo gå, han går ock till spillo, säger psalmisten.

MADAM FLOD.

Det må nu vara så. Men säg, Carlsson, han har väl hört vad folk pratar här på orten?

CARLSSON.

Nej, jag har inte hört något alls!

MADAM FLOD.

Å jo, det har han väl nog!

CARLSSON.

Jaså det där gamla om att vi skulle tänka på att gifta oss! Nå, det är ju ingenting att reta sig åt.

MADAM FLOD.

Ja men det är ju alldeles vådligt likaväl, att folk kan gå och säga sådant som inte är; jag kan rakt inte förstå sådant; för vad skulle han som är unga raska karlen med en gammal käring som jag?

CARLSSON vänder.

Å, vad det anbelangar med åldern, så har det väl ingen fara. Får jag säga för min del, så, skulle jag en gång t ä n k a på att gifta mig, så inte blev det med en slinka som ingenting kan och ingenting vet, för se moster, lustan är en sak och gifta sig en annan; för lustan, den världsliga lustan förgår som en rök och tro och loven är som en tugg snus, när det kommer en annan som bjur på cegar. Men si sådan är jag moster, att den jag gifter mig med, den håller jag loven med, och så har jag varit alltjämt i alla mina dar och den som säger annat den känner inte gamla Carlsson på rätta sättet.

MADAM FLOD tvekande.

Nå, men Ida då, ska det inte bli något av med henne?

CARLSSON.

Ida, ja hon är nog bra för sig, och ville jag bara räcka ut pekfingret, så hade jag henne över mig; men ser moster, hon har inte det rätta sinnelaget, och det som ska ta mig, det är ett sinnelag. För rexten ska jag säga att jag börjar bli gammal och har inte lust att skalkas längre, ja jag säger rent ut, att skulle jag tänka på att gifta mig, så skulle det vara med en vuxen människa, som hade förstånd och sinnelag — se jag vet inte riktigt hur jag ska säga, men moster förstår nog ändå, för moster är ändå en människa som har både förståndet och sinnelaget.

MADAM FLOD.

Nå, men säg — har Carlsson då aldrig tänkt på änkan i Åvassa, som sitter där ensam och inte begär bättre än komma i brudstol?

CARLSSON.

Ock, ock, ock, nej, si henne känner jag nog, men hon har inte sinnelaget, sir moster, och pengar och utvärtes åthävor och klädtrasor, si det var inte något för mig, för sådan är inte jag och den som säger annat, den säger ljug!

MADAM FLOD.

Nå, vem har Carlsson tänkt sig då, i fall — förståss! — att han skulle gifta sig?

CARLSSON.

Tänkt och tänkt! Man tänker hit och man tänker dit; jag har inte tänkt något alls jag, men den som tänkt något, han tale, jag tiger jag som en mur, för jag vet inte!

MADAM FLOD.

Nå, Carlsson, vad skulle han säga om vi droge till och hade vårt tillsammans?

CARLSSON.

Si det kommer då aldrig i frågan. Det ska vi aldrig tala om! — Nog vet jag vad folkena skulle prata om att jag hade tagit henne för pengarna. Nej aldrig ska vi tala ord om den saken! — Lova mig moster, och ta mig i hand på det. Ta mig i hand på det!

MADAM FLOD.

Varför ska en inte tala om det, som ändå skulle kunna bära till. Jag är gammal, vet ju Carlsson, och pojken är inte karl än att ta vid gården; jag behöver någon som står vid min sida och hjälper på, men jag förstår väl att han inte vill slita och släpa ut sig för inte, och för det ser jag ingen annan råd än att vi gifter oss. Låt folkena prata, de prata likafullt och har Carlsson ingenting särskilt emot mig, så säg!

CARLSSON.

Inte har jag något mot moster, för all del, men det där håkens pratet om det och det och för resten blir välan Gusten inte så god att tas med.

MADAM FLOD.

Asch, är han inte karl att hålla pojken i styr, så ska jag nog mäkta det!

Går efter en vinbutelj och två glas.

Och är det nu sagt på tro och loven, så säger jag skål!

CARLSSON.

Skål Anna Katrina! Och Gud välsigne din ingång och din utgång!

MADAM FLOD gråter.

Likaledes, Carlsson! Och var nu snäll mot mig, så ska jag vara beskedlig mot dig!

Torkar ögonen; ljusnar opp.

Och det kan jag säga dig, mellan fyra ögon...

Rundqvist sticker fram huvudet.

...att till åren är jag nog kommen, men så gammal är jag inte ändå likaväl att jag inte kan vara honom till glädje när det bär till — och salig Floden hade aldrig något te klagä på...

CARLSSON strängt.

Det har jag aldrig satt i fråga, Anna Katrina, och den världsliga lustan är ett, och ett äkta förbund är ett annat! — Nu ska vi inte tala om Floden mer — det som är dött är förgånget och det förgångna skall vara som ett förflutet!

Scen IV.

DE FÖRRE. PROFESSORN i dörrn.

PROFESSORN i dörren, nickar.

Vackert väderlek, madam Flåd!

MADAM FLOD
skriker som åt en döv.

Vackert väder! Professorn!

PROFESSORN.

Uppsynsman ankommer! Och köphandlaren tilllikamed; och de ha druckit alldeles micke. Herr Je!

MADAM FLOD skriker.

Å bevare oss!

PROFESSORN.

Adje, madam Flåd! Går.

Scen V.

DE FÖRRE utom PROFESSORN.

CARLSSON.

Vem har skickat bud på dom, då?

MADAM FLOD.

Säg nu ingenting om vårt, Carlsson, för då ska di väl göra spektakel!

CARLSSON.

Låt dom försöka på bara, så ska di se vem som är herre på täppan.

Scen VI.

DE FÖRRE. UPPSYNINGSMAN in något ankommen.

UPPSYNINGSMAN.

Madam, kom nu och kalla mig för en bakblåsare om jag inte har'n!

Stöder sig med handknogen mot bordet.

MADAM FLOD.

Var har han honom nu då?

UPPSYNINGSMAN.

Ni tror att jag ä rädd att visa mig därför att jag ä skyldig er pengar — men jag ä inte rädd för

någon människa — jag ä inte rädd för Carlsson — inte alls! — inte för madam Styv en gång — fast hon har varit gift tre gånger — madam Styv är — ett utmärkt fruntimmer! Skriker. Ni, tror, att, jag är en stackare, och att jag kommer för att snugga — Med svag röst. — men det ä inte så, det är inte alls så! För nu ska ni se på Vestman — har ni sett Vestman när han ä glad — när han är människa? — Nä! det har ni inte! — Men Vestman älskar människorna, men han älskar också rättvisa, lagar och författningar! Vasa?!

CARLSSON.

Var har uppsyningsman nu varit?

UPPSYNINGSMAN.

Det angår inte Carlsson! — För resten — jag vet nog någonting jag. — Jag såg två båtar nyss! Två! I den ena satt en son, en änkas enda son, och i den andra en själasörjare!

CARLSSON till madam Flod.

Där ha vi pastor Norström framme igen, som maskoperar med Gusten!

UPPSYNINGSMAN.

Och så hörde jag en fågel som sjöng — att det skulle finnas i det fördolda — hemliga saker som skulle kunna komma i dagern och hindra vissa avsikter — men det angår inte mig!

MADAM FLOD till Carlsson.

Vad håken skulle det kunna betyda?

CARLSSON.

Ah, det ä bara prat! Inte kan di hindra något!

UPPSYNINGSMAN
faller ihop; ödmjukt.

Får jag luta mig lite här, madam Flod, tills grosshandlaren kommer! För jag vill vara kry när jag ska slå ner på honom! — För det är han!

MADAM FLOD.

Gå han och luta sig så gärna! I dag är det god plats!

UPPSYNINGSMAN
kryper in i laven och somnar strax efter.

Tänk om det inte va han! —

CARLSSON
sätter sig och skriver i annotationsboken.

Nu, Anna Katrina, ska jag räkna lite! för här blir annat att tänka på!

MADAM FLOD.

Gör det han, medan jag går opp till lagårn på ett ryck! Går.

Scen VII.

CARLSSON vid bordet, skriver; RUNDQVIST och UPPSYNINGSMAN i laven.

RUNDQVIST blåser på mungigan.

CARLSSON
efter att ha hört på en stund.

Håll mun, du!

RUNDQVIST blir tyst.

PROVRESANDEN in med sina lådor.

Det var bra du är ensam Carlsson.

CARLSSON.

Nej, si grosshandlaren!

PROVRESANDEN
öppnar lådorna, tar fram papper.

Carlsson, du är den enda, som har hand om förståndet här på ön och därför vill jag ha dig som mellanhand i en affär av stor vikt. Är det sant att du ska äkta käringen?

CARLSSON.

Ja, det påstås!

PROVRESANDEN.

Alltså du som tar kakan en gång! Hör nu på noga, så noga som om det gällde att tjäna grova pengar!

CARLSSON.

Jag hör, jag hör!

PROVRESANDEN.

Ser du, det finns ett bolag som heter Eagle —

CARLSSON vill skriva.

Igel? — Hur stavas det?

PROVRESANDEN.

Det får du stava med x om du vill efteråt, bara du hör på! Detta bolag önskar köpa Rågholmen — för industriella ändamål! Vad tror du den kan kosta?

CARLSSON.

Hm — hm! — Ja — si — det får jag fråga gumman först.

PROVRESANDEN.

Naturligtvis, efter som det inte är din ännu! Men tror du att vi kan få'n för fem?

CARLSSON.

Ja naturligtvis! För ett om så skulle vara!

PROVRESANDEN.

Kan du få'n för ett, ska du stoppa de fyra i fickan! Du ska köpa'n i eget namn!

CARLSSON.

Den där struntholmen, som bara är stenknallar, kan vi inte beta får på en gång. — Ja, det åtar jag mig!

PROVRESANDEN.

Du har varit i handel har jag hört, och du förstår sålunda att affär är affär. — Tag nu alltså och skriv här att du säljer din ägande Rågholmen på 50 år till bolaget Eagle, för 5,000 Riksdaler! — Vi sätter på 50 år, så slipper gumman avvittra och lagfara.

CARLSSON springer upp.

Fem tusen!

PROVRESANDEN

forskande; söker ta tillbaks papperen, men Carlsson släpper dem ej.

Jaså, din räv, du mente hundra, när jag mente tusen!

PROVRESANDEN.

Mente jag hundra? Hur kan han inbilla sig något sådant. En stor, grann holme för hundra...

CARLSSON.

Carlsson, du är en framtidsman och vi ska arbeta tillsammans! Du är en fin man och en smart man! Skriv nu under det där papperet!

CARLSSON.

Ja, men jag skulle ha någon lagkarl att läsa det igönnom forst!

PROVRESANDEN tar papperen.

Jaså! Ja, då går jag till gumman direkt! Man ska vara försiktig i affärer, men man ska inte behandla varann som banditer!

CARLSSON.

Vänta lite nu, vänta lite!

PROVRESANDEN
tar upp ett tusen kronor i sedlar.

Ser du, det här är kontantaffär och sådana gör man opp utan lagkarlar!

CARLSSON.

Nå, si det var en annan sak! Si det är regela affärer och dom förstår jag! Låt mig då skriva!

PROVRESANDEN lämnar papperen.

Läs igenom först, innan du skriver!

CARLSSON.

Ah, det behövs inte, när man har att göra med schangtilt folk, som lägger pengarna på bordet!

Tag hit bara!

Skriver.

»Johannis Edvad Calsson!» Si så där ja!

PROVRESANDEN
lämnar ett tusen kronor i sedlar och fyra aktiebrev.

CARLSSON
räknar sedlarna och håller dem mot ljuset.

Ett, två, tre, fyra, fem, sex, sju, åtta, nie, och tio! — Så ha vi här? — Vad är det för ena sorts sedlar?

PROVRESANDEN.

Det är fyra aktier å ett tusen Riksdaler.

CARLSSON.

Ja, si såna sedlar förstår jag mig inte på!

PROVRESANDEN.

Så ska du lära dig då! Dessa aktier äro goda som guld och du kan sälja dem eller belåna dem i en bank när du behagar! Förstår du inte, att det är bättre ha pengarne placerade på ränta än ha dem liggande i en kista!

CARLSSON.

Ger de ränta såna di är då!

PROVRESANDEN.

Dessa sedlar eller som man kallar dem aktier ha den egenskapen som andra sedlar sakna, att de löpa med ränta som en sparbanksbok!

CARLSSON.

Nej hålen! Och vart ax ger mig fyra, ge mig se — fyrtio riksdaler om året.

PROVRESANDEN.

Var aktie *kan* — märk väl — jag säger *kan*, ge dig ända till tjugo procent om året!

CARLSSON.

Tjugo!

PROVRESANDEN.

Ett år, det första, gåvo de 21 procent! — Och en sak till: med dessa aktier är du valbar till bolagsstämman och jag skall låta välja dig till revisorssuppleant!

CARLSSON.

Får jag skriva opp det där!

PROVRESANDEN dikterar.

Re-vi-sors-supp-le-ant!

CARLSSON skriver.

PROVRESANDEN.

Och här har du ditt köpekontrakt med madam änkan Flod, Anna Katrina, inte sant?

CARLSSON.

Jo! — Nå, det var då väl att jag slapp skriva det där långa själv!

PROVRESANDEN.

Du ser att det är stämplat papper! — Gå stad nu och klarera saken med gumman! — Men inte här inne! — Och sen, Carlsson — ska du såsom aktieägare och revisors-suppleant uppträda efter ditt stånd. Snygga opp dig själv — och sätt lite stil på stugan, så att du kan ta emot folk, med ett ord visa dig som den du är!

CARLSSON sväller opp.

Det! Å, det ska aldrig komma ifrågan! — Finns det bara moltum, så kan en nog vara schangtil! — Och nu finns här moltum! Kom nu maskoperare och partigängare — och försök på; försök på bara, säger jag! Hej! Ho kan mig fördärva! — Åtom, drickom och varom gladom, ty i morgom skolom vi dö! Tjo!

PROVRESANDEN.

Bliv inte yr i huvet, Carlsson, ty då får du svindel!

CARLSSON.

Jag! Nej, då har han inte sett en bonne skena — — —

Stora glada gester.

PROVRESANDEN.

Det är inte schangtilt att häva sig så där — fint, Carlsson, fint!

CARLSSON.

Sant, grosshandlarn, vi ska vara fina! Nu går jag till madammen och får påskriften, och sen — — — Sen; kom sen!

Gester; går.

PROVRESANDEN
slår i ett glas vin åt sig.

Fint, Carlsson, fint!

UPPSYNINGSMAN
har vaknat och tittat ut.

Tänk, om det inte var någondera!

RUNDQVIST
kryper hastigt ner ur laven och springer ut.

PROVRESANDEN överraskad.

Två vittnen! Det kunde då ha varit onödigt!

Åt Rundqvist.

Säg åt Carlsson han skyndar sig, för nu vänta vi bara på underskriften, så ska ni se på hur soln går opp över ett nytt Hemsö, ett stort Hemsö — och framför allt ett mycket lyckligt!

Dricker ur sitt glas.

AKT III.

Scen I.

Samma dekoration som förra akterna, men ett orgelharmonium står på golvet till höger. CARLSSON, klädd i svart illasittande bonjour, rutiga engelska byxor för korta, smärtingskor, panamahatt och glasögon, samt en gul parasoll, övervakar inbärningen av en gulbetsad chiffonjé, som av NORMAN i flottans släpuniform, och en dräng från gruvan ställes upp mot en högervägg.

CARLSSON
kommenderar och gestikulerar med parasolln.

Jämka dig dän du! Så! — Baxa med den, Norman! — Bättre tag, Östergren! Ohybax! — Si så där ja! — Gå nu efter bräder och spik! pojkar! — Nej, du Norman ska borsta mina stövlar — de med röda saffianet!

Öppnar chiffonjé-klaffen, lägger in en bunt papper i mittfacket; sätter sig och skriver vid klaffen.

PROVRESANDEN in.

God dag, Carlsson! — Här är din post! Gruvan går galant och första lasten ligger färdig destinerad till England!

Lämnar brev och paket.

CARLSSON.

Nå, är han tillbaka igen! Välkommen då och sitt ner. Öppnar ett paket. Se här. Mina nya visitkort!

PROVRESANDEN.

Vad är det för dumheter. Det står ju bara Carlsson här!

CARLSSON.

Ja, det ä jag det!

PROVRESANDEN.

Du, ja! Vem är du då? Det finns ju fem tusen män utom kvinnor och barn som heter Carlsson. Det ska stå Johannes Edvard Carlsson, revisorssuppleant i Aktiebolaget Eagle! Låt mig besörja det där! — Nå, här börjar ju på att se snyggt ut; men det där lusabrädet — Pekar på laven. — ska du ha bort, så att vi blir av med Rundqvist, och för övrigt tänker jag ni vill ha rent hus, när ni ska sta och hålla bröllop.

CARLSSON.

Ja, det har jag redan tänkt ut, och nu ska han få skjuts!

NORMAN in, borstande en stövel.

CARLSSON.

Norman! Skaffa in konjak och Berlinervatten!

NORMAN.

På ögonblicket! Går.

PROVRESANDEN.

Och här har du fått orgeln med, så att gruvfolket kan få ett guds ord om söndan!

CARLSSON.

Bara vi hade någon som kunde spela nu!

PROVRESANDEN sätter sig vid orgeln.

Du ska lära dig du; kom hit ska du se på!

CARLSSON
sätter sig också vid orgeln utan att lägga bort parasollen.

Lite kan jag förstås, men psalmerna ä svårare de.

PROVRESANDEN.

Vad kan du för slag då!

CARLSSON
spelar Arboga-valsen; Provresanden spelar basen.

ÖSTERGREN
in med bräder, spik och hammare.

Si här, herr patron!

CARLSSON.

Det är bra; nu ska grosshandlarn se hur jag tar dän räven ur sin kula.

Börjar spika fast en bräda tvärt över laven.

RUNDQVIST sticker ut huvet.

Vad ska det nu bli av!

CARLSSON spikar.

Jo, nu ska det stängas!

RUNDQVIST.

Nå, så får jag väl lov att gå dän då! Men kommer jag nu på lasarettet så får gården betala; för man kastar inte ut en gammal trotjänare på bar backe!

Kryper ner ur laven.

CARLSSON.

Du var just en god och trogen tjänare du, som aldrig gjort något i din levnads dagar.

RUNDQVIST.

Ja, Carlsson! Har jag inte gjort något, så har jag inte gjort något ont heller, och var och en stretar på sitt sätt att komma ifrån sysslorna i denna mödo-

samma världen, och fast inte alla kommer till parasollet och fissonier, så får man väl vara människa ändå!

CARLSSON.

Håll snuten du, och knalla dig av på höskullen så kan du ligga ut ankägg åt moster!

RUNDQVIST.

Vänta han! Han vet inte var han kommer att ligga till sistone; men det kanske jag vet!

Går ut haltande.

PROVRESANDEN.

Fint Carlsson! fint! Men — vad ä den där Rundqvist för en passagerare egentligen?

CARLSSON.

Å, det är den största charlatan som gått i skor. Han ska vara en odöpt hedning, säger de, för han var svag i huvet som barn så han aldrig kunde lära sig doktor Luthers katekes; men jag tror inte han är så svag jag, för han kan vådligheter och otäcktstyg, och jag skulle helst se honom så långt bort att han varken hörde hund eller hane.

Norman in och slår opp Bilinervatten.

PROVRESANDEN.

Nu far jag ut till gruvan på en stund och talar vid kapten! Och så kommer jag igen!

CARLSSON.

Men ska inte grosshandlarn dricka ett glas först!

PROVRESANDEN.

Nej du, jag dricker aldrig när jag gör affärer! Adjö med dig! Går.

CARLSSON till Norman.

Jag tror att han är högfärdig! Kom du Norman och drick med mig! Sir du jag ä en människa jag, och jag håller mig inte för god att dricka med vem det vara månde! Skål på dig Norman!

NORMAN dricker.

Det var vådligt gott!

CARLSSON.

Skulle tro det! Kanske det smakar bättre än Gustens brännvin!

NORMAN.

Ja si, det kan man ta på två sätt...

CARLSSON.

Nej, du slinker, du ska bara ta sakerna på ett sätt och det ska vara mitt sätt! Den som inte är me mig är emot mig! Och det ska vara karaktär på dig Norman, ty en människa utan karaktär och religion är ett fä! — Säg du — har du sett Gusten i dag?

NORMAN.

Sett? Hm! Inte var det kanske meningen att jag skulle se honom, men jag tror att jag såg honom som om han var på väg åt prästgårn!

CARLSSON.

Där ha vi det! Kan du säga mig, Norman, vad han och pastorn maskoperar om?

NORMAN.

Nej, si det kan jag rakt inte säga, Carlsson!

CARLSSON.

Försök ändå! Tänk efter noga om du inte hört ett enda lite ord! Tänk noga efter!

Skänker i Normans glas.

NORMAN.

Nej si jag vet ingenting, Carlsson, jag vet ingenting alls! och har inte hört ett ord! Inte ett! Carlsson!

Dricker.

CARLSSON.

Tror du — tänk noga efter — att det är något mackelmang med gårdens affärder — att det är något testamente eller några papper eller sådant.

NORMAN.

Nej, hur skulle jag kunna veta det? Inte talar någon människa om det för mig!

CARLSSON
arg; tar undan glaset för Norman.

Då kan du gå åt helvete! Förstår du det?

NORMAN upp.

Rallebuse!

CARLSSON.

Akta dig Långholmare! Tror du inte jag vet vad du gjort med Jennys unge? Du?

NORMAN.

Kom ut du på backen, så ska jag lappsalva dig! din glasögonsorm!

CARLSSON
lyfter av glasögonen och fixerar Norman.

Vet du vem du talar vid?

NORMAN vänder.

Vid revischions-supplikanten i bolaget Blodigel.

CARLSSON vänder.

Du är en bra pojke, Norman, och vi ska inte vara långsinta — Gå nu och gör dina sysslor, men

hör ett sant ord först, och ett ord som kommer ur ett uppriktigt sinnelag — gå inte och fäst dig vid Ida — för det ska jag säga dig att — där är 'inte värt att nosa.

NORMAN betydelsefullt.

Nej, vet Carlsson, det tror jag inte är värt, för den flickan är bättre än sitt rykte. Hon är lekfull, men det är hållning på'na, och hon får sig nog en bra man till sistone!

CARLSSON.

Det blir ingen båsman åtminstone.

NORMAN sorgset.

Nej, det vet jag nog; och hon är alldeles för god för en sådan, det vet jag till fullo!

CARLSSON.

Har hon förtrollat dig också! Det gör mig ont om dig, Norman, för din egen skull, men du ska inte vara ledsen, för det finns så många andra flickor att välja på, och du kunde också nöja dig med mindre!

NORMAN.

Ja, det finns många flickor, det är visst, men det finns bara en Ida! Går.

CARLSSON.

Stackars fan!

UPPSYNINGSMAN i dörren.

Är det någon här? Jo, där är Carlsson!

Scen II.

UPPSYNINGSMAN. CARLSSON.

CARLSSON.

Si där är han! Det var bra han kom äntligen!

UPPSYNINGSMAN.

Han? Hör nu, jag tyckte att vi ha spottat varann i syna, häromsistens.

CARLSSON.

Jag tror väl! Nå, du Vestman, nu ska du göra mig en tjänst!

UPPSYNINGSMAN.

Med största nöje, min bror!

CARLSSON
hämtar papper ur chiffonjén.

Sir du, nu är det så ställt att vi ska ta ut lysning och hålla bröllop, och därför vill jag ha lite reda pengar att röra mig med. När du nu seglar åt stan till, ska du ta permission och fara in till banken åt mig, för du är en kronans karl och är både betrodd och förstår alla formationerna. — Här ser du fyra axer i gruvan som du ska hippnotisera i riksbanken för fyra tusen riksdaler.

UPPSYNINGSMAN.

Vänta nu — fyra axer gör mig fyra tusen riksdaler — det är klart det! — Men va ska jag säga för slag?

CARLSSON.

Säga? Inte behöver du säga något — lämna mitt visitkort bara.

Tar upp ett kort.

Och säg att det är från Carlsson på Hemsö!

UPPSYNINGSMAN.

Jaa — men om de inte känner dig då?

CARLSSON.

Känner? Inte behöver de känna den som har hippnoteken! För resten jag känner dom allihop oppe i riksbanken, där jag har växlat tusen riksdaler — och kamrern har ju varit badgäst här hos Svinnockarn i fem somrar!

UPPSYNINGSMAN.

Jaja, jag vet ingenting jag; det är nog möjligt att det är så som du säger.

Stoppar in papperen.

Du har kommit opp du, Carlsson — men glöm inte att tänka på den fattige Vestman, när du kommer i ditt rike! För nu är det slut med honom!

CARLSSON.

Vad är det nu då?

UPPSYNINGSMAN.

Jo, regeringen har gjort sån här köpmanstraktat, så att nu är alla tullarna borta.

CARLSSON.

Nå, då blir det inte något beslag mer... hur ska du då reda dig? Du ska gifta dig med madam Styv, Vestman.

UPPSYNINGSMAN.

Säger du det? — Ja, hon vill nog ha mig, men jag är så rädd — det vill säga — jag är inte alls rädd — det vet du nog! — men jag fruktar — jag anar rättare att det inte går väl, för hon har varit

gift tre gånger förut. Och alla ha strukit med! Vad kan det komma sig?

CARLSSON.

Det var välan något fel i vägen — där med, men vem kan hålla reda på det! — Men ta'na du, ta'na!

UPPSYNINGSMAN.

Säger du det! Ja, det finns väl ingen annan råd — för jag är skyldig bort så rysligt mycke pengar.

CARLSSON.

Ta'na, säger jag! — Och ta'na snart. En fågel i handen är bättre än tio på taket; och är du rädd, så ska jag fria åt dig.

UPPSYNINGSMAN.

Jag rädd? — Men, är det så att du vill, så gör det! Gör det!

CARLSSON.

Ni blir bjudna på mitt bröllop förstås — och vid såna lägenheter bruka gummorna vara i tagen. Kom ni bara, och är du inte tillbaks förr, så välkommen då. Pengarna behöver jag inte förut, för kredit har jag så förslår, och här ska bli ett schangtilt bröllop, som de ska minnas så länge de lever!

Troligen få vi utlyst på en söndag efter som Floden varit vid flottan, och änkan ärver förmånarna. Kom ni bara, säger jag.

UPPSYNINGSMAN.

Tack, Carlsson! Tack för det! Det kunde nog ha varit bättre dagar för mig, om jag hade kunnat klämma till i rättan tid, men jag är en hygglig karl — och så är det så kitsligt att hugga bom! — Men

här har så sant jag lever smugglats! Här har lurendrejats! — Men vi ska inte vara långsinta! Nickar förstånd. Och den snön som föll i fjor, ska vi aldrig tala om! Här har smugglats, Carlsson!

CARLSSON.

Vad helsike står du och menar för slag? Tror du att jag har...

UPPSYNINGSMAN.

Jag, tror, ingenting; jag vet ingenting — Viskar. — och jag vill ingenting veta! Vare det nog sagt!

CARLSSON.

Nej, har man hört på fan — — —

UPPSYNINGSMAN skriker.

Jag vill inte veta någonting — det är förbi; det är slut!

CARLSSON.

Om du stannar längre, Vestman, så få vi ta av oss i skjortärmarne och slåss!

UPPSYNINGSMAN
i det han smyger ut.

Jag slåss aldrig med någon!

CARLSSON.

Nej, för du är strykrädd! din hare!

Scen III.

CARLSSON, sedan IDA.

CARLSSON.

Nej, se Ida!

IDA.

Är inte madam Flod här?

CARLSSON.

Nej; men hon kommer straxt! Sitt ner, sitt ner!

IDA.

Nej, dêt har jag inte tid med, för jag ska ha tre marker abborre till i morgon middag.

CARLSSON.

Nå så, inte annat! Följ med mig till sumpkistan bara, så ska jag nog styra om det.

IDA.

Tack för mig, jag går inte med Carlsson till sjön mer!

CARLSSON.

Men du går med pojkarna i stuthagen!

IDA.

Med pojkarna! Ja! Kan jag inte få leka med gossarna, utan att Carlsson ska säga något illa om det. Vi är unga vi och Carlsson är gammal...

CARLSSON.

Är jag det?

IDA.

Gamle Carlsson ska ju bli en riktig far nu...

CARLSSON känner i fickan.

Va! Va!

IDA.

Han ska ju bli styvfar åtminstone åt Gusten, och då ska han vara stadig...

CARLSSON.

Ja, Ida, jag skulle ha varit som en far åt dig också, om du hade hört på mig!

IDA.

Jo, jag har nog hört Rundqvist läsa hans brev om ungherrarne i Berns salong...

CARLSSON letar i fickorna.

Nå, jag säger det — — —

IDA.

Ja, se så är det att vara glömsk och gå och lägga brev efter sig; men det har han bara haft skam av — — —

CARLSSON.

Ida lella!

IDA.

Ja, det är inte värt han jamar, men vi ska hålla frid ändå och vill han vara ordentlig, så kanske han slipper gå orolig för den villande staden — — —

MADAM FLOD in.

Vad har du här att göra! Gå i dina sysslor du!

IDA.

Kära madam, jag skulle bara säga till om fisk till i morgon.

MADAM FLOD.

Här finns ingen fisk! Gå och sök Norman nere vid sjön!

IDA.

Ja, för Norman! Jag vet nog vad madam menar — men det gör hon orätt i, och det är synd, madam Flod! — — — Går sakta.

MADAM FLOD.

Prata du, min flicka, med dina gossar, men släpp mig fri bara!

Scen IV.

CARLSSON. MADAM FLOD.

CARLSSON.

Nå, Anna Katrina, lella, vad säger du om nya chyffongeren.

MADAM FLOD.

Jo, den är nog vacker för sig, men vet Carlsson, jag, jag tyckte inte han var nödig.

CARLSSON.

Ah, du pratar! Var skulle jag gömma alla mina pengar?

MADAM FLOD.

Ja, men si, det är inte bara det; det är alltsammans det här nya som kreverar mig! Här skjuter de hela dan så en tror att ön ska spricka; här sups och slåss och dras med flickor och tross, så man kan bli rådlös! Pengar finns det nog, men en vet inte hur länge det räcker, och inte blir det en bit bättre med jorden för det, utan det går baklänges bara med alltsamman.

CARLSSON.

Anna Katrina, hur kan du säga det? Att vi inte odlar jorden, det gör vi rätt i, för vi ä inte jordbrukare, utan fiskare: och jorden åt jordbrukarn, fisket åt fiskaren! Tror du inte jag läser i bladena hur rågen faller, så det inte är lönt att bråka med den, och de där smulorna på åckern spelar ingen roll, för det är mycket billigare att köpa!

MADAM FLOD.

Så sa han inte förr, Carlsson!

CARLSSON.

Vad jag sa förr, si det kan ingen dödlig hålla reda på — och tiderna förändras och vi med dem; men jag tackar gud för var dag jag blir klokare!

MADAM FLOD.

Ja, si att komma någon väg med Carlsson, är det inte att tänka på!

CARLSSON.

Tänk inte på't då, utan låt oss tala om bröllopet.

MADAM FLOD.

Ja, bröllopet ja!

CARLSSON.

Ser du, jag vill att vi ska hålla ett schangtilt bröllop, så att inte folket ska säga att vi blitt näriga med det samma vi kommit till pengar...

MADAM FLOD.

Har vi några pengar kvar då?

CARLSSON.

Du har inga pengar kvar — de tusen har gått åt — till etablissering — och administrationer...

MADAM FLOD.

Alla tusen! Men, Carlsson...

CARLSSON.

Tyst du, jag har pengar på banken jag — och du ska inte gå i brudsäng med en krake!

Hör nu på! — Här har jag en liten permimoria på rekkisita. An primus: en sidenklänning åt frun.

MADAM FLOD.

Nej, nej, nej...

CARLSSON.

Tyst du! — Secundus: — Ja sir du, det har alltid varit min dröm att vi skulle ha en häst här på ön. Ja, hör nu! Det finns inga vägar, säger du, och ingenting att köra. Så tror du, men har du tänkt på den långa vintern, då man inte kan komma till körka på sex månar — kan du ansvara inför ditt samvete, Anna, att ditt folk inte kan komma i guds hus...

MADAM FLOD.

Sluta nu, sluta nu, kära Carlsson...

CARLSSON.

Nej du, jag har nyss börjat...

MADAM FLOD.

Nå, köp en häst då, köp'en, men blanda inte in Guds namn i synden! Fast till bröllopet behövs den väl inte!

CARLSSON.

Secundus: En häst! alltså! — Så ha vi tertius: — M-ja! si det kunde då vara mindre angeläget — förståss —

MADAM FLOD.

Det är väl något alldeles för galet, då? — Säg ut nu, så blir det slut.

CARLSSON.

Ja, jag kan också stryka ut'en! — förståss!

MADAM FLOD.

Nå, säg nu bara!

CARLSSON.

Det skulle vara liksom en överraskning, förståss.

Ler och skakar på huvet.

Ser du, Katrina — vet du vad det är, som har fört vår samtid så långt framom alla andra tider i kulturiskt avseende.

MADAM FLOD.

Låt nu politiken vara, Carlsson, och låt mig slippa att gissa gåtor —

CARLSSON.

Det är komminikationerna, Anna —

MADAM FLOD.

Nu har han glömt bort vad jag heter också...

CARLSSON.

Det är samfärdselsmedeln och järnvägarne...

MADAM FLOD.

Han tänker väl aldrig köpa en järnväg heller?

CARLSSON högtidligt.

Nej, men en liten — ångbåt. En kollerbibåt, som ska föra fisk till stan!

MADAM FLOD.

Ja, men nu blir jag sjuk, jag blir rent sjuk, för nu är han inte riktig längre. Ska han köpa en ångbåt till bröllopet?

CARLSSON.

Om det är till bröllopet, eller från bröllopet eller efter bröllopet — det är alldeles detsamma.

MADAM FLOD.

Men det kan väl inte vara alldeles detsamma om det händer före bröllopet vad som skulle hända efter bröllopet... tänk efter bara!...

CARLSSON överklokt.

Det är detsamma, när jag har sagt att det är detsamma.

MADAM FLOD.

Men det är väl inte detsamma om man...

CARLSSON.

Du ska inte svara mig, Anna Katrina, för det tål jag inte.

MADAM FLOD.

Ska jag inte svara; det vore väl värre om jag inte svarade.

CARLSSON.

Se så, nu ska du gräla också!

MADAM FLOD.

Nej, Carlsson, nu slutar vi med det här, innan det tar slut mellan oss; gör han bröllop i körkbåten som annat folk och låt oss komma i väg utan både häst eller ångbåt.

CARLSSON.

Du är småsint, och du har inte den rätta synpunkten, den stora synpunkten...

MADAM FLOD.

Nu tänder jag ljus, för här börjar bli kusligt — med alla de här nyheterna. Och så har han kört bort Rundqvist också. Det var nog gott att få dän honom, men han var som huskatten i alla fall, som man hade vant sig att se, och som man saknar, när han är borta.

CARLSSON.

Jaså, du saknar den där konstmakarn?

MADAM FLOD tänder ljus.

Ja, man saknar inte kon förrän båset är tomt...

CARLSSON.

Och det är dygden på son att hon ligger och äter!

MADAM FLOD.

Ja, si han var äldre i gårn han, än både jag och Carlsson, för han fanns här i Flodens dagar, redan när vi gick i brudsäng, och därför hade jag en viss klockarkärlek till honom.

CARLSSON.

Jag vill inte höra talas om Floden; Floden är död och Floden är begraven, må han vila i ro — Du ska vara fin, Anna Katrina!

MADAM FLOD.

Vill han nu ta ökan och ro över till Svinnockarn, så kan vi få hålla bröllop om söndag, om det lyser ut på en gång, för det är möjligt att det hastar.

CARLSSON.

Si så, är det så ställt!

MADAM FLOD.

Det är så ställt, så nu finns det ingen hjälp!

CARLSSON.

Så kan ingen dödlig rå för det då, fast det inte var så nödigt!

River sig i huvet.

Hm! — Vet du, Anna; då tror jag det får vara med kollerbin så länge!

MADAM FLOD.

Det tror jag med blir bäst!

CARLSSON snopen.

Men är du riktigt säker?

MADAM FLOD.

Så säker en kan vara på sånt.

CARLSSON nedslagen.

Ja, men det var verkligen onödigt! Far du med till grannas? Det kan du gärna göra, för det är så vackert månsken, och vi ha många saker att tala om.

MADAM FLOD.

Det kunde jag ha lust att göra, så få vi talas vid om bröllopet!

CARLSSON i dörren.

Skynda på då, för jag ser att pastor Norström har kommit, och jag gissar du är lika lite angelägen som jag att träffa den kavaljeren.

MADAM FLOD.

Ja, i dag är jag inte mycket hågad på att tala vid honom.

CARLSSON tar sin parasoll.

Så, raska på då.

MADAM FLOD.

Nej, men ska han ha parasollet i månsken också!

CARLSSON.

Det heter antikä! — Ja, men det där var inte nödigt, Anna Katrina, och jag kan rakt inte förstå...

MADAM FLOD.

Nå, så förstår jag då, dumsnut! — De gå.

Scen V.

Det har mörknat utanför, men månen skiner och fyren är tänd. Scenen står tom ett ögonblick, varunder man hör dova bergskott då och då.

RUNDQVIST

i dörren, tittar sig omkring, därpå äntrar han opp i laven.

PROFESSORN

i dörren; frågar som om han var övertygad, det var någon inne.

Är prästen Norström ankommen?

PASTORN

med bössa och jaktväska, civil.

Här är jag, professorn! —

GUSTEN och IDA in blyga.

PASTORN.

Och där ha vi ungdomen!

Tar upp papper ur jaktväskan och sätter sig vid bordet.

Var så god och sitt herr professor!

Nu är saken den, att dessa välsignade människor ha gått i sitt oförstånd och trasslat till sina angelägenheter så jag tror att själva den hårde inte kan reda dem; och därför har jag besvärat professorn närvara som vittne!

Professorn nickar förstånd.

Först ha vi de unga tu! — Du har spelat dina trumf bra, du Gusten, och du har förstått vägen till ena pigo! utan att lämna spår efter dig! Säg nu, är du alldeles bestämd på att Ida ska bli din hustru i nöd och lust?

GUSTEN

stående bredvid Ida och hållande henne i hand.

Ja, herr pastor, nu är jag bestämd, för så vitt som Ida också har beslutat sig!

PASTORN.

Du ger dig inte för mindre! Nå, Ida är efter allt vad jag försport, och i trots av allt prat, en bra flicka.

Vad säger du, Ida, om saken? Vill du bli av med den här lymmeln?

IDA.

Nej, herr pastorn!

PASTORN.

Jag tror du sa nej! Hörde jag orätt.

IDA.

Ja, herr pastorn!

PASTORN.

Nå, nu lät det som ja! — Gud vare med er barn, men nu äro ni trolovade, och nu har giftorätt inträtt! — Tar dem i hand. — Se nu kommer vi in på affärerna — och då måste jag läsa i papperna lite. Sitt ner så länge, så ska jag strax vara färdig!

Gusten och Ida ta var sin stol och sätta sig bakom Pastorn. Professorn har kommit i närheten av orgeln; sätter sig och spelar piano ett preludium av Bach. Pastorn lyfter glasögonen på hjässan, flyttar fram ljuset och läser uppmärksamt i papperen, då och då vändande sig till Gusten och Ida, eller nickande takt till orgelmusiken.

Gusten och Ida hålla varann i hand och prata halvhögt då och då.

PASTORN.

vänder sig om mot Gusten och Ida efter att ha läst en stund.

Tyst ungar! Vad gör ni för slag?

Läser.

Det är svårt att sitta stilla, hä?

Läser.

Kan ni inte ge er till tåls en liten smula! Händerna på fotsacken!

Läser mumlande. Orgelspelet upphör.

Se så där ja! — Vill ni nu höra på!

Gusten och Ida resa sig.

Du, Gusten, du är en hård man, du, och du har givit dig på att Carlsson aldrig ska bli din styvfar?

GUSTEN

Ja, pastorn, vem som helst, utom den spelfogeln!

PASTORN.

Det är prat bara; för om jag frågar dig om du föredroge Norman eller Rundqvist, så skulle du ta tillbaka det där! — Om jag nu frågar dig i stället så: vill du ta Ida och gården och låta gumman få sin, kan du inte vara nöjd då?

GUSTEN.

Ja, till gårn kommer jag inte så länge mor lever!

PASTORN.

Jo! Så här står det i papperna nämligen: att änkan sitter i orubbat bo tills hon gifter om sig; då hon kommer på undantag.

GUSTEN.

Står det så verkligen, Pastorn?

PASTORN.

Tror du inte jag kan läsa skrivet! Läs själv då pojke!

GUSTEN läser.

Ja, så står det!

PASTORN.

Nå, har du lust att ge Carlsson jäv?

GUSTEN funderar.

Nää! Det har jag inte!

PASTORN.

Nej, sir du det! Och du ska akta dig att ge Carlsson lukt på det här kapitlet, för han vore i stånd att sticka av; om jag känner den filurn rätt; ty vad den där gruvaffären beträffar så räcker det väl en stund till, men inte alltför länge om jag hört rätt! Alltså ä vi klara då, och bröllopet står om söndag! efter avtal.

GUSTEN.

Ja, det må det göra, men si inte blir jag med på det bröllopet!

PASTORN.

Du, Gusten, du ska inte göra mor din sorg, när du själv får gå in i glädjen, och nu går du med på bröllopet bara, annars har jag bot för det med! —

GUSTEN.

Ja si det kommer då aldrig i frågan — de ska då hellre få ta gård och grund ifrån mig!

PASTORN.

Ida! — Kom hit! — Kan du inte ta hund ur den där förhärdade lymmeln?

IDA.

Jag vet inte, goa pastorn, han ä så hård i somligt...

PASTORN.

Den som inte vill med ondo, plägar gå med godo!

IDA tar Gustens hand.

Kan han inte vara människa för en enda gång; kan han inte...

GUSTEN.

Tyst du, tyst du!...

PASTORN.

Inget gräl på förlovningen! — Bjud nu på något starkt, så ska vi dricka er skål, får ni gräla om det andra sen!

GUSTEN tar fram vin och glas.

Ja, si på det bröllopet kommer jag ändå inte!

PASTORN.

Du får väl se, min gosse! — Nu har jag emellertid gjort ingången — och nu spelar professorn utgången.

Professorn spelar de första takterna ur Bröllopsmarschen ur Midsommarnattsdrömmen.

Och så rusta vi till bröllop!

RUNDQVIST
sticker fram huvet ur laven; nickar bifall och ser rörd ut.

AKT IV.

Scen I.

Samma dekoration som förra akterna; men stugan är nu lövad; framför lavarne äro gardiner uppsatta; mitt på golvet står bordet dukat.

Ljus äro tända över allt i stugan; utanför äro bloss och eldar tända, utan att dock synas av åskådaren; på planen utanför den öppna dörren är ett bord dukat för folket, och upplyst av kulörta lyktor.

På ena sidan dörrn ett svagdricksfat på en granris-sirad bock; på den andra sidan en brännvinsankare.

IDA bäddar brudsängen som står utdragen till höger; GUSTEN drar opp buteljer.

GUSTEN vid dörren.

Ja, si maken till dröjsmål har jag aldrig varit med om! Och det måtte bestämt ha hänt något på vägen från körkan.

IDA.

Inte har det hänt något!

GUSTEN.

Si det kan en aldrig veta! När de for av i morgse bitti, så kunde de ju vara igen till femtaget; och nu är klockan över sju.

IDA.

Ja, därför skulle Gusten ha vart med, och hållit reda på dom!

GUSTEN.

Det var ju vackert att jag var med här hemma, och var det inte för din skull, hade jag blivit borta helt och hållet.

IDA.

Ja, det säger han nu! Men vänta till moster kommer hem och ska få veta att vi ha blivit fästefolk! — Vet nån, jag är riktigt rädd att det ska ha hänt något!

GUSTEN tar Ida om livet.

Akta dig, du, så det inte händer dig något!

IDA.

Var stilla nu och låt mig vara i fred!

GUSTEN.

Jag trodde inte du ville vara i fred!

Scen II.

DE FÖRRE. RUNDQVIST in, besynnerligt utstyrd i jacka, svart hög hatt, glasögon, paraply och galoscher; ser ytterst medtagen ut!

GUSTEN.

Nej, si där är Rundqvist, nå då kommer de snart! — Hur är det med dig, Rundqvist, efter din körkgång och var är de andra nu!

RUNDQVIST sätter sig matt.

Det var det vådligaste jag har vart med om i alla mina dar!

GUSTEN.

Vad håken har du då vart med om!

RUNDQVIST.

Det vart inte slut i körkan förrän klockan fyra — kan nån tänka — för det var ju — Stönar. — nattvardsgång också — och det hade han inte talt om förut! Men si det var bara illakheter av honom! Och en sån predikan som varade i tre timmar — jag tror han läste igönom hela halvtunnan — och så fick vi sjunga nummern 158 med alla — Suckar. — arton verserna.

GUSTEN.

Alla arton! Sir du, jag var klok, jag, Ida!

RUNDQVIST.

Och så han dundra sen och orera! Jag har aldrig hört maken till pastor Norström. Och så vådligt hett det var. Moster fick stå på gången i sina nya kängor, så hon var svett av ondska — och när hon ville in i bänken medan Ornön var till altars, så höll de på att komma i kaluven på varann. Men si Carlsson, den räven — han smög ut i farstun och sov på brandsprutan till lysningen lästes opp...

GUSTEN.

Nå du då, Rundqvist! Var höll du hus då?

RUNDQVIST.

Jag låg ner i ökan jag, medan nattvardsgången gick på... och så när vigningen kom till slut, så tog jag min båt... men det var bara illakheter av pastorn Norström — och de där arton versarna kan jag aldrig glömma — jag är så torr i halsen vet nån —

GUSTEN.

Det har du visst alltid varit, och nu får du lugna dig lite!

RUNDQVIST.

Ja, nu ä de gifta emellertid — nu ska väl snart er tur bli!

IDA.

Vad pratar Rundqvist för slag?

RUNDQVIST tittar i laven.

Ojojojojoj! Ja si, om inte skynkena vore där, så skulle jag luta mig lite!

Scen III.

DE FÖRRE. NORMAN in i paraduniform.

NORMAN.

Nu komma de! Men sikken brudfärd!

GUSTEN.

Vad har hänt då, efter ni kommer så sent?

NORMAN.

Kan ni tänka er att den snålvargen Carlsson skulle släpa en tunna tjära med sig i båten; och så när vi kom ut på sjön förbi Måskläppan, så skulle pastorn stiga opp och ta roret, men då satt han fast på betten. — Oj Jestanes vad han svor! — Och så skulle gumman resa sig och torka av honom — men så kunde inte hon komma ur fläcken — och kängorna måtte hon kasta i sjön — och Carlsson fick en orre — och så skar de ihop så illa brasande, så pastorn var nödd att slå vatten på dom med öskaret. Och så lygna de av och professorn spelte till fiol, så att de kom till att sjunga — och så slog Carlsson opp Champanervin, så nu ä de muntra värre!

GUSTEN.

Si, va sa jag! Va sa jag! Men vänta han, Carlsson, till han kommer hem, så ska han få tilltugg! — Gå nu ut och gör i ordning till saluten du, Norman, efter som de straxt är här.

NORMAN.

Ja, jag ska salutera dom, så de ska få missfall... både stora och små!

Scen IV.

DE FÖRRE. FRU SYK i slängkappa och ett knyte som hon straxt gömmer i laven bakom gardinerna.

FRU SYK.

God afton, Gusten lilla; jag kommer något sent, men jag har varit på förrättning, och när man reser i kronans ärenden, så, kan man ju vara ursäktad — om man kommer lite för sent.

GUSTEN förvånad.

För sent? Hm, ursäkta, men när aschukörskan kommer till bröllopet, så tycker jag det är tids nog!

FRU SYK.

Ja, ja, det kan vara på det sättet, men jag kommer som gäst i dag, för si Carlsson for förbi hemma hos mig — och så tyckte han — att efter som jag — var gammal vän i huset och så där — ja si, Gusten lilla, jag har varit med och fått honom till världen, jag, när han kom till... och — man har sett så mycket, när man är i min konst... och så här på landet så... är alltid ackuschörskan välkommen när hon kommer...

GUSTEN.

Var välkommen då, fru Syk, i alla händelser, och var så god och sitt ner. Till Ida. Vad håken ska gumman här och göra? Det är bestämt något spektakel!

Scen V.

DE FÖRRE. GUSTEN och IDA gå ut.

RUNDQVIST.

Fru Syk!

FRU SYK.

Jo!

RUNDQVIST.

Hm! — Ursäkta att jag frågar — är det för någon händelse av säkerheten — att frun är här?

FRU SYK.

Jag förstår inte alls vad han menar.

RUNDQVIST.

Är det sant då, att fru Syk en gång blivit överfallen av Estländingar därute på Skräddarkobben?

FRU SYK.

Vad för Estländingar? Jag vet inte alls vad han menar!

RUNDQVIST.

Det finns väl bara en sorts Estländingar och de ska vara mycke elakka!

FRU SYK.

Det vet jag ingenting alls om!

RUNDQVIST.

Å visst! Det stod ju i bladena vet ja!

FRU SYK.

Nej, stod det i bladena! Vad stod det för slag då?

RUNDQVIST.

Ja, si det kan jag inte säga!

Scen VI.

DE FÖRRE. MADAM STYV i sidenklädning och mycket smycken, hatt, schal och parasoll.

MADAM STYV.

Nej, si lilla fru Syk! Nå, jag säger det!

FRU SYK.

Och madam Styv också! Jo jag tackar jag!

MADAM STYV.

Fru, om jag får be! Fru Styv, tills vidare!

FRU SYK.

Jo, jag säger det! Kanske fru uppsyningsmanskan när allt kommer omkring!

MADAM STYV.

Ditåt skulle det kunna luta, om det vill sig väl!

FRU SYK.

Vad kommer frun för väg då?

MADAM STYV.

Jag kommer samma väg som uppsyningsman, som segla mig hit och snart är efter, bara han får ta ner seglena! —

Salut utanför.

MADAM STYV skriker.

Å, de skrämmer livet ur mig! med de här välsignade skottena!

Salut igen.

Nej, jag går åt, vet nån människa!

Skyndar ut.

RUNDQVIST reser sig.

Fru Syk! Pass på! Här är ingen säkerhet!

FRU SYK.

Madam Styv också?

RUNDQVIST.

Ja tro'na inte; hon har varit gift tre gånger!

Scen VII.

DE FÖRRE. PASTORN ledande MADAM FLOD (Carlsson) som skrattar omväxlande med att hon gråter; hon går i strumporna, och har avlagt brudslöjan.

PASTORN.

Där ha ni fru Syk själv; är det meningen att jag ska körktaga med detsamma, Anna Katrina.

MADAM FLOD.

Å, det ska väl inte gå så hårt på heller! Men si, lilla fru Syk, si så jag sir ut! Kan en tänka sig att jag måtte kasta mina nya rossläderskängor i sjön för den välsignade tjärans skull; och si så min nya klädning sir ut sen! Ja, jag säger den Carlsson...

PASTORN.

Nu ska du inte gnata på din gubbe, efter som du äntligen har fått den! Och må vi sätta oss ner!

MADAM FLOD.

Bara jag fått någonting på fötterna.

Tar ett par skor under sängen.

PASTORN

tar av prästkragarna och lägger dem i plånboken.

Nå du, Rundqvist, hur känns det efter avrivningen i förmiddags — det var en duvning som dög det!

RUNDQVIST.

Ack, kära pastorn, har jag syndat i min dar, så ska jag väl bättra mig nu efter den betan! För den var vådlig i alla fall.

MADAM FLOD.

Nå, har nån sett till Gusten, för det var sorgligt i alla fall att han inte var vid körkan?

PASTORN.

Gusten är här utanför, Anna Katrina, och han kommer straxt, men innan vi övergå till muntrationen, så ska jag säga dig ett allvarsamt ord.

MADAM FLOD.

Nå, så må vi höra det!

PASTORN.

Anna Katrina, du vet kanske inte att du genom den heliga akten som vi nyss bevittnat, är förlustig rätten till gården.

MADAM FLOD.

Jo, då, vad jag hade reda på det, men när jag såg att det börja luta till kiv och nit, så tyckte jag det var bättre att gossen kom till sitt som var hans, än att en främmande skulle sitta där, och gammal

är jag och en slarver är Carlsson, och därför må vi bäst på en liten torva, som vi kan leka med till döddar, och ingen tar ifrån oss!

PASTORN.

Nå, du var då en räsonlig människa åtminstone. Det visste du förut således, men du vet bestämt inte att pojken din har gått och trolovat sig?

MADAM FLOD.

Nej, si det visste jag då rakt inte! Men vem kan det vara, som gått och lockat honom.

PASTORN.

Ja, nu är det inte värt du blir ond, för de äro alltren prästförlovade, så det kan inte gå tillbaks.

MADAM FLOD.

Det måtte väl bara inte vara Ida heller?

PASTORN.

Jo, det är just hon!

MADAM FLOD.

Ja, men det är rysligt i alla fall; att hon ska ta vid gården och sitta regerande över mig.

PASTORN.

Det är naturens ordning, sir du, och det får du finna dig i. — Den eller någon annan! kan just komma på ett ut, och därför gör du bäst i att ta saken kallt! Du har fått din och han får sin — så är ni kvitt tycker jag, och Ida som sonhustru åt dig kan vara lika så god som Carlsson till styvfar åt honom!

MADAM FLOD.

Jaja, det kan så vara det, men Carlsson blir nog inte god på pojken efter detta!

PASTORN.

Å, det får han bli vilket han vill, men du kan åtminstone vara lugn att du har Ida i säkerhet för din gubbes spekulationer.

MADAM FLOD.

Nå, det var ett skäl som duger! och jag får väl vänja mig vid Ida som vid allt annat här i världen!

Scen VIII.

DE FÖRRE. CARLSSON och GUSTEN in, muntra och med armarne om livet, var sin halv champagne-butelj i händerna; sjungande:

Nog finns här glas
men här finns intet brännvin.
Finns här någon handelsman
som haver något öl!

Kör.

Hurra för Svealand! Hurra för Nederland!
Hurra för oss alla, nu ta vi oss en dram!
Tjo!

CARLSSON till madam Flod.

Här har ni gamla Carlsson med hjärtat på rätta stället och här är Floden själv! Här är din pappa Flod — men det ska vi aldrig låtsas om — för nu är vi bröder av ett och samma fårahus — men där är din mamma! — Gå nu och ta henne i hand och säg några vackra ord!

Gusten går till madam Flod och tar henne i handen.

GUSTEN.

Lycka till mor och hav det gott.

MADAM STYV.

Tack, och lycka till själv!

Pastorn vinkar åt Carlsson.

PASTORN.

Carlsson kanske inte vet vilka lagliga bestämmelser som äro en följd av den heliga akten vi nyss bevittnat!

CARLSSON.

Jo, då!

PASTORN.

Då vet han också att gården går över till sonen, när änkan inträder i nytt äktenskap?

CARLSSON

tar opp näsduken och torkar svetten ur pannan.

Nej, det visste jag inte!

PASTORN.

Ja, men så är det likafullt och han kommer med änkan på undantag.

CARLSSON

sätter sig något matt, och funderar.

Ja, men det skulle man ha sagt förut.

PASTORN.

Nej, varför det! När han inte frågade så! Och för resten sa Carlsson själv, att han inte såg på slantarna utan på sinnelaget, och din gumma har ett gott sinnelag! Lit på det!

CARLSSON.

Nå, då kunde jag ha tagit Ida likaså gärna!

PASTORN.

Varför gjorde du inte det då! Men var du säker på att hon ville ha dig?

CARLSSON.

Asch, jag hade bara behövt sträcka ut ett finger, så hade jag haft'na över mig!

PASTORN.

Du ska få'na, Carlsson! Och du ska bli en riktig far för henne!

Vinkar åt Ida som står i dörren och åt Gusten.

CARLSSON häpen.

Vad nu då?

PASTORN till Ida.

Här, Ida, ser du din svärfar, som vill bli som en riktig far för dig och vakta dina villande steg!

CARLSSON snopen.

PASTORN.

Och där, Anna Katrina, har du din svärdotter. — Så — ta'na i hand nu och bed henne välkommen i ditt hus!

MADAM FLOD.

Kom då Ida och var när oss, så ska vi dras tillsammans!

CARLSSON retar opp sig.

Nå! Vi ska inte vara småaktiga. Leva ska vi, och låta andra leva! Sätt ni mig på undantag, jag har moltum själv jag, så det räcker för två! — Men ni kunde ha talt om det där i alla fall, tycker jag!

Scen IX.

DE FÖRRE. PROVRESANDEN.

CARLSSON.

Se där är grosshandlarn! Det är min vän, och jag är hans! Och vi tu äro ett!

Skall resa sig från stolen men sitter fast.

Nej, vet nån, nu går det för långt, jag tror rakt åv jag sitter fast. —

PASTORN

skall resa sig för att hjälpa Carlsson, men sitter också fast.

Nej — va, va, va! — Det är din sakramenskade tjärtunna, du — jo, nu blir jag väl olycklig, när jag kommer hem...

Carlsson och Pastorn komma loss, torka sig, så gott de kunna.

PROVRESANDEN.

God dag, gott folk! Jag skulle bara in och gratulera, för jag har en liten syrpris ute på Råg-holmen.

ALLA.

Nej! Vad är det då?

PROVRESANDEN.

Ja, det ska ni få se om en stund!

Scen X.

DE FÖRRE. UPPSYNINGSMAN i dörren.

CARLSSON.

Nå, men stanna nu, grosshandlarn, och drick en skål med oss först.

PROVRESANDEN
vill smyga ut, när han ser Uppsyningsman i dörren.

Kommer straxt tillbaks, straxt tillbaks!

ALLA.

Se där ha vi uppsyningsman! Hurra!

UPPSYNINGSMAN
håller Provresanden kvar.

Ska han gå nu, när det kommer storfolk! — Är madam Styv inte här!

NORMAN.

Jo vars, men hon ligger nere i köket, för hon blev altirerad av saluten.

CARLSSON
enskilt till Uppsyningsmannen.

Nå, var har du pengarna nu!

UPPSYNINGSMAN.

Hör nu, Carlsson! Han ä allt en lurifax!

CARLSSON.

Va nu då?

UPPSYNINGSMAN.

Inte fick jag några pengar inte!

CARLSSON.

Inga pengar!

UPPSYNINGSMAN.

Inte ett rundstycke, men de tog och satt in mig i stället, och nu får jag ta avsked på den betan! Och skulle nu madam Styv klicka, så är jag dödens man! Och han ska ge mig skadestånd för den saken! Kan man tänka sig att när jag satt på Mässing-

stången, så kommer första vaktmästarn i Riksbanken ditin, och honom kände jag lite förståss — och då tänkte jag som så — nu klämmer jag till med detsamma — så får jag segla sen — och så tog jag fram axerna och bad honom gå opp och växla med dom! Men han måtte inte ha känt mig riktigt — för han gick ut efter polis — Provresanden smyger ut. — och så satt jag fast!

CARLSSON.

Asch, han vände sig till orätt person, men så är det att skicka andra!

UPPSYNINGSMAN.

Jo, han skulle ha gått själv, så skulle han fått hört på! — Var är grosshandlaren? — Han har kilat! — Det gjorde han rätt i, för bolaget Igel finns inte mer! Det är slut! Det är förbi!

CARLSSON.

Nå kan man tänka sig! — Anna Katrina, nu ha vi det på gaffeln! Och kom ihåg att — du vet — hm!

MADAM FLOD.

Jag vet ingenting alls! Och där det inte är någonting — där kan man inte veta någonting!

CARLSSON.

Va för något! — Och jag som kallat på fru Syk...

PASTORN.

De ha spektaklat med dig, Carlsson, men sir du, så är det att leka med fiskarfolk när man är ifrån landet, men nu har du haft de söta dagarne, och nu kan du ta de sura! — Där ha vi madam Styv emellertid! och nu kan vi få gå till bords!

Scen XI.

DE FÖRRE. MADAM STYV.

MADAM STYV
upprörd, sätter sig på den stol som Carlsson lämnat.
Prestissimo.

Ja, så mycket ska jag säga uppsyningsman, att ska han ha sina saker ihop med mig, så måste han iakttaga folkforor och inte släppa sin dam mitt i tjocka mörkret — jag är ett bättre mans barn, fast jag är född av fattiga men hederliga föräldrar — och alla de som jag ha varit gift med ha varit hederligt folk — och Lundin särskilt, som var andra vaktmästare i kongliga kammarkollegium, det var annat till karl det — han hade bara tre hundra riksdaler riksgälds i lön, utom ljuspengar och sportler —

PASTORN
som flera gånger sökte avbryta, skriker:

Madam Styv, håll mun nu, för vi ska till bords! Du överfaller ju karlen, som om du hade fordringar på honom!

MADAM STYV.

Det är inte så utan det!

PASTORN.

Nå, gör opp, gör opp, innan vi sätter oss till bords! — I denna församlings namn frågar jag dig, Erik Westman om du vill hava denna Hulda Sofia Styv till din trolovade?

UPPSYNINGSMAN.

Jag vet inte om madam Styv vill ha mig längre?

PASTORN.

Nå, madam Styv, ska du ha'n, så ta'n!

MADAM STYV.

Ja, jag blir väl inte av med honom på annat sätt!

PASTORN.

Så få vi gå till bords nu!

MADAM FLOD.

Men professorn då! Vi kan ju inte sätta oss utan professorn!

GUSTEN.

Var är professorn?

CARLSSON.

Professorn!

NORMAN.

Professorn, ohoj!

RUNDQVIST.

Jag unnrar månne inte professorn gått någonstans!

PASTORN.

Nå, gå och hämta honom då!

Scen XII.

DE FÖRRE. PROFESSORN i dörren med en lykta i ena handen och en nyckel med vidhängande träklabb i den andra.

PROFESSORN

vill lämna ifrån sig sakerna utan att finna någon plats.

Jag ber så rysligt att förlåta, men jag hade varit alldeles mycket kall.

PASTORN.

Skadar inte, skadar inte!

MADAM FLOD.

Till bords då, och väl bekommet!

Placering:

PASTORN mitt på bordets långända; CARLSSON och MADAM FLOD, en på var sida om Pastorn; efter madam Flod sitter PROFESSORN och FRU SYK, RUNDQVIST, NORMAN; efter Carlsson sitta: UPPSYNINGSMAN och MADAM STYV, GUSTEN och IDA.

PIGOR komma och gå; FOLK vid bordet utanför.

PROFESSORN till Pastorn.

Vilken är den fruntimmer höger till min sida?

PASTORN.

Det är en änka från Estland; tala bara om estländingar vid henne, så blir hon glad.

CARLSSON till Professorn.

Spreschen si deusch, herr professor?

PROFESSORN.

Jag talar något tyska, alldentid jag är en tysk.

MADAM FLOD till Pastorn.

Var så god herr pastor och börja.

PASTORN.

Tack, madam!

CARLSSON slår i supar.

En liten syp förut!

MADAM STYV till Uppsyningsman.

— för så var inte Lundin — han bar sig inte åt på det viset han —

UPPSYNINGSMAN.

— För sista gången, Hulda — jag ger Lundin fan — och Bolin och Molin med, vad helsefyr di nu hette!

GUSTEN

till Norman som kurtiserar Ida.

Nosa inte dit du, för då får du på tampen.

NORMAN.

Och det var ändå jag, som spela för Ida!

GUSTEN.

Du spela du, och vi dansa!

RUNDQVIST.

Och det var jag som friade för Carlsson!

CARLSSON.

Å skäms! Det gjorde jag själv!

MADAM FLOD.

Nej, det var nog jag som fria, för han hade inte kurasche.

PROFESSORN till fru Syk.

Tycker änkefrun så rysligt mycket om estländingar?

Alla gapskratta.

FRU SYK.

Jag förstår inte tyska!

PROFESSORN.

Har jag sagt något roligt? så ber jag änkefrun urskylla, men prästen Norström...

PASTORN.

Inga förklaringar! Fru Syk kan berätta själv om sin olycka.

FRU SYK.

Jag vet inte vad pastorn menar för en olycka!

RUNDQVIST.

Den där olyckan med estländingarne på Skräddarkobben vet ja, då de tog av'na allt vad hon ägde och hade.

CARLSSON.

Nej, tala då hellre om för uppsyningsman vem det var som smuggla, efter som han inte är i tjänsten längre!

UPPSYNINGSMAN.

Ja, si det kunde roa mig att få veta.

CARLSSON.

Nå, så ska du få veta: att det var madam Styv!

UPPSYNINGSMAN.

Äh, det är lögn! Jag vill inte höra talas om'et!

CARLSSON.

Ja, men så var det likafullt och du var själv och drack av rommen!

UPPSYNINGSMAN.

Ja, det vill jag inte veta, och om så också vore — så är det förbi — och det som är förbi är slut! Och vi ska inte vara småaktiga för resten! Skål du, Hulda!

PASTORN.

Nå, Carlsson, var är champagnen nu, så får jag hålla skålarne?

CARLSSON.

Det är slut med champagnen, pastorn, och nu få vi gå till svagdrickat igen, och vara lika glada ändå.

PASTORN.

Du kan vara glad du, som haft dina champagnedagar i alla fall — det har jag aldrig haft, sir du — och nu dricker jag allas er skål, de nygiftas som vi önska tomtebolycka, och de förlovades och alla andra Hemsöbors! Ni är egentligen ena svinpälsar, som aldrig kommer till körkan, men jag får säga som ert valspråk blivit: vi ska inte vara småaktiga! Inte går allt så regelrätt till hos er, men man får ta seden dit man kommer, fast ni har då ena förbannade seder! Men som sagt: vi ska inte vara småaktiga! Och därför: Lycka till, patrask!

ALLA.

Hurra för pastor Norström!

Salut utanför.

MADAM STYV.

stiger opp och skriker, springer ut.

Ojojojoj!

NORMAN springer efter.

PASTORN.

Si så där ja! Vad var det nu?

Eldsken av röd bengalisk eld utifrån skären; alla resa sig.

CARLSSON.

Si grosshandlarn han är alltid schangtil han, fastän han är en skojare, och nu bjuder han på fyrverkeri — på Rågholmen!

Fiolmusik utanför.

NORMAN in.

Fru Syk! Fru Syk! — Nu är det färdigt!

FRU SYK.

Å kors i all min dar, var det madam Styv?

Tar sprutan ur laven och springer ut.

UPPSYNINGSMAN djupt missnöjd.

Ja, men vet nån människa, det var oanständigt att inte kunna hålla sig! när man sitter till bords.

PASTORN.

Ja, ni är för vådliga!

CARLSSON.

Sitt till bords, pastorn, och låt inte bekomma; vi ha tre dar på oss till bröllopet och madammen är på bena i morgon, så vi få döpa medan det finns faddrar!

MADAM FLOD.

Oroa sig inte, pastorn lilla, det där är snart förbi; och nu ska jag gå ner och koka fläderté.

PROFESSORN.

Har det varit estländingarne, prästen Norström?

PASTORN härmar.

Nej, det har varit uppsyningsman Vestman! — Nå —

Reser sig från bordet och tar av serveten.

Ni är ett pack, det är ni, men ni är ett styvt pack för resten!

NORMAN in igen.

Falskt alarm! falskt alarm! Det var bara —

Viskar resten åt sin närmsta granne.

Det va ingenting!

PASTORN.

Ska ni driva med folk på det där viset!

MADAM STYV, FRU SYK och PROVRESANDEN in.
Var och en mottas med hurrarop.

PROVRESANDEN.

Är ni arga på mig? Det skulle egentligen vara jag som vore arg på er, efter som ni har lurat mig på rödstenen!

CARLSSON.

Har vi lurat honom!

PROVRESANDEN.

Visst har ni det, när sten inte duger! Emellertid — vi ska inte vara småaktiga! — har ni fått tusen kronor, och nu ska ni få igen Rågholmen, och en korg champagne på köpet — så ska vi skriva leveranskontrakt nästa gång vi gör affärer med fiskare!

ALLA.

Leve grosshandlaren!

Två karar bära in en korg champagne.

PROVRESANDEN
tar upp sång i vilken alla utom Pastorn instämma.

Helvetets djävlar de spelte på fioler
själva kapten rackare han spelte på klavér.
Tjo!
Hurra för Svealand!
Hurra för Nederland!
Hurra för oss alla, nu ta vi oss en dramm!
Tjo!

HIMMELRIKETS NYCKLAR

ELLER

SANKTE PER VANDRAR PÅ JORDEN

SAGOSPEL I FEM AKTER

PERSONER.

Smeden.
Läkaren (Doktor Allvetande).
Sankte Per.
Don Quixote.
Sancho Panza.
Tummeliten.
Askungen.
Vandrande Juden.
Hobergsgubben.
Riddar Blåskägg m. fl. skuggor.
Älskarinnan.

Sceneri:

AKT I: I smedjan; Narcissus.
AKT II: Don Quixote på Romeos silverbröllop.
AKT III: Hobergsgubben.
AKT IV: Schlaraffenland.
AKT V: Hos påven i Peterskyrkan; Vid Kalvariet; I Babels torn.

(Vid uppförandet böra dessa fem akter sammandragas till tre.)

AKT I.

Kammaren innanför smedjan, skild från den senare genom en brädvägg, som har en stor öppning mitt i, vargenom smedjan, som på samma gång är försäljningsbod med öppet stort fönster åt gatan, blir synlig.

Mitt på golvet i kammaren ett städ med slägga. Vid vänstra väggen tre små barnsängar tomma; leksaker på bänken invid; barnkläder på sängkarmarne; barnskor under sängarne. Vid högra väggen en kakelugn av grön kakel med en inmurad bänk.

På kammarens väggar målade vävnader med bibelhistorier, kalvarievandringen och Kristi nedstigande till helvetet. På panelerna krus, kannor, silver- och tennkärl.

Ute i smedjan ett långt bord mitt i rummet med smidessaker, verktyg, skyltarmar, nycklar, lås, vapen, rustningar. Dragstången till bälgen hänger fram vid mellanväggen till höger.

Genom smedjans öppna fönster i fonden synes en gata i medeltidsstil.

Scen I.

LÄKAREN, svartklädd, i doktorsdräkt, sitter orörlig i kakelugnsbänken, så att han vänder ryggen helt åt åskådaren, men synes läsa i en bok. SMEDEN, sorgklädd, kommer in upprörd och förgråten vid ridåns uppgång.

SMEDEN.

Se nu! Vad halp din konst, du underdoktor?
Vad gagnade mixtur och balsam
mot pesten, som mitt hus förödde?
Vad läser du i boken, svarte lärde?

Om syror och om salter,
om teriak och de vises sten,
som sitter ini magen på en kräfta?
Säg, kan du läsa liv i mina barn,
som nyss de läste ner i jorden?
Jag kom för sent att kyssa dem farväl,
för sent att följa dem — att bära dem till gropen
där allt vad oss var kärast, dyrast,
skall grävas ner och bli till smuts. —
O Herre Gud! Nu är min stuga tom,
och tomma mina tre små sängar!

Se här låg Katarina! Ack, det var min äldsta!
Se märket efter hennes vackra huvud
i kuddens vita var. . .
Hon var min vän, sen modren dog,
och jag var hennes!
Och hon blev sina syskons mor.
Så klok, så allvarsam, så öm...
Hon kom till världen under mina mörka tider
och förde lycka med sig,
välsignelse och välstånd åt mitt hus —
Välsignat vare nu ditt minne, ängel!

Och här, min Margaretha!...
Du friska ros, du lilla fågel,
som spridde doft och lät ditt kvitter
förljuva hem och syskonkrets;
med öppen hand och öppet hjärta
du fann din fröjd att giva —
Här står din lilla sko!
Nu lägger jag en slant i den —
att när du vaknar... När du vaknar? — När?

Ja, här är skon, men var är foten,
den lilla runda foten,
som sprang så lätt på blomsteräng,
som icke kunde trampa myran
förrän ett halvhögt »Gud förlåt»
ur lättrört hjärta gav tillkänna
att ej den foten älskade förtrampa.
Du lilla sko...
Sov gott, min kära, kära Margaretha!

Och du, min son, mitt smärtans barn,
men icke sorgens!
Min Benjamin,
din moders bild du gav mig åter,
när ren i vaggan dina stora klara ögon
emot mig log som en gång hennes.
Du var mig kär! Hur kär du var
kan ej jag säga. Ett jag vet,
att när du dog, dog jag.
Din lilla späda kropp
bars upp utav en manlig vilja;
ditt vackra blonda huvud
så fyllt av starka tankars frön
dig aldrig någon ro till lekar gav;
och i ditt tunna bröst en ädlings hjärta bodde,
då du tog bannor för din syster —
Tänk, svarte doktor, du,
han bar de andras skuld på sig —
Ja, Jesusbarnet var han lik,
hans bästa leksak var det lilla lammet!
Se lammet du, så oskuldsvitt!
Det skulle sova på hans arm,
det skulle äta ur hans hand!...

Mitt lilla vita lam, farväl,
farväl, min älskade Johannes!

Sätter sig vid barnens sängar.

LÄKAREN reser sig.

Har sorgen rasat slut, min vän?

SMEDEN.

Vad finns för slut på denna sorg,
vad givs för bot?
Jo, giv mig mina barn igen och jag är botad!

LÄKAREN.

Hör på, och tänk ett grand på saken:
ej alltid botas lika blott med lika,
ty ettrigt brännsår svalkar man med kylig salva;
du vet, att de som mistat synen
få se med örat och med handen;
du minns, att när din hustru dog
du glömde henne snart för barnen!

SMEDEN.

Och nu så äro barnen också döda!

LÄKAREN.

Nå vänta då! Jag kan till liv ej väcka
dem som gått hädan!
Jag kände dina barn, så älskliga
jag aldrig några små har sett,
och att de älskat dig, det vet jag.
I plågans stunder såg jag dem
och hörde hur med gråt i rösten
de ropade på far! O lilla far!
Kom far! Kom hit! Vi dö ju!

SMEDEN.

Jaså, de ropade på far?
Vad sad' de mer? Tal om!

Hur ledo de, hur såg de ut?
Vem var den tappraste?
Berätta allt! Var minsta småsak
dem kallar upp till liv i minnet!

LÄKAREN.

I sista yrseln, när de kvävdes...

SMEDEN.

Håll upp, för satan; kvävdes de?
O Gud, som kvävde mina barn,
jag hatar dig!...

LÄKAREN.

Så höljde de min hand med kyssar
och kallade mig far...
Den första gång jag hörde fadersnamnet!
Och när jag kände deras heta munnar
emot min sträva hand, som skurit mänskokött,
då erfor jag din sällhet — och din smärta...

SMEDEN.

Du är en känslig man, du doktor!

LÄKAREN.

Så tämligen!
Emellertid, så kom jag då att tänka, —
och tänka är min starka sida —
så tänkte jag:
hur sällt att dö uti sin ungdom,
förrn livets elakhet har oss fördärvat!...

SMEDEN.

En gammal tanke, ganska god för resten!

LÄKAREN.

Du är en skarptänkt man, du smed.

SMEDEN.

Så tämligen!

LÄKAREN.

Men du lär också av naturen vara
en munter karl. Så sägs i gillet.

SMEDEN.

Jag var, men är det icke mer.
Nu är min glädje slut!
När trädet har förlorat sina rötter,
så vissnar det!

LÄKAREN.

Men sättas kvistarne i vatten, slå de nya rötter.
Jag har ock låtit mig förtäljas
att du till kunskap, lärdom haft begär
och att du visste mer än någon av ditt yrke!

SMEDEN.

Det sägs! Och sant är också utan skryt
att när de andra gick på krogen,
satt jag hos mina barn och lärde läsa!
Och när jag kunde själv, så lärde jag de stora;
min Katarina...

LÄKAREN.

Vad läste du då helst?

SMEDEN.

Om hov och furstar, slott och borgar,
om stormäns strider; härar, fältslag,
i tider som ha flytt för länge sedan,
kabaler, statsmän, stiftare av religioner,
om främmand' länder, turkar, perser,
korsfarare och saracener,

och eget nog: ju mer jag läste
dess mera steg min längtan att få veta!

LÄKAREN.

Har ej du längtat att få komma ut och resa?

SMEDEN.

O, resa! Ja! Att se den stora vida världen
och icke blott få höra talas om den!
Vem har ej drömt den ungdomsdrömmen?
Vem har ej hyst det ungdomshoppet?

Under föregående och följande scen försiggår detta: först försvinna barnens skor; sedan leksakerna; därpå kläderna; allt detta så småningom.

LÄKAREN.

Du skall få resa!

SMEDEN.

Säg hur! Med vem? På vad?

LÄKAREN.

Med mig!

SMEDEN.

Jag visserligen hört att förr i världen
vår Herre vandrade på jorden kring
och gjorde mänskobarnen lyckliga!
Men att i våra dagar
av folkupplysning och av kättersk otro,
ett sådant underverk än kunde ske,
det trodde jag dock aldrig, doktor!

LÄKAREN.

Jo, underverk du skådar alla dagar
och intill världens ända.
När du ser havet stiga upp till skyn
och skyn sig sänka ner mot jorden,

när fröet läggs i mull och skjuter upp som planta,
när blixten klyver trän och solen smälter isar,
när tungan talar ord och hjärnan tänker tankar,
då ske där underverk ännu i dag och alla dagar.

SMEDEN.

Säg, kan du trolla, doktor?

LÄKAREN.

Ja, jag, så väl som du! —
När du en kvinna ser så ful som synden,
så ond som etter, skarp som gift,
och du i henne ser den sköna,
den goda, änglalika, rena,
då trollar du!
När nyss uti ditt minnes gömslen
du väckte upp de döda små,
att du dem tydligt skilde från varandra
och gav mig deras bilder levande,
att jag dem såg och deras röster hörde,
då väckte du de döda upp,
då kunde du ju trolla!

Han tager fram en dödskalle ur fickan.

Se här den trollask oss naturen gav!
I denna kapsel låg där nyligen
en gråvit massa fosforhaltigt fett!
Igenom dessa runda hålor
sig trängde ljusets strålar,
och genom dessa ljudets,
igenom dessa luktens, smakens;
och när de råkades därinne,
de lämnade var en sitt avtryck,
hos några skarpare, hos andra mindre.

Så kopplas de, förenas, söndras,
och avla av sig, om där blir befruktning —
där har du hela tankemekaniken
i stark förkortning efter önskan av publiken!

Barnens sängar försvinna. S:t Per kommer fram mellan kakelugnen och väggen. Han är mycket åldrig och har mossbelupet skägg; klädd och maskerad enligt biblisk tradition; bär en fisk i vänstra handen; en tom nyckelring i gördeln.

Scen II.

SMEDEN. LÄKAREN. S:T PER.

LÄKAREN.

Se där en kund på fredagskvällen.

SMEDEN.

Vad kommer den för väg?

LÄKAREN.

Den smala vägen!

SMEDEN.

Han säljer fisk?

S:T PER vresigt.

Det är ingen fisk! Det är en symbol!

LÄKAREN.

Det känns på lukten att den hör till symbola.

S:T PER.

Var så god och tala som en vanlig människa, så att jag kan förstå vad ni säger.

LÄKAREN.

Ni har väl något ärende efter som ni kommer in genom kakelugnen. Framför det nu mycket fort, ty smeden och jag skola ut och resa.

S:T PER.

Mitt ärende? Låt mig se! Ja! Jag har så dåligt minne sen jag blev gammal!

LÄKAREN.

Ni ser verkligen mindre ungdomlig ut, men ni minns väl ändå hur gammal ni är.

S:T PER.

Låt mig tänka, när jag döptes?

LÄKAREN.

Är ni döpt också!

S:T PER indignerad.

Om — jag — är — döpt!

LÄKAREN.

Jag tyckte eljes på näsan att ni såg omskuren ut. Är ni konfirmerad också?

S:T PER.

Det vet jag inte vad det är!

LÄKAREN.

Är ni vigd då?

S:T PER.

Nej, det är jag inte, men jag var gift... vad var det hon hette nu? Constantia kalla kyrkofäderna henne, men hon hette Perpetua, därför att hon var så ihållande!

LÄKAREN.

Hör nu, det måtte väl aldrig vara... är inte namnet Petrus eller något dylikt?

S:T PER.

Det äger sin riktighet, fastän jag så här ute på fotvandring begagnar det mera familjära Sankte-Per.

SMEDEN.

Det här börjar bli som i sagböckerna, där Sankte-Per vandrar på jorden.

Hur ofta läste jag den sagan ej
för mina barn vid vinterbrasan...

LÄKAREN.

Svamla inte, smed, utan packa din ränsel!

SMEDEN.

Apostel, helgon, som kan väcka döde,
giv mig tillbaka mina barn!

S:T PER.

Jag var inte något helgon, må ni tro, och kan inte väcka några döda. Har ni förlorat era barn, så får ni ge er till tåls, ty i himlen råkas vi alla.

SMEDEN.

Alla?

S:T PER.

Alla! Salvelsefullt. Ty helvetets makt är nederslagen av den, som kom i världen för att upphäva lagen, eller, som apostelen säger: du död, var är din udd, du helvete, var är din seger! Ja, så står det till! Men vad var det nu igen jag skulle säga?

LÄKAREN.

Ni skulle säga ett tröstens ord åt den bedrövade fadren?

S:T PER.

Ett tröstens, ja! Det vill alla ha, men ingen vill ha ett varningens! Vet du varför Herren gav och Herren tog? Jo, det var för din själviskhets och dina synders skull.

LÄKAREN.

Smeden var ingen självisk man, och han syndade mindre än de som fått behålla sina barn!

S:T PER.

Ja, se det kan jag inte döma om!

LÄKAREN.

Nå, så låt bli och döm, då!

S:T PER.

Och ett tröstens ord har jag alltid!

Tar upp en bunt skrifter ur fickan och lämnar Smeden en.

Var så god! Den kostar ingenting.

LÄKAREN.

Och när han bedes ett ägg får han en sten! Har du packat än, smed?

S:T PER.

Kors ja, det var ju smeden jag sökte!

SMEDEN.

Det ha vi inte tid med nu!

S:T PER.

Ett ögonblick bara! Se saken är den — ja, nu tror ni väl att jag står och ljuger —

LÄKAREN.

Jo, säkert!

S:T PER.

Ja, jag vet ju inte själv om det är sant, men det sägs! Det sägs här på jorden att jag skulle vara liksom himmelrikets portvaktare; och nog minns jag, att när jag stod utanför dômen i Köln, hade jag en nyckel i den här handen — ja, jag hade alltid fisken i den här — men nu är nyckeln borta — och hur det är, så vill man ju alltid vara komplett. Med ett ord. Herr smed; förakta mig, men gör mig en nyckel.

LÄKAREN.

Det var en fin beställning, det där! Du smed!

SMEDEN.

Ska jag göra en nyckel till himmelriket? Det är då väl mycket begärt av en smed!

S:T PER.

Ja, det kan så tyckas det, men det är nu så en gång! Och den ena får hjälpa den andra!

SMEDEN.

Om jag nu verkligen gör det? Vad får jag då?

S:T PER.

Får? Allt!

SMEDEN.

Det var rundligt! Vad är allt?

S:T PER.

Syndernas förlåtelse!

SMEDEN.

Jag har aldrig syndat!

S:T PER.

Å hut!

SMEDEN.

Nej, jag har aldrig haft andra gudar, aldrig arbetat på sabbaten, aldrig stulit, aldrig ljugit (jo lite förstås), aldrig mördat, aldrig vanhedrat föräldrar, aldrig varit liderlig (supit har jag gjort liten smula) — — — med ett ord, jag har varit en ganska hygglig människa, och för att nu göra en överloppsgärning så ska du få din nyckel! Men var är låset?

S:T PER.

Låset?

SMEDEN.

Ja, låset! Måste ta mått, naturligtvis.

S:T PER.

Låset sitter i porten, förstås!

SMEDEN.

Har du porten med dig, då?

S:T PER funderar.

Porten sitter väl på himmelriket!

LÄKAREN.

Var har du himmelriket, då?

S:T PER spetsigt.

Det vet endast de andligen fattige, herr doktor!

LÄKAREN.

Du ser verkligen så andefattig ut, att du bör veta det!

S:T PER.

Ja, nu ja! När jag är gammal, men jag hade också en tid...

LÄKAREN.

Det var allt bra länge sen! — Vill du nu visa oss vägen, så följas vi åt!

S:T PER.

Den vägen är smal och den porten vid...

LÄKAREN.

Nej, du kan inte citera rätt, du!

Till Smeden.

Jag tror att gubben är decrepitus!
Hans språk är simpelt, luktar mögel,
hans minne bommar då och då,
sig själv är ej han på det klara med;
tror ömsom han är han, ibland en skugga,
och blandar hop historia, bibel, sagor.
Han levat tusen år för länge,
och minnets magasin ha börjat murkna.

SMEDEN.

Svamla inte nu, doktor, utan låt oss resa!

LÄKAREN.

Ska vi ta gubben med oss då?

SMEDEN.

Han kan ju alltid vara lustig att gyckla med, och om han inte får fatt i himmelriket, så är ingen skada skedd. Kanske vi kan bringa honom på förnuftigare tankar.

LÄKAREN.

Jag tror icke några tankar överhuvud kunna bibringas denna faraon-mumie, men hans oerfarenhet, hans inbilskhet och hans snusk skall öka resans behag, ty jag har alltid funnit mig väl i dåligt sällskap!

SMEDEN till S:t Per.

Är du klar nu, apostel?

S:T PER.

Vabefalls?

SMEDEN.

Se så, nu är han döv också!

LÄKAREN.

För sista gången, smed, är nu du redo
att börja färden ut i livet?
Gör upp ditt bokslut med det gamla,
och vänd dig ej tillbaka, när vid plogen
du satt din hand en gång.

Han visslar i en pipa. Dekorationen börjar ändras: ett draperi faller ner för öppningen mellan kammaren och smedjan, så att changemanget kan försiggå därbakom; kakelugnen dras in i väggen o. s. v.

SMEDEN.

Vad står nu på, är jorden lös
i sina gängor? Golvet darrar,
och väggarne åt sidan gå!
Jag tror att taket ramlar!!
O, mina barn!

LÄKAREN.

De äro icke här, det vet du!
Och ser du dem igen en gång,
så blir det icke heller här.
Men minnet av dem skall du bära med dig
som en kompass på stormigt hav,
en pressad blomma i din fickbok,
som väcker hågkomst av det bästa,
det ljuvaste som livet gav,
tilläventyrs det enda goda,
som ägde verklighet!

SMEDEN

som gått åt sidan att söka barnens sängar, ställer sig åter vid läkarens sida.

Vem är du, häxare? Har du min syn förvänt?

LÄKAREN.

Jag är en mästare i häxeri,
men min magi är helt naturlig;
det här är blott ett sceneri,
fast mekaniken, mer finurlig,
man måste uti grund förstå.
Det kallas eljes changemang! — Låt gå!

Changemang.

Scenen föreställer en skog med en näckrosbevuxen tjärn.

NARCISSUS står lutad mot en trädstam och betraktar sin bild i vattnet.

TERSITES, ytterligt ful, stor och fet, med smal panna, supiga ögon och plussiga kinder sitter i en ökstock och kastar sten i vattnet för att grumla Narcissus' bild.

S:T PER går först omkring och tittar. Därpå tar han fram glasögonen och finner ett metspö, varpå han sätter sig i sjökanten och metar.

Scen III.

NARCISSUS. TERSITES. S:T PER. LÄKAREN. SMEDEN.

SMEDEN.

Den resan börjar bra! Ett litet äventyr i skogen!
Det är just i min smak,
så har man något att berätta,
när väl man kommer hem igen.
Vem är nu först och främst den sköna ynglingen,
som står försänkt i sina drömmar?

LÄKAREN.

Det är Narcissus!

SMEDEN.

Narcissus! Ah! Den egenkäre narren,
som aldrig tröttnar att sin bild beundra.

LÄKAREN.

Så säger ock den fula besten,
som sitter där i båtens bakstam
och kastar smuts i vattnet.
Se på det kolossala slaktarhuset!
Han kallar sig Tersites,
och uppges varit med uti Trojanska kriget,
där han bland hjältarne i trossen
var lika stor i truten som i buken,
förutom att han var den fulaste.
Han tror han är en dråplig sångare,
och visar gärna sig på scenen,
sin skönhet hyser han ej tvivel om,
men ändock mot Narcissus bär han avund,
och därför grumlar han Narcissus' bild
med solk han hämtar under sina naglar;
hör på, så skall jag smickra honom,
och han vill sjunga obedd om det gäller —
Tersites lilla, sjung en bit för oss!

TERSITES stiger upp och bugar.

Med allra största nöje!
Jag är ej difficil som andra! Hm!
Och vad naturen på mig slösat,
jag ger igen med fulla händer.
Sångare!

Sex grodor stiga upp ur vattnet och deklamera efter Tersites' anförande.

GRODORNA.

(— ⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ — || ⏑ — ⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ — ⏑)

Koak koak-koak koak koak-koak koak ||
Koak koak koak-koak koak koak-koak koak-koak!

TERSITES sjunger.

Jag är en liten fågel,
som sjunger natt och da'.
Och fast jag ej lärt sjunga,
jag sjunger ändå bra!

Kråmar sig.

GRODORNA applådera.

TERSITES sjunger.

Jag är en liten blomma,
som doftar ren och sann.
Och fast jag ej lärt dofta,
jag doftar som jag kan.

Kråmar sig.

GRODORNA applådera.

TERSITES sjunger.

Jag är en liten fjäril,
som flyger ut på puts,
och fast jag ej lärt flyga,
jag flyger som en — struts.

Han dansar.

GRODORNA
applådera; därpå recitera de.

Koak koak-koak koak koak-koak koak ||
Koak koak koak-koak koak koak-koak koak-koak.

LÄKAREN.

Du sjunger som Narcissus själv!
Och hade icke Midas ren fördärvat genren,
du kunde mana ut Apollo straxt!

TERSITES.

Ni säger det, herr doktor!
Jag kan ej neka att jag tänkt på saken,
men att en viss naturlig blyghet
har hållit mig tillbaks.

LÄKAREN.

Har ej du sökt att få Narcissus till att tävla,
det vore dock en god triumf, om icke stor.

TERSITES.

Den egenkäre narren!...

Scen IV.

En OREAD från skogens klippor kommer fram; kring henne samlas DRYADER, som varit dolda bakom trädens stammar, och NAJADER upp ur vattnet. DE FÖRRE.

OREADEN.

Håll upp, Tersites; hör, förrän du talar
om ting som ej du lärt begripa!
Du läser sagor som ett barn
och finner allt så enkelt,
men tanken, som inunder bilden låg,
ej dina skumma blickar såg.
Så lyder sagans sanning om Narcissus!

Reciterar eller sjunger.

Så förtäljs en sägen om Pan,	⏑ ⏑ — ⏑ — ⏑ ⏑ —
de susande skogarnes gud,	⏑ — ⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ —
till en nymf han giljat en gång,	⏑ ⏑ — ⏑ — ⏑ ⏑ —
och Eko så kallades hon.	⏑ — ⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ —
Ej behag fann Eko i Pan,	⏑ — ⏑ — ⏑ ⏑ —
en annan hon älskade ren.	⏑ — ⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ —
Men Narcissus, så var hans namn,	⏑ ⏑ — ⏑ — ⏑ ⏑ —
för kärleken visheten valt:	⏑ — ⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ —
Gnotī Seavtṓn.	⏑ — ⏑ ⏑ —

NYMFERNA.

Det är tytt: Lär känna dig själv!	⏑ ⏑ — ‖ ⏑ — — ⏑ ⏑ —

OREADEN.

Se där står han tänkande än
och skådar i djupet sin bild,
för att se hur under dess drag
sig döljer hans väsendes grund.
Men på vattnet ror där en narr,
på ytan en spegel han ser,
och han tror att tänkarn i den
sig speglar då djupast han ser
Gnotí Seavtṓn.

NYMFERNA.

Det är tytt: Lär känna dig själv!

TERSITES.

Gnotï Seavtŏn! * Bäh! Och narren,
det skulle vara jag kantänka!
Men jag skall visa er att narren

* Till skådespelaren: Tersites skanderar, orätt, i jamber!

kan skåda djupet om det gäller,
fast, rent ut talat, jag ser bara dy därnere.
Han lutar sig över båtkanten.

OREADEN.

Det tro vi visst, Tersites,
men det är därför att du endast ytan ser,

TERSITES på båtkanten.

Men jag ser himlen spegla sig härnere...

OREADEN.

Alltjämt på ytan, ja; men djupare, Tersites!

TERSITES
vältar båten och sjunker.

Jag sjunker! Hjälp! Jag bottnar inte.

OREADEN.

Det var för djupt för dig,
och därför tog du vatten över huvet!

NYMFERNA.

Gnōti Seavtōn.
Det är tytt: Lär känna dig själv!

Tersites sjunker till botten; grodorna hoppa i efter honom och försvinna; nymferna draga sig uppåt skogen; Narcissus in i trädet; insjön höljes av en gräsmatta; och S:t Per, som hela tiden metat utan framgång och utan att ha observerat den scen som försiggått, börjar nu märka något ovanligt.

LÄKAREN.

Nå, smed, vad sägs om äventyret?

SMEDEN.

Jo, mycket bra, och mycket instruktivt —
kanhända lite djupt för mig också —
filosofin är inte just min styrka.

LÄKAREN.

Nenej! Jag fattar det. Ty leva först,
och se, och höra, och sedan lägga hop,
dra från, dra roten ur, ta mediet,
det är ju sakens gång.
Och förrn du lär dig känna själv,
du måste livet ha på dina fingrar.
Alltså: till fots igen och nya vägar — —
Hur är det med vår vän aposteln?
Har sina hästar han spänt för?

S:T PER

som kastat ut reven på gräsmattan.

Jag tror, min själ, att sjön är slut!

LÄKAREN.

Du fiskar på det torra, gamle fiskare!
Kom med och fiska mänskor, Petrus.

S:T PER lystrar till.

Det ordet har jag hört en gång,
för mycket, mycket länge sen — — —
Mitt gamla minne sviker mig —
men än jag ser som i ett moln
en man, så ljus, så mild,
med sår i händerna och bröstet —
han läste aldrig böcker, endast vandrade
i skogens ensamhet, på berget också;
i byar, städer... Så, nu slapp mitt minne.
Emellertid! — Kom låt oss fiska mänskor, doktor!

Kastar metspöt. De gå.

AKT II.

Scenen föreställer en gästgivargård. Till vänster och höger huslängor inneslutande gården, som i fonden begränsas av en mur med stor inkörsport. I högra huslängan är krog, i den vänstra ladugård och stall, vagnslider m. m. Mitt på gården en brunn. Utanför krogen är ett par långa träbord med bänkar.

Scen I.

SMEDEN och LÄKAREN sitta vid bordet med skrivdon och dagboken framför sig.

SMEDEN skriver.

Se där mitt namn, min karaktär, etcetera!
Nu är din tur att skriva!

LÄKAREN.

Skriv du för mig, så är det lika gott!

SMEDEN.

Vad heter du?

LÄKAREN.

Anōnȳmus!

SMEDEN skriver.

Ett sällsamt namn! Din karaktär?

LÄKAREN.

Min karaktär? Det har jag flera! —
Sätt doktor!

SMEDEN.

Varifrån?

LÄKAREN.

Från moderslivet!

SMEDEN.

Varthän?

LÄKAREN.

Till graven!

SMEDEN.

Alltid mystisk!
Vem är du, underlige man, som mina öden
har fått om hand? Vad vill du mig?

LÄKAREN.

Det får du veta sen, när du blir färdig!

SMEDEN.

När blir jag färdig då?

LÄKAREN.

När du som jag
dig själv lärt känna!

SMEDEN.

Alltid själv!
Vad är det själv du ständigt så predikar?

LÄKAREN.

Det är den fasta punkten Archimedes sökte,
med vilken han sig trodde kunna röra världen.
Det är ditt jag som icke är en annan,
din medelpunkt uti din horisont...

SMEDEN.

Vem är då jag?

LÄKAREN.

Tillsvidare en pilt
om fyrti år; med malm och slagg i blandning,
så lättrörd som ett barn, till sorg och glädje lika
snar!
Och säkert lockar än dig livets enkla nöjen:
ett dukat bord, ett bräddat glas,
en dans med flickor i det gröna...

VÄRDINNAN
in med en flaska vin och två glas.

Det var till herrarne, ej sant? Går.

LÄKAREN skänker i åt Smeden.

Ej just, men lika gott! Drick, smed!

SMEDEN.

Och ni!

LÄKAREN.

Jag dricker ej!

SMEDEN.

Utav princip?

LÄKAREN.

För ingen del! Jag drack så mycket i min ungdom,
att jag ej mera kan få rus!

SMEDEN.

Så dricker jag!

LÄKAREN.

Och nu går jag,
ty den ej dricker lätt blir tråkig!
Sköt nu dig själv; här kommer folk,

och du får sällskap vid din kanna,
åtminstone så länge den är full!
Men råkar du i klammeri
och längtar åter efter doktorn
så ropa blott; jag står dig bi!

Går genom stora porten.

Scen II.

SMEDEN ensam. Därpå ÄLSKARINNAN.

SMEDEN.

Filosofi! Bah! Horisont och Archimedes!
Vad rör mig väl om jorden rullar, eller
hon går på fyra fötter!

ÄLSKARINNAN in barhuvad.

O hjälp! O hjälp mig, ädle herre!

SMEDEN.

Vad står då på, min sköna fröken?

ÄLSKARINNAN.

Jag är en stackars ensam kvinna,
som blivit plundrad nyss på öppen landsväg.

SMEDEN.

Av vem? Av vilka? Säg ett ord
och straxt min arm till ert försvar
jag bjuder som det anstår män av ära.
Har eder blygsamhet, er dygd man sårat,
jag låter hänga hela rövarhopen!
Men tala blott: vem är ni?
Var hände det och vem är gärningsmannen?

ÄLSKARINNAN.

Om ni en ädling är, som det vill synas,
så frågar ni mig ej om namnet!

SMEDEN.

Jag frågar ej, jag satte blott i fråga...

ÄLSKARINNAN.

Sätt allt i fråga om ni vill,
men tro blott på min ärlighet,
min dygd och mina lidna oförrätter...

SMEDEN.

Jag tror på eder dygd som på er skönhet,
ty den jag ser med mina öppna ögon,
som aldrig skådat ha dess like förr.

ÄLSKARINNAN.

Jag visste det: ni var en ädel man...
Nåväl: min far till giftermål mig ville tvinga!

SMEDEN.

Ha! Då förstår jag allt! — Och ni,
ni älskade en annan!

ÄLSKARINNAN.

Nej! — Men detta är min hemlighet!
Ni får ej fråga mer! Mig lova blott,
att jag får kalla mig er syster,
och under detta namnet söka huld och skydd.

SMEDEN.

Min syster? Alltför gärna, ädla fröken,
om ej er skönhet och ert nobla sätt
mig ställer alltför djupt i skuggan
och gör det hela mindre sannolikt!

ÄLSKARINNAN.

O, tala ej om skönhet, minst om min!
Det sköna är blott sken.

SMEDEN.

Ett härligt sken, som värmer och som lyser!

ÄLSKARINNAN.

Likt trolleld över sumpig mo.

SMEDEN.

Det är ej sant, så kan det icke vara,
ty skönhet blott av godhet är ett sken,
när den ur dina ögon talar —
Ej elakt ord från dina läppar
jag tänka kan! Ej denna klara panna
av vredens rynkor nånsin fårats,
och denna lilla hand ej lyftas kan
om ej till handslag och försoning —
säg vill ni följa mig, men ej som syster?

ÄLSKARINNAN.

Hur mången bad ej följa få, som vände om!
Du känner icke mig, du vet ej
hur fattig och betryckt jag är!

SMEDEN.

Dess bättre. Lika barn de sämjas bäst!

ÄLSKARINNAN.

Hur sjuk...

SMEDEN.

Då skall jag vårda dig!

ÄLSKARINNAN.

Hur ondsint!

SMEDEN.

Än en dygd! Det röjer styrka!

ÄLSKARINNAN.

Om jag dig slår och bannar?

SMEDEN.

Det mjukar opp mitt arga lynne!

ÄLSKARINNAN.

I sanning, detta tyder dock på verklig kärlek!
Säg, man, kan du en kvinna älska?
I trots av allt, — nej, rör mig icke!
Säg, skulle du om ej min skönhet höll sig
mot ålder, sjukdom, sorg,
mig älska lika högt?

SMEDEN.

Sen jag ditt anlet en gång sett,
dess skönhet kan jag aldrig, aldrig glömma,
och minnet av det skulle som en mask
jag över ålderns skråpuk lägga.
om också pesten satte sina svarta märken,
om elden svedde dina vita kinder,
om dina ögon värkte ut till bölder,
jag såg det ej!
Den bild jag i mitt hjärta bär
den ser jag överallt, den är mig kär!

ÄLSKARINNAN.

Se att jag är en spetälsk och bestå nu provet!

Hon lyfter sin mask och visar en spetälsks härjade ansikte.

SMEDEN
något försagd först, hämtar sig sedan.

Jag sörjer som i snöig vinter
man sörjer sommarns vissna blommor!
Men sorg är kärleks snö,
och under snön det driver rosor!
Jag älskar dig som nyss,
nej, varmare!
Jag älskar dig som minnet
av den jag älskat! Älskade
tag här som underpant min första kyss.

ÄLSKARINNAN.

Rör ej vid mig! Jag bär ju döden
på mina läppar!

SMEDEN.

Nå, så dö vi båda,
och sedan kan oss intet skilja!
Ej kiv, ej nit, ej livets små bekymmer,
ej avund, ej förtal, och vi dö sälla
som de uti sin ungdom dö!

ÄLSKARINNAN.

O Gud, en sådan kärlek ej jag drömt!

SMEDEN.

Se därför skall du icke tro på drömmar!

Scen III.

DE FÖRRE. S:T PER.

S:T PER,
som under hela denna scen visat sig då och då i bakgrunden och åhört samtalet, träder fram.

Men nu tror jag att vi ha funnit himmelriket, ty en sådan kärlek tillhör änglarne!

SMEDEN.

Se där, gamle Petrus, är du! Säg vill du föra oss till altaret?

S:T PER.

Ja, så gärna, om jag fick lov bara?

SMEDEN.

Vad skulle kunna hindra?

S:T PER.

Jag vet inte om jag är ordinerad, se, och för övrigt tror jag att man kan mista kappan, om man viger en — spetälsk.

SMEDEN.

Du är feg, Petrus!

S:T PER.

Om man så vill kalla det, när man ställer sig lagar och författningar till efterrättelse.

Scen IV.

DE FÖRRE. DON QUIXOTE till häst in genom stora porten. Han är klädd i traditionella rustningen, men är mycket fetlagd.

ÄLSKARINNAN.

Kom låt oss gå härifrån, älskade, innan det kommer mera folk! — Ah, där är den där otäcka Don Quixote.

Hon drar en slöja för ansiktet.

DON QUIXOTE.

God dag, gott folk!

SMEDEN.

Vem söks, med förlov?

DON QUIXOTE.

Jag är riddaren Don Quixote av La Mancha, och är bjuden på Romeo och Julias silverbröllop här på värdshuset Gyllene Hästen! Har jag gått orätt?

SMEDEN.

Nog är värdshuset rätt, men om Romeo och Julia ärna hålla silverbröllop här, det vet jag inte, så mycket mindre som jag aldrig hört av historieböckerna att de unga tu fingo varandra!

DON QUIXOTE sitter av.

Historieböckerna! Tala inte om historieböckerna för mig, som har blivit så beljugen i de böckerna! — Kom här, Sancho Panza! —

Scen V.

DE FÖRRE. SANCHO PANZA, mager som en jockey, tar Don Quixotes häst och leder in i stallet.

SANCHO.

Till er tjänst, stränge riddare!

DON QUIXOTE.

Led in fullblodet och giv det havra!

SMEDEN.

Jag tror att Rosinante har blivit lika fet som Sancho har blivit mager.

DON QUIXOTE.

Tiderna förändras och vi med dem! Och även jag har lärt av livet, tagit mitt förnuft tillfånga och blivit en klok man. — O, jag är så djävulskt klok!

SMEDEN.

Skulle riddaren liksom ha valt en bana och inträtt i det borgerliga livets små förhållanden?

DON QUIXOTE.

Jag uppföder travare och besöker hästmarknader — får jag lov att lämna en adress.

Lämnar ett prospekt till S:t Per, som lämnar en traktat tillbaka.

S:T PER.

Jag tackar riddaren, men mina hästar behöva aldrig förnyas.

DON QUIXOTE.

Vad är det för slags hästar då?

S:T PER.

Det är apostlahästarne!

DON QUIXOTE.

Haha! gamle skämtare! Ni rider undan bra på de där kamparne?

S:T PER förnärmad.

Åtminstone undan för väderkvarnsvingar!

DON QUIXOTE.

Å skäms!

Scen VI.

DE FÖRRE. Bröllopståget upp ur brunnen. Först musikanter. Därpå MONTECCHI och CAPULET arm i arm; sedan tärnorna och marskalkarne, nämligen: HAMLET och OFELIA; OTHELLO och DESDEMONA; riddar BLÅSKÄGG och hans hustru LADY MACBETH; därpå ROMEO och JULIA, betydligt gamla och med fem barn, fullvuxna och halvvuxna. FOLK. VÄRDSHUSVÄRDEN ut på trappan mottager tåget.

DON QUIXOTE.

I egenskap av värd för detta silverbröllop ber jag att få hälsa gästerna välkomna å brudparets vägnar. Gamle Montecchi och Capulet, det fägnar mig att se er arm i arm efter så många års fiendskap, vars soliditet förr endast kan jämföras med hållfastheten i eder vänskap nu, ehuruväl det gamla sidenhusets Montecchi och Capulet i Venora vänskap egentligen daterar sig från konverteringen av Milanos tre-procents-lånet.

Därnäst är det mig en kär plikt att konstatera närvaron av brudparet, herr Romeo, huvudman för huset Romeo & Söner, och hans kära maka Julia. Jag vill icke göra återseendet smärtsamt eller på något sätt störa denna angenäma familjefest, men kan ändock icke återhålla en reflexion, då jag ser bemälde makars två dövstumma barn: tillåt mig därför endast

få säga: det äktenskapet kunde bäst ha varit ogjort, och som sens moral tillägga: så där kan det gå, när olydiga barn få sin vilja fram.

Sorl av ovilja.

Bland brudföljet är det mig åter ett nöje anmärka det riddaren Blåskägg lämnat sina fördärvliga instinkter och blivit absolut monogam i ett relativt lyckligt äktenskap med Lady Macbeth, som genom ett lovvärt arbete för upphävandet av dödsstraffet vetat föra honom på bättre tankar. Jag hälsar er!

Sorl.

Med samma tillfredsställelse är det jag återser min gamle vän Othello från Venedig, som efter utståndna vedermödor och sedan han fått full bevisning att hans maka Desdemona verkligen bedragit både honom och obefordrade underofficeren Jago med en viss löjtnant Cassio, tagit sitt parti, rekoncilierat och framlever ett olyckligt samliv med den svartsjuka Desdemona, som gnages av en evig fruktan att mohren skall taga revanche! Jag gratulerar er! Mest dock Othello!

Sorl.

Slutligen har jag att lyckönska till ringförlovningen prins Hamlet och fröken Ofelia Polonius. Hur det kan komma att gå för de där svärmarena vet icke jag, men jag tror att de börjat för högt för att icke sluta lägre än vanligt. Lycka till i alla fall!

Och nu till festen! Att den icke kan bli särdeles glad i sådant här sällskap, det faller av sig självt, och jag vill varna deltagarne att komma med några illusioner: framför allt: inga illusioner! Och för att sauvera mig själv för det obehagligaste av allt: obetalda räkningar, ber jag, i egenskap av anordnare, att få

avgiften erlagd vid ingången. Hamlet, som artist, saknar naturligtvis kontanta medel, men han är liten i maten, och Romeo lägger ut för honom. — Gå in nu! Men betala bara! Betala!

MONTECCHI till Capulet.

Nu tror jag, bror, att han är riktigt galen.

DON QUIXOTE.

Ja, säg det! När han trodde på väderkvarnar, lagårspigor, stickbäcken, obetalta räkningar och skinkmärrar, då var han galen! Och när han inte trodde på lagårspigor, obetalta räkningar, stickbäcken och väderkvarnar, så var han också galen! Gå, byke! Sätt i er mat och dryck, tala om kärlek men kalla det inte brunst; sjung om Dulcinea, men säg inte att hon var värdshuspiga, fira riddar Blåskägg, men nämn inte ett ord om hans polygamiska instinkter; beröm Romeo, men låtsa inte om att han var förlovad en gång förut; hissa upp Desdemona, utan att ett ögonblick antyda att hon var en kokett slinka! Gå, byke! Och ljug varann fulla, så fulla att ni få gå ut bakom knuten och se hur ni se ut inuti!

Följet går in i värdshuset.

Scen VII.

S:T PER. DON QUIXOTE. SMEDEN. ÄLSKARINNAN.

S:T PER.

Förlåt, riddare, men ni synes mig vara en man som förlorat det bästa!

DON QUIXOTE.

Hur så? Vad har jag då förlorat?

S:T PER.

Idealen! Riddare!

DON QUIXOTE.

Idealen! I vilket kapitel och vilken vers av den heliga skrift står ordet ideal nämnt?

S:T PER funderar.

DON QUIXOTE.

Fundera till domedags otta och ni får inte fatt i det, för det finns inte där. Menar ni kanske illusionerna? Det vet jag vad det är!

S:T PER.

Vad är det då?

DON QUIXOTE.

Väderkvarnar, lagårspigor, stickbäcken...

S:T PER.

Vänta nu! — Se på den här mannen!

DON QUIXOTE.

Nåå! Han ser för ögonblicket dummare ut än Othello, som lät lura sig av Desdemona! Vem är kvinnan där?

S:T PER.

Det är hans brud!

DON QUIXOTE.

Skönt! Varför gifta de sig icke?

S:T PER.

Det kommer! Det kommer! Se, hon är sjuk, hon är behäftad med spetälskan, men han älskar henne ändå!

DON QUIXOTE.

Då är ju karlen galen! Sätt honom på hospitalet, och lägg henne på sjukhuset.

S:T PER.

Nej, riddare! Se det är kärleken det!

DON QUIXOTE.

Olika namn på samma sak. Får jag se på kvinnan! Rycker undan slöjan. Ha! Till Smeden. Och den tänker du gifta dig med?

SMEDEN.

Så sant jag lever och hon värdigas mottaga min hand!

DON QUIXOTE.

Säg om det en gång till!

SMEDEN.

På heder och tro!

DON QUIXOTE.

Att hon är spetälsk, det ser du själv! Men att hon är en slinka, som suttit på spinn- och rasphuset, det skall du få veta nu!

SMEDEN.

Det ljuger du!

DON QUIXOTE.

Kom ut på backen, så ska vi slåss!

ÄLSKARINNAN.

Icke offra liv för en varelse som jag; icke bära hand på varandra!

SMEDEN.

Är det sant vad den mannen säger? Är det sant?

ÄLSKARINNAN.

Det är sant!

SMEDEN.

O, herre, stå mig bi! — Du ljög alltså, när du sade att du var tadelfri?

ÄLSKARINNAN.

Jag ljög!

DON QUIXOTE.

En spetälsk, lögnaktig slinka — — — Vad Gud förenat skall människan icke åtskilja!

SMEDEN.

Ja, men ljug då än en gång! Ljug i herrans namn och säg att du ljög nu!

ÄLSKARINNAN.

Jag kan icke ljuga mer sedan jag såg din kärleks oändlighet!

SMEDEN.

Jag tror dig — och jag följer dig!
Med sårat hjärta, lika sårigt
som dina nyss så ljuva drag!
Är spetälsk du, så är jag också,
och har du brutit, har jag felat.
Jag bär din boja, bannar ej,
välsignar den, ty kärleks smärta
lär räcka längre än dess fröjd,
och jag dig älska vill för evigt!

S:T PER.

Vad sägs, herr riddare?

DON QUIXOTE.

Det var fan!

S:T PER.

Det är den sanna kärleken!

DON QUIXOTE.

Det var fan!

S:T PER.

Har ni sett dess like?

DON QUIXOTE.

Det var själva fan!

S:T PER.

Nå, men så svär då inte!

DON QUIXOTE.

Sancho! Kom här med kampen!

SANCHO in med hästen.

Herr riddare!

DON QUIXOTE.

Har du betalt havran?

SANCHO.

Fullkomligt, riddare.

DON QUIXOTE.

Hur mycket har du stulit då? Gör dig nu inga illusioner att du skulle kunna lura mig!

SANCHO.

Vad vore livet utan illusioner, herre!

DON QUIXOTE.

Vad nu då? Har du förlorat din praktiska blick på tingen, du, som förr redde dig ur de många förtretligheter, där jag stannade på backen.

SANCHO.

Riddare, då ni under våra bekanta irrfärder alltid gav mig pisk därför att jag saknade vingarne, ni vet, vingarne, så, hur ni piskade, så växte vingarne ut! Jag vill därför icke dölja för er, hur smärtsamt och oklokt än det kan vara att tala sant, jag har lyssnat till era lärdomar och jag har fått — illusioner.

DON QUIXOTE.

Så för fan!

SANCHO.

Riddare, jag kan icke neka till att min låga härkomst, mitt stånd — för att icke säga mina små villkor, understundom försatte mig i den pinsamma belägenheten att känna livets obehag mera tryckande än de egentligen behövde kännas —

DON QUIXOTE.

Tala kortare!

SANCHO.

Och — så — insåg jag det fördelaktiga i att likasom — vad heter det nu — skarva där det fattades.

DON QUIXOTE drar honom om örat.

SANCHO.

Riddare, ni är ännu icke fri från den möjligheten att ni skulle kunna råka i det äventyret att få sadla en häst en gång, min häst till och med!

DON QUIXOTE.

Hur sa du?

SANCHO.

Och att jag skulle få komma i tillfälle att smörja opp er! Ja!

DON QUIXOTE.

Sancho! Du talar sant! — Allt är möjligt, och jag kan nog, genom ödets förenade omständigheter, komma i den belägenheten att jag, om du, som möjligt är, kunde illudera en ung, rik flicka — och illusionernas makt är stor — skulle nödgas sadla din häst — men ser du, att stjäla din havra, det skulle jag aldrig göra!

SANCHO.

Ni skulle aldrig stjäla min havra? — Vilka vilda drömmar!

DON QUIXOTE.

Ah, jag har fostrat ormyngel vid min barm! Sancho! Låt oss vara vänner!

SANCHO.

Vänner! Vänskap! Jag tror min själ att ni fått igen illusionerna!

Scen VIII.

DE FÖRRE. Brudföljet kommer ut under hand. LÄKAREN.

LÄKAREN.

Se där mitt ressällskap! Och riddaren Don Quixote av La Mancha. En intressant och lärorik person! Ni gör oss nog sällskap?

DON QUIXOTE.

Om jag inte misstar mig, så är det doktor Allvetande. Jag vet nu visserligen en hel hop saker och ting, på grund av mina dyra erfarenheter, ingen nämnd och ingen glömd, men allt vet jag inte, och om herrarne icke ha något speciellt ändamål med sin resa, så skulle jag bedja få göra sällskap.

LÄKAREN.

Ändamålet med vår resa är att söka nyckeln till himmelriket, som Sankte Per gått och slarvat bort, och ifall vi icke råka finna den, ärna vi tåga rakt på himmeln.

DON QUIXOTE.

Det är utmärkt! Jag har visserligen lämnat alla illusioner om en himmel här på jorden, sedan jag insett att det är ett helvete att leva, men jag skall följa er ändå...

LÄKAREN.

Herr riddare, ert djupt rotade missnöje med livet skulle jag vilja söka i den omständigheten att ni förlorat idealen.

DON QUIXOTE.

Pang! Där ha vi ordet igen! Vad är då idealen? Se på smen där? Han har funnit sitt ideal i ett spetälskt spinnhushjon, vars förnämsta dygd består i att hon erkänner det hon ljugit! Är smeden lycklig?

LÄKAREN.

Sannolikt! Ty han njuter av sin olycka.

DON QUIXOTE.

Tänk om han verkligen vore lycklig? Tänk om... Hör nu, jag tror jag följer med er och letar opp mina förlorade ideal, ty jag behöver verkligen litet lycka efter att ha sett hela den här sophögen av ungdomsideal ligga och skräpa. Se bara på det feta svinet Romeo, som röker knaster och kurtiserar en annans fästmö; se på Blåskägg, som gått in i den moraliska ligan och äktat Lady Macbeth, vilken återigen är ordförarinna i föreningen för dödsstraffets

avskaffande — Fy, fy, fy! Jag skulle ha lust att lägga dem i en enda hög, spruta tjära över dem och sätta eld på gödslet.

LÄKAREN.

I skuggor, som jag manat upp ur jorden,
att kläda tankar uti synlig bild,
tillbaks dit ner därfrån I kommit!
Och blin till irrbloss, som I varit,
av sumpluft ur en sinad brunn.
Marsch! alla marsch på stund!

Brudföljet vandrar ner i brunnen igen; Läkaren slår igen luckan, låser den och kastar bort nyckeln. När Älskarinnan sist går ner, springer Smeden fram och vill följa, men hindras av Läkaren. Älskarinnan viftar farväl och till återseende åt Smeden. Därpå synas lyktgubbar ovanför brunnsluckan.

SMEDEN.

Hon gick, och jag får icke följa!

LÄKAREN.

I sens igen! Stör ej mitt värv.

SMEDEN.

Vad skall det nu bli av mig, arme man?

LÄKAREN.

Säg själv! Jag lämnar valet fritt!
Vad vill du bli?

SMEDEN.

Vad jag vill bli?
Vad är jag? O! jag känner mig så gammal,
och elak! Sedan livets ljuva villor
man rövat från mig!
Det är som gå på ruttet golv;

man fruktar sticka benen mitt igenom,
och sitta där som i en rävsax.
Usch! Livet stinker, mänskorna mig äckla;
ju mer man lär, dess mindre tror man,
och den som tror sig veta mest,
vet intet! Knappast det!
Ah! vore jag en jätte, bure alperna
på mina breda skulderblad,
jag kutade och släppte hela lasset
på jorden ner, så att den gick i kras!
Jag vill bli stor, bli stark, den starkaste
och trampa hela universum sönder,
att när förgängelsen går fram,
jag skulle ensam kunna njuta
vid tanken att jag föll för egen hand,
när alla andra föllo för en annans!

LÄKAREN.

Jag tror ej, att en önskan kunde bäras fram
i mera tydligt språk! Välan!
Bliv jätte! Skaka gamla jorden,
men vicka vackert på den snurran,
att ej hon törnar när du piskar på!
Marsch, undan! Utåt. Och låt spelet gå!

Changemang.

AKT III.

Till höger prästgårdsbyggningens veranda, klädd med löv och blommor. Mitt på gården en lind. Därunder ett bord.

Till vänster ett bergstalp, där Hobergsgubben sitter; en bergstig slingrar sig fram vid jättens fötter.

I fonden synes dalen med en insjö, där landskyrkan ligger.

Scen I.

HOBERGSGUBBEN* ensam.

HOBERGSGUBBEN.

Så är jag nu en riktig jätte vorden,
och ingen är så stor som jag på jorden!
Ja, jag är rysligt stor, men icke just så skön,
jag skådar vitt omkring, ja längre än de flesta,
jag tvättas utav skyn och speglar mig i sjön,
och snön den klär mig vit, men mossan klär mig grön,
av sol och vackert väder tar jag mig till bästa.

Där nere uti dalen där bor en gammal präst,
och längre in i landet står hans kyrka,
dit vandra folk i skaror, som folket det är mest
att vite Balder uti andanom få dyrka.

* Jätten föreställes endast genom en formation av klippan.

Men ingen dyrkar jätten som uppå berget står,
fast han är starkare än allihopa.
Han skyddar den för stormen, som uti dalen går,
och åskans blåa blixtar dem tar han i sitt hår,
den varma solens strålar han över åkern sår,
och regn han samlar i sin stora skopa.

Ack! vilket ömkligt släkte där ner i dalen bor,
som ringer och som pinglar, som korsar sig och tror
på gamla sagan, den man tvättar opp och färgar,
om Balder, vite guden, som dog för mistelten,
men icke tror på jätten, som hellre kastar sten
än han sig låter stenas utav dvärgar.

Nu solen gick i havet, och natten faller på,
och alla mänskor börja sängen bädda,
då klämta de i klockor för vettar och för rå,
de krypa under täcket och låta bönen gå,
ty alla trogna äro inför mörkret rädda.

Det skymmer; och det klämtas tre gånger tre slag i kyrkan.

Men jätten älskar mörkret och ensamhetens ro,
i mörkret är det tystnad, där stora tankar bo,
och uti solen dansar endast myggen.

En uggla kommer flygande och sätter sig på hans axel.

Där är min egen fågel, min vän i mörkan natt,
två ögon på två vingar, och klor som av en katt,
den tros stå i förbund med Styggen.
Sjung liten fågel på goda viset ditt,
i svart du skådar världen, men sjunger jämt —

UGGLAN.

Klä vitt!

HOBERGSGUBBEN.

Och viskar visdom i mitt djupa öra.
När berget föder råttor, du får din kräva full,
när haren ynglar över, du gallrar ur hans kull,
och ingen vågar jätten och hans fågel röra!

Scen II.

HOBERGSGUBBEN. DVÄRGARNE in med hackor, spett och spadar; börja hacka och gräva i bergroten under jätten.

DVÄRGARNE recitera eller sjunga.

Vi picka, vi hacka,
vi knicka, vi knacka
på bergtrollets bo.
Vi arva, vi harva,
vi garva, vi karva,
ej jätten får ro!
Ro! Uthållande.

HOBERGSGUBBEN.

Vad gör pysslingarne därnere?

DVÄRGARNE.

Vi leva, vi gräva,
vi treva, vi sträva
få jätten omkull.
Vi picka, vi hacka,
vi knicka, vi knacka
få jätten i mull.
Mull! Uthållande.

HOBERGSGUBBEN.

Om inte pysslingarne låta bli berget, så kommer jätten att kasta sten!

DVÄRGEN I.

Kasta du!

HOBERGSGUBBEN.

Seså! Vill ni akta er bara! Schas!

DVÄRGEN II.

Hör ni vad han sa? — Han sa schas! Som man säger åt kattorna!

Dvärgarne skratta.

HOBERGSGUBBEN.

Jaså, ni tror inte det är allvar! Se nu bara jag nyser, så ska det regna småsten. Se opp, därnere!

Han nyser. Det rasar småsten ner från berget.

DVÄRGEN I.

Jag tror verkligen han kastar sten!

Han tar en sten och kastar upp på jätten.

HOBERGSGUBBEN.

Akta er, för nu skall jag till och hosta!

Han hostar. Stenar rasa ner och Dvärgen I dödas.

DVÄRGARNE.

Dvärgakungen är död. Leve dvärgakungen.

DVÄRGEN II.

Nu är jag kung!

DVÄRGARNE.

Nej, inte han! Inte han!

DVÄRGEN II.

Vem då?

DVÄRGARNE.

Jag! Jag!

DVÄRGEN II.

Ni kan väl inte bli kung allihop! Och efter som jag är äldst anser jag mig närmast!

DVÄRG III.

Se nu är han äldst! Men när den äldste satt på tronen, då var den för gammal att regera. Ungt folk ska det vara! hette det då!

DVÄRGEN II.

Det var då det, när Lasse levde. Men nu är Lasse död, och nu är det ett annat regimente! Vill ni däremot att vi ska välja, så är jag med om det, på ett villkor!

DVÄRGARNE.

Säg vilket!

DVÄRGEN II.

Att jag får behålla absolut veto och därjämte utslagsrösten!

Dvärgarne skrika och slåss.

HOBERGSGUBBEN.

När tjuvarne slåss, får bond' igen sin ko! Små satar! Ska ni slåss på lördagsafton! Ni är min själ inte en grand bättre än de stora människorna!

Det rasar stenar ner och dödar Dvärgen II.

DVÄRGARNE.

Dvärgakungen är död! Leve kungen!

Scen III.

DE FÖRRE. TUMMELITEN i sjumilastövlor, åtföljer ASKUNGEN åkande i en sko efter en råtta.

TUMMELITEN.

Nej, det är jag, kungen!

DVÄRGEN III.

Vem är du?

TUMMELITEN.

Jag är Tummeliten, och här är min drottning Askungen.

DVÄRGEN III.

På vad grund, om jag får lov att fråga, tillåter ni er göra anspråk på denna lediga tron?

TUMMELITEN.

På den grund att jag är den minsta bland de små, och den sig förnedrar skall vara upphöjd! Och min drottning har som bekant de minsta fötter i världen!

DVÄRGEN III.

För en drottning kan nämnda egenskap vara en rekommendation, men för en kung, även hos de små, fordras dock annat än att bara vara liten. Min herre! Var så god och tag av er i strumpfötterna!

TUMMELITEN.

I skjortärmarne menar ni väl!

DVÄRGEN III.

Nej, jag menar i strumpfötterna! Ty jag slåss aldrig med en person i sjumilastövlor!

ASKUNGEN.

Nej, slåss inte! Slåss inte! Ni får inte!

TUMMELITEN tar av stövlorna.

En riddersman slåss alltid och resonerar icke, min drottning!

ASKUNGEN.

O, jag svimmar! Jag dånar! Hjälp!

TUMMELITEN hjälper henne.

DVÄRGEN III
tar på sjumilastövlorna.

Nu slåss jag däremot icke, herr liten!

TUMMELITEN.

O, den lilla lömska boven! Den lilla falska tjuvungen!

Gråter och biter sig i tummen.

DVÄRGEN III.

Hylla mig nu, pack! En sådan kung har ni aldrig haft förr!... Fort! Annars låter jag slå huvet av er allesamman!

Allmänt skrik och slagsmål. Nytt stenras från berget; Tummeliten och Askungen dödas.

Scen IV.

DE FÖRRE. S:T PER.

DVÄRGEN III.

Här luktar kristet blod!

Alla försvinna.

S:T PER sätter sig under linden.

HOBERGSGUBBEN.

Est du där, Sankte Per?

S:T PER.

Rösten är Smedens röst, men... Jag est här! Var est du själv?

HOBERGSGUBBEN.

Häroppe!

S:T PER får se Hobergsgubben.

Så stor du blivit, smed!

HOBERGSGUBBEN.

Jo, jag vill lova det! Hur har du det, gamle Petrus?

S:T PER.

Jag vet inte hur det är, men den här doktor Allvetande, tycks inte veta så mycket som han ger sig ut för, ty han synes mig föra oss på villovägar.

HOBERGSGUBBEN.

Ja, si det är just meningen, och uppriktigt talat skulle jag ha lust att slita mig lös från honom.

S:T PER.

Jag tror att det är den onde själv; men du, som nu blivit så stor och stark, skulle ju kunna göra slut på honom.

HOBERGSGUBBEN.

Locka bara hit honom inom nyshåll, så ska jag regna sten på honom.

S:T PER

som gått fram på scenen märker Tummeliten och Askungen.

Va nu då! Jag tror det är själva Tummeliten.

Han tar honom i knä.

Vem har dödat honom?

HOBERGSGUBBEN.

Det har jag gjort!

S:T PER.

Ska du slå de små, din stora otäcking!

HOBERGSGUBBEN.

Ja, när de ville undergräva min ställning såsom jätte!

S:T PER.

Vilken som förargar en av dessa små...

HOBERGSGUBBEN.

Ja, det var de som förargade mig! Men du har alltid varit de smås vän!

S:T PER.

Och här är lilla Askungen!

HOBERGSGUBBEN.

Vars förnämsta merit var att ha små fötter.

S:T PER.

Och dem hade du hjärta att döda? Å!

HOBERGSGUBBEN.

Annars hade de dödat mig, och nödvärn är tillåtet. För övrigt skulle du ha sett dem kivas och slåss, lura varandra och rivas alldeles som de stora människorna. Tror du att de hade så mycket barmhärtighet att de beklagade sorgen, när dvärgakungen slogs ihjäl! Nej bevars! De råkade genast i luven på varann om kronan och läto liken ligga. Akta dig du för dvärgarne, som behärska världen. Där inne i berget tillbringa de sin tid med att leta fram guldet, för vilket mänskobarnen sälja heder och tro, och så smida de svärden, varmed mänskobarnen förgöra varandra!

S:T PER.

Det är bara förtal! Och kunde jag väcka liv i dessa små, skulle du se huru de som tacksamma barn skulle följa mig på min långa vandring.

TUMMELITEN vaknar.

God morgon, farfar!

S:T PER.

Nej se han lever! Och jag som trodde att underverkens tid var förbi! Hur är det med dig, din lilla byting?

TUMMELITEN.

Å, jag låtsades bara vara dö för att jag skulle slippa stryk av dvärgarne.

S:T PER.

Bättre fly än illa fäkta! Ja, du var alltid en liten förståndig baddare! — Nå hur är det med Askungen då?

TUMMELITEN

går omkring; råkar på S:t Pers fisk, som denne lagt ifrån sig på bordet; tar den och stoppar den på sig.

ASKUNGEN vaknar.

Å, jag bara dånade, som min styvmor lärt mig! För annars hade Tummeliten slagits!

S:T PER.

Så liten och så klok! Ack, hur mycket kan icke rymmas i en sådan liten hönshjärna, du store jätte däruppe?

HOBERGSGUBBEN.

Och hur mycket tror du kan rymmas i en Tummelitens bröstficka?

S:T PER.

Vad sa du däruppe?

ASKUNGEN
smyger sig till bordet och tar S:t Pers glasögon, som denne lagt ifrån sig.

HOBERGSGUBBEN.

Ja, det orkar jag inte säga en gång till; men om fyra ögon se mer än två, så ser du inte längre än näsan räcker!

S:T PER.

Det där var visst mycket djupsinnigt, så att jag måste tänka ut det först!... Låt mig se... Var äro mina glasögon? Han letar.

TUMMELITEN och ASKUNGEN
smyga ut till vänster.

S:T PER.

Och min symbol! Var är min symbol?

HOBERGSGUBBEN.

Menar du fisken så gick den samma väg som glasögonen! Så! Nu har du fått litet mera sysselsättning, Sankte Per, och går du och lägger bort glasögonen, så hittar du väl aldrig reda på himmelrikets nycklar!

S:T PER.

Ja, men jag lade dem här på bordet!

HOBERGSGUBBEN.

Ja, men Tummeliten lade dem i sin bröstficka!

S:T PER.

Ah, den skälmen! Jag skall min själ...

HOBERGSGUBBEN.

Vad skall du?

S:T PER.

Jag skall ge honom ett kok stryk, skall jag!

HOBERGSGUBBEN.

En av dessa små? Fy, Petrus! — Men håll! Gå inte ifrån mig utan stanna och var mitt sällskap!

S:T PER tveksam.

Jag vet inte! Men jag trivs inte riktigt här!

HOBERGSGUBBEN.

Åjo! Jag är så ensam och behöver vänskap.

S:T PER.

Vänskap kan endast existera mellan personer av någorlunda samma — korpulens — du är för stor för mig, smed! Alldeles för stor!

HOBERGSGUBBEN.

Och Tummeliten blev för liten. Hur stor skall man vara i ditt sällskap, då?

S:T PER.

Å! ungefär som jag!

HOBERGSGUBBEN.

Demokrat!

S:T PER.

Despot! — Ajö!

Går till vänster.

Scen V.

HOBERGSGUBBEN. PRÄSTEN. Hans HUSTRU. Deras SON och SONHUSTRU. Deras SONDOTTER och dennas FÄSTMAN. Andra SONDOTTERN, 8 år. De komma ut från verandan två och två: 1:a paret arm i arm; 2:a armarne om livet; 3:e hand i hand. Barnet följer efter 2:a paret.

PRÄSTEN.

En vacker afton! På en vacker dag!
Och tack för den, ni, mina barn och barnbarn!
Den gamle fyllt sitt åttionde år,
och nu det lutar emot livets afton!
Hav tack för att ni gjorde solnedgången molnfri,
ni alla som för mig ha varit världen,
ty utom denna dal jag aldrig levat.
Och livet tog för mig sin rätta början,
när här jag byggde med min maka bo.
Jag vet ej hur det är, men denna afton
har kallat minnen upp ur det förflutna — — —

BARNET skrämt.

Se, farfar, Hobergsgubben rör sig!

PRÄSTEN.

Du skrockar, barn! Det är ju berget!
Och det har aldrig rört sig än!
Det går en saga, du förstår, en sägen,
om Hobergsgubben, att det är en jätte,
som en gång blev förhäxad av en biskop,
och att han icke förr kan bli förlossad
än han en kvinnas kärlek vinner.
Så du kan vara lugn, mitt lilla barn,
att Hobergsgubben sitter vackert stilla.

SONEN.

Ja, det är icke alldeles så säkert,
ty här har redan talats om en järnväg,
som skulle dragas mitt igenom gubben!

PRÄSTEN.

Se det var mera än jag visste — — —
det gläder mig, och grämer mig,
ty denna dalen var mig kär
så stilla, enkel, bort från världens buller...

BARNET.

Nu rister linden på sig, farfar,
och ändock blåser ingen vind!

PRÄSTEN.

Det blåser nog däruppe i dess krona,
fast ej vi känna det härnere, ängeln min.

FÄSTMANNEN till Fästmön.

Det kanske är av smärta linden rister,
då vi i morgse skurit våra namn i barken.

SONDOTTERN.

Jag såg han grät av smärta, varför skulle
han icke kunna lida, när vi njuta,
då all vår fröjd är byggd på andras smärta.

PRÄSTENS HUSTRU.

I år den blomstrat rikt, den gamla linden,
och då blir mycket honing i vår kupa.

SONHUSTRUN.

Du tänker alltid på ditt hushåll, gamla moder.

PRÄSTENS HUSTRU.

Vem skulle annars, tror du, tänka på't?
Man skär ej sina namn i lindebarken,

när man är sjuttio år och mer;
då plockar hellre gumman blommen
och torkar för att ha till te,
när hostan hyvlar på ens kista!

BARNET.

Kom, farfar, låt oss gå, förrn mörkret faller,
jag blir så rädd, när soln gått ner.

PRÄSTEN.

Så gärna! Gå vi då som sagt till kyrkan,
där jag har litet att beställa uti sakristian
för morgondagens gudstjänst! Kom!

Prästen och hustrun gå till höger.

SONHUSTRUN till Sonen.

Hur ljuvt när fränder sämjas; aldrig
jag såg ett släktskapsband i kärlek så!
Välsignad skattar jag den dag, då hit jag kom
och genom dig blev länkad in i denna kedja!

SONEN.

Den första kvinna du, som ej fann kedjan tung!

SONHUSTRUN.

Du skämtare! Giv mig en kyss, på allvar.

De gå.

FÄSTMANNEN.

Så kom min unga tro dock ej på skam
att lyckan icke bor i höga salen.
För varg jag föredrar att vara lamm
och söker oskuld neri lugna dalen.

UGGLAN skriker.

FÄSTMÖN.

Å, den rysliga ugglan! De gå.

Scen VI.

HOBERGSGUBBEN. DON QUIXOTE utan häst.

DON QUIXOTE
tar av sig kasken och torkar pannan.

HOBERGSGUBBEN.

Hej, gamle riddare!

DON QUIXOTE ser upp.

Är det smeden? — Som blivit jätte?

HOBERGSGUBBEN.

Och en riktig jätte utan väderkvarnsvingar på skulderbladen.

DON QUIXOTE.

Äh, var tyst med det där!

HOBERGSGUBBEN.

Är du ledsen, riddare?

DON QUIXOTE.

Ja, det är jag!

HOBERGSGUBBEN.

Hur är det då fatt? Och var är sto't?

DON QUIXOTE.

Tala inte om'et! Reser sig. Vet du, hur det är fatt med en människa som inte kan äta?

HOBERGSGUBBEN.

Hon har väl ingenting att äta för!

DON QUIXOTE.

Asch! — Vet du vad det tagit vid en människa som icke sover?

HOBERGSGUBBEN.

Han har vanligtvis sovit för lång middag.

DON QUIXOTE.

Asch! Vilken låg uppfattning.

HOBERGSGUBBEN.

Jag tror att riddaren börjar att lyfta sig igen? Hur är det fatt?

DON QUIXOTE.

Vet du varför jag har sålt mitt sto?

HOBERGSGUBBEN.

Behövde pengar!

DON QUIXOTE.

Materialist! Pengar! Ha! Vad är det lumpna guldet mot — det gyllene håret av en kvinna...

HOBERGSGUBBEN.

Haha! Riddaren har gått och blivit kär!

DON QUIXOTE.

Begagna icke ett så lågt uttryck om ett så högt ting! — Jag älskar!

HOBERGSGUBBEN.

Å Herre Skapare! Ja, när man har silver i håret, så vill man ha guld!

DON QUIXOTE.

Jag älskar! Jag älskar rent, oskyldigt, hänsynslöst och — absolut monogamt.

HOBERGSGUBBEN.

Det vill säga, han vill vara ensam!

DON QUIXOTE.

Vet hut, jätte, eller smed eller vad du skall kallas!

HOBERGSGUBBEN.

Och den heliga lågan är besvarad — hänsynslöst — absolut monogamt?

DON QUIXOTE.

Ja, si det vet jag inte, men däri ligger just behaget!

HOBERGSGUBBEN.

Eller retelsen! Och Rosinante?

DON QUIXOTE.

Föremålet tålde icke stallukten, och därför...

HOBERGSGUBBEN.

Nå, men hur ser det ut, jag menar objektet, föremålet för begäret?

DON QUIXOTE.

Jag har aldrig sett det! Men jag har hört det, och har även hört det beskrivas!

HOBERGSGUBBEN.

Är det vackert?

DON QUIXOTE.

Det rör dig inte.

HOBERGSGUBBEN.

Jag tycker att ni uttrycker er på ett opassande sätt, riddare, och om det behagar er, så skola vi bryta en lans.

DON QUIXOTE.

Det gavs visserligen en tid, då jag slogs med jättar, men det anser jag mig ha vuxit ifrån. Och om ni inte har något däremot, så skiljas våra vägar.

HOBERGSGUBBEN.

Ni vill alltså inte ge mig upprättelse?

DON QUIXOTE.

Nej, och jag vill inte alls ha med er att göra! Ni är för stor för mig! Farväl! — Sancho!

Scen VII.

DE FÖRRE. SANCHO PANZA.

HOBERGSGUBBEN.

Jag är för stor för honom också!

DON QUIXOTE till Sancho.

Hur mycket fick du för sto't?

SANCHO.

Trettiosex riksdaler, stränge herre!

DON QUIXOTE.

Tag hit dem!

SANCHO letar i fickorna.

DON QUIXOTE.

Du har förskingrat dem!

SANCHO.

Jag har disponerat dem!

DON QUIXOTE.

Får jag dispositionsbeviset!

SANCHO letar i fickorna.

DON QUIXOTE.

Du har aldrig haft något sådant! Ja, du är en dålig människa, men det finns en viss ärlighet i ditt

skoj som jag värderar, och därför förlåter jag dig, men även för min kärleks skull. Följ mig nu, så vandra vi vidare. Men ut ur den låga dalen, och upp på höjderna, Sancho. På höjderna!

SANCHO.

Så, ska vi opp på höjderna igen? Och ibland ska vi ner i dalarne!

DON QUIXOTE.

All rörelse framåt går såsom vågen, först opp och så ner! Och det är genom förändringar som vi uppnå den säkra stadgan, säger den vise Confusius!

SANCHO.

Det var en huggare att vara vis! Men fastän jag har vinglat hela mitt liv, har jag ändå inte kommit till den säkra stadgan.

DON QUIXOTE.

Du kommer, Sancho! Du kommer!

SANCHO.

Låt oss vingla på då! — Behagar ers nåde gå förut! De gå.

Scen VIII.

HOBERGSGUBBEN ensam. Sedan ÄLSKARINNAN.

HOBERGSGUBBEN.

Hur kusligt dock att sitta här och vara stor,
då ingen vill med jätten vara samman:
Att skrämma barn det kan ju också amman,
och ingen dock till sist på jätten tror!

Älskarinnan in.

Haha! Där kommer älskarinnan,
som sist ifrån mig snöpligt gick —
nu vill jag imponera på den kvinnan,
och hon blir min i nästa ögonblick!

Hör på, min sköna, som i dalen vandrar,
jag är den största som på jorden finns.
Säg, vill du bliva min, du får gullkronan
och sitta på min tron i bergets sal.

ÄLSKARINNAN.

Din krona, jätte, passar ej mitt änne,
och bergaslottet är för grant för mig!

HOBERGSGUBBEN.

Ha, du är stolt, din lilla slyna,
föraktar jätten för att han är ful!

ÄLSKARINNAN.

Ej därför, men för att han pockar
på vad som andra tigga likt en nåd!

HOBERGSGUBBEN.

Jag tigger ej, det är min stolthet;
och fordrar jag, så ger jag fullt igen.

ÄLSKARINNAN.

Vad kan du giva mig, som intet önskar,
då kärlek ej bland dina skatter finns?

HOBERGSGUBBEN.

Så gå till hel, du sturska tärna,
den jag ur dyn en gång drog opp.
Nu ser jag vilken murken kärna
sig gömde i din fagra kropp!

Må kärlek uti hat förvändas,
och må den sagan med förskräckelse få ändas!

Stort buller; bergen ramla och begrava kyrka, prästgård och dal. Hobergsgubben flyttas fram mitt på scenen, där han sitter ensam på ruinerna, som begrava Älskarinnan.

Scen IX.

HOBERGSGUBBEN. LÄKAREN in.

LÄKAREN.

Nå, jätte, vad har du dig tagit till,
och hur befinner du dig i din ställning?

HOBERGSGUBBEN.

Å, det är ruskigt sitta på ruiner
och stirra ensam på sitt öde!

LÄKAREN.

Du säger det; och känner kusligt
sen allt du rivit ner och störtat samman!
Du har en vildmark gjort av gröna dalen
och spritt förödelse ibland de små,
som gladdes åt det enkla, lilla...

HOBERGSGUBBEN.

Ja, prata du, jag undrar dock om dvärgen
ej skulle uppfört sig som jag.
Ja, vore själv du här på höjden...

LÄKAREN.

Det är jag redan, ja långt över,
fastän du glömt att med min makt
du sitter där du sitter!

HOBERGSGUBBEN.

Det må vi skåda! — Berg fall neder!

Det bullrar i berget utan att ramla.

LÄKAREN.

Ja, bullra du, det rör mig ej;
effekten ren är uttömd, jätte!
Men vill du tala vackert, ska vi språka,
som förr och vara såta vänner!

HOBERGSGUBBEN.

Ja, heldre än att sitta här till domedag,
jag ger mig, doktor, och begär pardon!

LÄKAREN

kastar en kula mot Hobergsgubben, som förlorar formen under det att det blixtrar; och Smeden kommer fram.

Nåväl, din stackare, är nu du nöjd,
när du fått sitta uppå höjderna
och se hur smått det är därnere!
Har än ur livets härva väl du funnit tråden?
Och är du nöjd med vad du lärt?
Nej, du är missnöjd, funnit allting dåligt,
och därför skall jag föra dig till landet,
där allt fullkomligt är, säg vill du?

SMEDEN.

Från denna värld av brister och skavanker
mig gärna för, o herre, men på villkor
att ej jag mera vandrar ensam!

LÄKAREN.

Du har ju mig, apostelen och riddarn...

SMEDEN.

Jaja! Men mannen är ändock allena,
när icke kvinna finns!

LÄKAREN.

Håhå!
Och nyss du henne stenat själv ihjäl!
Sen hon befunnits vara bland de lägsta.

SMEDEN.

Jag ångrar mig, om det kan hjälpa!
Hon var den bästa bland de bästa,
så stolt, så fri från all beräkning,
ej maktkär, ej för guldet fal...

LÄKAREN.

Så synes dig det nu, när hon är död,
men komme hon igen, det läte annat!

SMEDEN.

Försök ändå, och jag skall lova bättring.

LÄKAREN.

Jag skall försöka än en gång — — —
Och låt oss till det sälla landet vandra,
där ingen lever för sig själv men blott för andra,
där evig sommar ej gör stugan trång,
där mjölk och honing uti bäckar flyta,
där stekta sparvar aldrig tryta,
där ingen möda gör dig dagen lång,
men livet går som dans och sång;
Schlaraffenland så är dess namn.
Det land oss öppnar nu sin sälla famn!

AKT IV.

Scenen föreställer ett landskap i Schlaraffenland. I träden hänga alla slags matvaror, frukter o. d. Tre bäckar flyta ner från fonden: en med mjölk, en med honing, en med sirap.

Människor klädda i vilda folkslags lätta och brokiga kostymer ligga på rygg sovande, halvsovande. Mitt på scenen ett lågt romerskt matbord med liggsoffor runt omkring. Till höger en pump, som är låst och krönt med en kunglig krona. TUMMELITEN och ASKUNGEN ligga vid sirapsbäcken.

Scen I.

SANCHO in.

SANCHO.

Vilket välsignat land, vilket lyckligt folk! Jag har varit här i hela åtta dagar och icke hört ett ljud av missnöje: ingen opposition, inga skatter, ingen polis! Dag och natt lika långa; om dagen skiner solen, om natten månan. Stekta sparvar flyga i munnen, mjölk och honing flyta.

O, det är så fullkomligt, så att man kan bli galen! En hagelskur, ett åskslag, några översvämningar skulle sätta litet liv i detta sovande folk! — En trög nation full av liggsår — och magkatarrer!

Om jag bara kunde upptäcka ett aldrig så litet missnöjes frö att utså i dessas sovande sinnen!

Riddaren Don Quixote, som här återfunnit sitt ideal och sin idealstat, har blivit statsminister, sedan han på andra ställen tillhört det principiella motståndet. Och nu har han naturligtvis blivit en varm motståndare mot all förändring! Nation vakna!

Nationen rör litet på sig.

Finns det inte en enda som har den ringaste anledning till missnöje?

EN AV NATIONEN.

Vad skulle vi vara missnöjda med?

SANCHO.

En småsak! — Allt! — Det bestående!

EN AV NATIONEN.

Det är litet enformigt, förstås!

SANCHO.

Se där! Maten är bra! Värmen är god och sömnen excellent! Kanske ni saknar arbetet?

NATIONEN.

Ja, arbetet!

SANCHO.

Skönt! En liten arbetarfråga att börja med! — Är det icke någon annan liten bristfällighet i styrelse eller förvaltning, som visserligen är omöjlig att avhjälpa, men just därför kan bliva av bestående värde! Tummeliten, du som är full av fan, kan du inte hitta på något?

TUMMELITEN.

Herr vapendragare! Min obetydlighet och min ringa härkomst...

SANCHO.

Bravo! Du dokumenterar dig som ministerämne genast!

TUMMELITEN.

... och min fullkomliga okunskap om statssaker, hava givit mig anledning att undra, om vi leva i ett privilegierat samhälle eller icke, och detta på grund av ett sakförhållande, som för länge sedan bort ådraga sig det allmänna missnöjet.

SANCHO.

Vad är det? Säg ut, ängel!

TUMMELITEN.

Har icke Nationen märkt att pumpen är låst och till på köpet vanprydd med en kunglig krona!

SANCHO.

Ha! En kabinettsfråga, som kan sluta med en ministerkris! — Vad säger Nationen om denna kränkning av grundlagens helgd?

Nationen vaknar.

Nationen vaknar! Oppositionen är i gång, och jag skall frambära interpellationen till statsministern!

Scen II.

DE FÖRRE. DON QUIXOTE.

DON QUIXOTE.

Är icke detta idealstaten, Sancho? Ser du att idealen funnos här på jorden, vilket du alltid betvivlade! O, sälla land, o, sälla folk! — Om jag nu

endast finge se m i t t ideal, min kärleks, Sancho, då skulle jag med glädje och med gråa hår gå i graven!

SANCHO.

Det vore allt det rådligaste ers nåde, ty man bör icke överleva sina ideal!

DON QUIXOTE.

Mycket sant, Sancho! — Men vad har inträffat här under min korta bortovaro! Nationen sover icke längre!

SANCHO.

Nej, ty nationen har vaknat!

DON QUIXOTE.

Vem har väckt nationen ur dess ljuva sömn?

SANCHO.

Tidsandan, klassmedvetandet och — jag!

DON QUIXOTE.

Vi har du gjort oss detta? Ty den som sover syndar icke, och i sömnen komma de vackraste drömmarne! — Vad önskar nationen?

SANCHO.

Såsom ledare för oppositionen har jag den smärtsamma plikten att frambära folkets önskningar inför dess upplyste tjänare!

DON QUIXOTE.

Vad önskar folket?

SANCHO.

Arbete!

DON QUIXOTE.

Arbete? Var skall jag ta det ifrån?

SANCHO.

Ja, se, om vi visste det, så vore frågan löst!

DON QUIXOTE.

Och det är inte meningen att den skall lösas! Skälm!

SANCHO.

Därjämte har ett allmänt missnöje yppat sig rörande den privilegierade pumpen, som hålles låst och dessutom i strid mot rikets gällande grundlagar är dekorerad med en kunglig krona.

DON QUIXOTE.

Gott! Är det något mer?

SANCHO.

Inte för tillfället.

DON QUIXOTE.

Gott! De stora frågorna skola lösas i ett sammanhang, och jag skall föredraga ärendet för landets konung! Går.

Scen III.

DE FÖRRE. S:T PER.

S:T PER.

O, vilket ljuvligt rike! Skulle verkligen målet för min vandring vara nått och detta vara himmelriket? — Men jag såg inte till någon port!

SANCHO.

Såg du inte porten? Den stod ju på vid gavel?

S:T PER.

Jaså, det är den där otäcka Sancho Panza! Ja, se, är han här, då är detta icke himmelriket!

SANCHO.

Du tror inte på den botfärdige rövaren? Kom fram, Tummeliten, och tag både fisken och glasögonen med dig, så blir profeten övertygad om att han råkat i gott sällskap! Kom fram, Tummeliten!

TUMMELITEN till Sancho.

Det ska du få igen!

Till S:t Per, åt vilken han överlämnar fisken och glasögonen.

Se här är skräpet, som jag hittade på ett bord under en lind.

S:T PER.

Ah, min symbol!

SANCHO.

Är det glasögonen det?

S:T PER.

Och mina brillor!

SANCHO.

Du skall lära dig att kalla var sak vid dess rätta namn, Petrus!

S:T PER
betraktar sceneriet genom glasögonen.

Hm! Jag tycker här ser så värdsligt ut. Och folkets uppsyn motsvarar inte mina föreställningar! Nej! Detta är visserligen icke himmelriket!

SANCHO till Tummeliten.

Gubben har glömt bort både dig och tillgreppet! Gratulera dig!

Scen IV.

DE FÖRRE. KONUNGEN (Smeden) och DROTTNINGEN (Älskarinnan).

KONUNGEN till Drottningen.

Ja, här är himlen och i dina ögon
jag ser den spegla sig så blå, så ren...

DROTTNINGEN.

Det är ej återskenet ifrån himlen
men från din egen kärleksfulla blick!

KONUNGEN.

Som tändes upp vid varma elden,
av dina dygder och din skönhet...

DROTTNINGEN.

Som föddes av din mildhets majestät
och närdes av din godhet, konung!

Scen V.

DE FÖRRE. DON QUIXOTE.

DON QUIXOTE.

Ers majestät torde fatta sitt beslut, ty upprorslågan växer och hotar att antaga dimensioner.

KONUNGEN.

Stora eller små? Du ser allting i stort du, Don Quixote. — Vad var det nu frågan om? Jo, Nationen begär arbete och Nationen begär en förändring på pumpen! Och du kan icke se dig god att lösa dessa frågor i sitt sammanhang?

DON QUIXOTE.

Nej, Ers majestät!

KONUNGEN till Drottningen.

Förlåt min drottning, men jag måste regera lite för att få aptit till middagen! — Till folket. Finns här någon som kan knäcka denna nöt i ett tag, så ska han få bli statsminister!

SANCHO räcker upp handen.

KONUNGEN.

Sancho! Nåväl, tala, men tala vist och, framför allt, kort.

SANCHO.

Jag har tänkt mig som så: intet för intet och något för något! De missnöjda avstå från sin fordran på arbete, och pumpen upplåtes till allmänt begagnande!

KONUNGEN.

Mycket bra! Det kallas eljest kompromiss!

DON QUIXOTE.

Men hur vet vapendragaren att de missnöjda ingå på kompromissen?

SANCHO.

Det? Man bjuder oppositionen på en korruptionsmiddag och ger ledaren en portfölj.

DON QUIXOTE.

Då ber jag att få nedlägga mitt mandat! Jag avgår...

SANCHO.

Dock icke med segern!

KONUNGEN

lyfter bort kronan från pumpen och lämnar nyckeln åt Sancho.

Där är nyckeln till gödselbrunnen! Pumpa nu, gott folk! Men spill inte på er!

NATIONEN.

Äh!

KONUNGEN.

Sedan anledningen till missnöjet nu är hävt, hoppas jag att Sancho regerar vackert och lämnar landet i ro för kommande slitningar!

SANCHO.

Ers majestät! Sedan alla anledningar till missnöje blivit upphävda, skall Nationen åter invagga sig i samma drömmar om sällhet, ur vilka den nyss på ett störande sätt väcktes! Sov, Nation!

Han gör några hypnotiska åtbörder med händerna.

KONUNGEN.

Vilken statsman den Sancho Panza är! Vilken statsman!

Går med Drottningen.

Scen VI.

DE FÖRRE utom Konungen och Drottningen.

DON QUIXOTE.

Du är en skurk, Sancho!

SANCHO.

Konungen begagnade ordet statsman i en helt annan betydelse!

DON QUIXOTE.

Och nu är du nöjd?

SANCHO.

Nu är jag nöjd!

DON QUIXOTE.

Och därför skola alla andra vara nöjda?

SANCHO.

Jag hoppas de redan äro det! Jag vet att de äro det!

Nationen, som tilltalats under hand av Tummeliten, börjar gny.

Varför gnyr Nationen?

TUMMELITEN.

Det allmänna missnöjet, klassmedvetandet, tidsandan och — jag, hava förenat våra önskningar...

SANCHO.

Vad äro ni missnöjda med?

TUMMELITEN.

Allt! Det bestående, det närvarande och det tillkommande!

SANCHO.

Det är då märkvärdigt att det inte kan få vara frid, utan att det alltid skall vara kiv och missnöje! Om ni bara ville lyda mig och göra som jag säger, så skulle det vara ett himmelrike på jorden! Du gör mig sorg, Tummeliten, med dina överdrivna fordringar, stor sorg, och när Nationen nu hade det så bra den kunde få, varför göra den olycklig?

Nationen gnyr.

DON QUIXOTE.

Du faller på din gärning, bov!

SANCHO till Tummeliten.

Men vad önskar då folket? Detaljera! Detaljera!

TUMMELITEN.

Jo, det finns somliga, som vill att pumpen skall vara stängd!

SANCHO.

Och nyss skulle den vara öppen!

TUMMELITEN.

Jaha! Men det finns också andra, som önska att den ska vara öppen!

SANCHO.

Helvetet! O, du lilla, stora skälm! Jag böjer mig för mästaren som väckte partierna till liv.

TUMMELITEN.

Söndra och härska!

Scen VII.

DE FÖRRE. KONUNGEN och DROTTNINGEN.

KONUNGEN.

Vad står nu på?

SANCHO.

Ministerkris! Partiandan är lös!

KONUNGEN.

Gör partierna till viljes!

SANCHO.

Inte kan man göra båda partierna till viljes på en gång!

KONUNGEN.

Nej, det kan man inte! — Är det pumpen igen som spökar? — Vet ni vad, gott folk! Nu går jag min väg!

DROTTNINGEN.

Nej, du skall stanna!

KONUNGEN.

Skall jag? Vad säger du för slag?

DROTTNINGEN.

Vilket språk! Vilken ton!

KONUNGEN.

Du vill kanske erinra mig om min ringa härkomst, om att jag varit smed; men då ska jag påminna dig vem du varit! Vem du är! Retar upp sig. Slinka, slyna!

Han slår med ena handen ini den andra.

DROTTNINGEN nedfaller.

Det var så du älskade mig!

S:T PER.

Jag tror att jag kommit in i själva helvetet!

Går. Det mörknar.

KONUNGEN på knä vid liket.

Hon är ju död, o himlar, hon är död!
Du hulda ängel, som mitt liv förljuvat!

SANCHO.

Här börjar på att bli jolmigt! Och nu går jag av, så slipper jag avgå! Går.

DON QUIXOTE.

Jag börjar tro, att det som aldrig varit är bäst. — Dulcinea! — Dulcinea! Går.

TUMMELITEN till Askungen.

Vet du vad, Askunge! Du är en liten bra käring, för när jag är ovettig på dig, så dånar du inte, som de här stora dronningarna gör!

ASKUNGEN.

Nej, för jag ger igen, jag!

TUMMELITEN.

Och med gåvor och gengåvor varar kärleken längst! — Kom nu, så gå vi! Jag tycker inte om såna här scener! — Det var i alla fall ett gott land, men ett uselt folk, som förtjänade en bättre regering!

De gå arm i arm.

Scen VIII.

KONUNGEN vid Drottningens lik. LÄKAREN. S:T PER.

KONUNGEN.

O, usla liv och grymma död!

LÄKAREN.

Har du nu varit framme igen?

KONUNGEN.

Ja, vad har jag gjort? Kan jag hjälpa att hon inte håller tala vid?

LÄKAREN.

Vet du, smed, jag tror det är bäst att hon är borta, för då tycker du mest om henne. Och änglar bli vi först, när vi äro döda!

KONUNGEN.

Ja, det är nog så det! Men bara hon kom igen en gång till, skulle jag nog försöka hålla mig!

LÄKAREN.

En gång till! — Nej! Aldrig mer!

S:T PER.

Hör nu, god vänner, uppriktigt talat, så börjar jag bli trött på den här vandringen, och när jag ser att smeden bara spektaklar, fruktar jag att vi glömma det stora målet...

LÄKAREN.

Målet? Ja, det var ju himmelriket! Vi ska nog komma dit, men först måste vi genom skärselden. Säg, smed, är du också trött på jordevandringen?

KONUNGEN.

Om jag är trött? Det var jag ren från början,
och när jag skådat människor och liv
inunder ögonen, mig allting kväljer!
Det stora var ej stort tillräckligt,
det lilla var mig alldeles för smått,
och när man gjort bankrutt här nere,
så längtar man till det som ovan är.

LÄKAREN.

När djävulen blir gammal blir han munk!
Kanhända kyrkans famn dig lockar?

KONUNGEN.

Ej alldeles så fritt, ty ren som barn
jag önskade gå in i helga ståndet!

LÄKAREN.

Nåväl, vi slå två flugor i en smäll,
och Petrus får då nycklarne till himlen,
som fadren ner i Rom förvarar,
att lösa och att binda honom givna
i arv av den som kyrkan byggde
på hälleberget — vad det sedan hette?
För sista gången, över sista diket
vi tåga rakt på Rom — och himmelriket!

Scenen börjar förändras; ridå.

AKT V.

ETT KAPELL AV PETERSKYRKAN I ROM.

Musik och sång från sidorna. Till höger Petri bildstod i brons.

Scen I.

SMEDEN och S:T PER in; blotta sina huvuden.

SMEDEN.

Det var vådligt grant! Så högt i taket sen!

S:T PER.

Ja, jag känner mig riktigt blyg!

SMEDEN.

Vad ska vi säga nu, när påven kommer? Det är visst bäst att du talar först!

S:T PER.

Tyst, jag tror han kommer där! Nej, det var inte han!

SMEDEN pekar på bildstoden.

Kors, vem kan det där föreställa! Låt oss se vad det står inunder. P, e, t, r, u, s; Petrus! Det är ju du!

S:T PER.

Nej! Har de gått och tagit av mig i brons också! Hähä! Men det är ju inte likt, vet jag.

SMEDEN.

Åjo! — Kunde vara lite mera hår, förstås?

Scen II.

DE FÖRRE. PÅVEN.

SMEDEN.

Se nu är han här! Fall på knä!

SMEDEN och S:T PER falla på knä.

PÅVEN stannar.

Vem är där?

SMEDEN till S:t Per.

Svara du! Jag är så rädd!

S:T PER.

En ringa Herrans tjänare!

PÅVEN.

Ditt namn, gamle man?

S:T PER.

Petrus!

PÅVEN.

Du har flera namn!

S:T PER.

Simon!

PÅVEN.

Stig upp!

S:T PER reser sig

PÅVEN.

Simon Petrus! Hur sällsamt! — Och din far hette?

S:T PER.

Jona, fiskare i Kapernaum!

PÅVEN.

Tu es Petrus! Korsar sig. Du har varit i denna staden förr?

S:T PER.

Aldrig! Jag har stått utanför dômen i Köln åttahundra år, men var ännu aldrig i Rom!

PÅVEN.

Ditt minne sviker dig! Här på denna plats led du martyrdöden, och till försoning och åminnelse är denna kyrka byggd.

S:T PER.

Jag har aldrig lidit martyrens död...

PÅVEN.

Kyrkofäderna säga så!

S:T PER.

Jag är äldre än kyrkofäderna och vet den saken bättre än de!

PÅVEN.

Och dekretalerna...

S:T PER.

Jag känner inte dekretalerna...

PÅVEN.

Men dina egna brev högst förträffliga i stilen!

S:T PER.

Jag har aldrig skrivit några brev...

PÅVEN.

På grekiska i Novum Testamentum!

S:T PER.

Som hebrä kunde jag inte grekiska, helst jag var en fattig olärd man, som måste livnära mig med fiske!

PÅVEN.

Är du Petrus eller är du inte?

S:T PER.

Jag är Petrus, densamme som påven menar!

PÅVEN.

Hälleberget, på vilket kyrkan byggdes, och vars arvtagare jag är?

S:T PER.

Jag var icke något hälleberg, endast ett svagt rö, som i den natten du minns, skrämdes att förneka min mästare, och det är till straff därför jag vandrar på jorden utan att finna ro.

PÅVEN.

Och på denna grund är kyrkan byggd?

S:T PER.

Därför ramlar hon också allt vad hon hinner!

PÅVEN.

Att du är en kättare, det hör jag, och jag skulle lysa stora bannet över dig, om inte jag misstänkte att du var en förlupen dåre! — Vem har du i sällskap där?

S:T PER.

Det är smeden, bara!

PÅVEN.

Vilken smed? Vad är ert ärende?

SMEDEN.

Ja, det låter som en saga, men Sankte Per har kommit hit för att få se på nycklarna till himmelriket...

PÅVEN ropar utåt.

Sbirr!

SBIRREN in.

PÅVEN.

Driv ut packet ur kyrkan! Går.

Scen III.

SMEDEN. S:T PER. SBIRREN.

SBIRREN.

Ut!

SMEDEN.

Han kalla dig för pack, Petrus!

SBIRREN.

Ut!

SMEDEN.

Vackert, vackert! Sbirren vet inte vem han har den äran att köra ut!

SBIRREN.

Ut! Pack!

S:T PER.

Tänk vad de ha ljugit på mig! Och så ha de gått och läst mina brev, som jag aldrig skrivit. Men, varom ödmjuka, smed!

SMEDEN.

Å, du behöver inte vara ödmjuk, som har byst i kyrkan!

S:T PER.

Jo, jag skäms! Jag skäms!

SMEDEN.

Ja, det må du göra, och inte må du tro jag stannar i denna kyrkans famn, där man blir gastkramad av sbirrer.

S:T PER.

Aldrig tror jag att jag varit så långt från himmelen som just nu!

SBIRREN.

Ut!

S:T PER.

Men det har man för man är blygsam och vill tala sanning! Till Sbirren. Ut? — Ja, ut igen, smed, och vandra, vanka, utan vila, utan ro! Vet du vad som fattas oss, efter som vi aldrig hinna fram?

SMEDEN.

Nej!

S:T PER.

Det är tron! Ty, nu minns jag det, vägen till himlen heter korsets väg! Låt oss söka korset!

SMEDEN.

Du menar lidandet?

S:T PER.

Jag menar lidandet!

SMEDEN.

Ja, då tror jag ingen lider mer än den, som på ingenting tror, och ändå är han längst från korset!

S:T PER.

Kryp till korset, smed, och vi få väl se! De gå.

Changemang.

En korsväg och ett kalvarium: stenfot med Kristus mellan de båda rövrarne på korsen; dock vända med baksidan åt publiken.

DON QUIXOTE sitter vid korsets fot. DEN VANDRANDE JUDEN (Läkaren förklädd) kommer in med en kramlåda i rem om halsen.

Scen IV.

JUDEN.

Köp något av den vandrande juden, stränge riddare!

DON QUIXOTE.

Vad har du mer att sälja sen du sålde din mästare?

JUDEN.

Jag har manschettknappar och duknålar, slängkammar och speglar, blyertspennor och fickböcker!

DON QUIXOTE.

Giv mig en spegel!

JUDEN.

Var så artig!

DON QUIXOTE.

Vad kostar den?

JUDEN.

En mark!

DON QUIXOTE.

Kan du ge tillbaka på trettio silverpengar?

JUDEN.

Ja, jag kan!

DON QUIXOTE.

Du förstår inte satir, jude?

JUDEN.

Jo, jag gör! Men gör riddaren?

Han spottar på penningen och stoppar in den.

DON QUIXOTE.

Spottar du på penningen?

JUDEN.

Ja, jag gör som riddaren med juden. Han spottar på den, men begagnar den!

DON QUIXOTE.

Du har ett ovanligt gott lynne för att ha så dåligt samvete!

JUDEN.

Hur så?

DON QUIXOTE.

Du var med och korsfäste...

JUDEN.

Nej, det gjorde romaren Pilatus och hans krigsknektar, och när han tvådde sina händer, som voro icke rena, så behöver jag inte två mina, som äro rena.

Sätter sig.

DON QUIXOTE.

Stig upp! Och gå! Gå, gå, så länge världen står, du, som nekade mästaren att sätta sig, då han vandrade sin sista väg!

JUDEN.

Sagor, riddare! För övrigt om jag gör som den botfärdige rövaren, och ber om ursäkt, skall väl paradiset stå mig öppet?

DON QUIXOTE.

Har du bett om ursäkt då?

JUDEN.

Jag har gjort mer än det; jag har lidit mitt straff, och nu är jag trött.

DON QUIXOTE.

Sitt här stackars jude, och korsets skugga skall ge dig svalka!

JUDEN.

Vet riddaren varför Judas kastade bort de trettio silverpengarne och gick och hängde sig?

DON QUIXOTE.

Nej!

JUDEN.

Jo, pengarne voro falska!

DON QUIXOTE.

Dina tankar röra sig fortfarande kring pengar och världsliga ting, och du är ännu långt från korset.

JUDEN.

Jag vill icke disputera med er, riddare, utan finner det förmånligare dela er mening, så äro vi åtminstone ense i huvudsak!

Scen V.

DE FÖRRE. S:T PER. SMEDEN.

S:T PER.

Här samlas trötta vandrare, jag ser,
och riddarn tagit första platsen.

DON QUIXOTE.

Vi råkas här vid skiljovägen alla,
men råkas endast för att skiljas!

S:T PER.

Du tröttnat har på allvar, riddare?

DON QUIXOTE.

Jag har ej tröttnat blott, jag stupat!
Min levnad, om den var en saga blott,
skall levas om av alla släkten,
så länge jorden går och himlen står,
och mänskor jaga efter syner;
så länge intet lärs och intet glöms,
skall Don Quixote förbliva,
i ungdoms dårskap, mandoms klokskap!
Farväl, du värld av grymma, ljuva villor!

Sjunker ner.

S:T PER.

Den ädle riddaren är död!

JUDEN.

Men lever!
Och själv han höll det bästa liktal
som någon kunde hålla över honom! —
Men se, jag tror att Sankte Per
till sista vilan börjar luta!

S:T PER
har satt sig och synes sömnig.

Ja, jag är trött på släp och sök
och skils från världen utan saknad.
Ty här på jorden fanns ej himlen,
men väl dess port — den heter döden!

Dör.

Scen VI.

JUDEN (Läkaren) låter förklädnaden falla. SMEDEN.

SMEDEN
vill sätta sig, men återhålles av läkaren.

LÄKAREN.

Nej, du får icke sitta än,
din levnad blott är halvt förliden...

SMEDEN.

Så, det var du? — Då skiljas vi,
ty här jag vila vill i trädens skugga;
och dina vägar har jag ej förstått...

LÄKAREN.

Det är ej gott att sova under vissa träd...
och lägga eget kors på andras ryggar.
Det är bekvämt, men leder ej till resultat!
Stig upp och bär ditt eget fram till slutet.

SMEDEN.

Det har jag gjort, och här är slutet!

LÄKAREN.

Nej, här!

Changemang.

Scenen förändras till det inre av Babels torns ruiner med gallerier och gångar. I fonden en stor nisch. Till höger en stege, som slutar halvvägs på väggen. Mitt på golvet ett bord med en grann duk; därunder en korg.

SMEDEN.

Var är jag nu? I underjorden?

LÄKAREN.

Nej, du är nere uti Babels torn!
Du minns från sagan i din ungdom,
hur mänskobarn, förmätna i sin strävan
att vilja klättra upp i himlen,
en trappa byggde formad till ett torn.
Men gudarne, hm! gud det icke tålde,
och därför störtade han tornet ned...

SMEDEN.

Men varför ej det bygga upp igen
i våra dagar, då man härmar åskan
och seglar upp till skyarne,
går ner på havets botten
och talar på en tråd till fjärran länder?

LÄKAREN.

Du himlastormare, du lever än!
Se här i bildskrift dina äldsta anor!

Fantasmagorier.

På vit botten i fondnischen.

LÄKAREN.

1. IKARUS

Här ser du Ikarus, som gjorde vingar,
att flyga upp till solen själv,
men solen smälte vaxet ini mekaniken
och flygarn slutade i havets djup!

2. PROMETHEUS.

Här är Prometheus, själva kucku
bland himlastormarnes kohort...
Han eljes är i släkt med jätten,
du minns, men kanske heldre du vill glömma!

3. JAKOB BROTTAS MED JEHOVA.

Här ser du patriarken Jakob,
som ville brottas med sin gud,
med påföljd som du vet av boken...
Vill mer du se, så säg ett ord!

SMEDEN.

Jag har sett nog och har förstått!

LÄKAREN.

På himlaflykten är du alltså nöjd.
Välan tillbaka då till jorden!

SMEDEN.

Ett ord ännu! Den stegen där?

LÄKAREN.

Jo, det är den berömda Jakobs stege!

SMEDEN.

På vilken änglarne gick upp...

LÄKAREN.

Och neder!
Jag tror min själ han frestar dig!
Och himlatanken än dig rider!

SMEDEN.

Den sitter i som synden själv!

LÄKAREN.

Ej underligt! På samma träd
den vuxit har som synden.
Välan, kliv på och fresta stegen,
men bär han ej till himlen upp,
så står han dock på jorden!
Nu skiljas vi, men förrn du går,
se här en liten samling minnen
från den dig fört i sagors land
och pratat bort en kulen afton.
Då regnet grät med smedens sorg i kapp,
då tog jag ur min stora korg
av leksaksbodens bästa varor
och lekte så som trollkarln brukar.

Han tar under det följande leksaker och sagböcker ur korgen och placerar på bordet.

Här har du jätten, ryslig att beskåda,
som slukar små och kastar sten.
Här har du lilla Tummeliten,
som äter jättar, när han kommer åt —
och Cendrillon hans trogna maka —
Så har du sagor med de granna bilder:
om riddar Blåskägg och hans fruar,

om Sankte Per, som gick på jorden,
fast han var död för länge sen,
Jerusalems skomakare, Schlaraffenland — — —
Håll nu tillgodo och bär hem till barnen...

SMEDEN.

Är det ett hån långt grymmare än dina lekar?

LÄKAREN.

Det enda sanna ord jag sagt! —
Stig upp på Jakobsstegen där
och du skall se — ja, jag vill icke se't —
där skall du se att börja med
en smedja och en kammare;
och i den kammarn tre små sängar...

SMEDEN.

Det rummet vill jag aldrig skåda mer!

LÄKAREN.

Och uti kammarn råkar du bekanta!
Men tro nu inte himlen fallit ner
och att dess änglar gå på stegar!

Smedens barn synas i nischen ovanför stegen

SMEDEN.

O, mina barn!

LÄKAREN.

Nu går jag bort,
ty jag kan inte trolla mera.
Bygg nu ditt himmelrike själv på nytt,
men tro ej dem, som med dess nycklar skramla;
när drömmar du i verklighet förbytt,
bygg inga Babelstorn som ramla!

DEN STARKARE

EN SCEN

PERSONER:

Fru X., skådespelerska, gift.
M:lle Y., skådespelerska, ogift.

Sceneri.

Ett hörn av ett damkafé; två små järnbord, en röd schaggsoffa och några stolar.

FRU X

inträder vinterklädd i hatt och kappa med en fin japansk korg på armen.

M:LLE Y

sitter framför en halvdrucken ölbutelj och läser en illustrerad tidning, vilken hon sedan utbyter mot andra.

FRU X.

God dag, Amelie lilla! — Du sitter här så ensam på julafton, som en stackars ungkarl.

M:LLE Y

tittar opp från tidningen, nickar och fortsätter att läsa.

FRU X.

Vet du, det gör mig riktigt ont att se dig; ensam, ensam på ett kafé och på själva julafton. Det gör mig så ont, som när jag i Paris såg ett brudfölje inne på en restaurant och bruden satt och läste en skämttidning, medan brudgummen spelade biljard med vittnena. Hu, tänkte jag, med en sådan början, vilken fortsättning och vilket slut!

Han spelte biljard på bröllopsafton! — Och hon läste en skämttidning, menar du! Nå, det är inte alldeles detsamma!

UPPASSERSKAN

in, ställer en kopp chokolad framför fru X. och går ut.

FRU X.

Vet du vad, Amelie! Nu tror jag du hade gjort bättre i att behålla honom! Minns du, att jag var den förste som sa dig: förlåt honom! Kommer du ihåg det? — Du kunde ha varit gift nu och haft ett hem; minns du förra julen, hur lycklig du kände dig, då du var ute hos din fästmans föräldrar på landet; hur du prisade hemmets lycka och riktigt längtade från teatern! — Ja, kära Amelie, hemmet är allt det bästa — näst teatern — och ungarne, ser du — ja, det där förstår du inte!

M:LLE Y föraktfull min.

FRU X

dricker några skedar ur koppen; öppnar sedan korgen och visar julklapparna.

Här skall du se vad jag köpt åt mina grisar.

Tar upp en docka.

Ser du på den! Den ska Lisa ha! Ser du att hon kan rulla med ögonen och vrida på halsen! Va! — Och här är Majas korkpistol.

Laddar och skjuter mot M:lle Y.

M:LLE Y gör en gest av fasa.

FRU X.

Blev du rädd? Trodde du, att jag ville skjuta dig? Va? — Min själ tror jag inte, du tänkte det! Om du skulle vilja skjuta mig, förvånade mig mindre, efter som jag gått i vägen för dig — och det vet jag, du aldrig kan glömma — fastän jag var alldeles oskyldig. Du tror ännu, att jag intrigerade bort dig från Stora teatern, men det gjorde jag inte!

Jag gjorde det inte, fastän du tror det! — Ja, det är detsamma att jag säger det, för du tror ändå, att det var jag!

Tar fram ett par broderade tofflor.

Och de här ska min gubbe ha. Med tulpaner på, som jag själv broderat — jag avskyr tulpaner, förstås, men han ska ha tulpaner till allting.

M:LLE Y

ser upp från bladet ironiskt och nyfiket.

FRU X

träder en hand i var toffel.

Ser du så små fötter Bob har! Va? Och du skulle se sådan elegant gång! Du har aldrig sett honom i tofflor, du!

M:lle Y. skrattar högt.

Titta, ska du se!

Hon låter tofflorna gå på bordet.

M:LLE Y skrattar högt.

FRU X.

Och så, när han är ond, ser du, så stampar han med foten så här: »Va! De förbannade pigorna, som aldrig kan lära sig koka kaffe! Häu! Nu ha de kretinerna inte klippt lampveken ordentligt!»

Och så är det golvdrag, och så fryser han om fötterna: »Husch, vad det är kallt, och de förhärdade idioterna, som inte kan hålla eld i kamin!»

Hon gnuggar tofflorna med den enas sula mot den andras ovanläder.

M:LLE Y gapskrattar.

FRU X.

Och så kommer han hem och ska leta efter sina tofflor, som Mari ställt under chiffonjén... Å,

men det är synd att sitta och göra narr av sin gubbe på det där sättet. Han är snäll i alla fall, och det är en liten bra man — du skulle ha haft en sån man, du, Amelie! — Vad skrattar du åt? Va! Va! — Och så vet jag, ser du, att han är mig trogen; ja, det vet jag! För det har han talat om själv... vad flìnar du åt? — att när jag var på turné i Norge, så kom den där otäcka Frédérique och ville förföra honom — kan du tänka dig så infamt! Paus. Men jag skulle ha rivit ögonen ur huvudet på henne, jag, om hon kommit sta när jag var hemma! Paus. Det var lyckligt att Bob talte om det själv, så det inte kom fram skvallervägen! Paus. Men Frédérique var inte den enda, må du tro! Jag vet inte, men fruntimren äro alldeles galna efter min man. De måtte tro, att han har något att säga över teaterns engagemanger, därför att han är i departementet! — Kanske du också har varit och slagit efter honom! — Jag trodde dig inte mer än jämnt — men nu vet jag, att han inte brydde sig om dig och att du tycktes bära något agg till honom, föreföll det mig alltid!

Paus; de betrakta varandra förläget.

FRU X.

Kom hem till oss i afton, Amelie, och visa, att du inte är ond på oss, inte ond på mig, i alla fall! Jag vet inte, men jag tycker det är så obehagligt att vara ovän med dig särskilt. Kanske det är därför, att jag gick dig i vägen den gången — Ralentando. — eller — jag vet inte alls — varför egentligen!

Paus.

M:LLE Y fixerar fru X. nyfiket.

FRU X tankfull.

Det var så underligt med vår bekantskap — när jag såg dig första gången, var jag rädd för dig, så rädd, att jag inte vågade släppa dig ur sikte; utan hur jag kom och gick, befann jag mig alltid i din närhet — jag vågade inte vara din ovän, därför blev jag din vän. Men det rådde alltid en disharmoni, när du kom hem till oss, för att jag såg att min man inte kunde lida dig — och då kände jag det snett, som när kläder sitta illa — och jag gjorde allt för att få honom att visa sig vänlig mot dig, men utan att lyckas — förr än du gick och förlovade dig! Då slog det upp en häftig vänskap, så att det såg ut ett ögonblick, som om ni nu först vågade visa era verkliga känslor, då du var i säkerhet — och så — hur var det sen? — Jag blev inte svartsjuk — så underligt! — Och jag minns på dopet, då du stod fadder, att jag nödgade honom att kyssa dig — det gjorde han, men du blev så förvirrad — det vill säga: det märkte jag inte då — tänkte inte på det sedan heller — har inte tänkt på det förrän — nu!

Reser sig häftigt.

Varför tiger du? Du har inte sagt ett ord på hela tiden, utan bara låtit mig sitta och tala! Du har suttit med ögonen och nystat ur mig alla dessa tankar, vilka lågo där som råsilke i sin kokong — tankar — misstankar kanske — låt mig se. — Varför slog du upp förlovningen? Varför kom du aldrig mer i vårt hus efter den betan? Varför vill du inte komma till oss i afton?

M:LLE Y
gör min av att vilja tala.

FRU X.

Tyst! Du behöver inte säga något, för nu fattar jag allt själv! — Det var därför och därför och därför! — Jaha! — Nu stämmer alla räkningarna! Så är det! — Fy, jag vill inte sitta vid samma bord som du!

Flyttar sina saker till det andra bordet.

Det var därför jag skulle brodera tulpaner, som jag hatar, på hans tofflor, därför att du tyckte om tulpaner; det var därför — Kastar tofflorna på golvet. — vi skulle bo vid Mälarn om sommaren, därför att du inte kunde lida Saltsjön; det var därför min gosse skulle heta Eskil, därför att din far hette så; det var därför jag skulle bära dina färger, läsa dina författare, äta dina favoriträtter, dricka dina drycker — din chokolad, till exempel; det var därför — å, min Gud — det är rysligt, när jag tänker på det, det är rysligt! — Allt, allt kom från dig till mig, till och med dina passioner! — Din själ kröp in i min som en mask i äpplet, åt och åt, grävde och grävde, tills det bara var skalet kvar med litet svart mjöl! Jag ville fly dig, men jag kunde inte; du låg som ormen med dina svarta ögon och förtrollade mig — jag kände, hur vingarna lyftes endast för att draga ner mig; jag låg i vattnet med hopbundna fötter, och ju starkare jag tog simtagen med händerna, dess djupare arbetade jag mig ner, ner, tills jag sjönk till botten, där du låg som en jättekrabba för att gripa mig i dina klor — och nu ligger jag där!

Fy, vad jag hatar dig, hatar dig, hatar dig! Men du, du bara sitter och tiger, lugn, likgiltig; likgiltig, om det är ny eller nedan, jul eller nyår, om andra äro lyckliga eller olyckliga; utan förmåga att hata

eller älska; orörlig som en stork vid ett råtthål — du kunde inte ta upp ditt byte själv, du kunde inte förfölja det, men du kunde vänta ut det! Här sitter du inne i ditt hörn — vet du att det kallas efter dig för råttfällan — och läser dina tidningar för att se efter om det går någon illa, om någon råkar i misère, om någon får avsked från teatern; här sitter du och passar ut dina offer, räknar ut dina chanser som en lots sitt skeppsbrott, tar emot dina tributer!

Stackars Amelie! Vet du att det gör mig ont lika fullt om dig, därför att jag vet att du är olycklig, olycklig som en sårad och elak därför att du är sårad! — Jag kan inte vara ond på dig, fastän jag ville det — ty du är ändock den lille — ja, det där med Bob, det bryr jag mig inte om! — Vad gör det mig egentligen! — Och om du lärt mig dricka chokolad eller någon annan lärt mig det, kan komma på ett ut!

Dricker en sked ur koppen. Snusförnuftigt.

Chokolad är mycket hälsosamt för övrigt! Och om jag lärt kläda mig av dig — så, tant mieux — det har bara fäst min man ändå starkare vid mig — och där förlorade du, när jag vann — ja, att döma av vissa tecken så tror jag du förlorat honom redan! — Men det var nog din mening att jag skulle gå min väg — som du gjorde och som du nu sitter och ångrar — men ser du, det gör jag inte! — Vi ska inte vara småaktiga, ser du! Och varför skulle jag bara ta det ingen annan vill ha! —

Kanske du, när allt kommer omkring, att jag i detta ögonblick verkligen är den starkare — du fick ju aldrig någonting av mig, men du bara gav

ifrån dig — och nu är det med mig som med tjuven — att när du vaknade, så ägde jag vad du saknade!

Hur kom det sig eljest, att allt var värdelöst, sterilt i din hand? Inte kunde du behålla någon mans kärlek med dina tulpaner och dina passioner — som jag kunde; inte förmådde du lära livets konst av dina författare, såsom jag lärde; inte fick du någon liten Eskil, fastän din pappa hette Eskil!

Och varför tiger du jämt och ständigt, tiger, tiger? Ja, jag trodde det var styrka; men det var kanske bara det, att du inte hade något att säga! Därför att du inte kunde tänka något!

Reser sig och tar upp tofflorna.

Nu går jag hem — och tar tulpanerna med mig — dina tulpaner! Du kunde inte lära något av andra, du kunde inte böja dig — och därför brast du som ett torrt rör — men det gjorde inte jag!

Tack ska du ha, Amelie, för alla dina goda lärdomar; tack för du lärde min man älska! — Nu går jag hem och älskar honom!

Går.

DEBET OCH KREDIT

EN AKT

PERSONER:

Herr Axel, doktor och afrikaresande.

Herr Ture, hans bror, trädgårdsmästare.

Dennes hustru.

Fröken Cecilia.

Hennes fästman.

Lindgren, doktor, f. d. lärare.

Fröken Mari.

Kammarjunkaren.

Kyparen.

Ett vackert hotellrum. Dörr till vänster och höger.

Första scenen.

TURE och hans HUSTRU.

TURE.

Det är inte lite fint det här rummet! Men så är det en fin karl också, som bor här.

HUSTRUN.

Jo, jag vill lova det! Jag har visserligen aldrig sett din bror, men så har jag hört talas om honom i stället.

TURE.

Prata du! Min bror doktorn har rest mitt igenom Afrika, och det gör inte vem som helst — han må sedan ha druckit aldrig så mycket toddy i sin ungdom...

HUSTRUN.

Din bror doktorn, ja! Som bara är magister för resten...

TURE.

Nej, du, han är filosofie doktor...

HUSTRUN.

Det är ju magister det! Och det är min bror också vid skolan i Åby.

TURE.

Din bror är en mycket bra karl, men han är endast folkskolelärare, och det är icke detsamma som filosofie doktor, utan skryt för resten.

HUSTRUN.

Han må nu vara vad han vill och kallas vad du vill, men så har han kostat oss!

TURE.

Ja, nog har det kostat, men så har han också gjort oss glädje!

HUSTRUN.

Vacker glädje! När vi fått gå ifrån hus och hem för hans skull!

TURE.

Det är sant, men vi veta ännu icke om hans försumlighet att sköta lånet haft orsaker, dem han icke rått för. Förmodligen är det icke så lätt att skicka penningbrev från tjockaste Afrika.

HUSTRUN.

Om han har några svepskäl eller ej, hjälper inte opp saken; men vill han göra något för oss, så är det bara hans skyldighet.

TURE.

Vi få väl se! Vi få väl se! — I alla fall; har du hört att han fått fyra ordnar?

HUSTRUN.

Ja, vad äro vi hjälpta med det? Jag tänker han blivit desto högfärdigare. Nej du, det glömmer jag inte så snart, att länsman skulle komma till oss med papperna — och ta in folket att vittna — och

sedan — den auktionen — då alla grannarne skulle in och riva i ens tillhörigheter! Vet du, Ture, vad som grämde mig mest?

TURE.

Svarta...

HUSTRUN.

Jo, det var att svägerskan skulle ropa in min svarta sidenklädning för femton kronor! Femton kronor!

TURE.

Vänta bara! Vänta! Vi kan väl få en ny sidenklädning...

HUSTRUN gråter.

Ja, men vi kan aldrig få densamma — som svägerskan ropade in.

TURE.

Så kan vi få en annan då! — Ser du en sådan grann hatt det ligger här! Det måtte vara en kunglig kammarherre, som är inne hos Axel!

HUSTRUN.

Vad bryr jag mig om det!

TURE.

Å, tycker du inte det är roligt att en, som bär samma namn som du och jag, är så aktad att han blir besökt av konungens närmaste. Jag vill minnas att du hade nöje i fjorton dagar, då din bror läraren var bjuden till middag hos biskopen.

HUSTRUN.

Det minns jag inte!

TURE.

Nej, kantänka!

HUSTRUN.

Men jag minns den fjortonde mars, då vi fingo gå från arrendet för hans skull, efter att ha varit gifta i två år och med barnet på armen — å! — Och så, när ångbåten kom med alla passagerarna, då vi skulle flytta ut, det glömmer jag inte för alla trekantiga hattar i världen! För resten, vad tror du kungens kammarherre bryr sig om ett trädgårdsmästarfolk, som äro vräkta!

TURE.

Ser du! Vad är det här för slag. Ser du ordnarna, hans! — Se en sådan en!

Han tar en orden ur etuiet på skrivbordet, lägger den i handen och stryker den sakta.

HUSTRUN.

Sån där strunt!

TURE.

Tala inte ont om ordnarne, vi vet aldrig var vi sluta. Trädgårdsmästarn på Stäinge blev direktör och vasariddare häromdagen.

HUSTRUN.

Vad äro vi hjälpta med det?

TURE.

Med det äro vi icke hjälpta, visserligen sant, men de här — Antyder ordnarna. — kanske skulle kunna i någon mån bidraga att hjälpa oss fram till en plats. — Emellertid tycker jag den här väntan börjar bli väl lång, så att vi gärna kunna slå oss ner och vara hemmastadda. Kom, skall jag hjälpa dig av med kappan! Kom du!

HUSTRUN
efter ett lindrigt motstånd.

Tror du att vi äro så välkomna då? Jag har en känsla av att vi inte bli så gamla här i gården!

TURE.

Åhå! Och jag väntar mig få en god middag här, om jag känner Axel rätt. Visste han bara att vi vore här så... Men här skall du se!

Han trycker på en ringklocka; en kypare kommer in.

Vad vill du ha? En smörgås! kanske? Till kyparen. Giv oss påbredda smörgåsar och öl. — Vänta litet! En pärla åt mig — renat brännvin! Vi ska sköta om oss, ser du!

Andra scenen.

DE FÖRRE. AXEL. KAMMARJUNKAREN.

AXEL till Kammarjunkaren.

Alltså vid femtiden med frack!

KAMMARJUNKAREN.

Och ordnar!

AXEL.

Är det så nödvändigt?

KAMMARJUNKAREN.

Alldeles nödvändigt, om ni inte vill vara oartig, och det vill ni ju inte vara mot någon, efter som ni är demokrat! Farväl, doktor!

AXEL.

Farväl!

KAMMARJUNKAREN
gör en kort bugning för Ture och Hustrun i det han går; men hans hälsning blir obesvarad.

Tredje scenen.

DE FÖRRE, utom Kammarjunkaren.

AXEL.

Se! Är det du, gamle gosse! Det var något längesen i världen! — Och där är hustrun! Välkommen! Välkommen!

TURE.

Tack bror! Och välkommen själv tillbaka efter din långa resa!

AXEL.

Ja, det var också en resa — Du har väl läst i tidningarne, kan jag tro —

TURE.

Ja då, vad jag har läst! Paus. Jag skall hälsa från far!

AXEL.

Nå, är han ond på mig ännu?

TURE.

Du känner ju gubben och hans sätt! Ser du, om bara du inte varit med på den expeditionen, skulle han ha ansett den som ett av världens sju underverk. Men därför att du var med, så är alltsammans bara humbug.

AXEL.

Han är sig lik alltså. Därför att jag är hans son, så duger ingenting av vad jag företar. Den är åtminstone inte egenkär! Nå! Det är så det! — Men hur har du det ställt nu för tiden?

TURE.

Inte som värst bra! Det där gamla banklånet...

AXEL.

Ja, det var ju sant det! Nå, hur gick det med det?

TURE.

Jo, det gick så att jag fick lov att betala det.

AXEL.

Det var ju fasligt ledsamt det. Men det ska vi nog arrangera vid första tillfälle.

KYPAREN
in med en frukostbricka.

AXEL.

Vad är det?

TURE.

Å, det var jag som tog mig friheten beställa en smörgås...

AXEL.

Det var förståndigt! Men vi skulle väl dricka ett glas vin med svägerskan, efter som jag inte fick vara med på bröllopet.

TURE.

Nej tack, inte för oss! Inte på förmiddagen! Tack så mycket!

AXEL
ger en vink åt Kyparen, som går.

Jag skulle egentligen ha bjudit er på middag, men jag skall bort själv. Kan ni gissa vart?

TURE.

Du skall väl aldrig på slottet heller?

AXEL.

Jo, jag skall till själva prinsen!

TURE.

Kors bevare oss! — Vad säger du om det, Anna?

HUSTRUN

vrider sig, plågad, på stolen, utan att kunna svara.

AXEL.

Gubben far blir väl republikan efter detta, när han får höra att Kunglig Majestät vill umgås med mig.

TURE.

Hör du, Axel! Förlåt att jag tar opp ett ämne, som är ganska obehagligt, men som vi måste tala om.

AXEL.

Det är väl det där välsignade lånet!

TURE.

Ja, men det är inte bara det. Kort och gott — vi ha för din skull haft exekutiv auktion och stå nu på bar backe!

AXEL.

Det var då ett spektakel också! Men varför omsatte du inte lånet?

TURE.

Ja, säg det! Var skulle jag få en ny låntagare ifrån, då du var borta?

AXEL.

Du kunde väl ha gått till mina vänner.

TURE.

Jag var hos dem! Nå, resultatet blev vad det blev! Kan du nu hjälpa oss?

AXEL.

Hur skall jag kunna hjälpa er nu? Nu, då alla fordringsägare jaga mig? Hur skall jag nu börja med att låna, då man just är i begrepp att göra en plats åt mig. Det finns ju ingen sämre rekommendation än att låna. Vänta bara litet, och allt skall reda sig.

TURE.

Tror du att vi kan vänta utan att totalt förgås? Det är just nu en trädgård skall tas emot; nu skulle det grävas och sås för att man skulle kunna få något ur jorden i rättan tid. Kan du inte skaffa oss en plats?

AXEL.

Var skall jag ta en trädgård ifrån?

TURE.

Från dina vänner!

AXEL.

Mina vänner ha inga trädgårdar! Hindra mig icke, när jag söker rädda mig! När jag är räddad, skall jag rädda er.

TURE till Hustrun.

Han vill icke hjälpa oss, Anna!

AXEL.

Jag kan icke — nu! Är det rimligt att jag, som själv söker plats, skall söka åt en annan. Vad skall man säga? Jo så här: se så, nu får vi inte bara honom, utan också hans släkt över oss. Och så släpper man mig.

TURE

ser på klockan; därpå till Hustrun.

Nu måste vi gå!

AXEL.

Vart ska ni gå så hastigt?

TURE.

Vi ska gå till läkarn med barnet!

AXEL.

Herre Jesus, har ni barn också?

HUSTRUN.

Ja, det ha vi! Och vi ha ett sjukt barn, som tog ohälsa, då vi måste flytta ut i köket, när auktionen skulle hållas.

AXEL.

Och detta för min skull? Jag blir galen av allt detta! För min skull! För att jag skulle bli en berömd man! Vad kan jag göra för er? Men hade jag haft det bättre, om jag stannat hemma? Sämre, ty då hade jag ännu varit en fattig skollärare, som med all säkerhet kunnat vara er till mindre nytta än nu! Hör nu! Gå till läkarn, men kom igen om en stund, så skall jag ha tänkt ut något åt er.

TURE till Hustrun.

Ser du, han vill hjälpa oss!

HUSTRUN.

Men han borde kunna det också!

TURE.

Han kan vad han vill!

AXEL.

Lita inte på det bara, ty då kan den sista villan bli värre än den första! — Å, Herre Gud, att ni har ett sjukt barn också! Och för min skull!

TURE.

Å, det är väl inte så farligt, som det låter!

HUSTRUN.

Ja, säg du det, som ingenting förstår...

TURE.

Adjö då så länge, Axel!

Lindgren i dörren.

HUSTRUN till Ture.

Han presangtera oss inte, du! — för kammarherrn!

TURE.

Äh, prat, vad skulle det vara för!

De gå.

Fjärde scenen.

AXEL. LINDGREN, något tarvligt klädd; omornad, orakad och med ett supigt utseende.

AXEL
studsar vid Lindgrens inträde.

LINDGREN.

Känner du inte igen mig?

AXEL.

Jo, nu gör jag det; men du har förändrat dig så betydligt!

LINDGREN.

Jaså, du tycker det!

AXEL.

Ja, det tycker jag, och jag är förvånad att tre år kunna göra så mycket...

LINDGREN.

Tre år kunna vara långa! — Ber du mig inte sitta ner!

AXEL.

Jo, men jag har något brått!

LINDGREN.

Du hade alltid brått, du! Sätter sig.

Paus.

AXEL.

Säg något obehagligt nu!

LINDGREN.

Det kommer, det kommer! Torkar glasögonen.

Paus.

AXEL.

Hur mycket behöver du?

LINDGREN.

Trehundrafemtio!

AXEL.

Det har jag inte och kan inte heller skaffa!

LINDGREN.

Åjo! — Ursäkta att jag tar mig en tår!

Han slår i en sup.

AXEL.

Vill du inte göra mig nöjet ta ett glas vin i stället!

LINDGREN.

Nej, varför det?

AXEL.

Jo, det ser så illa ut att du super brännvin, utan vidare!

LINDGREN.

Så fin du har blivit!

AXEL.

Men det skadar mitt anseende, min kredit!

LINDGREN.

Har du kredit, du, så kan du hjälpa mig upp, sedan du fått mig ner!

AXEL.

Det vill säga, du kräver!

LINDGREN.

Jag erinrar endast, att jag är ett av dina offer!

AXEL.

Då skall jag med den tacksamhet jag är skyldig dig be att få erinra: det du hjälpte mig till mina examina vid universitetet, den gången du hade pengar, att du tryckte min disputation...

LINDGREN.

Att jag lärde dig din studiemetod, som blev bestämmande för din vetenskapliga bana; att jag, som den gången var ordentlig, inverkade gynnsamt på din slarviga natur, att jag gjorde dig, med ett ord; och att, när jag slutligen sökte anslaget till expeditionen, du kom i vägen och tog det!

AXEL.

Fick det! Emedan jag ansågs vara mannen till företaget, och icke du!

LINDGREN.

Och därmed var jag slut! Den ena varder upptagen, den andra varder kvarlåten! — Tyckte du att det var vackert handlat mot mig?

AXEL.

Det var otacksamt som det kallas, men bedriften blev utförd, vetenskapen blev riktad, fäderneslandets ära hävdad och nya länder öppnade för kommande släktens behov!

LINDGREN.

Skål! — Du har övat dig i vältaligheten! — Vet du hur obehagligt det käns att spela den begagnade och den bortkastade?

AXEL.

Jag föreställer mig att det bör kännas som att vara den svarta otacksamma, och jag lyckönskar dig att icke du är i min falska ställning! — Återvändom till verkligheten! — Vad kan jag göra för dig?

LINDGREN.

Vad tror du?

AXEL.

I detta ögonblick, ingenting!

LINDGREN.

I nästa ögonblick är du borta igen! Och så får jag aldrig se dig mer!

Slår i en sup till.

AXEL.

Gör mig den tjänsten att inte supa ur brännvinsflaskan, så att jag blir misstänkt av betjäningen!

LINDGREN.

Å hut!

AXEL.

Tror du, att det är mig angenämt att behöva korrigera dig så här? Tror du?

LINDGREN.

Hör du: vill du skaffa mig en biljett till festen i kväll?

AXEL.

Det smärtar mig säga, att jag icke tror du blir insläppt!

LINDGREN.

Därför...

AXEL.

Att du är drucken!

LINDGREN.

Tack ska du ha, gamle vän! — Hör du, vill du låta mig se dina botaniska samlingar, då?

AXEL.

Nej! Dem skall jag bearbeta själv för akademiens räkning!

LINDGREN.

Dina etnografiska, då?

AXEL.

Nej, de äro icke mina!

LINDGREN.

Vill du... ge mig tjugofem kronor då?

AXEL.

Jag kan icke ge dig mer än tio, då jag icke äger mer än tjugo!

LINDGREN.

Fy fan!

AXEL.

Sådan är ställningen för den avundade! Tror du, att det finns någon som jag kan glädjas tillsammans med! Ingen! Ty de därnere hata den

som kommit upp, och de däruppe frukta den som kom nerifrån!

LINDGREN.

Ja, du är så olycklig!

AXEL.

Ja, vet du, att efter vad jag upplevat denna sista halvtimma, skulle jag vara hågad byta min ställning mot din. Hur lugnt och oåtkomligt att ingenting ha att förlora; hur intressant och sympativäckande att vara den lille, den misskände, den förbigångne. Du räcker bara ut handen och får straxt en slant; du bjuder din arm, och du har vänner som kroka på; och vilket mäktigt parti dina millioner själsfränder! Avundsvärde, som icke känner din lycka!

LINDGREN.

Du anser mig sålunda vara så djupt nere och dig så högt uppe. — Hör du, du har väl inte händelsevis läst den här tidningen?

Tar upp ett tidningsblad.

AXEL.

Nej, och jag vill inte heller läsa den!

LINDGREN.

Men det ska du göra för din egen skull!

AXEL.

Det ska jag visst inte göra, inte en gång för ditt nöjes skull. Du säger: kom hit, får jag spotta på dig, och så är du nog naiv fordra att jag verkligen skall komma! — Vet du vad: jag har på dessa minuter fått en sådan övertygelse, att om jag råkade dig i en tät bambuskog, jag alldeles ofelbart skulle lägga ner dig med min bakladdare.

LINDGREN.

Jag tror dig, rovdjur!

AXEL.

Man ska icke göra bokslut med sina vänner, eller personer med vilka man levat intimt, ty man vet icke vem som har de flesta siffrorna på debet! Men när du kommer med räkningen, så ska jag granska den! — Tror du inte jag snart märkte, att bakom din välgörenhet låg ett omedvetet begär att få förvandla mig till den starka arm du saknade och som skulle utföra vad du ej kunde. Jag ägde uppfinningsgåva och initiativ, men du ägde bara pengarne och relationerna. Jag kan därför gratuleras att du icke åt upp mig, och jag kan ursäktas att jag åt dig, då jag icke hade annat val än ätas eller äta!

LINDGREN.

Rovdjur!

AXEL.

Gnagare, som inte kunde höja dig till rovdjur! — som du så gärna önskade. Likasom du i denna stund icke så mycket önskar dig upp till mig, utan mig ner till dig! Har du något att tillägga av vikt, så skynda dig; jag väntar nämligen besök.

LINDGREN.

Av din fästmö?

AXEL.

Du har snokat reda på det också!

LINDGREN.

Ja bevars! Och jag vet vad Mari, den övergivna, tänker och säger; och jag vet hur det gått med din bror och svägerska...

AXEL.

Känner du min trolovade? Jag är nämligen icke förlovad ännu.

LINDGREN.

Nej, men jag känner hennes fästman!

AXEL.

Vad vill det säga?

LINDGREN.

Hon har ju gått och dragit med en annan hela tiden... Jaså, du visste inte det?

AXEL
lyssnar åt utgångsdörren.

Jo, det visste jag, men jag trodde att hon brutit med honom! — Hör du, vill du komma tillbaka om en kvart, så skall jag söka ha arrangerat för dig på något sätt!

LINDGREN.

Är det en snyggare utvisning?

AXEL.

Nej! Det är ett försök att infria en förbindelse! På fullt allvar!

LINDGREN.

Då skall jag gå, och komma igen... Ajö med dig så länge...

Femte scenen.

DE FÖRRE. KYPAREN. Sedan FÄSTMANNEN; svartklädd med Blå Bandet.

KYPAREN.

En herre ber att få tala vid doktorn!

AXEL.

Låt honom komma in!

KYPAREN
går och lämnar dörren öppen.

FÄSTMANNEN in.

LINDGREN
betraktar den förre noga.

Ajö med dig, Axel! — Lycka till! Går.

AXEL.

Ajö!

Sjätte scenen.

AXEL. FÄSTMANNEN, förlägen.

AXEL.

Vem har jag äran...

FÄSTMANNEN.

Mitt namn är intet namn, som doktorns, och mitt ärende är en hjärteangelägenhet...

AXEL.

Skulle ni vara... Ni känner fröken Cecilia?

FÄSTMANNEN.

Jag är densamme!

AXEL
först tveksam, sedan deciderad.

Var så god och sitt ned!

Öppnar dörrn och vinkar kyparn.

AXEL till kyparen.

Håll min räkning i ordning; packa mitt bagage därinne och ha en hyrvagn till reds om en halv timme.

KYPAREN bugar och går.

Jaha, herr doktor!

AXEL
fram till Fästmannen, sätter sig på en stol.

Var så god och tala!

FÄSTMANNEN
efter en paus, salvelsefullt.

Två män voro uti samma stad, den ene rik, den andre fattig. Den rike hade får och kreatur i myckenhet; den fattige ägde alls intet utom ett litet lamm...

AXEL.

Vad angår det mig?

FÄSTMANNEN som förut.

... ett litet lamm, som han köpt och som han uppfödde...

AXEL.

Det där blir för långt! Vad vill ni? Är ni förlovad med Cecilia fortfarande?

FÄSTMANNEN turnerar.

Har jag talt om någon Cecilia? Har jag?

AXEL.

Hör nu, herre, framför ert ärende, eljes blir ni utvisad! Men gör det fort och korrekt, utan slinger...

FÄSTMANNEN bjuder på snus.

Får det lov!

AXEL.

Nej, tack!

FÄSTMANNEN.

En stor man har inte så små svagheter.

AXEL.

Nå, efter ni inte vill tala så skall jag. Det rör er egentligen inte, men ni kan ha gott av att veta det, efter som ni inte tycks veta det: jag är ringförlovad med fröken Cecilia, som har varit er trolovade.

FÄSTMANNEN slagen.

Har varit?

AXEL.

Ja; hon har ju slagit upp med er!

FÄSTMANNEN.

Det vet jag inte av!

AXEL
tar upp en ring ur västfickan.

Oförklarligt, att ni inte vetat av det. Nu vet ni det! Här ska ni se min ring!

FÄSTMANNEN.

Hon har slagit upp med mig?

AXEL.

Efter som hon inte kunde vara förlovad med två på en gång, och alldenstund hon icke tyckte om er längre, så måste hon bryta med er! Detta skulle jag ha sagt er på ett mycket finare sätt, om ni icke trampat på mig, när ni kom hit in.

FÄSTMANNEN.

Jag har inte trampat på er!

AXEL.

Feg och lögnaktig, krypande och braskande!

FÄSTMANNEN mjukt.

Ni är en hård man, herr doktor!

AXEL.

Nej, men jag blir! Ni skonade icke mina känslor nyss; ni hånade, men det gjorde icke jag. Nu är detta samtal avslutat.

FÄSTMANNEN med verklig rörelse.

Det var mitt enda lamm, som jag fruktade att ni skulle ta ifrån mig, men det vill ni inte, ni som har så många...

AXEL.

Antaget att jag verkligen inte ville det, är ni sedan säker att hon ville stanna hos er?

FÄSTMANNEN.

Tänk på mig, herr doktor...

AXEL.

Jaa, om ni tänker på mig!

FÄSTMANNEN.

Jag är en fattig man...

AXEL.

Det är jag med! Men ni har, efter vad jag kan se och höra, en stadig sällhet att vänta bortom detta livet! Det har inte jag! — Jag har för övrigt ingenting tagit ifrån er — endast mottagit vad som bjudits! Alldeles som ni!

FÄSTMANNEN.

Och jag som hade drömt en framtid för denna flicka, en framtid så ljus...

AXEL.

Förlåt mig, att jag säger er en oartighet, efter som ni säger en åt mig: är ni så viss att denna

flickas framtid icke kan bli ändå ljusare vid min sida?...

FÄSTMANNEN.

Ni erinrar mig om min ringa ställning som arbetare...

AXEL.

Nej, jag erinrar om denna flickas framtid, som ligger er så nära om hjärtat, och när jag hör att hon icke tycker om er längre utan om mig, så tar jag mig friheten drömma hennes framtid ljusare med den som hon älskar, än med den hon icke älskar!

FÄSTMANNEN.

Ni är så stark ni, och vi småfolk äro gjorda att offras opp!

AXEL.

Hör nu, jag har låtit mig berättás, att ni trängt undan en medtävlare hos Cecilia, och det med icke allt för hederliga medel. Vad tror ni det offret tyckte om er?

FÄSTMANNEN.

Det var en dålig människa!

AXEL.

Ifrån vilken ni räddade flickan! Nu räddar jag henne från er! Farväl!

Sjunde scenen.

DE FÖRRE. CECILIA.

FÄSTMANNEN.

Cecilia!

CECILIA ryggar.

FÄSTMANNEN.

Du tycks hitta din väg hit redan!

AXEL till Fästmannen.

Avlägsna er!

CECILIA.

Giv mig ett glas vatten!

FÄSTMANNEN.
lyfter på brännvinsflaskan.

Karaffin tycks vara tömd! — Akta dig för den mannen, Cecilia!

AXEL
skjuter ut Fästmannen genom dörren.

Er närvaro är fullkomligt överflödig — gå ut!

FÄSTMANNEN.

Akta dig för den mannen, Cecilia! Går.

Åttonde scenen.

AXEL. CECILIA.

AXEL.

Detta var ett högst obehagligt uppträde, och du kunde ha besparat mig det både genom att bryta öppet med honom och genom att underlåta söka mig på mitt rum!

CECILIA gråter.

Skall jag nu ha förebråelser till!

AXEL.

Det måste ju utredas vem som vållade detta, och nu när saken är klar — tala vi om något annat! — Hur mår du att börja med?

CECILIA.

Åjo!

AXEL.

Då är det dåligt, då?

CECILIA.

Hur mår du själv?

AXEL.

Utmärkt, men jag är bara litet trött!

CECILIA.

Följer du mig till faster i eftermiddag?

AXEL.

Nej, det kan jag inte, för jag skall bort på middag.

CECILIA.

Och det är roligare det! Du är så mycket borta du, och jag är aldrig borta!

AXEL.

Hm!

CECILIA.

Varför säger du hm?

AXEL.

Därför att din anmärkning gjorde ett obehagligt intryck på mig!

CECILIA.

Man får så mycket obehagliga intryck i dessa dagar...

AXEL.

Till exempel?

CECILIA.

När man läser tidningarne!

AXEL.

Du har läst de där skandalerna om mig! Tror du på dem?

CECILIA.

Vad ska man tro?

AXEL.

Det finns således misstankar hos dig att jag skulle vara den ärelösa person, som där skildras; och när du ändå vill gifta dig med mig, måste jag antaga att detta sker av rent praktiska motiv och icke av personlig böjelse.

CECILIA.

Du talar så hårt, som om du icke alls höll av mig!

AXEL.

Cecilia! Vill du resa med mig härifrån om en kvarts timme?

CECILIA.

Om en kvart? Vart då?

AXEL.

Till London!

CECILIA.

Jag reser icke med dig förrän vi äro vigda!

AXEL.

Varför?

CECILIA.

Varför ska vi resa så hastigt?

AXEL.

Därför — att här är kvalmigt! Och om vi stanna, blir jag så neddragen, att jag aldrig kommer upp mer!

CECILIA.

Det var märkvärdigt! Är det så illa ställt?

AXEL.

Reser du med, eller reser du inte?

CECILIA.

Inte förrän vi äro vigda, ty sedan gifter du dig inte med mig!

AXEL.

Det är din tro! — Sitt då ett ögonblick, medan jag går in och skriver ett par brev!

CECILIA.

Ska jag sitta ensam här för öppna dörrar?

AXEL.

Stäng icke dörren, ty då äro vi totalt förlorade.

Går till vänster.

CECILIA.

Men dröj inte länge!

Hon går och vrider nyckeln i utgångsdörren.

Nionde scenen.

CECILIA ensam. Därpå MARI in genom utgångsdörren.

CECILIA.

Var inte dörren stängd!

MARI.

Nej, inte som jag kunde märka! — Jaså, den skulle vara stängd?

CECILIA.

Med vem har jag den äran?

MARI.

Med vem har jag?

CECILIA.

Det rör er inte!

MARI.

Så fint! Då förstår jag! Jaså, det är ni! Då är jag ert offer — tills vidare!

CECILIA.

Jag känner inte er!

MARI.

Men jag er desto bättre!

CECILIA

reser sig, går till vänstra dörren.

Såå! — I dörren till Axel. Kom ut ett ögonblick!

Tionde scenen.

DE FÖRRE. AXEL.

AXEL till Mari.

Vad vill du här?

MARI.

Man kan aldrig veta!

AXEL.

Gå ut då!

MARI.

Varför det?

AXEL.

Därför att det som varit emellan oss var slut för tre år sen!

MARI.

Och nu är det en ny, som skall kastas på sophögen!

AXEL.

Har jag givit dig några löften, som jag icke hållit? Är jag skyldig dig något? Har jag talat om

äktenskap? Ha vi haft barn tillsammans? Har jag varit ensam om din gunst?

MARI.

Men nu tänker han bli ensam? Med den där?

CECILIA går emot Mari.

Tig! — Jag känner er icke!

MARI.

Men när vi gick och strök i världen, då kändes vi; och när vi gick i torget, då minns jag, att vi kallades du! Till Axel. Och nu ska du gifta dig med den där! Vet du att du är alldeles för god till det!

AXEL till Cecilia.

Har du känt denna flicka förr?

CECILIA.

Nej!

MARI.

Att du inte skäms! Jag kände inte igen dig först, för du var så fin...

AXEL fixerar Cecilia.

CECILIA till Axel.

Kom! Jag reser med dig!

AXEL förstrött.

Genast! Vänta litet bara! — Jag ska in och skriva ett brev till. — Men nu ska vi stänga dörrn först!

MARI.

Nej, tack, jag vill inte vara instängd som hon nyss!

AXEL lystrar till.

Var dörrn stängd nyss?

CECILIA till Mari.

Kan du påstå att dörrn var stängd?

MARI.

Efter som du trodde att den var stängd, antog jag att du stängt den så illa, att den gick upp...

AXEL
forskande på Cecilia; därpå till Mari.

Mari, du var en snäll flicka som det syntes mig. Vill du ge mig igen mina brev nu?

MARI.

Nej!

AXEL.

Vad skall du med dem?

MARI.

Jag kan sälja dem, har jag hört, nu sedan du blev en sådan berömd man.

AXEL.

Och så kan du hämnas med dem!

MARI.

Ja!

AXEL.

Är det Lindgren...?

MARI.

Ja!... Där är han själv!

Elfte scenen.

DE FÖRRE. LINDGREN.

LINDGREN vid gott lynne.

Se så mycket flickor! Och Mari är med, som sarven i var lek! Hör du, Axel!

AXEL.

Jag hör dig, även när jag inte ser dig! Du är vid så gott lynne! Vad har nu hänt mig för ont?

LINDGREN.

Jag var lite morgongnaven, innan jag fick dra opp mig, men så var jag nere och tog mig en biff... Jo! Ser du! — Du är ju egentligen inte skyldig mig något — Axel: min. — för vad jag har gjort, har jag gjort av gott hjärta, och det har jag både ära och nöje av, och det du fått, har du fått och icke lånat!

AXEL.

Nu är du alldeles för blygsam och ädelmodig!

LINDGREN.

Säg inte det! Emellertid, tjänst mot tjänst; vill du skriva på denna borgen åt mig?

AXEL tveksam

LINDGREN.

Var inte rädd, jag skall inte sätta dig i samma förlägenhet som din bror...

AXEL.

Vad vill det säga? Det är ju jag, som bragt honom i olycka...

LINDGREN.

På två hundra kronor, ja, men han tog ju dig på borgen för fem års arrende...

AXEL.

Herre Jesus!

LINDGREN.

Vad var det? — Hmhm!

AXEL ser på klockan.

Vänta ett par minuter, så ska jag in och skriva ett par brev!

CECILIA vill följa honom.

AXEL håller henne tillbaka.

Ett par minuter, min lilla vän...

Kysser henne på pannan.

Ett par minuter!

Går åt vänster.

LINDGREN.

Här är papperet! Skriv på det med detsamma!

AXEL.

Tag hit!

Går beslutsamt åt vänster.

Tolfte scenen.

DE FÖRRE, utom Axel.

LINDGREN.

Nå, är ni sams nu, små flickor?

MARI.

Ja då! Och innan vi gå härifrån tillsammans, så ska vi vara ändå samsare!

CECILIA min.

MARI.

Jag tycker jag skulle vilja ha något roligt i dag!

LINDGREN.

Kom ut med mig; jag får pengar!

MARI.

Nej!

CECILIA
sätter sig orolig vid dörren, där Axel gått in, liksom sökande stöd därifrån.

LINDGREN.

Vi ska gå och se på fyrverkerit i afton, så kan vi få se hur en stor man ser ut vid bengalisk eld; eller hur, Cissan? — Du!

CECILIA.

Vet ni, jag blir sjuk, om jag stannar här.

MARI.

Det vore inte första gången!

LINDGREN.

Gräla, flickor, så får jag höra på! Slåss, så det haglar om örona — äh!

Trettonde scenen.

DE FÖRRE. TURE och HUSTRUN.

LINDGREN.

Se där! Gamla bekanta! Hur står det till?

TURE.

Tackar gott!

LINDGREN.

Och barnet?

TURE.

Barnet?

LINDGREN.

Jaså, ni har glömt bort det? — Har ni lika svårt att komma ihåg namn?

TURE.

Namn?

LINDGREN.

—teckningar? — Det var fasligt vad han skriver långsamt därinne!

TURE.

Är min bror, doktorn, därinne?

LINDGREN.

Om doktorn är inne, det vet jag inte, men er bror gick nyss dit! — Vi kan gärna se efter för resten.

Knackar på dörren.

Tyst som graven!

Knackar igen.

Då stiger jag på! Går in.

Allmän oro och spänning.

CECILIA.

Vad betyder detta?

MARI.

Nu få vi se!

TURE.

Vad har passerat här?

HUSTRUN.

Här är något å färde... Du ska få se att han inte hjälper oss!

LINDGREN
ut ur rummet med en flaska och några brev.

Vad står det här?

Läser på flaskan.

Cyankalium! — Tänk så dum han var, den känslostrunten, att gå och ta livet av sig för så litet.

Allmänt anskri.

Jaså, du var intet rovdjur, min kära Axel! — Men...

Tittar i dörren inåt dörren.

Han finns inte där... och inte hans saker heller. Rest alltså! Och flaskan oöppnad — det betyder: han ämnade ta livet av sig, men så ändrade han sig! — Se här ha vi hans efterlämnade skrivelser.

»Till fröken Cecilia...» tycks innehålla något runt — sannolikt en förlovningsring... Var så god!

»Till min broder Ture»...

Håller brevet mot ljuset.

Med ett blått papper... det är en växel på... beloppet! — Väl bekommet!

Fästmannen synes i högra dörren.

TURE som öppnat sitt brev.

Ser du att han hjälpte oss ändå...

HUSTRUN.

Ja, på det viset, ja!

LINDGREN.

Och här är min revers! — Utan borgen! Det var en starker karl! Diable!

MARI.

Fyrverkeriet inställes alltså!

FÄSTMANNEN.

Var det ingenting till mig?

LINDGREN.

Jo, det var visst en fästmö, därbortnast! — Tänk en sån karl, i alla fall, att kunna reda ut trassliga affärer! Det förargar mig visserligen att jag lät lura mig, men jag tror, ta mig raggen, att jag skulle gjort på samma sätt... Kanske ni också? Va?

MODERSKÄRLEK

EN AKT

PERSONER:

Modren, f. d. sköka, 42 år.
Dottren, aktris, 20 år.
Lisen, 18 år.
En kläderska vid teatern.

Det inre av en fiskarstuga på en badort. Fonden glasveranda utåt en skärgårdsfjärd.

Första scenen.

MODREN och KLÄDERSKAN röka cigarr, dricka porter och spela kort. DOTTREN vid fönstret, ser utåt med stark uppmärksamhet.

MODREN.

Kom nu, Hélène, och var tredje man!

DOTTREN.

Kan jag inte få lov att slippa spela kort på en så här vacker sommardag.

KLÄDERSKAN.

Alltid snäll mot sin mamma!

MODREN.

Sitt inte på verandan där, mitt i solen och bränn opp dig!

DOTTREN.

Det bränns inte här!

MODREN.

Då drar det då! — Till kläderskan. Du ska blanda! Var så god!

DOTTREN.

Får jag inte gå och bada i dag med flickorna?

MODREN.

Inte utan din mamma, det vet du!

DOTTREN.

Ja, men flickorna kan simma, och det kan inte mamma!

MODREN.

Det är inte frågan om vem som kan simma eller inte, men Hélène vet att hon aldrig går bort utan sin mamma.

DOTTREN.

Om jag vet det! Som jag har hört sedan jag kunde fatta vad du sade.

KLÄDERSKAN.

Det visar att Hélène haft en kärleksfull mor, som velat sitt barns bästa... ja, det gör det!

MODREN.

räcker Kläderskan sin hand.

Tack! Tack för de orden, Augusta! Hurudan jag för övrigt varit, det... men att jag varit en öm mor, det kan jag tryggt säga själv.

DOTTREN.

Ja, då är det väl icke värt att jag ber få gå ner och spela lawn-tennis heller!

KLÄDERSKAN.

Man ska inte vara näsvis mot sin mor, min unga fröken, och när man icke vill glädja sina närmaste med att deltaga i deras enkla nöjen, då förefaller det minst sagt sårande att man kommer och ber få roa sig i andras sällskap!

DOTTREN.

Ja, ja, ja, jag vet allt det där; jag vet, jag vet!

MODREN.

Är du stygg igen nu! Ta sig för något nyttigt, och sitt inte sysslolös! Stora människan!

DOTTREN.

Om jag är stor människa, varför behandlar du mig som ett barn?

MODREN.

Därför att du uppför dig som ett barn!

DOTTREN.

Det borde du åtminstone inte förebrå mig, då du vill ha mig sådan!

MODREN.

Hör du, Hélène, jag tycker mig märka att du blivit så spetsfundig på sista tiden... Vem umgås du med här?

DOTTREN.

Med er, bland andra!

MODREN.

Du börjar att ha hemligheter för din mor?

DOTTREN.

Ja, det kan vara på tiden!

KLÄDERSKAN.

Vet skäms, din unge, ska du käbbla med mor din!

MODREN.

Om vi skulle göra något nyttigt i stället för att gräla. Kom och läs din roll till exempel för mig!

DOTTREN.

Direktörn har sagt att jag inte får läsa för någon, emedan man lär mig det som är orätt...

MODREN.

Jo, det är tacken det för att man vill hjälpa! Och allt vad jag gör är det dumt förstås!

DOTTREN.

Varför gör du det så, då; och varför skall jag få skulden när du gör det som är galet!

KLÄDERSKAN.

Du vill påminna din mor om att hon saknar uppfostran! Fy så simpelt!

DOTTREN.

Moster säger att jag vill det, men jag gör det icke. Men när mor vill lära mig det som är orätt, så måste jag säga ifrån, om icke mitt engagemang skall ta slut och vi stå på bar backe!

MODREN.

Och så få vi veta det också att vi leva på dig. Men vet du vad du är skyldig moster Augusta här? Vet du att det var hon som tog hand om oss båda när din dåliga far övergav oss; att hon försörjde oss, och att du således står i en skuld till henne som du aldrig kan betala! Vet du det?

DOTTREN tiger.

MODREN.

Vet du det? Svara!

DOTTREN.

Det svarar jag inte på!

MODREN.

Svarar du inte!

KLÄDERSKAN.

Lugna dig, Amelie! Grannarne hör oss, och det blir ett sådant prat! Se så, lugna dig!

MODREN till dottern.

Ta på dig nu, och kom med ut och spatsera!

DOTTREN.

Jag vill inte spatsera i dag!

MODREN.

Det är tredje dagen i dag du nekar att spatsera med din mor! — Eftersinnande. Skulle det vara möjligt?!... Gå ut på verandan, Helène, medan jag talar vid moster Augusta.

DOTTREN.
drar sig ut på verandan.

Andra scenen.

MODREN. KLÄDERSKAN.

MODREN.

Tror du att det är möjligt?

KLÄDERSKAN.

Vad då?

MODREN.

Att hon fått höra något?

KLÄDERSKAN.

Det är inte möjligt!

MODREN.

Allt kan inträffa! Inte för att jag tror någon kunnat vara så grym att säga barnet det mitt i an-

siktet. Jag hade en brorson som var trettiosex år innan han fick höra att hans far var en självmördare... Men här ligger något bakom Hélènes ändrade uppförande. Jag märkte redan för åtta dagar sedan, att hon var plågad av mitt sällskap ute i promenaden. Hon ville bara gå ensliga vägar; när vi mötte någon, såg hon åt sidan; hon var nervös, omöjlig att få ett ord ur och ville gå hem! Det är någonting!

KLÄDERSKAN.

Skulle hon — om jag förstått dig rätt — vara generad av ditt sällskap — sin egen mors sällskap?

MODREN.

Ja!

KLÄDERSKAN.

Nej, nu går det för långt!

MODREN.

Nå, och vad värre är: kan du tänka dig att hon underlät presentera mig, då vi reste ut på ångbåten och det kom bekanta av hennes fram till oss!

KLÄDERSKAN.

Vet du vad jag tror? — Hon har råkat någon som anlänt hit under de sista åtta dagarne. — Vi ska gå ner på posten och få reda på de sednaste badgästerna.

MODREN.

Ja, det ska vi göra! — Hélène! Se efter huset en stund, medan vi gå på posten!

DOTTREN.

Ja, mamma!

MODREN till Kläderskan.

Det är alldeles som om jag skulle drömt detta förut...

KLÄDERSKAN.

Ja, man får igen sina drömmar ibland... det vet jag — men inte de vackra!

De gå till höger.

Tredje scenen.

DOTTERN vinkar utåt. LISEN in. Hon är lawn-tennisklädd, helvit dräkt med vit hatt.

LISEN.

Ha de gått nu?

DOTTREN.

Ja, på en stund.

LISEN.

Nå, vad sa din mor?

DOTTREN.

Jag vågade aldrig fråga henne! Hon har ett sådant häftigt lynne!

LISEN.

Stackars Hélène! Du kommer alltså inte med på utflykten! Och jag som hade glatt mig så mycket... Om du visste vad jag tycker om dig! Kysser henne.

DOTTREN.

Om du visste vad din bekantskap och dessa dagars umgänge i ditt hem haft för betydelse för mig, som aldrig varit ute bland bildade människor förr. Tänk dig hur det skall kännas för mig, som levat upp i en håla, där luften är unken, där människor av obestämd, hemlighetsfull existens rört sig omkring mig, viskande, kivande, gnatande; där jag aldrig fått ett vänligt ord, ännu mindre en smekning, och där min

själ varit bevakad som en straffånge... Å! Det är min mor jag talar om, och det gör mig så ont, så ont! Och du skall bara förakta mig!

LISEN.

Inte rår man för vad slags föräldrar man har, och...

DOTTREN.

Nej, men man får umgälda det! Visserligen sägs det att man kan leva tills man dör utan att få veta vad slags personer ens föräldrar äro som man levat tillsammans med. Och det antar jag, ty om man också skulle få höra det, så tror man det inte!

LISEN brydd.

Har du hört något?

DOTTREN.

Ja, när jag var i badhuset för tre dagar sedan, hörde jag genom mellanväggen några som talade om min mor. Vet du vad de sade?

LISEN.

Bry dig inte om det...

DOTTREN.

De sa att hon varit ett dåligt fruntimmer! — Jag ville inte tro det; jag vill det inte än, men jag känner att det är sant; allting stämmer överens för att göra det sannolikt — och jag skäms! Skäms att visa mig ute med henne, tycker att folket ser på oss; att herrarne ge blickar... det är ju förfärligt! Men är det sant? Säg mig om du tror att det är sant?

LISEN.

Mänskorna ljuger så mycket, och jag vet ingenting!

DOTTREN.

Jo, du vet, du vet något, men du vill inte säga det, och jag tackar dig för det, men jag är lika olycklig ändå, antingen du säger något eller inte!

LISEN.

Min kära vän, slå bort dessa tankar och kom till oss i dag, så skall du råka människor du trives med. Min far har kommit hem på morgonen och längtar att få se dig, ty du skall veta att jag har skrivit om dig i mina brev till honom, och det tror jag kusin Gerhard också har gjort.

DOTTREN.

Du har en far, du; det hade jag också när jag var mycket, mycket ung...

LISEN.

Vart tog han vägen då?

DOTTREN.

Han övergav oss, därför att han var en dålig människa, säger mor!

LISEN.

Det där är så svårt att veta... Emellertid — jag skall nu säga dig en sak till: om du kommer med oss i dag, råkar du direktörn för stora teatern, och det kan möjligen bli frågan om ett engagemang.

DOTTREN.

Vad säger du?

LISEN.

Jo, så är det, och han intresserar sig för dig — det vill säga, Gerhard och jag ha intresserat honom för dig, och du vet hur litet som kan avgöra våra öden: ett personligt sammanträffande, ett väl inlagt ord i rättan tid. Nu kan du icke säga nej, utan att gå i vägen för dig själv!

DOTTREN.

Käraste, om jag vill? Det förstår du, men, jag går icke bort utan mamma.

LISEN.

Varför? Kan du säga något skäl?

DOTTREN.

Jag vet inte! Hon lärde mig säga så som barn, och det sitter i.

LISEN.

Har hon tagit något löfte av dig?

DOTTREN.

Nej, det behövde hon inte; hon sa bara: säg så! Och jag sa så!

LISEN.

Tycker du att du skulle göra henne orätt, om du gick ifrån henne några timmar?

DOTTREN.

Jag tror inte hon skulle sakna mig, ty när jag är hemma har hon alltid något att anmärka; men jag skulle känna det smärtsamt att jag gick dit hon icke kunde få följa med.

LISEN.

Har du tänkt dig möjligheten av att hon skulle kunna komma med i vårt sällskap?

DOTTREN.

Nej, gunås, det har jag aldrig tänkt mig!

LISEN.

Men när du skall gifta dig en gång...

DOTTREN.

Jag skall aldrig gifta mig!

LISEN.

Har din mor lärt dig säga det också?

DOTTREN.

Sannolikt! — Ja, hon har alltid varnat mig för männen!

LISEN.

De äkta männen också?

DOTTREN.

Jag förmodar det!

LISEN.

Hör du, Hélène! Du behöver verkligen emancipera dig!

DOTTREN.

Fy! Jag vill visst inte bli en emanciperad!

LISEN.

Nej, jag menar inte en sådan, men du behöver frigöra dig från ett beroende, som du har vuxit ifrån, och som kan göra dig omöjlig för livet.

DOTTREN.

Det tror jag aldrig jag kan. Tänk dig hur jag från barndomen varit fastsmidd vid denna mor; aldrig vågat tänka en tanke som icke var hennes, aldrig önska annat än hennes önskan! Jag vet att det

hindrar mig, att det står mig i vägen, men jag kan inte göra något åt det.

LISEN.

Och när din mor faller ifrån, står du redlös i livet.

DOTTREN.

Det får jag finna mig i.

LISEN.

Men du har ju intet umgänge, inte en vän; och en människa kan inte leva ensam. Du måste söka dig ett stöd! Har du aldrig varit kär?

DOTTREN.

Jag vet inte! Jag har aldrig vågat tänka på sådant, och ingen ung herre har fått se åt mig för mamma! — Går du själv i sådana tankar?

LISEN.

Ja, om någon tycker om mig och jag vill ha honom!

DOTTREN.

Då blir du nog gift med din kusin Gerhard!

LISEN.

Det kan jag aldrig bli, för han tycker inte om mig!

DOTTREN.

Inte?

LISEN.

Nej! Eftersom han tycker om dig!

DOTTREN.

Mig?

LISEN.

Ja; och det är ett av mina ärenden att framföra hans anhållan att få göra sin visit.

DOTTREN.

Här? Nej, det går inte an! Och tror du att jag ville gå i vägen för dig? Och tänker du att jag skulle kunna uttränga dig i hans tycke, du som är så vacker, så fin...

Lägger Lisens hand i sin.

En sådan hand; och en handlov! Jag såg på din fot, kära du, när vi voro i badhuset sist.

Faller på knä framför Lisen som satt sig.

En sådan fot, där inte en nagel är skadad; där tårna äro runda, rosenröda som på en barnhand.

Kysser Lisens fot.

Du är en adelskvinna du, och av annat stoff än jag.

LISEN.

Låt nu vara det där, och tala inte tokerier! Reser sig. Om du visste!... Men...

DOTTREN.

Och du måste vara lika god som du är skön; så tänka vi oss därnere alltid, när vi se er däruppe med dessa ljusa, mjuka anletsdrag, där icke nöden satt sina fåror, icke avunden repat sina fula streckar.

LISEN.

Hör nu, Hélène, jag skulle kunna tro att det är mig du svärmar för...

DOTTREN.

Ja, det gör jag också! Jag lär likna dig något, som en blåsippa liknar en anemon, och därför ser jag

i dig mitt bättre jag, något som jag skulle vilja vara, men aldrig kan bli. Du kom så ljus, så vit som en ängel i min väg de sista sommardagarne; nu är det höst, och i övermorgon flytta vi in till staden... Så känna vi varann icke mer... Och vi skola icke känna varann mer... Du kan aldrig lyfta mig, men jag kan draga ner dig, och det vill jag inte! Jag vill ha dig så högt, så högt, och så långt borta att jag icke kan se dina brister. Därför, farväl, Lisen, min första och enda vän...

LISEN.

Nej, nu är det nog! — Hélène! Vet du vem jag är? — — — Nå, jag är din syster!

DOTTREN.

Du? Vad är det?

LISEN.

Du och jag ha samma far!

DOTTREN.

Och du är min syster, min lilla syster. — Men vad är min far? Han är väl kommendörkapten, efter som din far är det, så dum jag är! Men han är ju gift, eftersom... Är han snäll mot dig? Det var han ju inte mot mor...

LISEN.

Det vet du inte! Men är du inte glad nu att du fått en liten syster — som inte skriker nämligen?

DOTTREN.

Ack jo, jag är så glad att jag inte vet vad jag skall säga... Omfamning. Men jag törs inte vara riktigt glad, ty jag vet inte vad som nu kommer att

ske! Vad skall mamma säga, och hur skall det bli när vi möter pappa?

LISEN.

Låt mig sköta din mamma, hon kan inte vara så långt borta, och håll dig bara i bakgrunden tills du behövs! Så, kom och ge mig en kyss först, liten.

De kyssas.

DOTTREN.

Min syster! Så underligt det ordet låter, liksom ordet far, när man icke uttalat det...

LISEN.

Låt oss icke prata i vädret nu, utan hålla oss till saken... Tror du att din mor säger nej nu också, om du blir bjuden till oss? Till din syster och din far?

DOTTREN.

Utan mor? — Å, hon hatar din — min far så förfärligt.

LISEN.

Men om hon icke hade anledning till det? — Om du visste hur full världen är av lögner och inbillningar! Och misstag, och missförstånd! Min far berättade om en kamrat han hade, då han först gick till sjös som kadett. Det blev ett guldur stulet ur en officershytt, och kadetten blev misstänkt, gud vet varför. Kamraterna drogo sig för honom, och det förbittrade hans lynne, så att han blev odräglig att umgås med, kom i slagsmål och måste ta avsked. Två år efter upptäcktes tjuven, som var en båtsman, men inte kunde man ge den oskyldige upprättelse, då han aldrig varit annat än misstänkt. Misstanken satt i för hela livet, fastän den var vederlagd; och ett öknamn som den oskyldige

fått fick han behålla. Det hade vuxit upp som ett hus, det hade byggts och travats på hans vanrykte, så att när man skulle riva den falska grunden, befanns byggnaden kvar, svävande i luften som slottet i Tusen och En Natt. Ser du, så kan det gå till i världen! Men det kan gå till på ett ännu galnare sätt, som det gick för instrumentmakarn i Arboga, vilken fick namnet mordbrännarn, därför att man anlagt mordbrand hos honom, eller en viss Andersson, som blev kallad tjuv-Anders, därför att han varit offret för en mycket ryktbar stöld.

DOTTREN.

Du menar med detta att min far icke skulle vara sådan som jag tror?

LISEN.

Just så menar jag!

DOTTERN.

Så har jag sett honom i drömmen ibland, sedan jag förlorat minnet av honom — — — Är han inte tämligen lång, med mörkt skägg och stora blåa sjömansögon...

LISEN.

Jo, ungefär!

DOTTREN.

Och så... Vänta, nu kommer jag ihåg... Ser du det här uret! Det sitter en liten kompass vid kedjan — och i kompassen är det ett öga där det står norr! — Vem har jag fått det av?

LISEN.

Av din far! Jag såg när han köpte det!

DOTTREN.

Då är det honom jag sett så många gånger på teatern när jag spelat... Han satt alltid i vänstra

avant-scenen och höll sin kikare på mig — — — Jag tordes inte tala om det för mor, ty hon var alltid så rädd om mig — — — Och en gång kastade han in blommor, men dem brände mamma opp — — — tror du det var han?

LISEN.

Det var han, och du må lita på att hans öga följt dig under alla dessa år som ögat följt nålen på kompassen.

DOTTREN.

Och du säger att jag skall få se honom, att han vill råka mig! Det är som en saga...

LISEN.

Slut med sagorna nu! Jag hör din mor komma... Tillbaka du, så skall jag gå först i elden.

DOTTREN.

Här blir något rysligt nu, det känner jag på mig! Varför ska människor icke kunna sämjas och hålla frid! Å, om det vore över ändå! Om mamma ville vara god... Jag ska be till Gud därute att han gör henne snäll... Men det kan han nog inte, eller vill inte, jag vet inte varför!

LISEN.

Han både kan och vill om du bara kunde tro; tro litet på lyckan, och på din egen förmåga...

DOTTREN.

Förmåga? Till vad? Att vara hänsynslös? Det kan jag inte! Och att njuta en sällhet som är köpt med andras tårar kan ingen varaktighet äga.

LISEN.

Så! Plats!

DOTTREN.

Tänk att du kan tro att detta skall lyktas väl!

LISEN.

Tyst!

Fjärde scenen.

DE FÖRRA. MODREN.

LISEN.

Min fru...

MODREN.

Fröken, om jag får be...

LISEN.

Er dotter...

MODREN.

Ja, jag har en dotter, fastän jag är bara fröken, och många ha väl det, och det skäms jag inte för... Vad är det om?...

LISEN.

Mitt ärende var egentligen att fråga er om fröken Hélène skulle få deltaga i en utflykt som några badgäster hade ställt till.

MODREN.

Har inte Hélène svarat på det själv?

LISEN.

Jo, hon har svarat mycket riktigt att jag skulle vända mig till er!

MODREN.

Det var inte något uppriktigt svar. — Hélène, mitt barn! Vill du gå med på en bjudning där inte din mor är med?

DOTTREN.

Ja, om du tillåter det!

MODREN.

Jag tillåter? Vad har jag att bestämma över en så stor flicka? Du skall säga själv nu åt fröken här hur du vill; om du vill låta din mor sitta ensam hemma med skammen, medan du är borta och roar dig; om du vill att mänskorna ska fråga efter din mamma, och du ska behöva undvika svara: »hon blev inte bjuden med»; därför, och därför, och därför. Säg nu hur du själv vill.

LISEN.

Min fröken, låt oss inte krångla med ord. Jag vet fullkomligt vad Hélène har för mening i denna sak och jag känner också ert sätt att få henne till att svara efter behag. Om ni verkligen håller av er dotter så som ni uppger, skulle ni vilja vad som är till hennes väl, även om detta vore förödmjukande för er.

MODREN.

Hör nu, mitt barn; jag vet vad ni heter och vem ni är, fastän jag inte haft den äran bli föreställd, men jag undrar om er ungdom har något att lära min ålderdom.

LISEN.

Vem vet? Jag har i sex år, sedan min mor dog, tillbragt min tid med att uppfostra yngre syskon, och jag har reda på att det finns folk som aldrig lära något av livet, hur gamla de än bli.

MODREN.

Vad vill ni säga?

LISEN.

Jag vill säga så här: nu är ett tillfälle för er dotter att kunna komma ut i livet, kanske antingen få fram sin talang till erkännande, eller knyta en förbindelse med en ung man av god ställning...

MODREN.

Det där låter bra, men vad tänker ni göra av mig?

LISEN.

Det är inte frågan om er, utan om er dotter! — Kan ni inte tänka på henne ett ögonblick utan att tänka på er själv?

MODREN.

Jo, ser ni, när jag tänker på mig, tänker jag också på min dotter, ty hon har lärt att älska sin mor...

LISEN.

Det tror jag inte! Hon har slutit sig till er, därför att ni skilde henne från alla andra, och någon måste hon hålla sig till, då ni slet henne från hennes far.

MODREN.

Vad säger ni?

LISEN.

Att ni rev barnet från fadren, då denne nekade att gifta sig med er, sedan ni varit honom otrogen. Ni hindrade honom att se sitt barn, och ni hämnades ert brott på honom och på ert barn!

MODREN.

Hélène! Tro inte ett ord vad hon säger! — Tänk att jag skulle få uppleva något sådant, att en främmande kommer in i mina rum och skändar mig i mitt eget barns närvaro!

DOTTREN fram.

Du får inte säga något ont om min mor...

LISEN.

Det är omöjligt, när jag skall tala väl om min far... Emellertid hör jag att detta samtal lutar till sitt slut... Låt mig därför giva er ett råd eller två. Avlägsna den kopplerskan som är i huset under namn av moster Augusta, såvida ni inte vill att er dotters rykte skall totalt förstöras. Det var numro ett! Håll sedan i ordning alla kvitton på de pengar ni mottagit av min far till Hélènes uppfostran, ty det blir redovisning snart! Det var numro två! — Så skall ni få ett extra nummer! — Upphör att förfölja er dotter med ert sällskap på gatorna, och framför allt på teatern, eljes är varje engagemang stängt för henne; och sedan säljer ni hennes gunst, liksom ni hittills sökt återköpa ert förlorade anseende på bekostnad av hennes framtid.

MODREN har sjunkit ihop.

DOTTREN till Lisen.

Gå ut ur detta hus. Du som icke har något heligt, icke ens moderskapet.

LISEN.

Så heligt! Alldeles som när pojkarne spotta för sig och säga pax, så äro de också heliga.

DOTTREN.

Det förefaller mig nu som om du endast kommit hit för att förstöra och icke alls för att upprätta...

LISEN.

Jo, jag kom hit för att upprätta — min far, som var oskyldig, alldeles som mordbrännarn, du minns,

för vilken man lade mordbrand. Jag kom också för att upprätta dig, som var offret för en kvinna, vilken endast kan upprättas genom att draga sig undan där ingen ofredar henne, och där hon icke ofredar andra. Det var mitt ärende, nu har jag uträttat det! Farväl!

MODREN.

Gå inte, fröken, förr än jag fått säga ett ord! Ni kom även hit — oavsett det där andra pratet — för att bjuda Hélène till er.

LISEN.

Ja, och där hon skulle få råka direktörn för stora teatern, vilken intresserar sig för henne.

MODREN.

Vad för slag? Direktörn! Och det talar ni inte om! Nå! Hélène skall få gå, ensam! Ja, utan mig!

DOTTREN gest.

LISEN.

Nå, se nu var ni ju människa ändå! Hélène, du får komma! Hör du!

DOTTREN.

Ja, men nu vill jag inte!

MODREN.

Vad pratar du!

DOTTREN.

Nej! Jag passar inte, jag skall inte trivas i det sällskapet, som föraktar min mor.

MODREN.

Vad är det för konster! Skall du stå i ljuset för att skymma dig själv? Var så god och kläd på dig nu, så att du är i ordning!

DOTTREN.

Nej, jag kan inte, jag kan inte gå ifrån dig, mor, nu sedan jag vet allt. Aldrig kan jag få någon glad stund mer... Aldrig kan jag tro på något mera...

LISEN till Modren.

Där skördar ni där ni sått — och kommer en dag en man och för hem till sig er dotter, då sitter ni ensam på er ålderdom och har tid att ångra er oklokhet. Farväl! —

Går fram och kysser Hélène på pannan.

Farväl, min syster!

DOTTREN.

Farväl!

LISEN.

Se mig i ögonen och se ut som om du hoppades på livet!

DOTTREN.

Det kan jag inte! Jag kan inte heller tacka dig för din goda vilja, ty du har gjort mig mer ont än du vet. Du väckte mig med en orm, när jag slumrat in i en skogsbacke i solskenet...

LISEN.

Somna om igen, så skall jag väcka dig med blommor och sång! — — — God natt! Och sov gott! Går.

Femte scenen.

MODREN. DOTTREN. Därpå KLÄDERSKAN.

MODREN.

En ljusets ängel i vita kläder! Jo, en djävul var det! En riktig djävul! Och du! Så dum du var! Vad är det för schåp! Att vara finkänslig då människorna äro så råa!

DOTTREN.

Tänk att du talat så osant för mig, så att jag narrats beljuga min far under så många år...

MODREN.

Ah, vad är det värt att tala om den snön som föll i fjor...

DOTTREN.

Och däremot — moster Augusta!

MODREN.

Tyst du, moster Augusta är ett utmärkt fruntimmer, som du står i stor skuld till...

DOTTREN.

Det var ju inte sant det heller... Det var ju min far som givit mig min uppfostran...

MODREN.

Ja, men jag skulle ju också leva... Du är så småaktig, så. Och hämndgirig är du också! Kan du inte glömma en liten oegentlighet... Se där ha vi Augusta! Kom du, så ska vi småfolk roa oss så gott vi kan.

Sjätte scenen.

DE FÖRRE. KLÄDERSKAN.

KLÄDERSKAN.

Jo, det var han ändå! Ser du jag gissa inte så orätt.

MODREN.

Ja, den usslingen bry vi oss inte om...

DOTTREN.

Säg inte så, mor, då det inte är sant!

KLÄDERSKAN.

Vad är det som inte är sant?

DOTTREN.

Kom nu och låt oss spela kort! Jag kan ju inte ta ner murarna som ni behövt så många år att bygga! — Kom!

Hon sätter sig vid spelbordet och börjar blanda korten.

MODREN.

Nå, se det var då äntligen en förståndig flicka!

BANDET

SORGESPEL I EN AKT

PERSONER:

Häradshövdingen, 27 år.
Pastorn, 60 år.
Baronen, 42 år.
Friherrinnan, 40 år.
De tolv nämndemännen.
Notarien.
Länsmannen.
Fjärdingsmannen.
Advokaten.
Hemmansägaren Alexandersson.
Tjänsteflickan Alma Jonsson.
Dejan.
Tröskaren.
Folk.

En Tingssal. Dörr och fönster i fonden; genom fönstren synas kyrkogården och klockstapeln. Dörr till höger. Till vänster dombordet i form av en kateder på en estrad, katedern prydd med förgyllda ornament av svärdet och vågskålen. På båda sidor om dombordet, stolar och bord för nämnden. Mitt på golvet bänkar för åhörarna. Väggarna bestå av fasta skåp, på vilkas dörrar synas markegångstaxor och kungörelser.

Första scenen.

LÄNSMAN och FJÄRDINGSMAN.

LÄNSMAN.

Har du sett så mycket folk vid sommartinget förr?

FJÄRDINGSMAN.

Nej, inte på femton år, då vi hade det stora Alsjömordet.

LÄNSMAN.

Ja, det här är då också en historia, som kan vara lika god som ett dubbelmord på föräldrar. Att baron och friherrinnan skola skiljas, det är ju redan ett elände, men när så kommer till, att släkterna börja kivas om ägodelar och jordagods, då kan man tänka sig hur det skall stå i ljusan låga. Fattades bara att de kivats om enda barnet, så hade icke kung Salomo själv kunnat fälla dom.

FJÄRDINGSMAN.

Ja, hur är det med denna sak? Somliga säger si, och andra säger så, men någon skall väl ha skulden?

LÄNSMAN.

Det är inte så sagt: ibland är ingens fel att två gräla, och understundom är det den enas skuld ensam att två gräla. Mitt rivjärn där hemma till exempel, hon går och stormgrälar för sig själv, berättas det, när jag är borta. För övrigt är det här inte något gräl, utan fullständigt brottmål, och i de flesta sådana är den ena parten kärande, det vill säga den förfördelade, och den andra parten svarande, eller den brottslige. Vem som är skyldig i detta mål det är icke lätt att säga, för båda parterna äro kärande och båda svarande!

FJÄRDINGSMAN.

Ja, ja! Men underligt är det i dessa tider; det är som kvinnorna blivit galna. Min gamla har ryck, då hon talar om att jag skulle föda barn, om det vore rättvist, liksom inte vår Herre skulle veta hur han skapat sina människor. Och så får jag långa historier om att hon också är en människa, liksom jag inte visste det förut eller påstått något annat; att hon inte har lust att vara min piga, fastän jag egentligen är hennes dräng.

LÄNSMAN.

Ja så. Du har också fått den där åkomman i huset! Min brukar läsa ett blad som hon får på herrgårn, och så berättar hon ena dagen som något ytterst märkvärdigt att en dalkulla har börjat på att mura, en annan gång att en käring överfallit och

slagit sin sjuka man. Jag vet inte vad det går ut på alltihop, men hon tycks vara arg på mig för att jag är karl!

FJÄRDINGSMAN.

Ja, är det inte alldeles märkvärdigt. Bjuder snus. Vackert väder! Rågen står som en fäll, och järnnätterna gick galant över.

LÄNSMAN.

Jag har ingenting på marken, jag, och goda år äro dåliga år för mig: inga utmätningar, inga auktioner. Känner du nya häradshövdingen som ska sitta ting i dag?

FJÄRDINGSMAN.

Nej, men det lär vara en ungherre som nyss gjort sin examen och nu sitter sitt första ting —

LÄNSMAN.

Och så skall han vara lite läsare. Hm!

FJÄRDINGSMAN.

Hm hm! — Tingspredikan räcker länge i dag!

LÄNSMAN

lägger fram en stor bibel på Notariens bord, samt tolv små på Nämndemännens.

Nu kan det inte töva så länge förrn det är slut, efter de hållit på en hel timme snart!

FJÄRDINGSMAN.

Han är en baddare att predika, kyrkoherden, när han kommer i tagen. Paus. Ska makarna inställa sig personligen?

LÄNSMAN.

Båda två, så här blir nog en kalabalik...

Det ringer i klockstapeln utanför.

Så där, nu är det slut! — Damma av lite nu på bordet, så tror jag vi kan börja!

FJÄRDINGSMAN.

Och bläck är det i bläckhornen?

Andra scenen.

DE FÖRRA. BARONEN och FRIHERRINNAN.

BARONEN
halvhögt till Friherrinnan.

Alltså innan vi skiljas på detta år, äro vi fullkomligt ense i alla punkter! För det första: inga tillvitelser inför domstolen?

FRIHERRINNAN.

Tror du att jag skulle vilja stå här och blotta vårt samlivs alla detaljer inför en nyfiken bondhop?

BARONEN.

Bra! Vidare: du behåller barnet under skillnadsåret, med villkor att det får besöka mig, när jag behagar, och att det uppfostras efter de principer jag uppställt, och vilka du godkänt?

FRIHERRINNAN.

Alldeles!

BARONEN.

Att jag av godsets avkastning lämnar till dig och barnet tre tusen kronor under skillnadsåret?

FRIHERRINNAN.

Överenskommet!

BARONEN.

Då har jag inte mer att tillägga, utan ber endast att få säga dig farväl! Varför vi skiljas, veta endast du och jag; och för vår sons skull får ingen veta det. Men jag besvär dig också för hans skull: upptag ingen strid, så att vi retas att smutsa hans föräldrars namn. Det händer nog ändå att han ute i det grymma livet får umgälla detta att hans föräldrar äro skilda.

FRIHERRINNAN.

Jag upptar ingen strid så länge jag får behålla mitt barn!

BARONEN.

Låt oss då endast koncentrera vår omtanke på barnets väl och glömma vad vi haft oss emellan! Och tänk på en sak till: om vi kivas om barnet och jäva varandras fallenhet att vårda det, kan domaren döma barnet från oss båda och sätta det hos läsarna att uppfostras i hat och förakt för dess föräldrar!

FRIHERRINNAN.

Det är inte möjligt!

BARONEN.

Jo, min vän, så är lagen!

FRIHERRINNAN.

Det är en dum lag!

BARONEN.

Må vara, men den gäller, och den är skriven även för dig!

FRIHERRINNAN.

Det är onaturligt! Och det skulle jag aldrig underkasta mig!

BARONEN.

Det behöver du heller inte, då vi ju beslutat att ej jäva varandra. Vi ha aldrig kommit överens förr, men i denna enda punkt äro vi ju sams: att vi skola skiljas utan osämja! Till länsman. Är det tillåtet för friherrinnan att vänta där inne i rummet?

LÄNSMAN.

Var så god och stig på!

Baronen följer Friherrinnan till högra dörren, därpå går han ut genom fonden.

Tredje scenen.

LÄNSMAN. FJÄRDINGSMAN. ADVOKATEN. TJÄNSTEFLICKAN. DEJAN. TRÖSKAREN.

ADVOKATEN till Tjänsteflickan.

Ser du, min vän: att du har stulit, det betvivlar jag inte ett ögonblick, men alldenstund din husbonde inte har vittnen på det, så är du oskyldig. Men efter som din husbonde kallat dig tjuv, i två vittnens närvaro, så är han skyldig till ärekränkning. Och nu är du kärande och han svarande. Kom nu ihåg denna regel: en brottslings första plikt är: att bestrida.

TJÄNSTEFLICKAN.

Ja, men häradshövdingen sa nyss att jag inte var någon brottsling, utan att det var husbonden.

ADVOKATEN.

Du är brottslig eftersom du har stulit, men eftersom du begärt advokat, så är det min oavviseliga plikt att rentvå dig och få din husbonde fälld. Därför, och sista gången: bestrid! Till vittnena. Och vitt-

nena, vad de skola vittna? Hör på: ett gott vittne skall hålla sig till saken. Märken noga därför, att det icke är frågan om huruvida Alma har stulit eller icke, utan att det endast är frågan om Alexandersson sagt att hon stulit, ty, märk noga, Alexandersson har icke rätt att styrka sina påståenden, men vi ha det. Varför, det vete fan! Men det angår er inte. Alltså: tungorna rätt i mun och fingrarna på bibeln!

DEJAN.

Herre Jesus, jag är så rädd, för jag vet inte vad jag skall säga!

TRÖSKAREN.

Säg som jag säger, du, så ljuger du inte.

Fjärde scenen.

DE FÖRRA. HÄRADSHÖVDINGEN och PASTORN.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Tack för er predikan, herr kyrkoherde!

PASTORN.

Ingen orsak, häradshövdingen.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Jo, som ni vet, är detta mitt första ting. Jag har egentligen haft fruktan för denna bana på vilken jag nästan mot min vilja blivit inkastad. Ty dels äro lagarna så bristfälliga, rättegångsväsendet så osäkert och den mänskliga naturen så full av osanning och förställning, att jag mången gång undrat hur en domare kan ha mod att uttala en bestämd mening. Och i dag har ni väckt mina farhågor ånyo!

PASTORN.

Att vara samvetsgrann är ju en plikt, men att vara hjärtnupen, duger inte. Och när nu allt annat på jorden är bristfälligt, så få vi väl icke heller tänka oss domare och dom fullkomliga.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Låt så vara, men det hindrar icke att jag känner ett gränslöst ansvar, då jag har människors öden i min hand och då mitt uttalade ord kan verka ner i generationer. Jag syftar nu närmast på detta skillnadsmål mellan baronen och hans maka, och jag måste fråga er, som i kyrkorådet meddelat makarna de två varningarna, vad er mening är om deras inbördes förhållande och relativa skuld.

PASTORN.

Det vill säga: häradshövdingen vill göra mig till domare, eller ställa sin dom på mitt vittnesmål. Däremot måste jag endast hänvisa till kyrkorådets protokoll.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Ja, protokollen, dem känner jag. Men det är just vad som inte står i protokollen jag behöver få reda på.

PASTORN.

Vad makarna vid enskilt förhör tillvitat varandra är min hemlighet; och för övrigt: hur skall jag veta vem som talat sant och vem som ljugit. Jag måste säga er vad jag sagt dem: jag behöver inte tro den ena mer än den andra.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Men ni har väl kunnat bilda er ett omdöme om saken under dessa förhandlingar?

PASTORN.

Jag har bildat mig ett omdöme när jag hört den ena parten, och jag har bildat mig ett annat omdöme när jag hört den andra parten. Med ett ord: jag kan icke ha någon grundad mening i denna fråga.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Men jag skall uttala en bestämd mening, jag som ingenting alls vet.

PASTORN.

Det är en domares tunga kall, som jag aldrig skulle förmå bära.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Men man skall väl kunna framte vittnen? Få bevis!

PASTORN.

Nej, makarna anklaga icke varandra offentligt. Och för övrigt: två falska vittnen äro full bevisning, och en menedare är lika god. Tror ni att jag skulle bygga dom på pigors skvaller, avundsjuka grannars prat, eller partiska släktingars hämnd!

HÄRADSHÖVDINGEN.

Ni är en förfärlig skeptiker, pastor!

PASTORN.

Man blir det efter fyllda sextio år och när man varit själasörjare i fyrtio. Lögnen sitter i som arvsynden, och jag tror att alla människor ljuga; man ljuger av fruktan som barn, av intresse, behov, självupphållelsedrift när man blir äldre, jag vet de som ljuga av ren människovänlighet. I föreliggande fall, vad dessa makar beträffar, tror jag ni får mycket svårt att utgrunda vem som talar sannast; och jag

vill bara varna er att ej låta någon förmening smyga sig på er. Ni är själv nygift och står under den unga kvinnans förtrollning; ni har därför lätt att bli intagen till förmån för en ung charmant dam, som är en olycklig maka och tillika moder. Å andra sidan är ni nyss barnafader, och skall såsom sådan icke undgå att röras av faderns förestående skilsmässa från sitt enda barn; akta er för medlidande åt någotdera hållet, ty medlidande med den ena är grymhet mot den andra.

HÄRADSHÖVDINGEN.

En sak kommer dock att underlätta min möda, och det är, att makarna äro ense i huvudsak.

PASTORN.

Lita inte på det, ty så säga de alla; och när de väl komma inför dombordet, så står det i ljusan låga. Det behövs bara en gnista här, så är det tänt! Nu kommer nämndemännen! Farväl så länge! Jag sitter kvar fastän jag inte syns.

Femte scenen.

DE FÖRRA. DE TOLV NÄMNDEMÄNNEN. LÄNSMANNEN ringer i en klocka i öppna fonddörren. Rättens ledamöter taga plats; folk strömmar in.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Erinrande om strafflagens bestämmelser rörande tingsfrid i dess elfte kapitel, femte, sjätte och åttonde paragrafer, förklarar jag härmed rättens förhandlingar öppnade.

Sakta till notarien; därpå:

Behagar den nyvalda nämnden avlägga ed.

NÄMNDEMÄNNEN
resa sig; lägga fingren på bibeln och tala sedan på en gång utom då namnen nämnas.

Jag Alexander Eklund,
Jag Emanuel Wickberg,
Jag Karl Johan Sjöberg,
Jag Erik Otto Boman,
Jag Erenfrid Söderberg,
Jag Olof Andersson i Vik,
Jag Karl Peter Andersson i Berga,
Jag Axel Vallin,
Jag Anders Erik Ruth,
Jag Sven Oskar Erlin,
Jag August Alexander Vass,
Jag Ludvig Östman

Alla på en gång, i takt, låg ton och mezza voce.

lovar och svär vid Gud och hans heliga evangelium, att jag vill och skall, efter mitt bästa förstånd och samvete, i alla domar rätt göra, ej mindre den fattige än den rike, och döma efter Guds och Sveriges lag, och laga stadgar; — Högre ton och höjda röster. — aldrig lag vränga eller orätt främja, för skyldskap, svågerskap, vänskap, avund och illvilja, eller räddhåga, ej heller för mutor och gåvor, eller annan orsak, under vad sken det vara må, och ej den saker göra som saklös är, eller den saklös, som saker är. Tonen höjes ytterligare. Jag skall ock varken förr än domen avsäges, eller sedan uppenbara dem som till rätta gå, eller androm, de rådslag, som rätten inom lykta dörrar håller. Detta allt vill och skall jag som en ärlig och uppriktig domare, troliga hålla, utan arga list och påfund... Paus. Så sant mig Gud hjälpe till liv och själ!

Nämndemännen sätta sig.

HÄRADSHÖVDINGEN till Länsman.

Ropa på målet Alma Jonsson mot hemmansägaren Alexandersson.

Sjätte scenen.

DE FÖRRA. ADVOKATEN. ALEXANDERSSON. TJÄNSTEFLICKAN. DEJAN. TRÖSKAREN.

LÄNSMAN ropar upp.

Tjänsteflickan Alma Jonsson mot hemmansägaren Alexandersson.

ADVOKATEN.

Jag skulle presentera fullmakt för käranden Alma Jonsson.

HÄRADSHÖVDINGEN
granskar fullmakten; därpå:

Tjänsteflickan Alma Jonsson har i uttagen stämning å sin förre husbonde Alexandersson yrkat ansvar enligt Strafflagens sextonde kapitel, åttonde paragraf, gående på sex månaders fängelse eller böter, därför att Alexandersson kallat henne tjuv, utan att ha styrkt sin anklagelse eller anhänggjort mål. Vad har Alexandersson att anföra?

ALEXANDERSSON.

Jag har kallat henne tjuv, emedan jag har sett henne stjäla.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Har Alexandersson vittnen på att hon har stulit?

ALEXANDERSSON.

Nej, jag hade händelsevis inga vittnen med mig, ty jag brukar mest gå ensam.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Varför lade inte Alexandersson sak mot flickan?

ALEXANDERSSON.

Därför att jag aldrig processar! För övrigt bruka aldrig vi husbönder tala på husstöld, dels därför att det är så vanligt, dels därför att vi icke vilja fördärva tjänarnas framtid.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Vad har Alma Jonsson att svara härpå?

ALMA JONSSON.

Joo...

ADVOKATEN.

Tyst du! Alma Jonsson, som i detta mål icke är svarande, utan kärande, ber att få sina vittnen hörda, för att Alexanderssons ärekränkning må ledas i bevis!

HÄRADSHÖVDINGEN.

När Alexandersson har påtagit sig ärekränkningen, fordrar jag inga vittnen. Däremot är det av vikt för mig att veta om Alma Jonsson är skyldig till förseelsen, ty har Alexandersson haft sannolika skäl för sitt uttalande, inverkar detta på domens mildrande.

ADVOKATEN.

Jag ber att få bestrida detta domarens påstående i kraft av Strafflagens sextonde kapitel, trettonde paragraf, däri den som för ärekränkning tilltalas ej tillåtes framställa bevisning om sanningen av sitt tillmäle.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Parter och vittnen samt åhörare avlägsna sig, att rätten må överlägga.

Alla gå utom rätten.

Sjunde scenen.

RÄTTEN.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Är Alexandersson en trovärdig och hederlig karl?

NÄMNDEN.

Alexandersson är en trovärdig karl!

HÄRADSHÖVDINGEN.

Är Alma Jonsson känd som en ärlig tjänare?

ERIK OTTO BOMAN.

Alma Jonsson har avskedats för snatteri hos mig, förlidet år.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Nu måste jag likafullt döma Alexandersson till böter. Det finns ingen hjälp för det! Är han fattig?

LUDVIG ÖSTMAN.

Han resterar för kronoutskylderna och hade missväxt i fjor; så att de böterna orkar han inte bära!

HÄRADSHÖVDINGEN.

Och ändå kan jag icke finna anledning uppskjuta målet, då saken är klar och Alexandersson ingenting får bevisa. Är det någon som har något att tillägga eller invända?

ALEXANDER EKLUND.

Jag vill endast tillåta mig en allmän betraktelse: ett mål som detta, där den icke allenast oskyldige, utan förfördelade får ta straffet, och tjuven blir upp-

rättad, till sin så kallade ära, kan lätt leda till de följder, att människor bli mindre överseende mot sin nästa och att processer komma att bli vanligare.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Detta är mycket möjligt, men allmänna betraktelser tillhöra icke protokollen, och dom måste fällas. Jag frågar därför endast nämnden om Alexandersson kan anses skyldig enligt Strafflagens sextonde kapitel, trettonde paragraf?

NÄMNDEN.

Ja!

HÄRADSHÖVDINGEN till Länsman.

Kalla in parter och vittnen.

Åttonde scenen.

ALLA in.

HÄRADSHÖVDINGEN.

I målet mellan Alma Jonsson och hemmansägaren Alexandersson, dömes Alexandersson för ärekränkning till hundra kronors böter.

ALEXANDERSSON.

Ja, men jag såg ju att hon stal! — Det har man för att man är barmhärtig!

ADVOKATEN till Tjänsteflickan.

Ser du nu! Bara man bestrider, så går det! Alexandersson var dum och bestred inte. Hade jag varit hans advokat och han bestritt käromålet, så skulle jag strax ha jävat dina vittnen, och du hade

suttit där! — Nu går vi ut och gör upp den här affären.

Går med Tjänsteflickan och vittnena.

ALEXANDERSSON till Länsman.

Och nu kanske jag ska utfärda flyttningsbetyg åt Alma och sätta att hon varit ärlig och ordentlig.

LÄNSMAN.

Det angår mig inte!

ALEXANDERSSON till Fjärdingsman.

Och för det här får jag gå ifrån gård och grund! Kan man tänka sig att rättvisan är så beskaffad, att tjuven får äran och den bestulne får spö! Fy fan! — Kom och drick en kaffehalva se'n, Öman.

FJÄRDINGSMAN.

Jag kommer sedan, men skrik inte!

ALEXANDERSSON.

Jo, jag ska djävuln i mig skrika, om det också kostar tre månar!

FJÄRDINGSMAN.

Skrik inte bara! Skrik inte!

Nionde scenen.

DE FÖRRA. Sedan BARON och FRIHERRINNAN.

HÄRADSHÖVDINGEN till Länsman.

Ropa på skillnadsmålet mellan baron Sprengel och hans hustru, född Malmberg.

LÄNSMAN.

Skillnadsmålet mellan baron Sprengel och hans hustru, född Malmberg.

Baron och Friherrinnan in.

HÄRADSHÖVDINGEN.

I uttagen stämning mot sin maka, har baron Sprengel förklarat att han icke vidare ämnar fortsätta äktenskapet, och anhåller att, då kyrkorådets varningar visat sig fruktlösa, bli dömd till ett års skillnad i säng och säte. Vad har friherrinnan att invända häremot?

FRIHERRINNAN.

Mot skilsmässan har jag intet att invända, blott jag får behålla mitt barn. Det är mitt villkor.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Lagen erkänner icke några villkor i detta fall, och det är domstolen, som avgör frågan om barnet.

FRIHERRINNAN.

Det var högst märkvärdigt!

HÄRADSHÖVDINGEN.

Och det är därför av stor vikt för domaren att få veta vem som vållat oenigheten, varpå skilsmässan är grundad. Enligt vidfogat kyrkorådsprotokoll synes att hustrun påtagit sig, att hon stundom haft ett stridigt och svårt lynne, varemot mannen icke vidgått någon skuld. Friherrinnan synes således ha erkänt...

FRIHERRINNAN.

Det är lögn!

HÄRADSHÖVDINGEN.

Jag har svårt att antaga det kyrkorådets protokoll, bevittnat av kyrkoherden och åtta andra trovärdiga män, skulle vara oriktigt.

FRIHERRINNAN.

Det är falskt skrivet!

HÄRADSHÖVDINGEN.

Man begagnar icke ostraffat sådana utlåtelser inför domstolen.

BARONEN.

Jag skall be att få observerat det jag godvilligt avstått barnet till friherrinnan under vissa villkor.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Och jag upprepar ännu en gång vad jag sagt nyss, att det är domaren och icke parterna som avgör målet. Alltså: friherrinnan förnekar sig vara vållande till oenigheten?

FRIHERRINNAN.

Ja, det gör jag! Och det är icke ens fel att två gräla.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Det här är icke något gräl utan ett brottmål, för övrigt tyckes friherrinnan ådagalägga ett stridigt lynne och ett hänsynslöst sätt.

FRIHERRINNAN.

Då känner ni inte min man.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Var god och förklara er, ty jag kan inte fälla dom på insinuationer.

BARONEN.

I så fall ber jag att få målet nedlagt, så att jag får söka skilsmässa på andra vägar!

HÄRADSHÖVDINGEN.

Målet är redan handlagt och måste fullföljas! — Friherrinnan påstår således att mannen är vållande till skilsmässan. Kan det bevisas?

FRIHERRINNAN.

Ja, det kan bevisas!

HÄRADSHÖVDINGEN.

Var god och gör det, men betänk noga att det gäller förinta baronens faderskap och rätten till egendomen.

FRIHERRINNAN.

Den har han förverkat många gånger, icke minst då han nekade mig sömn och föda.

BARONEN.

Jag nödgas härtill upplysa att jag aldrig nekat friherrinnan sömn; jag har endast bett henne icke sova till middagen, emedan huset därigenom vanskötttes och barnet lämnades utan tillsyn. Vad födan beträffar, har jag alltid låtit frun i huset bestämma därom, och jag har endast avstyrkt ett par överflödiga kalas, då det vanskötta hushållet icke tillät sådana utgifter.

FRIHERRINNAN.

Och han har låtit mig ligga sjuk utan att vilja tillkalla läkare.

BARONEN.

Friherrinnan brukade alltid bli sjuk, när hon ej fick sin vilja fram, men detta slags sjukdom gick snart över. Sedan jag tillkallat professorn från staden en gång och han förklarat att det bara var

konster, tillkallade jag ingen läkare nästa gång då friherrinnan blev sjuk — därför att den nya trymån var femtio kronor billigare än som var avsett.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Allt detta är icke av den natur att det kan tagas i betraktande vid dömandet av ett så allvarligt mål. Det måste finnas djupare motiv.

FRIHERRINNAN.

Det bör väl räknas som motiv att en far icke tillåter en mor uppfostra sitt barn.

BARONEN.

För det första har friherrinnan låtit en piga sköta barnet, och där hon själv lagt hand vid vården, har det alltid varit galet; för det andra har hon velat utbilda gossen till kvinna i stället för till man; sålunda lät hon honom gå i flickkläder tills han var fyra år; och än i dag vid åtta års ålder går han med långt hår som en flicka, tvingas att sy och virka, samt leker med dockor, vilket allt jag anser skadligt för barnets normala utveckling till man. Under det att hon å andra sidan roade sig med att kläda folkets döttrar som gossar, klippa håret av dem och sätta dem till sådant arbete som gossar pläga sköta. Med ett ord: jag tog min sons uppfostran om hand, då jag märkte dessa sinnessjukliga symptom, vilkas följder man förr sett leda till konflikt med Strafflagens adertonde kapitel.

FRIHERRINNAN.

Och ändock ville ni nu lämna barnet kvar i moderns vård?

BARONEN.

Ja, därför att jag aldrig hyst den grymma tanken skilja barn och moder, och emedan modern lovat bättring. Jag hade för övrigt endast lovat villkorligt, och under förutsättning att lagen icke befattade sig med ämnet; men eftersom vi kommit in på anklagelsernas område har jag ändrat beslut, i synnerhet som jag ifrån kärande har blivit svarande.

FRIHERRINNAN.

Det är så den mannen alltid håller sina löften.

BARONEN.

Mina löften ha som andras alltid varit villkorliga, och så länge villkoren uppfyllts, har jag hållit loven.

FRIHERRINNAN.

Så hade han lovat mig personlig frihet i äktenskapet...

BARONEN.

Naturligtvis under förutsättning att anständighetens lagar icke kränktes, men när alla gränser överskredos och under frihet insmugits begreppet självsvåld, ansåg jag mitt löfte kringgånget.

FRIHERRINNAN.

Och därför pinade han mig med den orimligaste svartsjuka, som brukar vara nog för att göra en samlevnad olidlig. Han var till och med nog löjlig att vara svartsjuk på läkaren.

BARONEN.

Den svartsjukan upplöste sig i att jag avrådde från att begagna en okänd och pratsjuk massör för en krämpa, som brukade behandlas av ett frun-

timmer, såvida icke friherrinnan åsyftar det fallet, då jag körde ut inspektoren, när han rökte i min salong och bjöd friherrinnan på cigarrer.

FRIHERRINNAN.

Eftersom vi råkat in på skamlösheternas område, är det så gott att hela sanningen kommer fram: baronen har begått äktenskapsbrott. Är det nog för att göra honom ovärdig att ensam uppfostra mitt barn?

HÄRADSHÖVDINGEN.

Kan friherrinnan bevisa detta?

FRIHERRINNAN.

Ja, det kan jag, och här har jag brev!

HÄRADSHÖVDINGEN mottager breven.

Hur länge sen är det?

FRIHERRINNAN.

Det är ett år sedan.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Tiden för åtals väckande är visserligen försuten, men själva sakförhållandet väger tungt mot mannen och kan förorsaka honom barnets och giftorättens delvisa förlust. Erkänner baronen äktenskapsbrottet?

BARONEN.

Ja, och med ånger och blygsel, men där funnos omständigheter vilka måste betraktas som förmildrande. Jag var tvingad till ett nesligt celibat genom friherrinnans beräknade kallsinnighet, oaktat jag endast höviskt bad att som en gunst få vinna vad lagen tillstäder mig som en rättighet; jag ledsnade på att köpa hennes kärlek, då hon infört prostitution i mitt

äktenskap och sålde sina favörer först mot makt, sedan mot gåvor och pengar, och jag såg mig slutligen, och med friherrinnans uttryckliga tillåtelse, nödsakad ingå en lös förbindelse.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Hade friherrinnan givit sitt samtycke?

FRIHERRINNAN.

Det är inte sant! Jag fordrar bevis!

BARONEN.

Det är sant, men jag kan ej bevisa det, då det enda vittnet, min hustru, förnekar det!

HÄRADSHÖVDINGEN.

Obevisat behöver icke vara osant, men ett avtal som detta emot gällande lagar, är ett pactum turpe och är ogiltigt. Baron har fortfarande allt emot sig.

FRIHERRINNAN.

Och då baronen påtagit sig brottet med ånger och skam, ber jag, såsom numera kärande ifrån att ha varit svarande, det rätten måtte övergå till domens fällande, då vidare detaljer äro onödiga.

HÄRADSHÖVDINGEN.

I min egenskap av rättens ordförande ber jag få höra vad baronen kan ha att anföra till sitt försvar eller åtminstone urskuldande.

BARONEN.

Jag har nyss påtagit mig äktenskapsbrottet och anfört såsom mildrande omständigheter, att det dels skedde av tvingande nöd, då jag efter tio års äktenskap plötsligt befann mig vara ogift, dels att det

var med friherrinnans eget samtycke. Som jag nu får anledning tro att detta allt var en snara för att få sak på mig, är det min skyldighet, för min sons skull, att gå vidare...

FRIHERRINNAN *utropar ofrivilligt.*

Axel!

BARONEN.

Vad som vållade mitt äktenskapsbrott, det var friherrinnans otrohet.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Kan baron bevisa att friherrinnan varit otrogen?

BARONEN.

Nej! Ty jag var mån om familjens heder, och utplånade alla bevis som jag hade i min hand, men jag vågar ännu antaga att friherrinnan här skall vidhålla den bekännelse hon en gång avlagt inför mig!

HÄRADSHÖVDINGEN.

Vidgår friherrinnan sitt äktenskapsbrott såsom i tiden före och därför sannolikt vållande baronens felsteg?

FRIHERRINNAN.

Nej!

HÄRADSHÖVDINGEN.

Vill ni gå ed på att ni är oskyldig till denna anklagelse?

FRIHERRINNAN.

Ja!

BARONEN.

Herre Jesus! Nej! Det får hon inte! Ingen mened för min skull!

HÄRADSHÖVDINGEN.

Jag frågar ännu en gång: vill friherrinnan gå eden?

FRIHERRINNAN.

Ja!

BARONEN.

Jag tillåter mig endast anmärka att friherrinnan nu för ögonblicket är kärande, och att man icke kärar med ed.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Då ni anklagat henne för brott, är hon svarande. Vad anser nämnden?

EMANUEL WICKBERG.

Då friherrinnan är part i målet, synes mig att hon svårligen kan få vittna i egen sak.

SVEN OSKAR ERLIN.

Mig tyckes att då friherrinnan skall vittna med ed, baronen också skulle få vittna med ed i samma mål, men då ed icke får gås mot ed kan hela saken få anses mörk.

AUGUST ALEXANDER VASS.

Här är väl icke fråga om vittnesed utan om värjemålsed.

ANDERS ERIK RUTH.

Det är väl den frågan som skall avgöras först.

AXEL VALLIN.

Dock icke i parternas närvaro, då rättens förhandlingar icke äro offentliga.

KARL JOHAN SJÖBERG.

Nämndens yttranderätt är icke begränsad av hemlighet som villkor.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Av så många olika meningar kan jag icke hava någon ledning. Men då baronens brott kan bevisas, och friherrinnans ännu är obevisat, måste jag fordra värjemålsed av friherrinnan.

FRIHERRINNAN.

Jag är redo!

HÄRADSHÖVDINGEN.

Nej, vänta ett ögonblick! — Kan baronen icke med uppskov framte bevis eller vittnen för sitt påstående?

BARONEN.

Jag varken vill eller kan, ty jag är icke angelägen om min vanäras offentliggörande.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Rättens förhandlingar nedläggas, medan jag söker samtal med kyrkorådets ordförande.

Går ned ur domstolen och in till höger.

Tionde scenen.

NÄMNEDEMÄNNEN rådgöra sins emellan halvhögt. BARONEN och FRIHERRINNAN i bakgrunden. FOLKET talar i grupper.

BARONEN till Friherrinnan.

Du ryggar icke för meneden?

FRIHERRINNAN.

Jag ryggar för ingenting, när det gäller mitt barn.

BARONEN.

Men om jag har bevis?

FRIHERRINNAN.

Det har du inte!

BARONEN.

Breven äro brända, men de bevittnade avskrifterna finnas i behåll.

FRIHERRINNAN.

Det ljuger du för att skrämma mig!

BARONEN.

För att visa dig hur högt jag älskar mitt barn och för att åtminstone rädda modern, då jag är förlorad, så — tag bevisen här; men var icke otacksam.

Räcker henne en brevbunt.

FRIHERRINNAN.

Att du var en lögnare, det visste jag förut, men att du var så skurkaktig att du lät avskriva breven, det trodde jag ändå inte.

BARONEN.

Det är tacken! Men nu äro vi båda förlorade.

FRIHERRINNAN.

Ja, må båda sjunka, så det blir ett slut på striden.

BARONEN.

Är det bättre att barnet förlorar båda föräldrarna och står ensamt i världen?...

FRIHERRINNAN.

Det kan aldrig ske!

BARONEN.

Din orimliga inbilskhet, som förleder dig tro att du står över lagar och medmänniskor, har narrat dig

upptaga denna kamp, i vilken en med säkerhet blir den förlorande: vår son! Vad tänkte du på, när du började detta anfall, som måste utmana till försvar? Icke var det på barnet! Det var på hämnden? Hämnden för vad? För att jag kom på ditt brott!

FRIHERRINNAN.

Barnet? Har du tänkt på barnet, då du stått och smutsat mig inför detta pack!

BARONEN.

Hélène! — Vi ha rivit varandra blodiga som vilda djur, vi ha blottat vår skam inför dessa alla som glädjas åt vår undergång, ty här i salen ha vi icke en vän; vårt barn skall hädanefter icke kunna tala om aktningsvärda föräldrar, aldrig gå ut i livet med en anbefallning från far och mor; han skall se hur hemmet är skytt, hur de gamla sitta ensamma föraktade, och så skall han fly oss en gång!

FRIHERRINNAN.

Vad vill du då?

BARONEN.

Vi resa till utlandet sedan gården är såld!

FRIHERRINNAN.

Och börja kivet om igen! Jag vet hur det går: du är tam i åtta dagar, och så skymfar du mig.

BARONEN.

Tänk, nu avgöres vårt öde där inne! Du kan icke påräkna ett gott ord av pastorn, som du nyss kallat lögnare; jag kan icke heller vänta någon miskund såsom känd för att vara okristen. O, jag skulle vilja ligga under ett rotvalv ute i skogen och sticka huvudet under en sten — så blygs jag.

FRIHERRINNAN.

Det är sant; prästen hatar oss båda två, och det kan gå som du sagt. Tala vid honom du!

BARONEN.

Om vad? Om förlikning?

FRIHERRINNAN.

Om vad du vill, bara det inte är för sent! Tänk om det vore för sent! Vad vill den här Alexandersson, som smyger omkring oss hela tiden? Jag är rädd för den mannen!

BARONEN.

Alexandersson är en hygglig karl!

FRIHERRINNAN.

Mot dig, ja, men inte mot mig! — Jag har sett de där blickarna förr! — Gå in till pastorn nu; men tag mig i hand först; jag är så rädd!

BARONEN.

För vad, min vän, för vad?

FRIHERRINNAN.

Jag vet inte. — Allt, alla!

BARONEN.

Men inte för mig, dock?

FRIHERRINNAN.

Inte numera! Det är som om vi blivit indragna i kvarnverket och fått kläderna mellan hjulen! Och alla dessa elaka människor stå och se på skrattande! — Vad ha vi gjort? Vad ha vi gjort i vår vrede? Tänk vad de ska njuta alla dessa, som nu se baron

och friherrinnan avklädda, spöande varandra. — Å! Jag tycker att jag står naken här.

Hon knäpper igen sin kappa.

BARONEN.

Lugna dig, min vän! Platsen är icke väl vald för att säga dig vad jag sagt förr: man har bara en vän och ett hem, men vi kunna börja om igen! — — Gud vete! Nej, det kan vi inte. Det har gått för långt. Det är slut! Och detta sista, ja, må det vara det sista! Och det måste följa på det andra! — Nej, vi äro fiender för livet! Och släpper jag dig nu med barnet, så kan du gifta om dig — jag ser det nu; och då kan mitt barn få styvfar; och jag skall se en annan man gå med min hustru och mitt barn. — Eller också skall jag gå själv med en annans sköka under armen! Nej! — Antingen du eller jag! En av oss måste fällas! Du eller jag!

FRIHERRINNAN.

Du! Ty låter jag dig gå med barnet, så kan du gifta om dig, och jag kan få se en annan kvinna som mor åt mitt barn! Å, den tanken skulle kunna göra mig till mörderska! Styvmor åt *mitt* barn!

BARONEN.

Den tanken kunde du ha kommit på förr, men när du såg hur jag bet i min kärleks kedja, som band mig vid dig, trodde du att jag icke kunde älska någon annan.

FRIHERRINNAN.

Tror du jag någonsin älskat dig?

BARONEN.

Ja, en gång åtminstone! När jag blev dig otrogen! Då var din kärlek sublim. Och ditt låtsade

förakt gjorde dig oemotståndlig. Men du fick även aktning för mig efter mitt brott! Om det var hannen eller brottslingen du mest beundrade, vet jag ej, men jag tror det var båda, det måste vara båda, ty du är den sannaste kvinna jag sett! Och du är redan svartsjuk på min opåtänkta hustru. Vilken skada att du blev min maka! Som min älskarinna skulle du haft en obestridd seger, och dina otroheter skulle endast ha varit bouquet'n på mitt unga vin.

FRIHERRINNAN.

Ja, din kärlek var alltid sinnlig!

BARONEN.

Sinnlig såsom allt andligt; andlig såsom allt sinnligt! Min svaghet för dig, som var min känslas styrka, ingav dig den tron att du var starkare, när du bara var elakare, råare, hänsynslösare än jag.

FRIHERRINNAN.

Du, starkare? Du som inte vill detsamma under två minuter; som överhuvud inte vet vad du vill!

BARONEN.

Jo, det vet jag mycket väl, men jag har plats för både hat och kärlek, och jag älskar dig ena minuten och hatar dig den andra! Men nu hatar jag dig!

FRIHERRINNAN.

Tänker du nu också på barnet?

BARONEN.

Ja, nu och alltid! Och vet du varför? Därför att han är vår kärlek som tagit kropp. Han är minnet av våra sköna stunder, bandet som knyter våra själar, mötesplatsen, där vi alltid råkas utan att vilja det.

Och det är därför vi aldrig kunna skiljas, om också vår skilsmässa kommer till stånd. — O, att jag kunde hata dig som jag ville!

Elfte scenen.

DE FÖRRA. HÄRADSHÖVDINGEN och PASTORN in samtalande; stanna i förgrunden.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Jag inser således det fullkomligt hopplösa i att söka rättvisan och utfinna sanningen. Och det synes mig som om lagarna vore ett par sekel efter rättsbegreppen. Fick jag inte döma den oskyldige Alexandersson till straff och giva äran åt den till stöld skyldiga pigan! Vad detta skillnadsmålet angår, så vet jag i denna stund ingenting, och jag har ej samvete att fälla dom.

PASTORN.

Men dom måste fällas!

HÄRADSHÖVDINGEN.

Inte av mig! — Jag nedlägger mitt ämbete och väljer en annan bana!

PASTORN.

Å! En sådan skandal skulle endast göra er till en visa och stänga alla banor för er. Håll på några år och döm, så skall ni se att det går ledigare sen att krossa människoöden som ägg. För övrigt, vill ni komma ifrån den här saken, så låt nämnden överrösta er, och de få ansvaret själva.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Det är ett sätt, och jag tror att de skola bli ganska eniga mot mig, ty jag har en opinion i denna

sak, ehuru jag fått den på känsel och därför icke vågar lita på den — — Tack för rådet!

LÄNSMAN
som talat vid Alexandersson, framträder till Häradshövdingen.

I egenskap av allmän åklagare ber jag att få anmäla hemmansägaren Alexandersson som vittne emot friherrinnan Sprengel.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Rörande äktenskapsbrottet?

LÄNSMAN.

Ja!

HÄRADSHÖVDINGEN till Pastorn.

Det ger ett nytt uppslag till lösning!

PASTORN.

Här finns nog många uppslagsändar, bara man får fatt i dem.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Det är rysligt i alla fall att se två människor, som älskat, så här utrota varandra. Det är som att se på slakt!

PASTORN.

Se, det är kärleken, häradshövding!

HÄRADSHÖVDINGEN.

Vad är då hatet?

PASTORN.

Det är fodret på klädningen!

Häradshövdingen går och talar vid Nämndemännen.

FRIHERRINNAN fram till Pastorn.

Hjälp oss, pastorn! Hjälp oss!

PASTORN.

Jag kan inte och jag får inte som prästman! För övrigt, varnade jag er inte att leka med så allvarliga saker? — Det var så enkelt för er att skiljas! Skils nu! Lagen hindrar er inte; så skyll inte på den.

Tolfte scenen.

DE FÖRRA.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Rättens förhandlingar upptagas ånyo! — — — Enligt anmälan av allmänna åklagaren, länsman Viberg, har ett vittne framträtt emot friherrinnan, och vilket bekräftar hennes äktenskapsbrott. Hemmansägaren Alexandersson!

ALEXANDERSSON.

Jag är här!

HÄRADSHÖVDINGEN.

Hur kan Alexandersson bevisa sitt påstående?

ALEXANDERSSON.

Jag har sett brottet begås.

FRIHERRINNAN.

Det ljuger han! Han skall bevisa det.

ALEXANDERSSON.

Bevisa? Jag ska ju vittna nu!

FRIHERRINNAN.

Ert påstående är inte något bevis, även om man kallas vittne för tillfället.

ALEXANDERSSON.

Vittnet skall kanske ha två vittnen, och de två vittnena nya vittnen?

FRIHERRINNAN.

Ja, det kan behövas när man inte vet om de ljuger allihop!

BARONEN.

Alexanderssons vittnesmål är överflödigt. Jag skall be att få överlämna till domaren hela den korrespondens som ger full bevisning på friherrinnans äktenskapsbrott. — Här äro originalen; kopian finnes hos svaranden.

Friherrinnan skriker till, men hämtar sig.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Friherrinnan ville dock gå eden nyss?

FRIHERRINNAN.

Men jag gjorde det inte! — Nu tycker jag för övrigt att vi kunna vara kvitt, baronen och jag.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Vi kvitta inte brott mot brott! Utan vars och ens räkning uppgöres särskilt.

FRIHERRINNAN.

Då skall jag på samma gång be att få lagfaren min fordran på baronen för min hemgift, som han förstört.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Har baronen förstört friherrinnans hemgift, så är det skäl att uppgöra den saken nu.

BARONEN.

Friherrinnan medförde vid giftet sex tusen kronor i aktier, som voro osäljbara och blevo värdelösa. Som

hon vid giftermålet hade anställning som telegrafist, och förklarade att hon icke ville bli försörjd av sin man, ingingo vi äktenskapsförord, under överenskommelse att var och en skulle försörja sig själv. Men efter giftermålet förlorade hon sin plats, och sedan har jag försörjt henne. Därpå har jag icke haft något att tala, men eftersom hon nu kommer med räkningen, skall jag be att få presentera min moträkning! Den slutar på trettiofem tusen kronor, utgörande tredjedelen av husets kostnader under vårt äktenskap, då jag således ikläder mig två tredjedelar.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Har baron skriftligt på den överenskommelsen?

BARONEN.

Nej, det har jag inte!

HÄRADSHÖVDINGEN.

Har friherrinnan skuldfordringsbevis på sin disponerade hemgift?

FRIHERRINNAN.

Jag trodde inte den gången det skulle behövas skriftligt, när man supponerade sig ha att göra med hederligt folk!

HÄRADSHÖVDINGEN.

Då kan jag inte ta den frågan i betraktande! — Behagar nämnden gå in i lilla tingssalen för att överlägga och fatta beslut!

Trettonde scenen.

NÄMNDEN och HÄRADSHÖVDINGEN gå till höger.

ALEXANDERSSON till Länsman.

Den här rättvisan blir jag inte klok på!

LÄNSMAN.

Jag tycker det vore rådligast att han gick hem nu, annars kunde det hända honom som bonden i Mariestad. Har han hört det?

ALEXANDERSSON.

Nej!

LÄNSMAN.

Jo! Han gick på tinget som åhörare; drogs in i målet som vittne, blev part i saken och slutade med att få tio par spö!

ALEXANDERSSON.

Fy fan! Men det tror jag dem om! Jag tror dem i stånd till allt! Går ut.

Baronen går till Friherrinann i förgrunden.

FRIHERRINNAN.

Du har svårt att vara ifrån mig?

BARONEN.

Hélène! Nu har jag stuckit ner dig, och jag förblöder själv, ty ditt blod är mitt...

FRIHERRINNAN.

Och vad du kan skriva ut räkningar, sen!

BARONEN.

Nej, bara moträkningar! Ditt kurage är förtvivlans och den livdömdes. Och när du kommer

härifrån, faller du tillsammans. Då har du icke mig längre att lassa sorg och skuld på, och då får du samvetskval. Vet du varför jag icke dödat mig?

FRIHERRINNAN.

Du törs inte!

BARONEN.

Nej! Inte för de eviga kvalen — dem tror jag inte på — utan därför, att jag tänkt: om du också får barnet, så är du borta om fem år, så har läkaren sagt; och då är barnet utan både far och mor. Tänk dig ensam i världen!

FRIHERRINNAN.

Fem år! — Det är lögn!

BARONEN.

Om fem år! Och då sitter jag likafullt med barnet, antingen du vill eller inte.

FRIHERRINNAN.

Nej, du! Då kommer min släkt att processa barnet ifrån dig! Jag dör icke när jag dör!

BARONEN.

Det onda dör aldrig! Det är sant. — Men kan du förklara varför du icke unnar mig barnet och barnet mig, som det behöver? Är det bara elakheten, hämndlystnaden som straffar barnet?

Friherrinnan tiger.

Vet du att jag sade åt kyrkoherden, det jag trodde att du möjligen hyste några tvivel rörande barnets börd, och att det var orsaken varför du icke ville lämna barnet åt mig, så att jag skulle bygga

min sällhet på en falsk grund. Därpå svarade han: Nej, det tror jag inte henne om, ett så vackert motiv. Jag tror inte du själv vet varför du är så fanatisk i denna punkt, men det är striden om att få fortleva, som jagar oss att icke vilja släppa taget. Vår son har din kropp, men min själ, och den kan du icke utrota. Du skall få igen mig i honom, när du icke anar det; du skall få mina tankar, mina böjelser, mina passioner i honom, och därför skall du en dag hata honom såsom du hatar mig! Det är detta jag fruktar!

FRIHERRINNAN.

Du tycks ännu hysa en viss fruktan att han skall bli min!

BARONEN.

I din egenskap av mor och kvinna har du ett övertag över mig inför dessa herrar domare, och rättvisan spelar visserligen tärning med förbundna ögon, men det finns alltid litet bly i bottnen på tärningarna.

FRIHERRINNAN.

Du kan säga artigheter ännu i skilsmässans ögonblick; kanske du icke hatar mig så, som du låter påskina?

BARONEN.

Uppriktigt sagt, tror jag det mera är min vanära än det är dig jag hatar, ehuru jag nog gör det också. Och varför detta hiskliga hat? Kanske jag glömt att du nalkas dina fyratio år, och att det börjar gro en man hos dig. Kanske det är denna man, som jag märkt i dina kyssar, i dina omfamningar, och som är mig så vedervärdig!

FRIHERRINNAN.

Kanske det! Ty mitt livs stora sorg var, som du icke vet, att jag ej blev född till man.

BARONEN.

Kanske det blev mitt livs sorg! Och nu hämnas du på naturens lek och vill uppfostra din son till kvinna. Vill du lova mig en sak?

FRIHERRINNAN.

Vill du lova mig en sak?

BARONEN.

Vad tjänar det till att lova? Vi hålla ju ändå inte våra löften!

FRIHERRINNAN.

Nej! Låt oss inte lova något mer!

BARONEN.

Vill du svara mig sannfärdigt på en fråga?

FRIHERRINNAN.

Om jag också talade sant, skulle du tro att jag ljög.

BARONEN.

Ja, det skulle jag!

FRIHERRINNAN.

Ser du nu att det är slut, för evigt!

BARONEN.

För evigt! Evigt som vi svuro en gång att älska varann!

FRIHERRINNAN.

Så illa att nödgas svära sådant!

BARONEN.

Varför det? Det är ju alltid ett band, sådant det är.

FRIHERRINNAN.

Jag tålde inga band.

BARONEN.

Tror du det blivit bättre, om vi icke bundit oss?

FRIHERRINNAN.

Ja, för mig.

BARONEN.

Jag undrar det! Då hade du icke haft några band på mig.

FRIHERRINNAN.

Och inte du på mig.

BARONEN.

Så hade det blivit lika mycket — som ett förkortat bråk. Alltså: icke lagens fel, icke vårt fel, icke andras fel! Och ändå få vi bära skulden!

Länsman nalkas.

Så! Nu är domen fallen. — Farväl, Hélène!

FRIHERRINNAN.

Farväl! — Axel!

BARONEN.

Det är svårt att skiljas! Och omöjligt att leva tillsammans. Men striden är slut i alla fall!

FRIHERRINNAN.

Om den vore! — Jag fruktar att den börjar nu!

LÄNSMAN.

Parterna avträda medan rätten förhandlar!

FRIHERRINNAN.

Axel! Ett ord innan det blir för sent! Det är ju möjligt att man tar barnet från oss båda! Åk därför hem och för gossen till din mor, så fly vi sedan bort, långt bort!

BARONEN.

Jag tror du vill narra mig igen!

FRIHERRINNAN.

Nej, det vill jag inte. Jag tänker inte på dig mera, inte på mig eller min hämnd. Rädda barnet bara! Hör du! Gör det!

BARONEN.

Jag skall göra det! Men om du bedragit mig! — Lika gott: jag skall göra det! Ut hastigt.

Friherrinnan ut genom fonden.

Fjortonde scenen.

NÄMNDEN och HÄRADSHÖVDINGEN in, på sina platser.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Då nu saken är slutbehandlad, ber jag nämnden yttra sina meningar, innan dom faller. För min egen del kan jag icke finna annat skäligt än att barnet tilldömes modern, då båda makarna äro lika vållande till skilsmässan och modern ju må anses mera fallen till barnets vårdande än fadern.

Tystnad.

ALEXANDER EKLUND.

Enligt gällande lag följer hustrun mannens stånd och villkor och icke mannen hustruns.

EMANUEL WICKBERG.

Och mannen är hustruns rätta förmyndare!

KARL JOHAN SJÖBERG.

I vigselformuläret, som ju giver äktenskapet bindande kraft, åläggs hustrun vara mannen underdånig, varav synes mig att mannen går före kvinnan.

ERIK OTTO BOMAN.

Och barnen skola uppfostras i faderns bekännelse.

ERENFRID SÖDERBERG.

Därav framgår även att barn följer fadern och icke modern.

OLOF ANDERSSON I VIK.

Men då i förevarande sak båda makarna äro lika brottsliga, och, efter allt som kommit i dagen, lika litet fallna att uppfostra ett barn, anser jag att barnet bör tagas från båda.

KARL PETER ANDERSSON I BERGA.

Instämmande med Olof Andersson, erinrar jag att domaren i så fall nämner tvenne gode män, som barnen och egendomen vårda, och låte mannen och hustrun med barnet därav njuta underhåll.

AXEL VALLIN.

Jag skall i så fall be att få föreslå till gode män Alexander Eklund och Erenfrid Söderberg, såsom båda kända för redbart väsen och kristligt sinnelag.

ANDERS ERIK RUTH.

Instämmer med Olof Andersson i Vik, rörande barnets skiljande från både far och mor, och med

Axel Vallin angående de gode männen, vilkas kristliga sinnelag gör dem särdeles lämpliga till barnets uppfostrare.

SVEN OSKAR ERLIN.

Instämmer med den föregående.

AUGUST ALEXANDER VASS.

Instämmer!

LUDVIG ÖSTMAN.

Instämmer!

HÄRADSHÖVDINGEN.

Då nu nämndens flertalsmening synes gå i motsatt riktning mot min egen, ber jag nämnden skrida till röstning, och bör jag kanske uppställa såsom proposition Olof Anderssons förslag att skilja barnen från både far och mor och tillsätta gode män. Är detta nämndens enhälliga mening?

NÄMNDEN.

Ja!

HÄRADSHÖVDINGEN.

Om någon icke antagit propositionen, må han räcka upp sin hand. Tystnad. Nämndens mening har således segrat över min, och jag reserverar mig i protokollet mot denna som mig synes onödigt grymma dom. — Makarna dömas till ett års skillnad i säng och säte vid äventyr av fängelse, om de under tiden söka varandra. Till Länsman. Inkalla parterna!

Femtonde scenen.

DE FÖRRA. FRIHERRINNAN. FOLK in.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Är icke baron Sprengel närvarande?

FRIHERRINNAN.

Baron kommer strax!

HÄRADSHÖVDINGEN.

Den som försummar tiden får skylla sig själv. — Häradsrättens dom har så utfallit: att makarna Sprengel dömas till ett års skillnad i säng och säte, barnet tages från föräldrarna och lämnas till två gode män att uppfostras, samt har rätten därtill utsett och förordnat nämndemännen Alexander Eklund och Erenfrid Söderberg.

Friherrinnan skriker och faller. Länsman och Fjärdingsman lyfta upp henne och sätta henne på en stol. En del av folket har gått ut.

BARONEN in.

Herr domare! Efter att ha hört rättens domslut där ute, ber jag att få anmäla jäv dels emot hela nämnden, som äro mina personliga fiender, dels emot de gode männen Alexander Eklund och Erenfrid Söderberg, av vilka ingendera äger den säkra ekonomi, som man fordrar av gode män; dessutom kommer jag att anlägga sak mot domaren för oförstånd i ämbetets utövning, då han icke kunde urskilja att den som börjat bryta äktenskapet är vållande till att den andra parten bröt, och att sålunda icke båda äro lika vållande.

HÄRADSHÖVDINGEN.

Den som icke nöjes med domen, äger besvära sig i hovrätten inom fatalietidens utgång! Behagar nämnden följa på husesyn i prästgården i och för målet mot värderingsmännen i kommunalstyrelsen!

Häradshövdingen och nämnden ut genom fonden.

Sextonde scenen.

BARONEN. FRIHERRINNAN. FOLKET drager sig ut.

FRIHERRINNAN reser sig.

Var är Emile?

BARONEN.

Han var borta!

FRIHERRINNAN.

Det ljuger du!

BARONEN efter en paus.

Ja! — Jag förde honom icke till min mor, ty henne litar jag inte på, utan till prästgården!

FRIHERRINNAN.

Till prästen!

BARONEN.

Din enda pålitliga fiende! Ja! Vem skulle jag annars våga lita på! Och det gjorde jag därför att jag läste ut en blick i ditt öga nyss, som sade, att du möjligen skulle komma att döda dig och barnet.

FRIHERRINNAN.

Att du såg det! — Å, att jag skulle låta narra mig att tro på dig.

BARONEN.

Vad säger du nu om detta?

FRIHERRINNAN.

Jag vet inte; men jag är så trött att jag inte känner några slag mer. Det förefaller mig snarare som en lisa att ha fått nådestöten.

BARONEN.

Du tänker inte på det som nu skall följa: hur din son skall uppfostras av två bönder, vilkas obildning och simpla vanor skola pina ihjäl barnet långsamt; hur han skall tryckas ner i dessas trånga sfär; hur hans intelligens skall kvävas av religiös vidskepelse; hur han skall inläras förakt för sin far och mor...

FRIHERRINNAN.

Tyst! Säg inte mer, ty jag mister förståndet! Min Emile hos bondhustrur, som inte kunna tvätta sig, som ha ohyra i sängarna och inte förstå om en kam är ren! Min Emile? Nej, det är inte möjligt!

BARONEN.

Det är fullständigt verkligt, och du har ingen annan än dig själv att skylla på!

FRIHERRINNAN.

På mig själv? Ja, men har jag skapat mig själv? Inlagt onda böjelser, sått hat och vilda passioner i mig själv? Nej! Vem förnekade mig kraft och vilja att bekämpa dem? — När jag ser mig själv i detta ögonblick, tycker jag det är synd om mig! Är det inte?

BARONEN.

Jo, det är det! Det är synd om oss båda! Vi försökte ju undvika klipporna i giftermålet och levde som makar utan att vara gifta; men vi hade ju strider ändå, och vi försakade en av livets största njutningar, människors aktning, och så gifte vi oss. Men vi skulle överlista samhället med dess lagar; vi skulle inte ha vigsel, utan krånglade oss till ett civilt äktenskap; vi skulle icke stå i något beroende

av varandra... icke ha samma kassa, icke pocka på äganderätt till person — och så gick det in i det gamla spåret igen! Utan vigsel, och med äktenskapsförord! Och så gick det sönder! Jag förlät din otrohet, och vi levde för barnets skull i fri skilsmässa — så fritt! Men jag tröttnade på att presentera min väns älskarinna som min hustru — och så måste vi skiljas! Vet du vad? Vet du vem vi kämpat mot? Du kallar honom Gud, men jag kallar honom naturen! Och den härskaren retade upp oss i hat mot varandra, såsom han retar mänskor till kärlek. Och nu äro vi dömda att sarga varandra så länge det finns en gnista liv i oss. Nya processer i hovrätten, återförvisning av målet, kyrkorådets hörande, domkapitlets utlåtande, högsta domstolens utslag! Men så kommer min anmälan hos justitieombudsmannen, min ansökan om förmyndare, dina jäv och motprocesser: från schavott till schavott! Utan att finna en barmhärtig bödel! — Gårdens vanskötsel, ekonomisk ruin, barnets försummade uppfostran! Och varför göra vi ej slut på dessa usla två liv? Därför att barnet håller oss tillbaka! — Du gråter, men jag kan inte det! Inte en gång om jag tänker på denna natt som stundar i det öde hemmet! Och du, stackars Hélène, som skall hem till din mor igen! Din mor, som du lämnade med glatt sinne en gång för att komma i eget hem! Bli hennes dotter igen... det kanske blir värre än vara hustru! — Ett år! Två år! Flera år! Hur många tror du vi stå ut att lida ännu?

FRIHERRINNAN.

Jag går aldrig till min mor! Aldrig! Jag ska dra omkring på vägar och i skogar för att gömma

mig och få skrika, skrika mig trött mot Gud, som låtit den helvetes kärleken komma i världen för att pina människorna, och när det blir mörkt, lägger jag mig i prästgårdens lada för att få sova i närheten av mitt barn.

BARONEN.

Du tänker få sova i natt, du?

INFÖR DÖDEN

SORGESPEL I NIO SCENER

PERSONER:

Monsieur Durand, pensionatsvärd, f. d. employé vid Statens järnvägar.

Adèle, hans dotter, 27 år.

Annette, d:o 24 år.

Thérèse, d:o 18 år.

Antonio, löjtnant vid ett italienskt kavalleriregemente.

I franska Schweiz på 80-talet.

En matsal med ett långt bord. Genom den öppna fonddörren synes, över topparne på kyrkogårdens cypresser, Lac Leman med Savoyer-Alperna och franska badorten Evian. Till vänster dörr till köket. Till höger dörr till våningen.

Första scenen.

HERR DURAND står med en kikare och ser utåt sjön.

ADÈLE

in från köket; i förkläde och med uppvikta ärmar, bärande en kaffebricka.

Har du inte varit efter kaffebrödet än, far?

DURAND.

Nej, jag skickade Pierre i dag. Mitt bröst är så dåligt de sista dagarne att jag inte kan gå uppför den branta backen.

ADÈLE.

Pierre igen! Det kostar tre sous! Var skall man ta dem ifrån, när det inte finns mer än en resande i pensionen sedan två månader tillbaka.

DURAND.

Det är mycket sant, men jag tycker att Annette kunde hämta brödet!

ADÈLE.

Det vore att förstöra husets kredit alldeles, men du har då aldrig gjort annat!

DURAND.

Även du, Adèle!

ADÈLE.

Även jag har tröttnat, men jag höll ut längst!

DURAND.

Ja, det gjorde du, och du var ännu mänsklig, när Thérèse och Annette torterade mig. Du och jag ha dragit fram huset, sedan mor dog. Du fick sitta i köket som Cendrillon, och jag fick sköta servisen, sopa, borsta, elda, gå ärenden. Du är trött; vad skall icke jag vara då?

ADÈLE.

Men du får icke vara trött, då du har tre oförsörjda barn, vilkas hemgift du förstört!

DURAND lyss utåt.

Tycker du inte att det klämtar och trummar ner åt Cully! Skulle elden vara lös, så äro de förlorade, ty Föhn kommer snart att blåsa, det ser jag på sjön.

ADÈLE.

Har du betalt brandförsäkringen på vårt hus då?

DURAND.

Ja, det har jag gjort, eljest hade jag icke fått sista hypotekslånet.

ADÈLE.

Hur mycket är ograverat ännu?

DURAND.

En femtedel av brandförsäkringsvärdet. Men du vet hur egendomarne föllo, sedan järnvägen drogs österut, förbi våra portar.

ADÈLE.

Desto kärkomnare då!...

DURAND strängt.

Adèle!

Paus.

Vill du släcka av i spisen?

ADÈLE.

Omöjligt förr än kaffebröt har kommit!

DURAND.

Ja, det är här nu!

Andra scenen.

DE FÖRRE. PIERRE med en korg.

ADÈLE undersöker korgen.

Intet bröd! Bara en räkning! Två, tre!

PIERRE.

Ja, bagarn sa, att han inte lämnar mera, innan han fått betalt. — Och så gick jag förbi slaktarn och kryddkrämarn, som stack åt mig de här räkningarne.

Går.

ADÈLE.

Å! Gud i himmelen, då är det slut med oss! — Men vad är detta?

Öppnar ett paket.

DURAND.

Det är ljus som jag köpt till mässan över min älskade René. Det är nämligen hans dödsdag i dag.

ADÈLE.

Sådant har du råd att köpa!

DURAND.

Av mina dryckspengar, ja. Finner du icke redan det förödmjukande att jag nödgas räcka fram handen när resande flytta ut... Unnar du mig icke den enda tillfredsställelse jag äger, att få njuta min sorg, en gång om året! Att få leva i minnet av det vackraste livet skänkt mig.

ADÈLE.

Han skulle bara ha levat nu, hade du fått se hur vacker han var!

DURAND.

Mycket möjligt att din ironi innebär allvar... sådan jag minns honom emellertid, var han icke som ni nu äro!

ADÈLE.

Vill du vara god och ta emot herr Antonio själv, när han kommer och skall dricka kaffe utan bröd! — O! om mor hade levat, nu; hon hade då alltid förmågan att reda sig, där du stod handfallen!

DURAND.

Din mor hade sina förtjänster!

ADÈLE.

Fastän du bara såg fel!

DURAND.

Herr Antonio kommer! — Drag dig nu undan, så skall jag tala vid honom!

ADÈLE.

Det vore bättre du gick ut och lånade pengar, så att skandalen undginges!

DURAND.

Jag kan icke låna en sous! Efter att ha lånat i tio år! Må det ramla på en gång, allt, allt, bara det blir ett slut!

ADÈLE.

Slut för dig, ja! Men du tänker aldrig på oss!

DURAND.

Nej, jag har aldrig tänkt på er! Aldrig!

ADÈLE.

Kräver du för uppfostran nu igen?

DURAND.

Svarar endast på en orättmätig förebråelse! Gå nu, så skall jag möta stormen som vanligt!

ADÈLE.

Som vanligt! Hm! Går.

Tredje scenen.

HERR DURAND. ANTONIO.

ANTONIO från fonden.

God morgon, herr Durand.

DURAND.

Herr löjtnanten har redan varit ute och gått?

ANTONIO.

Ja, jag var ner åt Cully och såg på en soteld som släcktes! — Och nu skall kaffet smaka mig särdeles!

DURAND.

Jag behöver icke säga er hur pinsamt det är att behöva tillstå det mitt hus på grund av bristande tillgångar icke längre kan fortsätta sin verksamhet.

ANTONIO.

Hur så?

DURAND.

Rent ut sagt, vi äro bankrutt!

ANTONIO.

Men, min goda herr Durand, finns det ingen möjlighet att hjälpa er ur denna som jag hoppas tillfälliga förlägenhet?

DURAND.

Nej, det finns ingen möjlighet, och husets ställning är så grundligt undergrävd sedan flera år tillbaka att jag hellre ser det ramla än jag dag och natt skall sväva i oro för vad som måste komma!

ANTONIO.

Men jag tror ändock att ni ser sakerna alldeles för mörkt!

DURAND.

Jag vet inte på vad grund ni vågar betvivla mina uppgifter!

ANTONIO.

Därför att jag vill hjälpa er.

DURAND.

Jag vill inte ha någon hjälp! Nöden skall komma och lära mina barn att föra ett annat liv än detta, som blott är lek. Undantag Adèle, som verkligen sköter köket, vad göra de andra? Spela och sjunga, promenera och flirta; och så länge det finns en brödkant i huset lära de icke ta sig till något nyttigt!

ANTONIO.

Låt så vara, men medan affärsställningen utredes, måste vi ha mat i huset. Tillåt mig stanna en månad till och jag lämnar er min pension i förskott.

DURAND.

Nej, jag tackar er, ty här måste köras banan ut, om det så skall bära i sjön. Och jag vill icke fortsätta med denna hantering, som icke ger bröd, endast förödmjukelser. Tänk er sista våren, då huset stått tomt tre månader. Då kom slutligen en amerikansk familj och räddade oss. Morgonen efter deras ankomst får jag i trappan se sonen som fasthöll min dotter — det var Thérèse — och ville kyssa henne. Vad skulle ni ha gjort i mitt ställe?

ANTONIO brydd.

Jag vet inte...

DURAND.

Jag vet vad jag som far borde ha gjort — men, som far, gjorde jag det inte! Nästa gång vet jag vad jag gör!

ANTONIO.

Det synes mig just därför att ni borde vara betänkt på vad ni gör och icke lämnar era döttrar åt slumpen...

DURAND.

Herr Antonio... Ni är en ung man, för vilken jag av oförklarlig anledning fattat sympati. Antingen ni nu värderar detta eller ej, ber jag er om en sak: hys inga meningar som helst om min person eller mitt uppförande.

ANTONIO.

Herr Durand, jag lovar er det, om ni endast svarar mig på en fråga: är ni schweizare född eller icke?

DURAND.

Jag är schweizisk medborgare!

ANTONIO.

Det vet jag, men jag frågar om ni är född i Schweiz?

DURAND osäkert.

Ja!

ANTONIO.

Jag frågade bara, emedan — det intresserade mig. — Emellertid — efter som jag måste tro er, då ni säger att pensionen skall stängas, vill jag betala min skuld. Det är visserligen bara tio francs, men jag kan ju icke resa ifrån ouppgjorda affärer.

DURAND.

Jag kan ej vara säker om detta är en verklig skuld, ty jag för icke räkenskaperna, men har ni bedragit mig, så får ni stå till svars för det! — Nu går jag och hämtar bröd. — Sedan få vi se! Går.

Fjärde scenen.

ANTONIO. Straxt därpå THÉRÈSE med en råttfälla i handen och klädd i morgonrock med utslaget hår. Sedan ADÈLE.

THÉRÈSE.

Se där är Antonio! Jag tyckte jag hörde gubben!

ANTONIO.

Jo, han gick och hämta kaffebröd, sa han!

THÉRÈSE.

Har han inte gjort det förut? Nej, vet ni, den kan man inte ha längre!

ANTONIO.

Du är så vacker i dag, Thérèse, men den där råttfällan klär dig inte.

THÉRÈSE.

Och en sådan fälla till. Jag har nu betat på den en hel månad och inte fått ett liv, men avätet är det var morgon. — Har du sett till Mimmi då?

ANTONIO.

Kattfan? Den brukar då synas här i tid och otid! Men i dag har jag verkligen varit skonad!

THÉRÈSE.

Du skall tala vackert om de frånvarande, och kom ihåg att den som älskar mig, älskar min katt!

Ställer råttfällan på bordet och tar upp ett tomt tefat under ifrån bordet.

Adèle! — Adèle!

ADÈLE i köksdörren.

Vad befaller hennes nåd så högljutt?

THÉRÈSE.

Jag befaller mjölk åt katten min, och en ost-kant åt dina råttor!

ADÈLE.

Det kan du gå och skaffa dig själv.

THÉRÈSE.

Är det ett svar till hennes nåd?

ADÈLE.

Det är svar på tal! Och du skulle ha särskilt för att du visar dig för främmande med okammat hår!

THÉRÈSE.

Här är ju bara gamla bekanta, och... Antonio, gå och tala vackert vid tant Adèle så får du mjölk åt Mimmi.

ANTONIO dröjande.

THÉRÈSE.

Nå, lyder du inte?

ANTONIO kort.

Nej!

THÉRÈSE.

Vad är det för språk? Vill du smaka ridspöt?

ANTONIO.

Å hut!

THÉRÈSE bestört.

Vad är det! Vad är det! Vill du påminna mig om min plats, min skuld och min svaghet?

ANTONIO.

Nej, jag vill endast erinra dig om min plats, min skuld och min svaghet.

ADÈLE tar mjölkfatet.

Hör nu, go' vänner, vad är detta för språkövningar ni företar er! Var sams nu — så skall jag ge er gott kaffe sedan. Går ut i köket.

THÉRÈSE gråtande till Antonio.

Du har ledsnat på mig, Antonio, och du tänker överge mig.

ANTONIO.

Du skall inte gråta, för då får du så fula ögon.

THÉRÈSE.

Om de inte bli så vackra som Annettes... så...

ANTONIO.

Jaså, är det Annette nu? Hör nu, skämt åsido, jag tycker att kaffet låter vänta på sig...

THÉRÈSE.

Du skulle just bli en trevlig äkta man, som inte kan vänta ett ögonblick på kaffet.

ANTONIO.

Och vilken älskvärd äkta fru du skulle bli, som inte kunde begå en dumhet utan att gnata på din man.

Femte scenen.

DE FÖRRE. ANNETTE in klädd och kammad.

ANNETTE.

Jag tror ni grälar på morgonen!

ANTONIO.

Se där är Annette, redan klädd!

THÉRÈSE.

Ja, Annette är så utmärkt i alla avseenden och så har hon även det företrädet att hon är äldre än jag.

ANNETTE.

Om du inte håller mun på dig...

ANTONIO.

Se så! Se så! Var snäll nu, Thérèse!

Han tar henne om livet och kysser henne.

Sjätte scenen.

DE FÖRRE. HERR DURAND i dörren. Stannar häpen.

DURAND.

Vad är detta?

THÉRÈSE sliter sig lös.

Vilket?

DURAND.

Såg mina ögon orätt?

THÉRÈSE.

Vad såg du?

DURAND.

Jag såg att du lät den främmande herren kyssa dig.

THÉRÈSE.

Det var lögn!

DURAND.

Har jag förlorat synen eller vågar du ljuga mig i ansiktet?

THÉRÈSE.

Ska du tala om ljuga, som ljuger själv för oss och hela världen att du är född schweizare, fastän du är fransman.

DURAND.

Vem har sagt dig det?

THÉRÈSE.

Det har mor sagt!

DURAND till Antonio.

Herr löjtnant, eftersom våra affärer äro uppgjorda, så ber jag er lämna detta hus — genast! Annars...

ANTONIO.

Annars?

DURAND.

Får ni välja vapen!

ANTONIO.

Jag undrar vad ni skulle välja för vapen, utom harvärjan!

DURAND.

Om jag inte föredrog käppen, skulle jag ta mitt gevär från sista kriget...

THÉRÈSE.

Du har visst gjort något krig, du, som deserterat!

DURAND.

Det har också mor sagt! Jag kan inte slåss mot lik, men jag kan slå levande till lik!

Han lyfter påken och går mot Antonio.

THÈRÉSE och ANNETTE
kasta sig emellan.

ANNETTE.

Tänk på vad du gör!

THÉRÈSE.

Du slutar på schavotten!

ANTONIO drar sig ut.

Farväl, herr Durand! Behåll mitt förakt och mina tio francs!

DURAND
tar upp ett guldmynt ur västfickan och kastar efter Antonio.

Mina förbannelser följe ert guld, slyngel!

THÈRÉSE och ANNETTE efter Antonio.

Gå inte, gå inte! Far dödar oss!

DURAND bryter sönder käppen.

Den som inte kan döda han dör!

ANTONIO.

Farväl, och sakna mig, sista råttan från det sjunkande skeppet! Går.

Sjunde scenen.

DE FÖRRE, utom Antonio.

THÉRÈSE till Durand.

På sådant sätt behandlar du gästerna! Är det underligt då att huset går omkull?

DURAND.

På sådant sätt. Sådana gäster! — Men säg Thérèse, mitt barn...

Han tar hennes huvud mellan sina händer.

Mitt älskade barn; säg mig om jag såg orätt nyss, eller om du talade osant.

THÉRÈSE vresigt.

Vad då?

DURAND.

Du vet vad jag menar! Och det är icke så mycket saken själv, vilken kan vara tämligen oskyldig... det är frågan om jag icke kan lita på mina sinnen, som intresserar mig.

THÉRÈSE.

Tala om något annat i stället... tala om vad vi skola äta och dricka i denna dag! — För övrigt är det lögn att han kysste mig!

DURAND.

Det är icke lögn! I himlens namn, jag såg ju hur det passerade!

THÉRÈSE.

Bevisa det!

DURAND.

Bevisa det! Med två vittnen eller en polis! Till Annette. Annette, mitt barn, vill du säga mig sanningen?

ANNETTE.

Jag såg ingenting!

DURAND.

Det är rätt svarat, ty man skall icke ange sina systrar. — Vad du är lik din mor, i dag, Annette!

ANNETTE.

Säg inte något ont om mor! Hon skulle ha behövt leva en dag som denna!

Åttonde scenen.

DE FÖRRE. ADÈLE in med ett glas mjölk, som hon ställer på bordet.

ADÈLE till Durand.

Där har du din mjölk! Hur gick det med brödet?

DURAND.

Det blev intet bröd, mina barn, men det skall bli, som det hittills blivit.

THÉRÈSE
rycker mjölkglaset från fadren.

Du skall inte ha någonting, du som kastar bort pengarne, så att dina barn få svälta.

ADÈLE.

Kastade han bort pengarne, den uslingen? Han skulle ha blivit satt på dårhus den gången mor sa att han var mogen! Se där är en räkning till, som kom köksvägen!

DURAND

ser på räkningen och rycker till; därpå slår han i ett glas vatten som han dricker ur; sätter sig och tänder en rotpipa.

ANNETTE.

Men röka tobak, det har han råd med?

DURAND trött och undergiven.

Älskade barn, den tobaken har inte kostat er mer än vattnet, för den har jag fått till skänks för ett halvt år sen! Reta er inte i onödan.

THÉRÈSE tar undan tändstickorna.

Men så ska du åtminstone inte öda på tändstickorna...

DURAND.

Om du visste, Thérèse, hur många tändstickor jag ött på dig, när jag skulle opp om nätterna och se efter om du kastat av dig; om du visste, Annette, hur många gånger jag i smyg givit dig vatten, då du skrek av törst, men din mor hade den principen att det var skadligt för barn att dricka.

THÉRÈSE.

Det var så länge sen, så det bryr jag mig inte om. För övrigt var det bara din skyldighet, som du sagt själv!

DURAND.

Det var det också, men jag uppfyllde min skyldighet! Och lite mer ändå!

ADÈLE.

Fortsätt med det du! Annars vet ingen vad det blir av oss! Tre unga flickor lämnade utan huld och skydd, utan något att leva av. Vet du vad nöden kan driva till?

DURAND.

Det har jag sagt för tio år sen, men ingen ville höra mig; och jag har för tjugo år sedan förutsagt att denna stund måste komma, men har inte kunnat hindra den att komma. Jag har suttit som en ensam bromsare på ett blixttåg, sett hur det gått åt avgrunden, men jag har icke kunnat komma till maskinens kranar för att stoppa.

THÉRÈSE.

Och nu begär du tack för att du kört ikull med oss!

DURAND.

Nej, mitt barn, jag begär bara att ni äro litet mindre elaka mot mig. Ni har grädde åt katten, men ni unnar inte mjölken åt er far, som inte ätit på... så länge.

THÉRÈSE.

Det är du alltså som inte unnat katten en mjölktår!

DURAND.

Ja, det är jag!

ANNETTE.

Och kanske det är han som ätit opp för råttorna med?

DURAND.

Det är han!

ADÈLE.

Ett sådant svin!

THÉRÈSE skrattar.

Tänk om det hade varit gift på det då!

DURAND.

Ack, om det hade varit, menar du!

THÉRÈSE.

Ja, inte skulle du haft något emot det, som så ofta sladdrat om att du skulle skjuta dig, men inte gjort det!

DURAND.

Varför har du inte skjutit dig? Det är en direkt förebråelse! Ja, vet ni varför jag inte gjort det? Därför att ni skulle slippa gå i sjön, mina älskade barn!... Säg något mer elakt nu! Det är för mig som att höra musik, kända toner från... den gamla goda tiden...

ADÈLE.

Sluta nu med detta pratet, som är lönlöst och gör något. Gör något!

THÉRÈSE.

Vet du vad följden kan bli, om du lämnar oss så här?

DURAND.

Att ni prostituerar er, kan jag tro. Så sa alltid er mor, när hon förstört hushållspengarne på lottsedlar.

ADÈLE.

Tig! Och inte ett ord om vår dyra, älskade mor!

DURAND lallar för sig själv.

Det brinner ett ljus; i detta hus; och när det har brunnit, är ändamålet vunnit! Vunnet ska det väl heta! Och så kommer Föhn med ett stort dön! Ja! — Nej!

Det har börjat blåsa utanför, och det mulnar.

DURAND springer upp; till Adèle.

Släck i spisen! Föhn kommer!

ADÈLE ser Durand ini ögonen.

Det kommer ingen Föhn!

DURAND.

Släck i spisen! För om det tar eld där, så få vi ingenting av assuransen. Släck i spisen, säger jag! Släck!

ADÈLE.

Jag fattar dig inte.

DURAND
ser henne ini ögonen och tar hennes händer.

Men lyd mig då bara! Gör som jag säger!

ADÈLE
ut i köket; lämnar dörren öppen.

DURAND till Thérèse och Annette.

Gå upp och stäng era fönster, barn, och se efter spjällen! Men kom och ge mig en kyss först, ty jag skall ut och resa — — för att skaffa er pengar!

THÉRÈSE.

Kan du skaffa pengar?

DURAND.

Jag har en livförsäkring som jag tänker realisera.

THÉRÈSE.

Hur mycket får du för den?

DURAND.

Sex hundra francs om jag säljer den, och fem tusen om jag dör.

THÉRÈSE brydd.

DURAND.

Säg ut du, mitt barn! — Nej, vi ska' inte vara grymma i onödan. — Säg, Thérèse, är du fästad vid Antonio så att du skulle bli ganska olycklig om du icke fick honom?

THÉRÈSE

Å ja!

DURAND.

Då bör du gifta dig med honom, om han nämligen håller av dig! Men du skall icke vara elak mot honom, ty då blir du olycklig! — Farväl, mitt älskade, älskade barn!

Omfamnar henne och kysser hennes kinder

THÉRÈSE.

Du får icke dö, far! Du får icke!

DURAND.

Unnar du mig icke att komma i ro?

THÉRÈSE.

Jo, om du önskar det själv!... Förlåt mig, far, för alla gånger jag varit elak mot dig.

DURAND.

Småsaker, barn!

THÉRÈSE.

Men ingen var så elak mot dig som jag!

DURAND.

Jag märkte det mindre, ty jag älskade dig mest, varför, vet jag inte. Se så, gå nu och stäng fönsterna.

THÉRÈSE.

Där har du strykstickorna, pappa! — — Och — där har du din mjölk!

DURAND leende.

Ack, du barn!

THÉRÈSE.

Ja, vad skall jag göra? Jag har ju ingenting annat att ge dig.

DURAND.

Du har givit mig så mycket glädje som barn att du icke är mig skyldig något. Gå nu! Och ge mig bara en vänlig blick som förr!

THÉRÈSE,

i det hon går, vänder sig om och kastar sig i hans armar.

DURAND.

Så, så, mitt barn, nu är det bra!

Thérèse springer ut.

Nionde scenen.

HERR DURAND. ANNETTE. Sedan ADÈLE.

DURAND.

Farväl, Annette!

ANNETTE.

Skall du resa bort, jag förstår inte det här?

DURAND.

Jag skall resa bort.

ANNETTE.

Men du kommer väl igen, pappa?

DURAND.

Det vet ju ingen om han överlever morgondagen, och i alla fall kan vi ju säga farväl.

ANNETTE.

Adjö med dig då, far! Och lycka på resan! Du glömmer väl inte att köpa något hem åt oss, som du brukade förr? Går.

DURAND.

Du minns det, fastän det var så länge sen jag köpte något åt barnen! Adjö, min Annette!

Lallar för sig själv.

På ont och gott, på stort och smått, och där du sått, få andra skörda.

ADÈLE in.

DURAND.

Adèle! Nu skall du höra mig! Och förstå! — Att jag talar i förtäckta ordalag, det betyder endast att jag vill förskona ditt samvete från att veta för mycket. — Var lugn, barnen har jag fått upp på sina rum. Nu ska du fråga mig först så här: »Har du någon livförsäkring?» Nåå!

ADÈLE spörjande, oviss.

»Har du någon livförsäkring?»

DURAND.

Nej, jag har haft en, men den har jag sålt för längesen, emedan jag tyckte mig märka att någon blev otålig efter dess utfallande. — Däremot har jag en brandförsäkring! Se här är brevet; göm det väl! — Nu ska jag fråga dig: — Vet du hur många ljus det går på ett skålpund mässljus à sjuttiofem centimes?

ADÈLE.

Det går sex.

DURAND antydande ljuspaketet.

Hur många ljus ligger det där?

ADÈLE.

Fem bara!

DURAND.

Därför att det sjätte står mycket högt uppe och mycket nära! —

ADÈLE.

Herre Jesus!

DURAND tar upp klockan.

Om fem minuter eller så omkring är det nedbrunnet!

ADÈLE.

Nej!

DURAND.

Jo! Kan du se någon annan dager i detta mörker? Nej! — Alltså! — Detta om affärerna. Nu en annan sak! Om herr Durand går ur världen som en — Viskar. — mordbrännare, det kan vara tämligen likgiltigt, men att han levat dittills som en man av heder det skall hans barn veta. — Nåväl, jag är född i Frankrike — det behövde jag inte tillstå för den förstkommande slyngel! — Straxt före konskriptionsåldern råkade jag bli förälskad i den som sedan blev min maka. För att få gifta oss reste vi hit och läto naturalisera oss! — När sista kriget bröt ut och det liknade sig till att jag skulle kunna komma att bära vapen mot mitt land, gick jag ut som franc-tireur mot tyskarne! — Jag har aldrig deserterat som du hör, utan din mor har fabulerat ihop den historien!

ADÈLE.

Min mor ljög aldrig!

DURAND.

Se så! Nu är liket oppe igen och står emellan oss. Jag kan icke kära mot döda, men jag svär att jag talar sant! Hör du det! Och vad er hemgift, det vill säga, vad ert möderne beträffar, så hänger den saken ihop så här: först spolierade din mor genom slöseri och enfaldiga spekulationer mitt fäderne så grundligt att jag måste lämna min syssla och sätta upp detta pensionat. Därpå måste en del av hennes möderne användas till er uppfostran och det kan väl icke kallas att ha förstört. — Alltså var det också osant...

ADÈLE.

Nej, så sa icke mor på dödsbädden...

DURAND.

Då ljög din mor på dödsbädden, som hon gjorde i hela sitt liv... Och det är den förbannelsen som följt mig likt ett spöke! Tänk vad ni har pinat mig oskyldigt med dessa två lögner i så många år. Jag ville icke kasta in ofrid i era unga sinnen och komma er att tvivla på er mors förträfflighet, därför teg jag. Jag hade varit hennes korsdragare ett helt äkta samliv; bar alla hennes fel på min rygg, tog alla följderna av hennes misstag på mig, tills jag slutligen trodde mig vara den skyldige. Och hon var icke sen att tro sig först vara oförvitlig, sedan offret! »Skyll på mig,» brukade jag säga, när hon riktigt invecklat sig i något trassel. Och hon skyllde! Och jag bar! Men ju mer hon kom i skuld till mig, dess mer hatade hon mig med hela tackskyldighetens gränslösa hat, och slutligen föraktade hon mig, för att stärka sig av inbillningen att hon narrat mig! Och sist lärde hon er förakta mig också, för hon behövde ett stöd i sin

svaghet! Jag trodde och hoppades att denna onda men svaga själ skulle dö när hon dog; men det onda lever och växer som sjukdomen, under det att det sunda stannar vid en viss punkt för att sedan gå neråt. Och när jag ville ändra det som var galet i detta husets vanor, då mötte jag från er: »mor» — »så sa mor» och därför är det sant; »så brukade mor göra»; och därför var det riktigt! Och för er blef jag en stackare, när jag var god, ett kräk, när jag var finkänslig, en usling, när ni fick er vilja fram och ni ruinerat huset!

ADÈLE.

Det är ädelt att anklaga en död, som icke kan försvara sig!

DURAND
talar mycket fort och exalterat.

Jag är icke död än, men är det snart! Vill du försvara mig då? — Nej, det behöver du inte! Men försvara dina systrar. Tänk bara på mina barn, Adèle. Ha en moderlig vård om Thérèse. Hon är yngst och livligast, snar till ont och gott, obetänksam, men vek! Laga att hon blir gift snart, om du kan ställa om det! — Nu, nu luktar det bränd halm!

ADÈLE.

Herre Gud bevara oss!

DURAND dricker ur vattenglaset.

Det gör han! — Och åt Annette skall du söka en plats som lärarinna! Så hon kommer ut i världen och i gott sällskap. — När pengarne utfalla, så skall du förvalta dem. Var inte snål, utan rusta ut dina systrar, så att de kunna presentera sig för folk! — Rädda ingenting utom familjens papper, som ligger

i min chiffonjé, mittrummet i klaffen. Här är nyckeln. — Brandbrevet har du. — —

Rök synes nedtränga genom taket.

Nu är det snart fullkomnat! Om ett ögonblick klämtar det i S:t François! — Lova mig en sak. — Yppa aldrig detta för dina systrar! Det skulle bara störa deras frid för livet.

Han sätter sig vid bordet.

Och en sak till: aldrig ett ont ord om deras mor! Hennes porträtt ligger också i chiffonjérn — det fick ni aldrig veta, emedan jag fann det nog med hennes osynliga ande som gick igen i hemmet! — Hälsa Thérèse och säg henne att hon skall förlåta mig! Glöm inte att hon får det bästa när du köper kläderna, för du vet hur svag hon är för sådant, och vart hennes svaghet kan föra henne!... Säg Annette...

Ett dovt klämtslag utifrån. Röken tilltager. Herr Durand fäller huvudet mot händerna på bordet.

ADÈLE.

Det brinner! — Det brinner! — Far! — Vad är det med dig? Du brinner inne.

DURAND

lyfter huvudet och skjuter undan vattenglaset med en menande gest.

ADÈLE.

Du har... tagit... gift!

DURAND nickar bifallande.

Har du brandbrevet? — Säg Thérèse... och Annette...

Han faller ner med huvudet igen. Ett nytt klämtslag; buller och sorl utanför scenen.

FÖRSTA VARNINGEN

KOMEDI I EN AKT

PERSONER:

Herrn, 37 år.
Frun, 36 år.
Rosa, 15 år.
Baronessan, hennes mor, 47 år.

Spelar i Tyskland i våra tider.

En tysk matsal: långt matbord mitt på golvet; stort skåp till höger; kakelugn etc.

Fonddörren öppen, så att man ser vinkullar, en tornspira etc.

En tapetdörr till vänster. En nattsäck bredvid skåpet på en stol.

Första scenen.

FRUN, skrivande vid bordet, på vilket ligger en blombukett och ett par handskar. HERRN in.

HERRN.

God morgon, fastän det är middag. Hur har du sovit?

FRUN.

Utmärkt, efter omständigheterna!

HERRN.

Ja, vi kunde ha lämnat sällskapet litet tidigare i går afton...

FRUN.

Jag vill minnas, att du sa detsamma i natt ett stort antal gånger...

HERRN tummar på buketten.

Tänk att du minns det?

FRUN.

Jag minns också, att du tyckte illa vara det jag sjöng så många stycken... Låt bli och förstör mina blommor!

HERRN.

Har det varit kaptenens förut?

FRUN.

Ja, och sannolikt trädgårdsmästarns, innan det blev blomsterhandlarns. Men nu är det mina.

HERRN
slänger ifrån sig buketten.

Det är ett vackert bruk här i orten att sända blommor till andras fruar!

FRUN.

Herrn skulle gått hem och lagt sig litet tidigare, tror jag.

HERRN.

Jag är fullkomligt övertygad om, att kaptenen önskat detsamma. Men som jag bara hade att välja på att stanna och vara löjlig, eller gå hem ensam och vara löjlig, så stannade jag...

FRUN.

Och var komisk!

HERRN.

Kan du förklara huru du vill vara en komisk herres fru? Jag skulle inte vilja vara man åt en löjlig hustru!

FRUN.

Det är synd om dig!

HERRN.

Tycker du inte det! Jag tycker det själv rätt ofta. Men vet du var det tragiska i min löjlighet ligger?

FRUN.

Svara själv, så blir det kvickare än om jag gör det!

HERRN.

Däruti... att jag är förälskad i min hustru efter femton års äktenskap...

FRUN.

Femton år! Går du med stegräknare på dig?

HERRN *sätter sig bredvid Frun.*

På min törnströdda stig? Nej! Men du, som dansar fram på rosor, borde kanske snart räkna stegen... för mig är du tyvärr alltjämt lika ung, under det mina hår börja gråna; men efter som vi äro lika gamla, kan du se på mig huru din ålder också börjar nalkas...

FRUN.

Det är den du väntar på!

HERRN.

Det är den! Hur ofta har jag icke önskat att du redan vore gammal och ful, att du hade fått kopporna, förlorat tänderna, bara för att jag skulle få behålla dig för mig själv och se ett slut på denna oro, som aldrig överger mig!

FRUN.

Så vackert! Och när du väl hade mig gammal och ful, skulle du bli så lugn, tills en ny oro väcktes, och jag fick sitta där ensam i lugnet.

HERRN.

Nej!

FRUN.

Jo! Ty det har visat sig att din kärlek blir ganska kylslagen, så snart du icke har anledning att vara svartsjuk. Minns bara förra sommaren, då vi bodde på en eljes obebodd ö. Du var borta hela dagen, fiskade, jagade, fick aptit, blev fet... antog en säkerhet i uppträdandet, som nästan var sårande.

HERRN.

Och ändå, minns jag, var jag svartsjuk — på gårdsdrängen.

FRUN.

Å, min gud!

HERRN.

Jo, jag fann att du konverserade honom, när du skulle ge en befallning, att du efterhörde om hans hälsotillstånd, hans framtidsutsikter och hans kärleksförhållanden, innan du skickade honom att hugga ved... Jag tror att du rodnar!

FRUN.

Av blygsel över min man...

HERRN.

... som...

FRUN.

... icke har någon skam i sig!

HERRN.

Nå, det kan du säga som så mycket annat; men vill du förklara varför du hatar mig?

FRUN.

Jag har aldrig hatat dig; jag har bara föraktat dig! Varför? Av samma skäl troligen som jag för-

aktar alla män, så snart de — vad kallas det nu? — älska mig. Så är det, men varför, det vet jag inte.

HERRN.

Jag har märkt att så är, och därför har min livligaste önskan varit, att jag skulle kunna hata dig, på det att du måtte älska mig. — Ve den man, som är kär i sin hustru!

FRUN.

Stackare du, och stackare jag! Vad kunna vi göra åt detta?

HERRN.

Ingenting! Vi ha rest och flackat i sju år, jag i hopp att omständigheterna, slumpen skulle föra något i vår väg, som ändrade detta. Jag har bjudit till att bli förälskad i någon annan, men har icke lyckats. Under tiden har ditt ständiga förakt och min eviga löjlighet berövat mig modet, tron på mig själv och min handlingskraft; jag har rymt ifrån dig sex gånger — och nu skall jag försöka den sjunde!

Reser sig och tar fram kappsäcken.

FRUN.

Det var rymningsförsök, dina små resor på egen hand?

HERRN.

Misslyckade rymningsförsök! Sista gången kom jag till Genua. Jag gick på museerna men såg inga tavlor, endast dig; besökte operan, hörde inga sångerskor, endast din röst i alla nyanser; råkade in på ett Pompejanskt kafé; och den enda kvinna, som behagade mig, var lik dig, eller blev lik dig!

FRUN upprörd.

Har du besökt sådana ställen?

HERRN.

Ja, så långt förde min kärlek mig, och min dygd, som generade mig, emedan den gjorde mig löjlig.

FRUN.

Vet du, att nu är allt slut emellan oss!

HERRN.

Jag tänker det, då du aldrig kan bli svartsjuk på mig.

FRUN.

Nej, den sjukan har jag aldrig känt, inte en gång mot Rosa, som är förälskad i dig ända till galenskap.

HERRN.

Så otacksamt av mig, som icke märkt det. Gamla baronessan däremot har jag haft vissa misstankar på, när hon så ofta gör sig ärende i stora skåpet där; men efter som hon är vår hyresvärdinna och möblerna äro hennes, så kan jag ju ha misstagit mig på arten av hennes motiv att ströva här i rummen...

Nu går jag in och klär mig; och om en halv timme är jag borta — utan avsked, ber jag!

FRUN.

Du är rädd för avsked i allmänhet?

HERRN.

Och särskilt från dig, ja! Går.

Andra scenen.

FRUN ensam ett ögonblick; därpå ROSA in, vårdslöst klädd, med upplöst hår, en hopvikt duk om hjässan, kinderna och hakan, antydande tandvärk; på den halvlånga klädningen är ett hål rivet på vänstra ärmen. Hon bär en stor korg med blommor.

FRUN.

Se, Rosa! Hur står det till, mitt barn?

ROSA.

God morgon, fru! Å jag har en sådan tandvärk att jag ville vara död!

FRUN.

Stackars liten!

ROSA.

Och i morgon som jag skall gå i procession på Helga Lekamensfesten — och skulle binda rosorna i dag, som herr Axel lovade hjälpa mig med! — Å, mina tänder!

FRUN.

Får jag se, om det är någon karierad tand — gapa! — Å, sådana tänder! Pärlor, käraste barn!

Kysser Rosa på munnen.

ROSA misslynt.

Ni får inte kyssa mig, fru Olga! Ni får inte! Jag vill det inte!

Hon klättrar upp på bordet och sätter sig, med fötterna på en stol.

För resten vet jag inte vad jag vill. Jag skulle dock ha velat vara med på festen i går — men jag fick stanna ensam hemma och läsa mina läxor —

läxor som ett skolbarn, och sedan sitta på samma bänk som de där ungarna! Men jag låter inte kaptenen ta mig under hakan längre, för jag är inte något barn! Jag är det inte! Och om min mor kommer och drar mig i håret, så... vet jag inte vad jag gör henne!

FRUN.

Älskade Rosa, vad är det, och vad har hänt?

ROSA.

Jag vet inte vad det är, men det rister i mitt huvud och alla mina tänder, det känns som om jag hade ett rött järn i ryggen — och hela livet kväljer mig. Jag skulle vilja gå i sjön, jag skulle vilja rymma, stryka omkring på marknader och sjunga, bli överfallen av oförskämda herrar...

FRUN.

Hör, Rosa! Hör på mig!

ROSA.

Jag skulle vilja ha ett litet barn — ack, om det inte vore någon skam att få barn ändå!... Fru Olga, ack!...

Får se kappsäcken.

Vem är det som skall resa?

FRUN.

Det är... min man!

ROSA.

Då har ni varit stygg mot honom igen! Fru Olga!... Vart ska han resa? Hur långt ska han resa? När kommer han igen?

FRUN.

Jag vet intet, jag!

ROSA.

Jaså! Och fru Olga har inte frågat honom det?

River i kappsäcken.

Men jag ser, jag, att han ämnar resa långt bort, för här ligger hans pass! Långt bort! Långt bort? — Ack, fru Olga, varför kan ni inte vara god mot honom, som är så god mot er!

Hon kastar sig i Fruns armar och gråter.

FRUN.

Ack, mitt älskade barn! — Hon gråter, stackars flicka! Lilla oskyldiga hjärta!

ROSA.

Jag tycker så mycket om herr Axel!

FRUN.

Och det skäms inte Rosa att säga åt mig, hans fru! Och jag skall trösta henne, min lilla rival! — Gråt, kära barn, det är gott att kunna gråta!

ROSA rycker sig lös.

Nej! Om jag inte vill, så gråter jag inte, ser ni; och vill jag ta upp det ni kastar bort, så gör jag det! — Jag begär inte lov av någon människa att tycka om vem jag vill, vad jag vill!

FRUN.

Å, kan man höra! Men är ni säker att han tycker om er?

ROSA

åter i Fruns armar; gråter.

Nej, det är jag inte!

FRUN ömt, pjollrande.

Och jag ska kanske be så vackert för Rosa, att herr Axel tycker om henne! Säg, ska fru Olga det?

ROSA gråtande.

Jaa! — Men han får inte resa! Han får inte! — Var snäll emot honom, fru Olga, så reser han inte!

FRUN.

Hur ska jag vara då, du lilla tokiga barn?

ROSA.

Jag kan inte säga det! Men ni ska låta honom kyssa er så mycket han vill — jag såg er nog i trädgården härom dagen, då han ville och ni inte ville... och då tänkte jag — —

Tredje scenen.

DE FÖRRE. BARONESSAN.

BARONESSAN.

Förlåt, fru, att jag stör er, men jag måste med er tillåtelse komma in i mitt skåp!

FRUN reser sig.

Var alldeles ogenerad, min goda baronessa!

BARONESSAN.

Se där är Rosa! — Är du oppe; och jag trodde du låg sjuk! — Gå genast och läs på dina läxor!

ROSA.

Det är fest i morgon, så att vi har skollov, som du väl vet, mamma.

BARONESSAN.

Gå ändå, och var inte här och stör herrskapet.

FRUN drar sig åt fonddörren.

Ack, Rosa stör oss inte alls, och vi äro så goda vänner man gärna kan bli... Nu skulle vi just ned i trädgården och plocka blommor... för att sedan prova Rosas vita klädning, som hon skall bära i morgon!

ROSA
ut genom fonddörren; med en nick av hemligt förstånd till Frun.

Tack, fru!

BARONESSAN till Frun.

Ni skämmer då riktigt bort min Rosa!

FRUN.

Litet vänlighet skämmer ingen, kära baronessa, och aldra minst Rosa, som är en flicka med både ett sällsynt hjärta och ett ovanligt förstånd.

Baronessan gräver i skåpet; Frun står i fonddörren; Herrn synes inkomma från vänster dörr; växlar en blick med Frun, varpå båda leende betrakta Baronessan. Herrn medför några paket, som han lägger i kappsäcken; Frun går.

Fjärde scenen.

HERRN. BARONESSAN.

BARONESSAN.

Förlåt att jag stör er... men det är bara för ett ögonblick...

HERRN.

Var alldeles ogenerad, fru baronessa!

BARONESSAN fram på scenen.

Ämnar ni resa igen, herr Brunner?

HERRN.

Ja!

BARONESSAN.

Reser ni långt?

HERRN.

Kanske! Kanske inte!

BARONESSAN.

Ni vet det inte själv?

HERRN.

Jag vet överhuvud aldrig något om mina öden, sedan jag lagt dem i en annans hand!

BARONESSAN.

Får jag vara närgången för ett ögonblick, herr Brunner?

HERRN.

Det beror på! Ni är god vän med min hustru?

BARONESSAN.

Så pass som två fruntimmer kunna vara det, ja! Men min ålder, mina erfarenheter av livet, och mitt lynne... — Hejdar sig. — emellertid... jag har sett att ni är olycklig, och som jag själv lidit det samma som ni, vet jag också att er sjukdom endast kan botas av åren.

HERRN.

Är det verkligen jag som är den sjuke? Är icke mitt uppförande fullständigt normalt, och lider jag icke egentligen av att se det andras är onormalt — eller sjukt?

BARONESSAN.

... Jag var gift med en man som jag älskade... ni ler — ni tror inte att en kvinna kan älska, därför

att... men jag älskade honom, och han älskade också mig, men — han älskade också andra! Därför led jag av svartsjuka, så, så... Jag blev honom olidlig! — Han gick ut i kriget, han var ju officer; men han kom aldrig igen. Man uppgav att han stupat, men liket återfanns aldrig, och nu inbillar jag mig att han lever, förenad med en annan kvinna. — Tänk, jag är svartsjuk ännu på min döda man! Jag drömmer om nätterna, att jag ser honom med den andra ... å, herr Brunner, har ni känt dessa kval?

HERRN.

Jag ber er tro, att jag känt det! — Men hur kom ni på den tanken att han lever än?

Rustar med kappsäcken.

BARONESSAN.

Visserligen hade jag haft några misstankar, på grund av en mängd sammanstötande omständigheter, men åren gingo utan att mina inbillningar fingo någon näring. — Så kom ni hit för fyra månader sedan — en sällsam slump gjorde, att en frappant likhet mellan er och min man existerade och som jag straxt märkte. Detta blev för mig som en påminnelse, och när mina fantasier fingo liksom synlig gestalt, växte mina äldre tvivel ut till visshet, och nu tror jag att han lever; jag plågas av denna evigt tärande svartsjuka — och därför har jag förstått er.

HERRN

som tämligen likgiltigt åhört förra delen av Baronessans tal, börjar mot slutet bli mera uppmärksam.

Er man liknade mig, sade ni... Var så god och sitt ner, fru baronessa! —

BARONESSAN
sätter sig vid bordet med ryggen åt fonden; Herrn bredvid.

Hans yttre var likt ert och hans karaktär, om jag undantar hans svagheter, likaså...

HERRN.

Och han skulle vara ungefär tio år äldre än jag ... och han hade ett ärr som efter en nål på högra kinden...

BARONESSAN.

Alldeles rätt!

HERRN.

Då har jag råkat er man en natt i London!

BARONESSAN.

Lever han?

HERRN.

Det skall jag straxt räkna ut, ty jag vet det icke i detta ögonblick! — Låt se... det är nu fem år sedan... som sagt, i London. Jag hade varit i sällskap, herrar och damer; det hade rått en tryckt stämning, och på hemvägen anslöt jag mig till den första bästa herre jag kunde prata ut mig på. Som jag straxt råkade kontakt, utartade vårt samspråk till ett många timmars trottoarprat, varvid mannen gav mig hela sin historia, sedan han hört att jag var från hans trakt.

BARONESSAN.

Han lever alltså?..

HERRN.

Han stupade åtminstone icke i kriget, ty han blev fången... förälskade sig i mairens dotter, flydde till England, övergavs av den sköna och började spela, med otur. När vi skildes om morgonen, gjorde han

intrycket av att vara en förlorad människa. Och han tog löfte av mig, att om slumpen förde mig i er väg, sedan ett år passerat och han icke låtit höra av sig genom annons i Allgemeine Zeitung, som jag håller, skulle jag betrakta honom som död. Och när jag råkade er, skulle jag från honom kyssa er hand och er dotters panna, bedjande om: förlåtelse.

Han kysser Baronessans hand; Rosa synes i fonden på verandan och betraktar uppträdet med vilda blickar.

BARONESSAN upprörd.

Han är död alltså!

HERRN.

Ja! Och jag skulle naturligtvis ha framfört hans hälsning långt före detta, om icke både namnet och mannen fallit mig ur minnet för länge sen!

BARONESSAN
tummar på näsduken, tveksam.

HERRN.

Känner ni er lugnad nu?

BARONESSAN.

På visst sätt! Ja! Men så är också allt hopp ute!

HERRN.

Hoppet om att få lida mer av de ljuva kvalen...

BARONESSAN.

Kanske! Näst mitt barn var min oro det enda intresse som fyllde mitt liv — så underligt, att man även skall sakna smärtan.

HERRN.

Jag tror, förlåt mig, att ni mer saknar er svartsjuka, än er förlorade make!

BARONESSAN.

Kanske! Ty min svartsjuka var det osynliga band, som ännu höll mig fast vid denna gyckelbild... Men nu när intet är mig kvar...

Hon fattar Herrns hand.

Ni, som framförde hans sista hälsning, är mig som ett levande minne, och ni, som lidit detsamma som jag...

HERRN

orolig, reser sig; ser på klockan.

Förlåt mig, men jag måste resa med nästa tåg! Jag måste!

BARONESSAN.

Det är just vad jag tänkte bedja er icke göra! Varför resa? Trivs ni icke här?

Rosa avlägsnar sig.

HERRN.

Jag har i ert hus haft mina bästa stunder under dessa stormiga år, och det är med stor saknad jag lämnar er — men jag måste...

BARONESSAN.

På grund av vad som hände i går afton?

HERRN.

Icke uteslutande... det var bara sista sandkornet, som bildade högen... förlåt, nu packar jag!

Han rustar i kappsäcken.

BARONESSAN.

Om det är oåterkalleligt... får jag icke hjälpa er, då ingen annan vill göra det...

HERRN.

Jag tackar er så hjärtligt, min goda baronessa, men jag är i det närmaste färdig... och jag ber er göra vårt avsked kort, för att icke få det plågsamt... er ömhet mot mig har varit en ljuv tröst i plågan, och det är mig så smärtsamt att skiljas från er... — Baronessan rörelse. — som från en god moder! Jag läste deltagande i era blickar, när grannlagenheten förbjöd er att beklaga, och jag trodde mig stundom märka ett gott inflytande av ert sällskap på min familjelycka... då er ålder tillät er att säga sådant som ett yngre fruntimmer icke gärna hör av en jämnårig...

BARONESSAN med tvekan.

Tillåt mig då säga er, att er fru icke är ung längre...

HERRN.

Jo, för mig!

BARONESSAN.

Men icke för världen!

HERRN.

Desto bättre om så vore, under det å andra sidan hennes behagsjuka blir mig alltmer motbjudande, ju mindre hennes anspråk motsvaras av hennes vinnande egenskaper, och den stund man skulle skratta åt henne...

BARONESSAN.

Det gör man redan!

HERRN.

Är det sant? Stackars Olga!

Eftertänksam; därpå, när ett klockslag från kyrktornet höres, ryckande upp sig.

Klockan slår! Om en halv timme reser jag!

BARONESSAN.

Men ni kan icke resa utan att ha ätit frukost!

HERRN.

Jag är inte hungrig, och för övrigt är jag resesjuk, så att mina nerver dallra som telefontrådar i frost...

BARONESSAN.

Då går jag och lagar en kopp kaffe åt er; det får jag ju, icke sant? Och så skickar jag upp pigan att hjälpa er med packningen?

HERRN.

Ni är så god, fru baronessa, att jag skulle kunna frestas till svagheter, som jag komme att ångra!

BARONESSAN.

Ni skulle icke ångra att ni följde mina råd; om ni endast ville det! Går.

Femte scenen.

HERRN ensam; därpå ROSA in genom fonden. Sedan PIGAN.

HERRN.

God morgon, fröken Rosa! Hur är det med er?

ROSA.

Hur så?

HERRN.

Hur så? Ni har ju ombundet om huvudet!

ROSA

rycker bort halsduken och stoppar den i fickan.

Ingenting alls med mig! Jag mår alldeles väl! Ni tänker resa ni!

HERRN.

Ja, jag skall resa!

PIGAN in.

ROSA.

Vad vill du?

PIGAN.

Baronessan bad mig att jag skulle hjälpa herrn packa!

ROSA.

Det behövs inte! — Gå!

PIGAN går, tvekande.

ROSA.

Gå, säger jag!

HERRN.

Är ni oartig mot mig, fröken Rosa?

ROSA.

Nej, det är jag inte! Jag vill hjälpa er, själv! Men ni är oartig som far ifrån ert löfte att hjälpa mig med blommorna till morgondagens fest! Det bryr jag mig icke om, för... jag går inte på någon fest alls i morgon, för... att i morgon vet jag inte var jag är!

HERRN.

Vad betyder det?

ROSA.

Får jag hjälpa er med något, herr Axel! — Får jag borsta er hatt!

Hon tar hans hatt och borstar.

HERRN.

Det kan jag icke tillåta, fröken Rosa!

Han vill taga ifrån henne hatten.

ROSA.

Nej, låt mig vara!... Se så, nu rev ni sönder min klädning!

Hon sätter fingerna i hålet på klädningsärmen och river upp.

HERRN.

Fröken Rosa, ni är så underlig i dag, och jag tror att ni gör er fru mor ledsen med ert oroliga beteende.

ROSA.

Vad tror ni jag bryr mig om att hon blir ledsen; det skulle tvärtom roa mig, fastän det skulle smärta er, kanske; men jag bryr mig inte mer om er än om katten i köket, eller råttan i källarn, och om jag vore er fru, skulle jag förakta er och resa så långt bort så att ni aldrig kunde få reda på mig mer! — Fy, att kyssa ett annat fruntimmer! Fy!

HERRN.

Jaså, mitt barn, ni såg att jag kysste er mors hand. Vet då att det var en sista hälsning från er far, som jag råkade i utlandet och senare än ni. Och jag har även en hälsning till er...

Han går emot henne, fattar hennes huvud och vill kyssa hennes panna, då Rosa kastar huvut bakåt och trycker sina läppar mot hans mun. Frun syns i detsamma på verandan; ryggar och går.

Rosa, mitt barn, det var en oskyldig kyss på pannan jag ämnade er!

ROSA.

En oskyldig! Haha! Så oskyldigt! Och ni tror på mors fabler om min far, som dog för flera år sedan! Det var en man det, som kunde älska, och

som vågade älska! Han darrade inte för en kyss och väntade inte tills han blev bjuden! Tror ni mig inte, så kom med upp på vinden, skall ni få läsa hans brev till sina älskarinnor — kom!

Hon öppnar en tapetdörr, så att vindstrappan synes.

Hahaha! Ni är rädd att jag skall förleda er, och ni ser förvånad ut. Förvånad över att jag, en flicka, som varit kvinna i tre år, har reda på att kärleken icke är oskyldig! Inbillar ni er att jag tror det barn födas genom örat... Nu föraktar ni mig, det ser jag, men det skall ni inte göra, för jag är icke sämre och icke bättre heller än de andra... så är jag!

HERRN.

Fröken Rosa! Gå och byt om klädning, innan er mor kommer!

ROSA.

Tycker ni att jag har så fula armar! Eller törs ni inte se på dem! — Nu förstår jag snart varför... er fru... varför ni är svartsjuk på er fru!

HERRN.

Nej, nu går det väl långt!

ROSA.

Ni rodnar... på mina vägnar eller era? Vet ni hur många gånger jag har varit kär?

HERRN.

Ingen gång!

ROSA.

Ingen gång i en blyg karl, nej! — Nu föraktar ni mig igen, säg?

HERRN.

Ja lite! Tag vara på ert hjärta, fröken Rosa, och häng icke ut det för fåglarne att hackas — och smutsas! Ni är kvinna, säger ni, men ni är en mycket ung kvinna, eller vad man kallar en flicka...

ROSA.

Och därför, och därför... men jag kan bli en ung kvinna...

HERRN.

Men efter som ni icke är det ännu... så uppskjuta vi dessa slags samtal till dess! Er hand, fröken Rosa, på det!

ROSA gråter av vrede.

Aldrig! Aldrig! Ni!

HERRN.

Ska vi inte skiljas som vänner? Vi som haft så många goda dagar tillsammans under denna trista vinter och långa vår?

Sjätte scenen.

DE FÖRRA. FRUN in med en kaffebricka.

FRUN

något brydd, låtsande icke märka Rosa.

Jag tänkte du kunde hinna dricka en kopp varmt kaffe innan du reste.

ROSA

vill taga brickan från Frun.

FRUN.

Tack, min lilla vän, jag hjälper mig!

HERRN

betraktande Frun med frågande, något ironiska blickar.

Det var en god idé du fick...

FRUN

utan att möta Herrns blickar.

Det gläder mig... att...

ROSA.

Jag kanske får säga farväl nu... åt herr Brunner...

HERRN.

Ska ni gå ifrån mig nu, fröken Rosa...

ROSA.

Ja, jag skall väl det... då... frun är ond på mig!

FRUN.

Jag? Nej vet, fröken...

ROSA.

Frun hade lovat mig att prova min klädning...

FRUN.

Inte nu, mitt barn, ni ser väl att jag är upptagen... eller kanske ni vill hålla min man sällskap, så skall jag gå och prova...

HERRN.

Olga!...

FRUN.

Vad?

ROSA

stoppar fingerna i munnen, förlägen, ond.

FRUN.

Fröken kan gå och kläda sig passande, om hon skall följa till tåget!

ROSA som förut.

FRUN.

Och ta sina blommor med sig, i fall det skulle bli frågan om blomsterkastning...

HERRN.

Du är grym, Olga!

ROSA niger.

Adjö, herr Brunner!

HERRN tar Rosas hand.

Farväl, fröken Rosa, hav det gott, och bliv snart en stor flicka, en riktigt stor flicka.

ROSA tar sina blommor.

Adjö, fru Brunner!

FRUN svarar icke.

ROSA.

Adjö!

Springer ut.

Sjunde scenen.

HERRN och FRUN, båda generade; Frun undviker att se mannen i ansiktet.

FRUN.

Kan jag hjälpa dig med något?

HERRN.

Nej, tack, jag är straxt färdig!

FRUN.

Du har så många som hjälper dig ändå!

HERRN.

Får jag se på dig!

Han vill ta hennes huvud mellan sina händer.

FRUN lösgör sig.

Nej, låt mig vara!

HERRN.

Vad är det?

FRUN.

Du tror kanske jag... att jag är svartsjuk?

HERRN.

Nu tror jag det, när du säger det, men jag ville inte tro det förut.

FRUN.

På en sådan där skolunge! Å!

HERRN.

Föremålet synes vara likgiltigt i fall som detta; jag har ju varit svartsjuk på en gårdsdräng, jag! — Du såg alltså att...

FRUN.

Att du kysste henne!

HERRN.

Nej, det var hon som kysste mig!

FRUN.

Skamlöst! Men sådana där slynor äro som apor!

HERRN.

De göra efter som de stora göra!

FRUN.

Du syns vara trakterad av uppmärksamheten, i alla fall...

HERRN.

... ovan som jag är vid sådana uppmärksamheter...

FRUN.

Av så unga damer, möjligen... de gamla tycks du vara mera orädd för...

HERRN.

Jaså, du såg det också?

FRUN.

Nej, men det talade Rosa om! Du är emellertid en riktig fruntimmerskarl, du!

HERRN.

Måtte vara det! Skada bara att jag icke kan profitera av det!

FRUN.

Du har ju din frihet snart att välja dig en yngre och vackrare maka!

HERRN.

Nej, den friheten har jag inte!

FRUN.

För jag är gammal och ful nu!

HERRN.

Jag kan inte förstå vad som har hänt? Får jag se på dig en gång till!

Han nalkas henne.

FRUN

gömmer huvudet i Herrns famn.

Nej, du får inte se på mig!

HERRN.

Vad i all världen är detta? Inte är du svartsjuk på en skolflicka eller en gammal änkefru...

FRUN.

Jag har bitit sönder... en framtand! Se inte på mig!

HERRN.

Ack, du barn!... Med smärta kom den första tanden och med sorg gick den första tanden!

FRUN.

Och nu överger du mig?

HERRN.

Nej du! Slår igen kappsäcken. I morgon resa vi båda till Augsburg för att skaffa oss en guldtand!

FRUN.

Men vi komma aldrig tillbaka hit!

HERRN.

Aldrig, om du vill!

FRUN.

Och du är lugn nu?

HERRN.

Ja — i åtta dagar!

Åttonde scenen.

DE FÖRRE. BARONESSAN med en kaffebricka.

BARONESSAN förlägen.

Förlåt, jag trodde...

HERRN.

Tack, fru baronessa, jag har redan fått kaffe, men för er skull vill jag dricka en kopp till! Och om ni...

Rosa synes i dörren i vit klädning.

...och fröken Rosa vilja göra oss sällskap, så finns intet hinder... utan är oss tvärtom så mycket kärare som jag och min hustru resa härifrån i morgon med första tåget!

LEKA MED ELDEN

KOMEDI I EN AKT

PERSONER:

Fadern, 60 år, rentier.
Modern, 58 år.
Sonen, 27 år, målare.
Sonhustrun, 24 år.
Vännen, 26 år.
Kusinen, en 20-års flicka.

SCENERI.

En glasveranda, inredd till salong. Dörr utåt trädgård, och åt sidorna. På en badort i våra dagar.

Första scenen.

SONEN sitter och målar. SONHUSTRUN in, morgonklädd.

SONEN.

Är han uppstigen än?

SONHUSTRUN.

Axel! — Hur skall jag veta det?

SONEN.

Jag trodde du gick och såg efter.

SONHUSTRUN.

Å skäms! Om jag inte visste, att du aldrig kunde bli svartsjuk, skulle jag börja misstänka dig att vara det!

SONEN.

Och om jag inte visste, att du aldrig kunde bli mig otrogen, skulle jag nu börja dra öronen åt mig.

SONHUSTRUN.

Varför det? Just nu?

SONEN.

Du hörde ju att jag sade: om... Vad vår vän Axel beträffar, så vet du att jag icke värderar någons

sällskap som hans, och när så lyckligt är, att du delar min sympati för den stackars sönderslitna själen, så är ju allt väl!

SONHUSTRUN.

Han är en olycklig människa, men nog förefaller han bra besynnerlig ibland. Varför reste han till exempel så hastigt ifrån oss förra sommarn, utan att ta avsked en gång och utan att få sina saker med?

SONEN.

Ja, det var en underlig historia! Jag trodde han var kär i kusin Adèle.

SONHUSTRUN.

Trodde du det?

SONEN.

Ja, men nu tror jag det inte mer! Mamma inbillade sig, att han återvänt till sin hustru och sitt barn.

SONHUSTRUN.

Vad för slag? Äro de inte skilda?

SONEN.

Inte riktigt ännu, men han väntar varje dag på utslaget.

SONHUSTRUN.

Trodde du, att han var kär i Adèle? Och det har du inte sagt förr! Ja, om det kunde komma tillsammans, tror jag det skulle bli ganska bra.

SONEN.

Vem vet? Adèle är en döddansare...

SONHUSTRUN.

Hon? Då känner du henne bra lite!

SONEN.

Hon har en charmant figur, men om hon har några passioner... det vill jag lämna osagt.

SONHUSTRUN.

Om hon har?

SONEN.

Har hon?

SONHUSTRUN.

Ja, när hon bryter ut en gång...

SONEN.

Nej, verkligen!

SONHUSTRUN.

Det tycks intressera dig?

SONEN.

På ett visst sätt!

SONHUSTRUN.

Vad på för sätt?

SONEN.

Du vet att hon stod modell för mig som simmerskan...

SONHUSTRUN.

Ja, det vet jag nog! Vem har inte stått modell för dig? Men du kunde vara så god att inte visa dina studier för vem som helst... Se så, nu är gumman här!

Andra scenen.

DE FÖRRA. MODERN in, illa klädd med en stor japansk hatt och bärande en matkorg.

SONEN.

I dag ser du ut som fan själv, mamma!

MODERN.

Så artigt!

SONHUSTRUN.

Knut är då förfärlig. Men vad har du handlat för gott?

MODERN.

Å, jag har fått så rara flundror...

SONEN gräver i korgen.

Fy fan! Men vad är det här? Andungar?

SONHUSTRUN.

De kunde ha varit lite fetare... känn här under bröstet.

SONEN.

Jag tycker brösten äro vackra jag!

SONHUSTRUN.

Skäms!

MODERN.

Nå, ni fick er vän hit igen, i går kväll!

SONEN.

Vår? Det är Kerstins vän! Hon är alldeles galen i honom! Jag trodde de skulle kyssas i går afton, när han kom!

MODERN.

Du skall inte raljera så där, Knut, för den som leker med elden...

SONEN.

Jag förstår, men jag är för gammal, ser du! Och för övrigt, tycker du att jag ser ut som jag skulle behöva vara svartsjuk?

MODERN.

Det är väl inte det yttre... eller hur, Kerstin?

SONHUSTRUN.

Jag förstår inte alls vad ni menar!

MODERN
slår henne lätt på kinden.

Du! Akta dig, du!

SONEN.

Kerstin är så rysligt oskyldig, och du, din gamla nucka, ska inte gå och förstöra henne!

SONHUSTRUN.

Ni har ett sådant otäckt sätt att skämta, så att man aldrig vet när ni menar allvarsamt!

SONEN.

Jag talar alltid allvarsamt.

SONHUSTRUN.

Man skulle kunna tro det, för du skrattar aldrig, när du säger dina gemenheter!

MODERN.

Jag tror att ni är grälsjuka på morgonen... har ni inte sovit gott i natt?

SONEN.

Vi ha inte sovit alls!

MODERN.

Fy, fy! Nej, vet ni, nu går jag min väg, annars får jag bannor av pappa.

SONEN.

Pappa, ja! Var är han?

MODERN.

Han är väl ute och går sin morgontur med Adèle!

SONEN.

Är du inte svartsjuk, du?

MODERN.

Äh!

SONEN.

Ja, men det är jag!

MODERN.

På vem då? Om jag får fråga?

SONEN.

På gubben, naturligtvis.

MODERN.

Hur du, Kerstin, du, du har kommit in i en ljus familj!

SONHUSTRUN.

Ja, om jag inte kände Knut så väl, och om jag inte vetat förut att de här artisterna äro ett särskilt folk, skulle jag verkligen inte kunna säga var jag vore hemma emellanåt.

SONEN.

Ja, jag är artist, men pappa och mamma är brackor...

MODERN *utan ondska.*

Du är visst en bracka, du, som aldrig har förtjänt ditt bröd själv och är så gammal. Och inte var din far bracka när han byggde detta huset åt en sådan odåga som du!

SONEN.

Nå, man är inte enda sonen för ro skull! Adjö med dig nu, annars får du dina bannor *här*, och det vill jag inte höra på! Skynda nu! Gubben kommer!

MODERN.

Då går jag ut den här vägen. *Går.*

SONEN.

Det är ett förbannat drag här i huset — riktigt korsdrag!

SONHUSTRUN.

Ja, nog kunde svärföräldrarna lämna oss lite mera ro; och så det här med att vi ska gå och äta vid deras bord och inte få ha hushåll...

SONEN.

Alldeles som när man lägger ut mat åt sparvarna på fönsterblecket — för att man ska få nöjet se på hur de äta!...

SONHUSTRUN *lyss utåt.*

Tyst nu! Försök att muntra upp gubben, så att vi slipper morgongrälet!

SONEN.

Om jag bara kunde! Och det är inte alltid han är upplagd heller för mitt fina skämt!

Tredje scenen.

DE FÖRRA. FADERN *in, klädd i vit väst, svart sammetsjacka och med en ros i knapphålet.* KUSINEN *in, går omkring först, börjar sedan damma.*

FADERN *utan att lyfta av hatten.*

Det är kallt på morgonen!

SONEN.

Jag kan se det!

FADERN.

Hur kan du se det!

SONEN.

Jag ser att du fryser om huvudet åtminstone!

Fadern föraktlig min.

SONHUSTRUN.

Så oförskämd du är, Knut!

FADERN.

En dåre gör sig själv sorg, och en dåres fader haver ingen glädje.

SONEN.

Var får du alla dina ordstäv ifrån?

SONHUSTRUN till Kusinen.

Det är dammat i dag, min lilla vän!

FADERN.

Genom visa kvinnor varder huset byggt, men en galen bryter det med sina åthävor!

SONEN.

Hör du det, Adèle!

KUSINEN.

Jag?

SONEN.

Ja! Hör du, var står det här ordspråket: »En däjelig kvinna utan tukt är liksom en so med ett gyllene spann på näsan»?

SONHUSTRUN.

Knut, då!

FADERN.

Ni fick främmande sent i går afton?

SONEN.

Tyckte du det var för sent?

FADERN.

Jag tycker ingenting! Men — nog kunde en ung man välja en mera passande tid för sina visiter.

SONEN.

Ja så, du tycker det ändå!

FADERN.

Hade ni bjudit honom förut?

SONEN.

Vad är det här för inkvisitioner? Kanske du har tumskruvarna med dig.

FADERN.

Nej, dem har du dragit försorg om! För bara jag gör den minsta fråga, så hotar ni att resa er väg igen; och ändå vet ni att jag har byggt detta hus åt er för att få se er åtminstone om sommarn. Och när man är så gammal som jag, har man ett behov att leva för andra.

SONEN.

Åh! Inte är du gammal, inte! I dag skulle man tro att du var ute och friade med rosen i knapphålet.

FADERN.

Det finns en gräns, även för skämtet! Eller hur tycker du, Kerstin?

SONHUSTRUN.

Å, Knut är förfärlig, och om jag inte visste att han ingenting menar med vad han säger...

FADERN.

Har han ingen mening med vad han säger, då är han ju en idiot!

Betraktar ett påbörjat porträtt av Vännen.

Vem ska det här föreställa?

SONEN.

Ser du inte att det är vännen — — i familjen.

FADERN.

Det var ett gement uttryck — han ser ut som om han vore en dålig människa — här på porträttet.

SONHUSTRUN.

Ja, men det är han inte!

FADERN.

En människa utan religion är en dålig människa, och en man som bryter sitt äktenskap är en dålig människa.

SONHUSTRUN.

Men han har inte brutit sitt äktenskap, han har låtit domstolen upplösa det.

FADERN.

Det var en tid då Knut alltid talade illa om er vän; hur kommer det sig att han nu är så betagen i honom?

SONEN.

Därför att jag icke kände honom förr, och därför att jag nu lärt känna honom. Har du nu laddat ur dig ditt morgongnat?

FADERN.

Har du hört det här ordspråket?

SONEN.

Jag har hört alla ordspråk och alla anekdoter!

FADERN.

Älska haver sin tid — hata haver sin tid! Go morgon! Går.

Fjärde scenen.

DE FÖRRA, utom FADERN.

SONHUSTRUN
till Kusinen, som vill vattna blommorna.

Blommorna äro vattnade, min lilla vän!

KUSINEN.

Du skall icke kalla mig vän, ty det är inte sant, då du hatar mig!

SONHUSTRUN.

Jag hatar dig inte, fastän du ställer till allt split i familjen!

SONEN.

Se så, nu börjar ni på också!

SONHUSTRUN.

Om jag kunde se någon vänlighet i Adèles omsorger om mitt hus, men det ligger alltid en förebråelse och en anmärkning i hennes sätt att göra mig en tjänst.

KUSINEN.

Du känner det så, därför att du försummar ditt hus och ditt barn, men jag har bara ett uppsåt med allt mitt görande och låtande, och det är att vara nyttig, så att jag icke må känna att jag äter nådebröd. Men du! Du! Du!

SONEN
närmar sig Kusinen och betraktar henne.

Har du humör, du? Då har du passioner också!

SONHUSTRUN.

Vad har du med hennes passioner att göra?

KUSINEN.

Ja, den som är fattig, den får inte ha några tycken, inga åsikter, ingen vilja, inga passioner! Men den som gifter sig rik och blir vigd, den får göra vad den vill, gå till dukat bord, krypa i bäddad säng och leva som en vill, dag — och natt!

SONHUSTRUN.

Vet du skam?

KUSINEN.

Men akta dig för mig, du! Jag har ögonen med mig och öronen också! Går.

Femte scenen.

DE FÖRRA, utom KUSINEN.

SONEN.

Jag tror att hin håle är lös i dag!

SONHUSTRUN.

Inte än, men den kan bli! Akta dig för den flickan, du! Har du tänkt dig den möjligheten att din mor skulle kunna dö?

SONEN.

Nå, än sedan?

SONHUSTRUN.

Sedan kan din far gifta om sig!

SONEN.

Med Adèle?

SONHUSTRUN.

Ja!

SONEN.

Åh! Det måtte man väl kunna hindra för resten... Det vill säga att hon skulle bli styvmor och hennes barn dela arvet!

SONHUSTRUN.

Det säges redan att svärfar har gjort testamente åt Adèle.

SONEN.

Vad tror du om deras förhållande?

SONHUSTRUN.

Allt! Och ingenting! Så mycket är visst, att han är kär i flickan!

SONEN.

Kär! Kanske! Men inte vidare!

SONHUSTRUN.

Så betagen att han redan i fjor var svartsjuk på Axel!

SONEN.

Nå, kan man inte gifta ihop de unga två?

SONHUSTRUN.

Axel är inte så lätt att binda!

SONEN.

Han som är så eldfängd, lik alla änklingar!

SONHUSTRUN.

Ja, men det är synd om honom... han är för god åt en sådan där dämon.

SONEN.

Jag vet inte hur det är i år, men luften tycks mig ha blivit tjock. Det känns som det började dra ihop till oväder, och jag får en sådan faslig längtan att resa ut.

SONHUSTRUN.

Ja, men du kan ju inte sälja några tavlor, och resa vi, drar svärfar in apanaget! Vi ska tala vid Axel om allt detta, för han har en förmåga att reda ut för andra, fastän han inte kan sköta sig själv.

SONEN.

Jag vet inte om det är förståndigt att inviga främmande i sitt familjejolm...

SONHUSTRUN.

Kallar du vår enda vän för främmande...

SONEN.

Ja, hur det är, men släkt skall väl vara närmare... för övrigt... jag vet inte... gubben brukar säga: behandla alltid dina vänner som om ni skulle kunna bli ovänner...

SONHUSTRUN.

Ja så, du citerar gubbens ordstäv nu. Han har också ett annat avskyvärt ordstäv: frukta den du älskar.

SONEN.

Ja, han är för svår, när han sätter till!

SONHUSTRUN utåt.

Nå, äntligen! Går emot Axel. God morgon, sjusovare!

Sjätte scenen.

DE FÖRRA. VÄNNEN ljust sommarklädd med blå halsduk och vita lawn-tennisskor.

SONEN.

God morgon på dig!

VÄNNEN.

God dag, god vänner! Ni ha väl inte väntat på mig?

SONHUSTRUN.

Jo, då!

SONEN.

Min hustru har varit alldeles förtvivlad över att du inte fått sova i natt!

VÄNNEN brydd.

Hur så? Hur så?

SONEN till sin hustru.

Ser du, att han är blyg!

Sonhustrun fixerar Vännen nyfiket.

VÄNNEN.

Det är en härlig morgon, och när man sovit under två lyckliga människors tak, kan livet ännu le emot en!

SONEN.

Du tycker vi äro bra lyckliga?

VÄNNEN.

Ja, och den som är dubbelt lycklig är din far, som har sina barn och barnbarn att leva *om* ett angenämt liv med. En sådan ålderdom har varit få människor beskärd.

SONEN.

Avundas ingen!

VÄNNEN.

Det gör jag inte, tvärtom; jag njuter av att se hur livet kan gestalta sig skönt för somliga... ty det ger mig hopp om att det skulle kunna visa sig vän-

ligare mot mig framdeles. Och i synnerhet när man betänker vilket pinsamt liv din far har genomgått — ekonomisk ruin, landsflykt, bannlysning ur sin familj...

SONEN.

Och nu har han hus och ägodelar, sin son väl gift — eller hur?

VÄNNEN.

Ja, därom är intet tvivel!

SONEN.

Hör du, du var allt kär i min hustru i fjor?

VÄNNEN.

Nej, det vill jag inte påstå, fastän nog svärmade jag litet för henne... men det har givit sig nu!

SONHUSTRUN.

Ni är visst mycket ombytlig, ni!

VÄNNEN.

Ja, i mina svärmerier. Lyckligt nog — för mig.

SONEN.

Men varför reste du så huvudstupa i fjor somras? Var det för den där andra fruns skull; eller kanske för Adèles?

VÄNNEN brydd.

Du är så närgången i dina frågor.

SONEN.

Det var Adèle! Ser du det, Kerstin!

SONHUSTRUN.

Inte behövde han bli så rädd för henne!

VÄNNEN.

Jag är inte rädd för damerna, men för mina känslor för damerna!

SONEN.

Du har en ovanlig talang i att svänga dig, så dig får man då aldrig reda på.

VÄNNEN.

Varför ska man ha reda på mig mer än på någon annan?

SONEN.

Vet du vad min far sa om ditt porträtt nyss?

SONHUSTRUN.

Knut då!

SONEN.

Han sa att det liknade en dålig människa.

VÄNNEN.

Det händer ju att det är likt originalet, ty jag är verkligen mycket dålig för ögonblicket.

SONHUSTRUN.

Ni går alltid omkring och skryter med er dålighet...

VÄNNEN.

Det är kanske för att dölja den?

SONHUSTRUN.

Nej, ni är en god människa, mycket bättre än ni vill vara. Men ni ska inte skrämma edra vänner ifrån er...

VÄNNEN.

Är ni rädd för mig?

SONHUSTRUN.

Ja, ibland, när ni är oförklarlig!

SONEN.

Du skall gifta om dig, det är alltsammans det.

VÄNNEN.

Alltsammans! Och med vem?

SONEN.

Med Adèle, till exempel!

VÄNNEN.

Jag ber dig inte tala om den saken.

SONEN.

Se där ha vi den ömma strängen! Ja så, det var Adèle ändå.

VÄNNEN.

Hör nu, go' vänner, nu kanske jag skulle klä på mig en svart rock...

SONHUSTRUN.

Ni ska visst inte klä om er, den där kostymen är alldeles charmant, och Adèle skall bli förtjust i er.

SONEN.

Hör du att min fru tycker du är charmant!

SONHUSTRUN.

Är det så farligt att säga hur en kostym klär?

SONEN.

Det är lite ovanligt åtminstone, att ett fruntimmer säger artigheter åt en herre! Men så äro vi också ovanliga människor.

VÄNNEN.

Följer ni mig ut och ser efter rum sedan?

SONHUSTRUN.

Vad för slag? Ämnar ni inte bo hos oss?

VÄNNEN.

Nej, det har aldrig varit min mening!

SONEN.

Se så där, ja!

SONHUSTRUN.

Varför vill ni inte bo hos oss? Säg?

VÄNNEN.

Jag vet inte... jag tycker att ni kan få vara i fred... och så händer det ju att vi ledsnar på varann.

SONHUSTRUN.

Har ni redan ledsnat på oss? Hör nu, det går inte an, skall jag säga er, att ni bor ute i byn, då skulle folkets prat börja löpa...

VÄNNEN.

Prat? Vad är det för prat?

SONHUSTRUN.

Ack! Det vet ni hur de sätta ihop historier...

SONEN.

Du stannar bara här, helt enkelt! Låt dem prata! Bor du här, så är du naturligtvis min hustrus älskare; och bor du i byn, så har ni brutit, naturligtvis, eller har jag kört ut dig! Då tycker jag det är mer hedrande för dig att anses vara min hustrus älskare, eller hur?

VÄNNEN.

Du uttrycker dig något tydligt, men jag ville härvidlag helst se på det hedrande för er.

SONHUSTRUN.

Ni har bestämt något hemligt skäl, som ni inte vill säga oss.

VÄNNEN.

Uppriktigt sagt... jag törs inte! Ja ja, ja ja! Man vänjer sig så lätt in i andras liv; njuter av andras lycka, så att man till sist väver in sina känslor med andras; och så får man så svårt att skiljas.

SONEN.

Varför skall man skiljas då? Se så, nu bor du här: bjud min hustru armen, så gå vi ut och spatsera.

Vännen bjuder Sonhustrun armen något förlägen.

SONHUSTRUN.

Jag tror ni darrar på armen! Han darrar du, Knut!

SONEN.

Se så bra ni går i par! Men han darrar verkligen! Stanna hemma, om du fryser!

VÄNNEN.

Om ni tillåter, så ber jag få sitta här och läsa tidningarna.

SONHUSTRUN.

Så hjärtans gärna, och jag skall skicka in Adèle att hålla er sällskap! Vi gå bara ut och handla lite, Knut och jag. Vinkar utåt. Kom hit, Adèle, så skall du få något!

Sjunde scenen.

DE FÖRRA. ADÈLE.

VÄNNEN.

Vill ni hålla mig sällskap, fröken, medan makarna gå ut och handla?

KUSINEN.

Sällskap? Är ni mörkrädd då?

VÄNNEN.

Ja, mycket!

Sonen och Sonhustrun gå.

VÄNNEN
ser efter att de äro ensamma.

Jag vill icke lämna tillfället obegagnat att tala ett förtroligt ord med er såsom släkting i huset! Får jag det?

KUSINEN.

Var så god!

VÄNNEN.

Ni vet hur mycket jag håller av dessa unga människor... Ni ler, och jag vet vad ni menar. Det är sant att fru Kerstin i sin egenskap av ung kvinna utövar en dragning därjämte, men jag försäkrar er, att jag därvidlag håller mina känslor så i tygeln, att jag endast ett ögonblick fruktat deras fria lopp.

KUSINEN.

Att ni är smått betagen i Kerstin, förvånar mig inte med den kännedom jag äger om hennes förmåga att fängsla, men att ni finner Knuts sällskap så till-

dragande, förstår jag ej. Han är ju en obetydlig man, er så långt underlägsen både i talang och erfarenheter...

VÄNNEN.

Ett fullkomligt barn, menar ni; men det är just i detta jag finner vila efter en hel vinters umgänge med resonnörer...

KUSINEN.

Att leka med barn är en vila, som kan trötta, men ni tröttnar aldrig på Knut. Hur kommer det?

VÄNNEN.

Jag har icke tänkt över det, men ni tycks ha tänkt över det. Vad tror ni?

KUSINEN.

Att ni, utan att veta det, är förälskad i Kerstin.

VÄNNEN.

Det tror jag inte, ty jag älskar snarare båda makarna tillsammans, så att jag icke finner samma behag i enderas ensamma sällskap som i bådas, när de äro ihop. Och att se dem isär skulle avlägsna båda ifrån mig! Men antag, att det vore som ni säger, att jag skulle vara förälskad i Kerstin, vad skulle det göra, så länge jag döljer mina känslor.

KUSINEN.

Känslor ha den egenskapen att meddelas, och eld sprider sig.

VÄNNEN.

Må vara, men faran synes mig ändå ingen. Ni kan vara säker på att jag, som nyss genomgått alla en skilsmässas lidanden, varken skulle ha lust att bevittna en dylik igen eller vara skulden till den. För övrigt... Fru Kerstin är kär i sin man...

KUSINEN.

Kär? Det har hon aldrig varit, och deras kärlek är endast ett stilla äktenskapstycke. Men Knut är en passionerad natur, som en gång kan komma att ledsna på smultron och mjölk...

VÄNNEN.

Hör nu, ni har bestämt varit förlovad!

KUSINEN.

Hur så?

VÄNNEN.

Ni låter så verserad på det här området! Och därför skall jag gå djupare! Det syns mig att här har förändrats mycket sedan i fjor!

KUSINEN.

Vad då?

VÄNNEN.

Jag tycker det är en annan atmosfär, annat sätt att tala och tänka... det är något som oroar mig!

KUSINEN.

Ni märker det! Ja, det är en underlig familj! Fadern sysslolös räntetagare sedan tio år; sonen sysslolös, född rentier. Man äter, man sover och avvaktar sin hädangång, på angenämaste sätt fördrivande tiden. Intet levnadsmål, ingen äregirighet, inga passioner, men mycket ur Salomos predikare. Har ni lagt märke till att det förekommer ett ord varannan timme här i huset: »Det är en dålig människa!» serveras som bröd till allting.

VÄNNEN.

Det var märkvärdigt vad ni talar väl. Och märker skarpt.

KUSINEN.

Som hatet! Ja!

VÄNNEN.

Den som hatar så som ni, måtte också kunna älska!

KUSINEN.

Hm!

VÄNNEN.

Fröken Adèle, nu när vi talat illa om våra vänner, måste vi vara vänner själva, antingen vi vill eller inte —

KUSINEN.

Antingen vi vill eller inte!

VÄNNEN.

Räck mig er hand på det! Men lova att ni inte hatar — mig.

KUSINEN

tager hans händer, som han räcker henne.

Så kall ni är om händerna.

Sonhustrun synes ett ögonblick i dörren.

VÄNNEN.

Men så är ni dess varmare!

KUSINEN.

Tyst, där är Kerstin!

VÄNNEN.

Då få vi fortsätta detta samtal en annan gång...

Åttonde scenen.

VÄNNEN. KUSINEN. SONHUSTRUN.

Det blir tyst på scenen.

SONHUSTRUN.

Så tyst det blev! Kom jag och störde?

KUSINEN.

Inte alls! Det är kanske jag som stör!

SONHUSTRUN

lämnar ett brev till Vännen.

Här är ett brev till er! Det är från ett fruntimmer, ser jag!

Vännen betraktar brevet och bleknar.

SONHUSTRUN.

Så blek ni blir! Fryser ni ännu, så ska ni få låna min schal!

Hon tager av sin schal och lägger över hans axlar.

VÄNNEN.

Tack! Den var varm åtminstone!

KUSINEN.

Kanske ni vill ha en kudde under fötterna!

SONHUSTRUN.

Det vore bättre om du sa till att man eldade oppe på rummet, ty det står havsfukt härnere bara det har regnat några dagar.

KUSINEN.

Ja, det har du mycket rätt i!

VÄNNEN.

Ska ni ha så mycket besvär för min skull! För all del!

KUSINEN.

Å, det är inte något besvär!

Nionde scenen.

VÄNNEN. SONHUSTRUN. Tystnad.

VÄNNEN.

Så tyst det blev!

SONHUSTRUN.

Alldeles som nyss! Vad hade ni för hemligheter för er?

VÄNNEN.

Jag fick beklaga mig lite, och det växer man knappt ifrån.

SONHUSTRUN.

Beklaga er lite för mig då! Ni är olycklig...

VÄNNEN.

Huvudsakligen därför att jag inte kan arbeta.

SONHUSTRUN.

Och ni kan inte arbeta därför...

VÄNNEN.

Därför?

SONHUSTRUN.

Är ni fäst vid er hustru än?

VÄNNEN.

Nej, inte vid henne, men vid hennes minne.

SONHUSTRUN.

Uppliva minnena då!

VÄNNEN.

Aldrig!

SONHUSTRUN.

Var det till henne ni flydde i fjol höstas?

VÄNNEN.

Nej, det var det inte. Det var till andra! Efter ni frågar.

SONHUSTRUN.

Fy!

VÄNNEN.

Ja, när bromsarna sticks är det en lisa att få rulla sig i smutsen; det ger hård hud.

SONHUSTRUN.

Fy! Ni!

VÄNNEN.

För övrigt: det finns äkta smuts och — oäkta.

SONHUSTRUN.

Vad menar ni för slag?

VÄNNEN.

Ni är gift, och vi äro inga konfirmander — alltså: jag menar, att i äktenskapet vilar man som i vigd jord, men där utanför i ovigd. Jord är det, likafullt!

SONHUSTRUN.

Ni vill väl aldrig jämföra...

VÄNNEN.

Jo, jag vill jämföra...

SONHUSTRUN.

Vad slags kvinna var ni gift med egentligen?

VÄNNEN.

En ärbar flicka av bästa familj.

SONHUSTRUN.

Och ni älskade henne?

VÄNNEN.

Alldeles för mycket!

SONHUSTRUN.

Och sedan?

VÄNNEN.

Hatade vi varandra.

SONHUSTRUN.

Men varför? Varför?

VÄNNEN.

Det är en av livets många obesvarade frågor!

SONHUSTRUN.

Men det måste finnas en orsak!

VÄNNEN.

Det trodde jag med, men så befanns det att orsakerna voro följderna av vårt hat. Misshälligheterna vållade icke brytningen, utan när kärleken upphörde, började misshälligheterna. Därför, ser ni, äro de så kallade kärlekslösa äktenskapen de lyckliga.

SONHUSTRUN naivt.

Ja, vi ha då aldrig haft några svåra ledsamheter, Knut och jag.

VÄNNEN.

Nu var ni för uppriktig, fru Kerstin!

SONHUSTRUN.

Vad sa jag då?

VÄNNEN.

Ni sa att ni aldrig älskat er man!

SONHUSTRUN.

Älskat? Ja! Vad är älska?

VÄNNEN reser sig.

Vilken fråga, av en gift kvinna? Vad är älska? Ja, det är bland de saker som man gör, men som man icke kan säga.

SONHUSTRUN.

Var er hustru vacker?

VÄNNEN.

Ja, jag tyckte det. Hon var lik er, för övrigt.

SONHUSTRUN.

Tycker ni jag är vacker då?

VÄNNEN.

Ja!

SONHUSTRUN.

Det ansåg inte min man förrän ni sa honom det, och det är märkvärdigt vad han är betagen i mig bara ni är här. Det är som er närvaro eldade honom!

VÄNNEN.

Ja så! Och det är därför han så gärna ser mig här. Och ni?

SONHUSTRUN.

Jag?

VÄNNEN.

Kanske vi ska sluta nu, innan vi gå för långt.

SONHUSTRUN ond.

Vad menar ni? Vad tänker ni om mig?

VÄNNEN.

Ingenting ont, fru Kerstin! Ingenting! Förlåt mig om jag sårade er!

SONHUSTRUN.

Ni sårade mig förfärligt! Men jag vet hur lågt ni tänker om kvinnorna.

VÄNNEN.

Icke om alla! Ni är för mig...

SONHUSTRUN.

Vad?

VÄNNEN.

Min väns hustru, och därför...

SONHUSTRUN.

Och om jag icke vore det?

VÄNNEN.

Ska vi sluta nu igen? Fru Kerstin, ni förefaller mig som om ni icke vore van att bli fjäsad av herrar —

SONHUSTRUN.

Det är jag inte, och därför sätter jag värde på att vara omtyckt! Lite bara!

VÄNNEN.

Bara lite! Ni har verkligen anlag att vara en lycklig människa, som har så små fordringar på livet.

SONHUSTRUN.

Vad vet ni om mina fordringar?

VÄNNEN.

Är ni äregirig? Skulle ni möjligen sträva utåt, uppåt, bli något?

SONHUSTRUN.

Nej! Icke sådant! Men detta monotona livet, utan arbete, utan sinnesrörelser, utan att det händer något! Vet ni, jag är så grym ibland, så att jag önskar mig en stor sorg; att det kom en farsot, en eldsvåda, — Viskar. — att mitt barn dog! — Att jag dog själv!

VÄNNEN.

Vet ni vad det är? Det är sysslolöshet, övermått av jordisk sällhet, kanske något annat.

SONHUSTRUN.

Vad?

VÄNNEN.

Liderlighet!

SONHUSTRUN.

Hur sa ni?

VÄNNEN.

Jag vill ogärna upprepa ordet, i synnerhet som jag tror att ni hörde det; men som jag inte inlägger någon ful betydelse i det, anser jag mig ej ha sårat er!

SONHUSTRUN.

Ni är då olik alla andra människor, och ni slår edra vänner i ansiktet utan att man egentligen känner det!

VÄNNEN.

Och så lär det finnas kvinnor som älska att bli slagna.

SONHUSTRUN.

Nu blir jag rädd för er!

VÄNNEN.

Var det!

SONHUSTRUN.

Vem är ni? Vad vill ni? Vad är edra avsikter?

VÄNNEN.

Var icke nyfiken på mig, fru Kerstin!

SONHUSTRUN.

Än en oförskämdhet.

VÄNNEN.

Ett vänligt råd! Har ni märkt att vi alltid gräla, då er man är frånvarande. Det är inte goda tecken.

SONHUSTRUN.

För vad?

VÄNNEN.

En långvarig vänskap! Det antyder nämligen behovet av en avledare.

SONHUSTRUN.

Jag känner det ibland som om jag skulle kunna hata er.

VÄNNEN.

Det är goda tecken! Men har ni aldrig känt det så som om ni skulle kunna älska mig?

SONHUSTRUN.

Jo, ibland.

VÄNNEN.

Säg när!

SONHUSTRUN.

Jag har verkligen lust att besvara er öppenhet... jo, när ni talar med Adèle!

VÄNNEN.

Det erinrar påfallande om er mans låga, som alltid flammar upp för er, när jag är närvarande.

Fröken Adèle och jag tyckas med ett ord ha till uppgift att vara braständare.

SONHUSTRUN skrattar.

Det lät så roligt det ni sa, att jag inte får tid att bli ond.

VÄNNEN.

Ni bör aldrig bli ond, ty det missklär er mer än andra. Men för att tala om något annat. Var är mannen? Reser sig och ser ut genom fönstret.

SONHUSTRUN
ser också ut genom fönstret.

VÄNNEN.

Det var inte min avsikt att fästa er uppmärksamhet på vad som passerar där nere i parken...

SONHUSTRUN.

Liksom jag inte sett det förut att Knut kysser Adèle.

VÄNNEN.

Men att inte fröken Adèle kan tända på er man åt er, det oroar mig. Det är så mycket här i huset som oroar mig i år! Vet ni vad? Det är bestämt något som ruttnar här under trossbottnarna!

SONHUSTRUN.

Hur så? Inte märker jag det! Det är bara lek för resten.

VÄNNEN.

Ja, det leks med tändstickor, jaktknivar och dynamitpatroner! Jag tycker det är hemskt.

Tionde scenen.

DE FÖRRA. FADERN med hatten på huvudet.

FADERN.

Är Knut här?

SONHUSTRUN.

Nej, han gick ut och handlade lite! Vill du honom något?

FADERN.

Ja, efter som jag frågar efter honom! Har du sett Adèle, då?

SONHUSTRUN.

Nej, inte på en lång stund.

FADERN märker Vännen.

Förlåt, jag såg inte er! Hur står det till?

VÄNNEN.

Jag tackar, hur mår grosshandlarn själv?

SONHUSTRUN.

Är det något jag kan uträtta?

FADERN.

Ja, om du ville vara så god! Men kanske jag stör, så ska jag komma igen.

SONHUSTRUN.

Skulle du störa...

FADERN.

Ser du, saken är den, att jag har fått mygg nere i min sängkammare, så att jag tänkte be er att få sova på ert vindsrum.

SONHUSTRUN.

Så förargligt, vi ha just givit bort rummet åt herr Axel!

FADERN.

Ja så, han ska bo här! Hade jag vetat det, skulle jag naturligtvis aldrig proponerat...

VÄNNEN.

Jag skulle aldrig antagit förslaget att bo här, om jag vetat att grosshandlarn...

FADERN.

För all del, jag ska inte gå i vägen, och mellan barken och trädet är inte gott att vara! Tystnad. Har Knut börjat måla ännu?

SONHUSTRUN.

Nej, han är inte disponerad!

FADERN.

Han har aldrig varit disponerad att arbeta, och är det nu mindre än förr.

SONHUSTRUN.

Har du något mer att säga?

FADERN.

Å nej! Det är just detsamma! Jo, du kan ju låta bli att nämna något till Knut om det här med kammaren.

SONHUSTRUN.

Det skall jag med största nöje underlåta!

FADERN.

Förstår du, det är inte alls roligt att ställa till bråk — förgäves. En annan sak hade varit om kam-

maren varit ledig, och jag verkligen hade kunnat få den, men då den nu är upptagen... Ja, adjö så länge! Går.

Elfte scenen.

VÄNNEN. SONHUSTRUN.

VÄNNEN.

Förlåt, fru Kerstin, att jag lämnar er på en liten stund!

SONHUSTRUN.

Vart ska ni gå, så hastigt?

VÄNNEN.

Det — kan jag inte säga!

SONHUSTRUN.

Ni ska ut och hyra rum! Det får ni inte!

VÄNNEN har tagit sin hatt.

Tror ni att jag vill stanna i ert hus efter en sådan utvisning!

SONHUSTRUN vill taga hans hatt.

Nej, ni får inte gå! Det är inte vi som ha visat ut er. För övrigt...

Tolfte scenen.

DE FÖRRA. SONEN.

SONEN.

Vad nu! Slåss ni? Eller är det en kärleksförklaring!

SONHUSTRUN.

Det är bara kärleksgnabb, men kan du tänka dig, Knut, att den oroliga människan ville gå ut igen och skaffa rum, därför att pappa var inne och ville ha vindskammaren.

SONEN.

Ville han ha vindskammaren? Han ville se vad ni tar er för, naturligtvis! Och därför tänker du gå din väg. Fall på knä för frun och be henne om ursäkt!

VÄNNEN på knä.

SONEN.

Kyss hennes fot! Hon har vackra fötter, må du tro.

VÄNNEN

markerar en kyss på foten, reser sig.

Ja, nu har jag bett om ursäkt för att jag går ut och tar rum! Farväl på en stund! Ut hastigt.

SONHUSTRUN retad.

Herr Axel!

Trettonde scenen.

SONEN. SONHUSTRUN.

SONHUSTRUN.

Jag tycker verkligen det är oanständigt av gubben att ingripa på det här viset och störa husfriden! Nu ska man aldrig få ha en stunds ro, natt eller dag.

SONEN.

Det får man finna sig i! Men nog kunde du försöka dölja dina känslor, liten smula!

SONHUSTRUN.

Vad för känslor? Vad menar du? Är du kanske — svartsjuk?

SONEN.

Vad? Nu vet jag inte var jag är hemma! Jag talar om dina ovilliga känslor gent emot far!

SONHUSTRUN turnerar.

Nu talar vi inte alls om några känslor mer! Ta på dig den här halsduken, så ser du ut som en människa.

Hon tager upp ett paket ur fickan.

SONEN.

Ska jag ha en ny halsduk, nu igen? Och en blå till!

SONHUSTRUN
knyter på Knut en blå halsduk.

Ja, du skall väl icke gå med smutsiga kläder heller! Och så skall du dra ut mustascherna...

SONEN.

Vet du vad! Nu är du alldeles för tydlig!

SONHUSTRUN.

Vad då?

SONEN.

Kanske jag skall skaffa mig ljusa kläder också, och lawn-tennisskor.

SONHUSTRUN.

Ja, det skulle verkligen passa dig, för du börjar bli så tjock och fet.

SONEN.

Och så skulle jag magra lite! Och bli lite söndersliten. Fattas bara att jag skilde mig också!

SONHUSTRUN.

Ja, men Knut, nu är du svartsjuk!

SONEN.

Kanske att gränsen är överskriden? Men så underligt! Jag är jaloux utan avund och utan ondska. Denna man håller jag så mycket av, att jag icke skulle kunna neka honom någonting! Ingenting!

SONHUSTRUN.

Ingenting! Det är mycket sagt!

SONEN.

Ja, så är det! Det är galet, brottsligt, lågt, men om han bad att få sova hos dig, skulle han få!

SONHUSTRUN.

Nu är du alldeles förfärlig. Mycket har jag hört från din mun, och mycket har jag tålt...

SONEN.

Inte kan jag hjälpa att så är! Vet du, jag förföljs ibland av en syn, både då jag är vaken och då jag sover: jag tycker mig se er tillsammans; och jag lider inte av det, jag snarare njuter, såsom vid åsynen av något mycket skönt!

SONHUSTRUN.

Men det är ju gränslöst!

SONEN.

Det är kanske ett ovanligt fall, men erkänn att det är djävligt intressant!

SONHUSTRUN.

Vet du, jag tror ibland att du vill bli av med mig.

SONEN.

Det tror du inte!

SONHUSTRUN.

Jo, ibland! Det förefaller mig som om du sköte fram Axel, för att få honom i armarna på mig, så att du fick sak med mig och kunde skiljas.

SONEN.

Det var otroligt. Säg mig, Kerstin: har ni aldrig kysst varann?

SONHUSTRUN.

Vid mitt livs salighet, nej!

SONEN.

Lova mig, att när stunden kommer, du säger rent i ansiktet på mig: så är det.

SONHUSTRUN.

Hör du, Knut, tag vara på ditt förstånd!

SONEN.

Just det! Ser du, att bli bedragen, det vill jag inte; att avstå vill jag ogärna, men ändå hellre det.

SONHUSTRUN.

Om du nu skulle sluta med dina predikningar, och jag skulle börja med mina! I vilket förhållande står du till Adèle?

SONEN.

I det förhållande du känner och godkänner!

SONHUSTRUN.

Jag har aldrig godkänt något äktenskapsbrott!

SONEN.

Se, nu låter det så. Det som nyss var oskyldigt är nu brott!

SONHUSTRUN.

Alldeles som nyss mitt fullkomligt oskyldiga förhållande till Axel!

SONEN.

Det är oskyldigt i dag, men vem vet vad det är i morgon!

SONHUSTRUN.

Vänta tills i morgon då!

SONEN.

Nej, jag vill inte vänta tills det är för sent!

SONHUSTRUN.

Vad vill du då?

SONEN.

Jag vet inte. Jo, ett slut på detta! Om det finns något! Vi ha bundit näten själva, och nu sitta vi där! Å, vad jag hatar honom, när han är frånvarande. Men bara jag ser honom igen, och han fäster sina stora blickar på mig, så älskar jag honom, som en bror, en syster... Jag fattar nu, hur du kan stå under hans inflytande! Men jag förstår inte riktigt mig själv. Det förefaller mig dock som om jag gått så länge här ensam bland kjortlar att mina känslor blivit förkvinnligade, och som om din kärlek till honom måtte ha smittat mig. Du måtte älska honom gränslöst, fastän du inte vet det!

SONHUSTRUN.

Det är sant! Och nu vill du bara skylla ifrån dig!

SONEN.

Alldeles som du!

SONHUSTRUN.

Som du!

SONEN.

Som du! Nu blir jag galen!

SONHUSTRUN.

Det tror jag dig om!

SONEN.

Och det inger dig icke medlidande!

SONHUSTRUN.

Skall jag ha medlidande med dig, när du plågar mig?

SONEN.

Du har aldrig älskat mig!

SONHUSTRUN.

Du har aldrig älskat mig!

SONEN.

Ja, nu ha vi kommit in i det grälet som räcker till döddagar!

SONHUSTRUN.

Låt oss sluta då i tid! Gå och tag dig ett sjöbad, så blir du svalkad!

SONEN.

Du vill vara ensam.

Fjortonde scenen.

DE FÖRRA. VÄNNEN.

VÄNNEN öppet och glatt.

Nå, nu har jag då tur! Just som jag gick, råkar jag fröken Adèle, som hade ett rum...

SONHUSTRUN.

Har hon också rum att hyra ut?

VÄNNEN.

Hon visste om ett rum!

SONHUSTRUN.

Hon vet då allt, den flickan!

VÄNNEN

till Sonen, bjudande honom en cigarrettask.

En cigarrett!

SONEN tvärt.

Nej, tack!

VÄNNEN.

En sådan fin halsduk han har fått!

SONEN.

Tycker du?

VÄNNEN.

Ni har förtalat mig medan jag var borta! Det ser jag på er!

SONEN upprörd.

Förlåt mig! Nu måste jag gå och bada!

Går hastigt.

Femtonde scenen.

VÄNNEN. SONHUSTRUN.

VÄNNEN.

Vad var det?

SONHUSTRUN.

Det var svartsjuka!

VÄNNEN.

Så! Men det finns ju ingen anledning.

SONHUSTRUN.

Knut påstår det! Var hade Adèle det rummet, ni talade om?

VÄNNEN tankspridd.

Adèle? Jo, här mitt emot hos lotsen!

SONHUSTRUN.

Det är ju bra uträknat, för då kan ni se in i hennes rum. En sådan intrigant!

VÄNNEN.

Det tror jag aldrig Adèle har tänkt på.

SONHUSTRUN.

Adèle? Har ni blivit så intima nu?

VÄNNEN.

Fru Kerstin, framkalla icke spöken som skrämma fram känslor, vilka eljes icke skulle synas på ljusa dagen. Gör det icke, annars...

SONHUSTRUN.

Reser ni som vanligt. Men nu får ni icke resa; ni har inte rättighet till det!

VÄNNEN tänder en cigarrett.

Kanske skyldighet!

SONHUSTRUN.

Om ni är min vän, lämnar ni mig icke värnlös i detta hus, där min ära är hotad! Där min brottslige man med sina föräldrars beskydd kan tillåta sig vilka lågheter som helst! Kan ni tänka er att han gått så långt i nedrighet, att han i nödfall ville avstå mig — åt er!

VÄNNEN.

Det var en älskvärd form av jalousie! Och vad svarade ni på det?

SONHUSTRUN.

Vad skulle jag svara på det?

VÄNNEN.

Och det frågar ni mig?

SONHUSTRUN hysteriskt.

Ni leker som katten med ert rov! Ni ser hur jag är fångad i edra garn, hur jag lider och kämpar för att komma lös, men jag kan inte! Hav förbarmande med mig, giv mig en enda vänlig blick och sitt icke som en känslolös bild, vilken väntar på tillbedjan och offer. Hon faller på knä. Ni är så stark, ni, och kan behärska edra lidelser, så stolt, så hederlig, men det är därför att ni aldrig älskat, aldrig älskat så som jag älskat er!

VÄNNEN.

Har inte jag? Stig upp, fru Kerstin! Och gå och sätt er där längst borta i fåtöljen! Så där! Nu skall jag tala!

Han blir sittande med cigarretten i handen.

Jag har älskat er, som det kallas, från första stunden jag såg er. Minns ni den solnedgången då vi blevo bekanta i fjol. Er man stod nere i dalen och målade, då jag gick förbi. Jag blef föreställd för er, och vi blevo stående i samspråk tills vi tröttnade och ni satte er i gräset, inbjudande mig att taga plats vid er sida. Men daggen hade fallit, och jag drog mig för att bli våt. Då knäppte ni upp er kappa och erbjöd mig att sitta ned på ena skörtet. Det var för mig som om ni öppnat er famn och bett mig vila i ert sköte. Jag var mycket olycklig, mycket trött och övergiven, och det såg så varmt och mjukt ut, innanför er kappa.

Jag ville verkligen krypa in under densamma och gömma mig vid er unga, jungfruliga barm, men jag blygdes, när jag i edra oskyldiga ögon såg ett svagt leende över att en man som jag kunde bli brydd! Vi möttes igen, ofta och ofta. Er man tycktes njuta av min beundran för er, det föreföll såsom om jag upptäckt hans hustru åt honom. Jag kom i er fångenskap, och ni lekte med mig; er man generade sig icke för att bry mig öppet, till och med i stort sällskap. Hans egenkärlek och tvärsäkerhet sårade mig understundom, och det fanns ögonblick då jag kände mig frestad att knuffa undan honom och söka intaga hans plats. Minns ni den eftermiddagen då jag bjudit er båda till mig på min födelsedag. Ni skulle komma senare. Och sedan vi väntat er en timme, inträdde ni i salen, iförd en penséefärgad kjol, med ljust blommigt liv; ni hade en med gult linong överklädd schäferhatt, som kastade ner ett solsken av guld över er hela gestalt. Och när ni så räckte mig er rosenbukett med en fjortonårig flickas blyga djärvhet, fann jag er så överväldigande skön, att jag blev stum, kunde varken hälsa er välkommen eller tacka för blommorna, utan jag gick ut och grät!

SONHUSTRUN.

Ni kan åtminstone dölja edra känslor, ni!

VÄNNEN.

Minns ni sedan på natten, efter supén, då vi i timtal blandat minnen och famnats med själarna, hur Knut formligen, och troligen med er vilja, inbjöd mig att bo hos er i staden om vintern; minns ni vad jag svarade?

SONHUSTRUN.

Ni svarade så här: jag törs inte!

VÄNNEN.

Morgonen därpå hade jag rest!

SONHUSTRUN.

Och jag grät hela den dagen! Och Knut grät också!

VÄNNEN.

Tänk vad vi ska få tårar nu då?

SONHUSTRUN.

Nu?

VÄNNEN.

Sitt stilla. Nu, sedan allt är sagt, återstår oss endast att skiljas!

SONHUSTRUN.

Nej! Nej! Inte skiljas. Varför kan det icke vara som det är? Ni är ju så lugn och jag är icke alls orolig! Vad har Knut med våra känslor att göra, då vi behärska dem. Vi sitta ju här så stilla och resonera om det som varit, liksom gamla makar som tala om sin ungdomskärlek.

VÄNNEN.

Ack ni, barn! Jag begriper inte på vad sätt ni varit gift, då ni kan tro på vänskap efter en kärleksförklaring! Jag är så lugn, jag, som en krutsäck under en tändhatt, jag är så kall som en eldad ångpanna — ah! Jag har kämpat, jag har plågat mig, men jag kan inte svara för mig.

SONHUSTRUN.

Men jag kan svara för mig!

VÄNNEN.

Ja, det tror jag det, ni som släcker branden, allt efter som den flammar upp, men jag lever ensam, jag. Å, vilken satans tanke! Och ni tror att jag efter detta skulle vilja leva här i huset på smulor från den rike mannens bord, sluka luft, dricka blomsterdoft och gå med ont samvete ändå?

SONHUSTRUN.

Varför ska ni ha ont samvete, då han inte drar sig för att ha en älskarinna, som han kysser!

VÄNNEN.

Inte skylla ifrån oss, inte skylla ifrån oss; då komma vi ut på branten, och sen är det bara att gå i sjön! Nej, låt oss vara originella en gång, låt oss visa världen ett exempel på hederliga människor. Vi säga åt Knut med detsamma han träder in här: så är det, vi älska varandra; giv oss ett gott råd hur vi skola handla!

SONHUSTRUN.

Det är stort! Det är ädelt! Ja, det skola vi göra; må sedan hända, vad hända vill! Och det kan vi göra med öppen panna, ty vi ha icke begått något brott!

VÄNNEN.

Och sedan? Han ber mig naturligtvis gå!

SONHUSTRUN.

Eller också stanna!

VÄNNEN.

På vad villkor? Att allt blir som förut! Nej, det kan jag inte! Tror ni, att jag efter detta kan se edra smekningar, höra er om aftonen stänga dörren

till sängkammaren... nej! Jag finner intet slut på detta! Men han måste veta det, ty eljes kan jag aldrig möta honom med ögonen mer, aldrig trycka hans hand! Vi måste säga honom allt — så få vi se sen!

SONHUSTRUN.

Å, om denna timma som kommer, vore förbi! Säg, att ni älskar mig, annars får jag inte mod att stöta kniven i honom! Säg, att ni älskar mig!

VÄNNEN
förblir sittande liksom Sonhustrun.

Jag älskar dig, med kropp och själ; jag älskar dina små fötter, som jag ser under klädningsfållen; jag älskar dina små vita tänder och din kyssmun, dina öron och dina sinnligt vänliga ögon — jag älskar hela din lätta, luftiga gestalt, som jag skulle vilja kasta över min axel och springa till skogs med! När jag var ung, tog jag en gång en flicka på gatan, lade henne på mina händer och sprang upp för fyra trappor med henne — — jag var ung då, tänk, nu när jag är vuxen!

SONHUSTRUN.

Älska min själ också!

VÄNNEN.

Jag älskar din själ, emedan den är svagare än min, eldig som min, trolös som min...

SONHUSTRUN.

Får jag inte stiga upp nu och gå till dig?

VÄNNEN.

Nej! Det får du inte!

SONHUSTRUN.

Knut kommer, jag hör hans steg, och jag har icke mod att tala förrän jag fått kyssa dig på pannan.

VÄNNEN.

Kommer han?

SONHUSTRUN.

Tyst!

Sextonde scenen.

DE FÖRRA. FADERN in, med hatten på huvudet, går rakt fram mot Vännen, som rycker till och reser sig.

FADERN
tager en tidning från ett bord bakom Vännen.

Förlåt att jag stör, jag skulle bara ta en tidning. Till Sonhustrun. Har du sett till Adèle?

SONHUSTRUN.

Det är femte gången i dag du frågar efter Adèle!

FADERN.

Har du räknat det. Ämnar du inte bada före frukosten?

SONHUSTRUN.

Nej! Inte i dag!

FADERN.

Det är orätt av dig att försumma baden, då din hälsa är så klen.

Tystnad. Fadern går.

Sjuttonde scenen.

VÄNNEN. SONHUSTRUN.

VÄNNEN.

Nej, jag kan inte stanna här längre! Jag står inte ut!

SONHUSTRUN

nalkas honom och betraktar honom med glödande blickar.

Ska vi fly?

VÄNNEN.

Nej! Men jag skall fly!

SONHUSTRUN.

Då flyr jag också! Så dö vi tillsammans!

VÄNNEN

tager henne i famn och kysser henne.

Nu äro vi förlorade! Varför gjorde jag detta? Slut med heder och tro; slut med vänskap, slut med frid! Eld från helvetet, som bränner och sveder allt som var grönska och blomster! Å!

De gå åtskils och sätta sig igen på var sin stol.

Adertonde scenen.

DE FÖRRA. SONEN in, hastigt.

SONEN.

Varför sitter ni så långt ifrån varandra?

SONHUSTRUN.

Därför...

SONEN.

Och se så upprörda ut?

SONHUSTRUN.

Därför att... — Lång paus. — vi älska varandra!

SONEN

betraktar båda en stund, därpå till Vännen.

Är det sant?

VÄNNEN.

Det är sant!

SONEN

sätter sig på en stol, något förkrossad.

Varför skulle ni säga mig det?

SONHUSTRUN.

Det har man för man är hederlig!

SONEN.

Det är mycket originellt, men det är oblygt!

SONHUSTRUN.

Du bad mig ju själv, att när stunden kom...

SONEN.

Det är sant! Och stunden är kommen. Det förefaller mig som om jag vetat detta förut, och ändå är det så nytt för mig att det är ofattligt. Vems är felet? Ingens och allas! Vad skola vi nu göra, och vad kommer nu att ske?

VÄNNEN.

Har du något att anmärka mot mitt uppförande?

SONEN.

Ingenting! Du flydde när du märkte faran; du avslog vårt anbud att bo hos oss; du dolde dina känslor så, att Kerstin trodde du hatade henne. Men varför kom du igen?

VÄNNEN.

Därför att jag tänkte, det mina känslor voro döda!

SONEN.

Det är sannolikt, och jag tror dig! Vi sitta emellertid här inför ett faktum, som vi varken framkallat eller mäktat hindra; vi sökte genom en konstlad öppenhet förebygga faran, skämtade med den, men den har dragit närmare och slagit ner över oss. Vad skola vi nu göra? Låt oss tala lugnt och försöka vara vänner i det sista! Vad skall göras? Tystnad. Ingen svarar! Men vi kunna väl icke sitta och se på hur det brinner i taket utan att göra något? Reser sig. Låt oss tänka på följderna!

VÄNNEN.

Det riktigaste vore att jag drog mig tillbaka?

SONEN.

Jag tror det!

SONHUSTRUN vild.

Nej, du får icke gå! Då följer jag efter dig!

SONEN.

Är detta att tala lugnt?

SONHUSTRUN.

Kärleken är icke lugn! Nalkas Vännen.

SONEN.

Bespara mig åtminstone åsynen av er brånad! Skona litet mina känslor, då jag är jämförelsevis oskyldig och alltid blir den lidande.

SONHUSTRUN
tager Vännen om halsen.

Du får icke resa, hör du!

SONEN
tager Hustrun i armen och skiljer henne från Vännen.

Ni kan ju uppföra er som anständiga människor och vänta tills jag avlägsnat mig! Till vännen. Hör du, min vän! Vi måste komma till ett hastigt avgörande, för det ringer till frukost om några minuter. Jag ser att er kärlek icke kan övervinnas, vilket däremot min skulle kunna med någon ansträngning. Att för mig fortsätta samliv med en kvinna, som älskar en annan, kan icke bli något helt, då jag alltid skall tycka mig leva i polyandri. Därför — avgår jag, men icke förr än jag har garantier för att du gifter dig med henne.

VÄNNEN.

Jag vet inte hur det är, men ditt ädelmodiga anbud förödmjukar mig mer än känslan av brott skulle ha gjort ifall jag stulit henne.

SONEN.

Jag tror nog det, men det förödmjukar mig mindre att få ge, än att bli bestulen. Ni få fem minuter att göra upp denna sak på! Farväl, alltså, på ett ögonblick. Går.

Nittonde scenen.

VÄNNEN. SONHUSTRUN.

SONHUSTRUN.

Nåå?

VÄNNEN.

Märker ni inte att jag är löjlig?

SONHUSTRUN.

Nej, det är inte löjligt att vara hederlig!

VÄNNEN.

Inte alltid, men i detta fall synes mig mannen vara den minst löjliga! Och ni skall förakta mig en dag!

SONHUSTRUN.

Är det allt du har att säga mig i ett ögonblick som detta! Nu då ingenting står emellan oss, och du skulle kunna öppna mig din famn med rent samvete... Nu tvekar du!

VÄNNEN.

Ja, jag tvekar, ty denna öppenhet börjar få utseende av fräckhet, denna hederlighet smakar hjärtlöshet...

SONHUSTRUN.

Så! Så!

VÄNNEN.

Och jag tycker mig finna att all denna lukt av ruttet, som jag märkte här i huset, kommer från er!

SONHUSTRUN.

Eller från er! Det var ni som förförde mig med edra blygsamma blickar, med er spelade köld, med edra brutaliteter som retade upp mig likt en piska! Och nu spelar förföraren den dygdige! Ah! —

VÄNNEN.

Eller så här: det var ni som...

SONHUSTRUN.

Nej, det var ni, ni, ni!

Hon kastar sig på soffan och skriker.

Hjälp mig, då! Jag dör! Jag dör!...

Vännen står orörlig.

SONHUSTRUN.

Kan ni inte hjälpa mig? Har ni inte något förbarmande! Ni är ett vilddjur! Ser ni inte att jag är sjuk! Hjälp mig! Hjälp mig!

Vännen som förut.

SONHUSTRUN.

Skaffa mig en läkare! Och gör mig åtminstone den tjänst, som varje människa brukar göra en främmande! Ropa på Adèle!

Vännen går.

Tjugonde scenen.

SONHUSTRUN. SONEN in.

SONEN.

Nåå? Vad är det? Till Sonhustrun. Kom ni inte omsams?

SONHUSTRUN.

Tyst! Inte ett ord mer!

SONEN.

Men varför gick han så hastigt genom trädgården? Jag trodde han skulle ta buskar och trän med sig, och det såg nästan ut som om han haft eld i bakfickorna.

Tjugoförsta scenen.

DE FÖRRA. MODERN. KUSINEN. Sedan FADERN.

MODERN.

Nå, vill ni komma och äta frukost nu?

SONEN.

Ja tack, det ska passa oss riktigt bra.

MODERN.

Men var är herr Axel? Ska vi vänta på honom, eller inte?

SONEN.

Vi ska inte alls vänta på honom, för han har stuckit av!

MODERN.

Det är då också en kuriös herre! Och jag som hade stekt flundrorna!...

Fadern in.

SONEN till Fadern.

Nu ska du få kammaren, om du vill!

FADERN.

Tack, nu behöver jag den inte längre!

SONEN.

Det är märkvärdigt vad du är ombytlig!

FADERN.

Är väl fler än jag! Men den som råder sitt sinne är bättre än den som städer vinner!

SONEN.

Och så det här: säg icke till din vän, gack bort och kom igen.

FADERN.

Det är mycket bra! Var har du fått det ifrån?

SONEN.

Det har jag fått av Kerstin!

FADERN.

Kerstin, ja! Har du varit och badat, mitt barn?

SONEN.

Nej, hon har bara fått en kall avrivning!

Gongong höres.

MODERN.

Se så! Till bords!

SONEN till Fadern.

Bjud min hustru armen, så tar jag Adèle!

FADERN.

Nej, tack. Du skall ha Kerstin för dig själv!

ANMÄRKNINGAR TILL TJUGOFEMTE DELEN.

KOMEDIER OCH ENAKTARE.

Av i denna del av Strindbergs Samlade skrifter ingående dramer har "Hemsöborna, folkkomedi i fyra akter" hittills icke varit offentliggjort på svenska. Stycket har för denna upplaga tryckts efter ett originalmanuskript, som äges av premiäraktören August Lindberg.

I denna handskrift ha en del ändringar gjorts av det ursprungliga manuskriptet: dels ha några blyertsändringar gjorts av Strindberg och av annan hand, dels förekomma ett par strykningar, som gjorts med samma bläck som Strindberg använt och vilka alltså böra vara av honom, dels ha genom sönderklippning av manuskriptet och tillskrivningar av Strindberg och av annan hand sista scenen i fjärde akten omändrats. Man har här utom i de få fall där Strindberg överstrukit några rader eller tillskrivit ett ord, återgått till det ursprungliga manuskriptet och likaså återgått till den första versionen av slutscenen; ändringarna återfinnas i anmärkningarna.

Folkkomedien Hemsöborna har tidigare utkommit på tyska i översättning av Emil Schering under titel "Die Hemsöer" von August Strindberg (utan angivande av arbetets karaktär av skådespel) Berlin und Leipzig, Herman Seemann Nachfolger (utan tryckår; 1905 enligt anteckning i Riks-

bibliotekets exemplar). Schering har icke översatt efter August Lindbergs manuskript, som han aldrig sett. Det måste alltså ha funnits två manuskript. En jämförelse mellan den tyska och den svenska texten (i Lindbergs exemplar) har givit vid handen att Schering haft till sitt förfogande ett tidigare manuskript än det Lindberg äger: dels har Schering översatt ett par ställen som Strindberg själv strukit i Lindbergs exemplar, dels översätter han slutscenen enligt den ursprungliga texten och icke enligt den omändring den undergått i detta manuskript; slutligen finnas två repliker i Scherings översättning, som ej förekomma i den svenska texten och vilka Strindberg antagligen vid renskrivning av det Lindbergska exemplaret förkastat. Eljes är den tyska och den svenska texten densamma, om man frånser några översättningsfel och uteslutningar av hr Schering. Att två manuskriptexemplar av pjäsen förekommit framgår även enligt hr August Lindberg därav, att då Södra Teatern spelade Hemsöborna, gjordes icke anmodan om lån eller avskrift av hr Lindbergs exemplar.

Folklustspelet Hemsöborna hade sin premiär på Djurgårdsteatern — under hr August Lindbergs ledning — 29 mars 1889, där det, enligt uppgift av hr Lindberg, gavs 15 gånger och spelades även av hr Lindbergs sällskap i Göteborg 14—17 okt. 1889; det upptogs 17 maj 1903 på Södra teatern, där det gick 11 gånger och har slutligen spelats på Folkteatern, där det från 7 sept. 1910 givits 18 gånger.

"Himmelrikets nycklar eller Sankte Per vandrar på jorden. Sagospel i fem akter av August Strindberg" trycktes första gången 1892 på Albert Bonniers förlag. Uppl. 2 ingick i Samlade dramatiska arbeten I: 2, Hugo Gebers förlag, 1903.

Handskriften finnes bevarad och äges av herr K. O. Bonnier.

En del av första akten upplästes av hr August Lindberg på Strindbergsmatinén 24 sept. 1911.

"Den starkare. En scen" trycktes första gången i Tryckt och otryckt II, Albert Bonniers förlag, 1890. Uppl. 2 ingick i Samlade dramatiska arbeten, I: 2, Hugo Gebers förlag, 1903.

Den avskrift, gjord av fru Siri Strindberg, efter vilken texten i Tryckt och otryckt sattes, finnes bevarad och äges av herr K. O. Bonnier. Förutom titelbladet, som Strindberg själv skrivit, finnes i avskriften några ändringar gjorda av författaren (se nedanstående anmärkningar).

"Den starkare" uppfördes första gången på Dagmar-Teatern i Köpenhamn 1889. På svenska scener har den spelats av Intima teatern från 5 dec. 1907 3 gånger och av Lilla teatern från 22 jan. 1912 5 gånger.

"Debet och kredit", "Moderskärlek", "Inför döden" och "Första varningen", offentliggjordes första gången gemensamt under titeln Dramatik av August Strindberg, Albert Bonniers förlag, 1893. Samtliga dessa enaktare infördes sedermera i Samlade dramatiska arbeten, Hugo Gebers förlag, de tre förra i del 2 av Romantiska dramer, Första varningen i del 3.

Handskriften, efter vilken dessa skådespel sattes, finnes bevarad inbunden i ett band och äges av hr K. O. Bonnier. Av manuskripten är handskriften till Inför döden en avskrift av obekant hand, de övriga äro originalhandskrifter.

"Inför döden" har spelats på Intima teatern från 3 mars 1910 7 gånger och "Första varningen" på Intima teatern från 14 sept. 1910 7 gånger.

"Bandet, sorgespel i en akt" har första gången på svenska offentliggjorts i Tryckt och otryckt IV, Albert

Bonniers förlag, 1897. En andra uppl. ingick i Samlade dramatiska arbeten I: 2, Hugo Gebers förlag, 1903.

Dramat hade tidigare utkommit på tyska under titeln Das Band. Trauerspiel in einem Akt. Einzige autor. Ausgabe [von E. Holm], i August Strindberg: Dramen II, Berlin 1893, tillsammans med Första varningen under titeln Herbstzeichen.

"Bandet" gavs första gången på Intima teatern 6 febr. 1908 och spelades där sedermera 50 gånger.

"Leka med elden" utkom första gången på svenska i Tryckt och otryckt IV, Albert Bonniers förlag 1897 och ingick sedermera i Samlade dramatiska arbeten I: 3, Hugo Gebers förlag, 1904.

Tidigare hade stycket framträtt i tysk upplaga under titeln Das Spiel mit dem Feuer. Lustspiel. Einzige autorisierte Ausg. [von E. Holm], ingående tillsammans men Inför döden (Vor dem Tode) i Strindberg: Dramen III, Berlin 1893.

"Leka med elden" gavs första gången på Intima teatern 6 febr. 1908, och spelades där 13 gånger. På Lilla teatern upptogs lustspelet 22 jan. 1912 och har där upplevat ett hundratal föreställningar.

Brev från Strindberg till Albert och Karl Otto Bonnier om Komedier och enaktare.

Folkkomedien Hemsöborna skrev Strindberg i början av 1889 som en dramatisering av sin skärgårdsberättelse på uppmaning av August Lindberg. 20 juni 1889 sänder han pjäsen jämte brev från Sandhamn till hr K. O. Bonnier och föreslår dess utgivande. Förlaget var dock ej villigt därtill och även senare förslag att ge ut pjäsen, bl. a. ett

som Strindberg i brev av 2 maj 1892 gör att tillsammans med Tschandala införa den i en fjärde del av Tryckt och otryckt, ledde icke till resultat.

Himmelrikets nycklar skrev Strindberg 1891—1892. På ett brevkort av 7 dec. 1891 från Djursholm ber han K. O. Bonnier att återsända första akten, ”då jag nu har den andra färdig och ämnar fortsätta”. Sagospelet utkom på våren (april) 1892.

Våren 1892 färdigskrev Strindberg åtskilliga av i denna del ingående enaktare. Debet och kredit och Första varningen, den sista pjäsen under titel Första tanden, voro i april 1892 inlämnade till Bonniers förlag. Underhandlingar som Strindberg samtidigt förde om dessa styckens spelning på K. Dramatiska teatern kröntes icke med framgång. Strindberg berör dessa underhandlingar på några ställen i samtidig brevväxling med K. O. Bonnier. 15 april 1892 (feldaterat: 1891) skriver han: ”Det hade varit min skyldighet säga er att pjäsen Första tanden efter att ha varit antagen på K. Dramatiska teatern, antagningshonoraret betalat, pjäsen och rollerna utskrivna, rollerna utdelade, slutligen bekändes av Fredrikson vara boycottad av de spelande, men först då jag skrivit en ny tragedi i en akt (färdigskriven i dag; not av förf.), som får remplacera den förkastade.” Den åsyftade ”tragedien i en akt” kan icke vara annan än ”Inför döden. Sorgespel i nio scener”. 18 april skriver Strindberg på ett brevkort från Djursholm att ”Dramatiska teatern icke tillåter att Debet och kredit ges ut innan den spelas”. 28 april skriver han till Albert Bonnier från Dalarö: ”Just nu har jag fått underrättelser från den älskvärda Dramatiska teatern att det är högst tvivelaktigt om jag ens blir spelad i vår. Som jag därjämte skriver på en ny pjäs, den fjärde [Moderskärlek; utg:s anmärkning], och flera synas vara

i antågande hemställer jag huruvida det ej vore skäl trycka en volym Teater till hösten."

Att underhandlingarna med teatern strandade bekräftade Strindberg i ett brev av 8 maj 1892. Debet och kredit och Första varningen uppsattes emellertid på Bonniers tryckeri; manuskripten till de tvänne andra pjäserna synas icke ha kommit till förlaget utan tills vidare stannat hos Dramatiska teatern. Först följande år återkommer Strindberg till frågan om dessa fyra och tvänne andra nyskrivna pjäsers tryckning. I brev från London 12 juni 1893 skriver han nämligen:

"För ett par dagar sedan avsände jag fyra dramer: Bandet, Leka med elden, Moderskärlek och Inför döden att fylla bandet Dramatik. Jag sände dem icke förr emedan jag väntade tecken från Dramatiska teatern till spelning som ej hörts av, varför jag anser mig löst från överenskommelsen att ej låta trycka förrän spelning inträffar."

Förläggaren ville emellertid icke trycka Leka med elden, tydligen på grund av att modellerna ansågos genomskinliga. Strindberg å sin sida ville icke skilja på Bandet och Leka med elden och begärde därför att återfå bägge pjäserna, vilka även ($^{18}/_{7}$ 1893) återsändes.

Volymen Dramatik, innehållande de fyra återstående pjäserna, utkom hösten 1893.

På nyåret 1897 inledde Strindberg underhandlingar med Bonniers förlag om en fjärde del av Tryckt och otryckt. I denna volym, utkommen april 1897, ingingo Leka med elden, mot vilket stycke tiden försvagat betänkligheterna, och Bandet.

*

HEMSÖBORNA.

Tryckfel i denna uppl.

Sid. 99, rad 2: MADAM STYV: Tack, och lycka till själv! Skall vara: MADAM FLOD etc.

Ändringar och anteckningar av Strindberg i handskriften.

Sid. 5. Titeln: Hemsöborna. Folkkomedi i fyra akter av August Strindberg. I hskr. är inhäftat ett andra titelblad av annat papper än den övriga delen av manuskriptet, varpå Strindberg skrivit: Skådespel i fyra akter av August Strindberg.

Sid. 15, rad. 1—5: I hskr:s marginal har Strindberg med blyerts skrivit följande schema för fortsättningen. Pengar på banken. Silver. Provryttarens entré annonseras. Rackan skäller. Rundqvist dricker. In. Skäller. Metkrokar. Piglock. Mungiga: Rundqvist. Talas om professorn som Carlsson skaffat. Provr. skäller på Carlsson.

Sid. 37, rad. 12—13: så pojken kan se var han är hemma! Ändring av Strindberg med blyerts från: så han kan se var han är hemma.

Sid. 61, rad. 21—22: CARLSSON: Jag! Nej, då har han inte sett en bonne skena — — — Stora glada gester. Strindberg har i hskr. först skrivit: CARLSSON: Nej, har han sett en bonne skena! Hoppar opp på bordet och sparkar ner buteljer och glas. Detta har han sedan strukit med blåkrita och på följande manuskriptblad skrivit den nuvarande repliken och scenanvisningen.

Sid. 85, rad. 2—3: Händerna på fotsacken! Inskrivet med blyerts av Strindberg i hskr.

Sid. 90, rad 6: han läste igönom hela halvtunnan. Ändring med blyerts från: hela fjärdingen.

Sid. 96, efter rad 7 följande i hskr. med bläck överstrukna repliker: PASTORN: Det var skada att fru Syk inte var med. FRU SYK: Hur så då, goa pastorn? Den

förra av replikerna har Schering upptagit i sin översättning.

Sid. 108, rad 13—sid. 111, rad 18: från och med: UPPSYNINGSMAN: Ja, det vill jag inte veta etc. till slutet. Detta slut är handskriftens ursprungliga, som här blivit återställt och som likaledes återfinnes i Scherings tyska upplaga. Genom sönderklippning, ompaginering och blyertsändringar (strykningar och tillskrivningar), som utom två repliker, om vilka nedan anteckning gjorts, äro av Strindbergs hand, har handskriften, sådan den nu föreligger, i slutscenen fått följande lydelse:

UPPSYNINGSMAN.

Ja, det vill jag inte veta, och om så också vore — så är det förbi — och det som är förbi är slut! Och vi ska inte vara småaktiga för resten! Skål du Hulda!

Salut utanför.

MADAM STYV

stiger opp och skriker, springer ut.

Ojojojojoj!

NORMAN springer efter.

PASTORN.

Si så där ja! Vad var det nu?

Eldsken av röd bengalisk eld utifrån skären; alla resa sig.

CARLSSON.

Si grosshandlarn han är alltid schangtil han, fastän han är en skojare, och nu bjuder han på fyrverkeri — på Rågholmen!

Fiolmusik utanför.

NORMAN in.

Fru Syk! Fru Syk! — Nu är det färdigt!

FRU SYK.

Å kors i all min dar, var det madam Styv?

Tar sprutan ur laven och springer ut.*

* Denna scenanvisning struken med blyerts i hskr., men måste bibehållas alldenstund nedan sid. 469 (petit-)rad 15 angives att fru Syk åter kommer »in».

UPPSYNINGSMAN djupt missnöjd.

Ja, men vet nån människa.

PASTORN.

Ja, ni är för vådliga!

CARLSSON.

Sitt till bords, pastorn, och låt inte bekomma.

MADAM FLOD.

Oroa sig inte, pastorn lilla, det där är snart förbi.

PROFESSORN.

Har det varit estländingarne, prästen Norström?

PASTORN härmar.

Nej, det har varit uppsyningsman Vestman! — Nå —

Reser sig från bordet och tar av servetten.

Ni är ett pack, det är ni, men ni är ett styvt pack för resten!

NORMAN in igen.

Falskt alarm! falskt alarm! Det var bara —

Viskar resten åt sin närmsta granne.

De va ingenting!

PASTORN.

Ska ni driva med folk på det där viset!

MADAM STYV in.

Oj oj oj, vet nån människa.*

FRU SYK in.

Nå, det må jag då säga.*

Var och en mottas med hurrarop.

* Dessa två repliker av annan hand än Strindbergs; den som skrivit in dem har satt frågetecken för dem i parentes. Strindberg har för bägge blott skrivit scenanvisningen: (in).

PROVRESANDEN.

Är ni arga på mig? Det skulle egentligen vara jag som vore arg på er, efter som ni har lurat mig på rödstenen.

CARLSSON.

Har vi lurat honom!

PROVRESANDEN.

Visst har ni det, när stenen inte duger. Emellertid — du har fått chiffonjé och parasollett — och nu ska ni få igen Rågholmen — och tack för lånet.

ALLA.

Leve grosshandlarn!

PASTORN.

Nå, Carlsson, var är champagnen nu, så får jag hålla skålarne?

CARLSSON.

Det är slut med champagnen, pastorn, och nu få vi gå till svagdrickat igen, och vara lika glada ändå.

PASTORN.

Du kan vara glad du, som haft dina champagne-dagar i alla fall — det har jag aldrig haft, sir du — och nu dricker jag allas er skål, de nygiftas som vi önska tomtebolycka, och de förlovades och alla andra Hemsöbors! Ni är egentligen ena svinpälsar, som aldrig kommer till körkan, men jag får säga som ert valspråk blivit: vi ska inte vara småaktiga! Inte går allt så regelrätt till hos er, men man får ta seden dit man kommer, fast ni har då ena förbannade seder! Men som sagt: vi ska inte vara långsinta! Och därför: Lycka till, patrask!

ALLA.

Hurra för pastor Norström.

PASTORN.

Undan med bordet nu så spela vi opp till dansen!

ALLA.

Hurra för pastor Norström!

Bordet röjes undan. PROFESSORN stämmer fiolen. NORMAN tar fram klaveret.

PASTORN

bjuder opp madam Flod.

UPPSYNINGSMAN

sätter sig i sängen.

RUNDQVIST

springer opp i laven.

FRU SYK.

tar sin spruta som uppsyningsman fått tag i.

MADAM STYV.

lutar sig mot chiffonjén.

FOLKET

strömmar in parvis.

Sid. 109, efter rad 9 har hskr. följande med bläck strukna fortsättning på pastorns tal: "Egentligen skulle man ha en galge på varannan kobbe och om man hängde var tionde man för smuggleri, så tror jag inte man gick rättvisan för nära." Därefter som i texten: Men som sagt etc.

Detta strukna stycke är upptaget i Scherings översättning.

Blyertsändringar i hskr. av annan hand än Strindbergs.

Sid. 17, (petit-)rad 14: Tar järnspöt och sticker madam Styv på magen. Tillskrivet i marginalen som förslag till utbyte för "på magen": över bordet.

Sid. 24, rad 10: Ja, men måske han har glömt dom! I hskr. är under "måske" skrivet: kanske; "dem" är likaledes inskrivet i marginalen för "dom".

Sid. 25, rad. 7—8: bukskinn. I hskr. underskrivet: förskinn.

Sid. 30, rad. 6—7, Ja, si på sådant ställe har jag inte varit på länge! I hskr. överskrivet: Ja, si det ställer sig nog inte så. Detta överstruket och i marginalen tillskrivet: Nej, si det är nog inte så ställt.

Sid. 34, rad. 12—14: Provresandens replik är i hskr. överstruken.

Sid. 35, rad 8: PROVRESANDEN hotar med fru Syks spruta: Si opp här, annars skjuter jag! Scenanvisningen "hotar med fru Syks spruta" struken i hskr., som dessutom även har repliken ändrad med blyerts till: Si opp här, annars kan det bli annat av!

— rad 10: Nog håller jag mig, bara du inte släpper dig! Tillskrivet och åter överstruket: Det ska fan vara hållkarl åt henne!

— rad. 11—14: Dessa tre repliker äro i hskr. strukna.

Sid. 45, rad. 21—22: rest på sjön hos Japoneser och annat otäcktstyg. I hskr. ändrat till: — — hos Japoneser och andra sjörövare.

Sid. 54, rad 2: Adje, madam Flåd! Ovanför "Adje" är i hskr. tillskrivet: 2 gånger.

Sid. 71, rad 8: som du säger. I hskr. ändrat till: som bror säger.

Sid. 79, (petit-)rad 10: CARLSSON högtidligt. I hskr. är "högtidligt" överstruket.

Sid. 80, rad 8: CARLSSON: Se så, nu ska du gräla också! Därefter har hskr. inskrivet scenanvisningen: Opp.

Sid. 81, rad 15—sid. 82, rad 3: Från och med: MADAM FLOD: Det är så ställt o. s. v. till och med: CARLSSON nedslagen: Ja, men det var verkligen onödigt! är struket i hskr.

Sid. 91, rad 14: men så kunde inte hon komma ur fläcken. I hskr. ändrat till: men så kunde inte hon heller komma ur fläcken.

Sid. 99, rad 7: gården går över till sonen. I hskr. är "går" av Strindberg överhoppat, inskrivet av annan hand.

Sid. 102, rad. 12—13: men de tog och satt in mig i stället. Ändrat med blyerts till: men de a n h ö l l mig i stället.

Sid. 103, rad 8: och så satt jag fast! Ändrat med blyerts i hskr. till: och så ville de sätta in mig.

Sid. 108, rad. 6—7: efter som han inte är i tjänsten längre! Ändrat i hskr. till: efter som han kanske snart skall lämna tjänsten.

Felskrivningar i hskr. rättade av utgivaren.

Sid. 8, rad 19: det där har han spelat om i tolv år. I hskr. är "har" uteglömt: det där han spelat om i tolv år.

Sid. 20. Scen V. Hskr.: Scen IV. Hskr. även fel i fortsättningen. Här rättat till den riktiga ordningsföljden.

Sid. 50, rad. 13—14: så inte blev det med en slinka. Hskr.: så inte blev det i n te med en slinka.

Sid. 96, (petit-)rad 2: Tar ett par skor under sängen. I hskr. är "par" uteglömt, men med blåkrita är ett streck draget mellan "ett" och "skor".

Textvariationer i Scherings tyska översättning.

Sid. 6. Sceneriet sammandraget till: In den Stockholmer Schären zu unsrer Zeit. Die Fischerstube auf Hemsö. Durch die Fenster und die Tür im Hintergrund ist das Meer mit den Inseln zu sehen.

Sid. 15, rad. 18—23. Dessa två repliker utelämnade i tyska uppl.

Sid. 107, efter rad 6 har tyska upplagan följande två repliker, som ej finnas i Strindbergs manuskript: NORMAN: Ja, se, det kan man ta på två sätt. GUSTEN: Nej, ser du det kan man bara ta på ett sätt. Tar Ida om livet. [N.: Ja, sieh, das kann man auf zweierlei Art nehmen! G.: Nein, siehst du, das kann man nur auf einerlei Art nehmen! Nimmt Ida um den Leib.]

Sid. 111, efter rad. 8—9: ”en korg champagne på köpet”, är slutet tydligen av översättaren förkortat till:

ALLE.

Es lebe der Grosshändler!

DER PASTOR

nimmt das Beffchen ab.

Es leben die Hemsöer!

Allgemeines Hurra.

Vorhang.

Jämför även anmärkningar till sid. 96, efter rad 7 och till sid. 109, efter rad 9 i avdelningen: Ändringar och anteckningar av Strindberg i hskr.

Fel i Scherings översättning.

Sid. 11, rad 6: Se så, se så, ta sig inte så när nu. Schering: Na, na, sich nur nicht überheben!

Sid. 22, rad 20: PASTORN: Sitta kan jag inte, men är det så... Schering: PASTORN: Setzen kann ich mich nicht, a b e r e s i s t s o...

Sid. 28, rad. 8—9: CARLSSON diplomatiskt: Nåå, det skjuter bra? NORMAN: Det skjuter v ä r r e! Schering: NORMAN: Es schiesst sich schlecht (!).

Sid. 82, (petit-)rad 1: CARLSSON snopen. Schering: CARLSSON schmunzelt (myser).

Sid. 89, rad. 6—7: IDA: Vet nån, jag är riktigt rädd att det ska ha hänt något (nämligen brudparet på väg till kyrkan). Schering: IDA: Weiss Gott, ich bin wirklich bange, dass es was geben wird (vilket blir häntydning på att de hemvändande skola ställa till uppträde).

Dialektord och folkliga eller individuella vändningar, som färga dialogen har Schering icke inlåtit sig på att tolka;

härmed har isynnerhet ”professorn”, som talar tysk rotvälska och har svårt att göra sig förstådd av infödingarna, blivit obegriplig i sin komiska roll.

HIMMELRIKETS NYCKLAR.

Tryckfel och tryckeriändringar genomgående tidigare upplagor.

Sid. 114, scenförteckningen, Akt V: Hos påven i Peters kyrkan; Vid Kalvariet; I Babels torn. Detta är textens egen ordning; hskr. saknar här person- och scenför teckning. Föregående upplagor, felaktigt: Vid Kalvariet; Hos påven i Peterskyrkan; I Babels torn.

Sid. 116, rad 10: O Herre Gud! Nu är min stuga tom. Så hskr. Uppl. 1—2 ha semikolon i stället för utropstecken efter ”Gud”; läsfel.

— rad 15: modren. Så hskr. Uppl. 1—2: mod e r n. Så ock på alla andra ställen.

— rad. 29—30: Här står din lilla sko! — Nu lägger jag en slant i den. Så hskr. Uppl. 1—2 ha kolon i stället för utropstecken efter ”sko”, samt ”Nu” med liten bokstav: ”nu”; läsfel.

Sid. 117, rad 6: tillkänna. Så hskr. Uppl. 1—2 (i två ord): till känna.

— rad. 19—21: Din lilla späda kropp — bars upp utav en manlig vilja; — ditt vackra blonda huvud etc. Så hskr. Uppl. 1—2 ha utropstecken i stället för semikolon efter ”vilja”; läsfel.

Sid. 122, rad 26: därinne. Så hskr. Uppl. 1—2 (i två ord): där inne.

Sid. 125, rad 22: fadren. Så hskr. Uppl. 1—2: fad e r n. Så ock på alla andra ställen.

Sid. 126, rad 17: Jo, säkert! Så hskr. Uppl. 1—2: J a, säkert! Läsfel.

Sid. 129, rad. 1—2: Vill du nu visa oss vägen etc. "Nu" överhoppat i uppl. 1—2.

— rad 19: överhuvud. Så hskr. Uppl. 1—2 (i två ord): över huvud.

Sid. 130, (petit-)rad 10: ner. Så hskr. Uppl. 1—2: n e d. Så ock sid. 159, (petit-)rad 10, sid. 165, (petit-)rad 17, sid. 209, (petit-)rad 15 samt sid. 211, rad 12.

— (petit-)rad 11: därbakom. Så hskr. Uppl. 1—2 (i två ord): där bakom.

Sid. 133, rad 4: som sjunger natt och da'. Så hskr. Uppl. 1—2: som sjunger natt och d a g. Det motsvarande rimmet, rad 6, är: bra.

Sid. 134, rad 3: straxt. Så hskr. Uppl. 1—2: strax. Så ock sid. 141, rad 14.

Sid. 135, rad. 9, 19 och 21, samt sid. 136, rad 10: Den olika betoningen på "Gnoti seavton" insatt i denna upplagas text efter hskr. Saknas i uppl. 1—2.

Sid. 136, rad 2: därnere. Så hskr. Uppl. 1—2 (i två ord): där nere. Så ock sid. 163, rad 11, sid. 164, rad 6 samt sid. 183, rad 10.

— rad 5: härnere. Så hskr. Uppl. 1—2 (i två ord): här nere. Så ock sid. 174, rad 11.

Sid. 138, rad 5: Betoningen av "Anonymus" insatt enligt hskr. Saknas i uppl. 1—2.

Sid. 139, rad 14: Alltid själv! Utropstecken enligt hskr. Uppl. 1—2 ha felaktigt frågetecken.

Sid. 141, (petit-)rad 11: ÄLSKARINNAN in barhuvad. Så hskr. I uppl. 1—2 saknas "in barhuvad". Strindberg har med blyerts strukit "in barhuvad" och skrivit ovanför "upp ur brunn", men därpå strukit detta och återprickat den första läsarten. Tryckfel av missförstånd.

Sid. 142, rad 20: alltför. Så hskr. Uppl. 1—2 (i två ord): allt för.

Sid. 155, rad 8: havran. Så hskr. Uppl. 1—2: hav r e n. Så ock sid. 157, rad. 6 och 8 "havra" enligt hskr. Uppl. 1—2: hav r e. Sid. 148, rad 2 "havra" enligt hskr. även i uppl. 1—2.

Sid. 158, rad 4: himmeln. Så hskr. Uppl. 1—2: himme l e n.

— rad 13: smen. Så hskr. Uppl. 1—2: sme d e n.

Sid. 162, (petit-)rad 18: det klämtas tre gånger tre slag i kyrkan. Så hskr. Uppl. 1—2: det kläm t a r tre gånger etc.

Sid. 163, rad. 7, 10, 15 och 18: Dessa verser längre inskjutna i raden, enlgt hskr. I uppl. 1—2 samtliga verser på samma rad.

— rad 16: Vi picka, vi hacka. Så hskr., liksom samma sida, rad 5. Uppl. 1—2 här: Vi picka, vi p a c k a (men riktigt "hacka" rad 5).

Sid. 164, rad 6: opp. Så hskr. Uppl. 1—2: upp.

— (petit-)rad 8: Det rasar småsten ner från berget. Så hskr. Uppl. 1—2: — — ner f ö r berget.

— rad 9: Dvärgakungen är död. Leve dvärgakungen. Så hskr. Uppl. 1—2 har på bägge ställena: Dvärgak o n u n gen. Sid. 165, rad 16 ha även uppl. 1—2: dvärgakungen, enligt hskr.

Sid. 166, (petit-)rad 1 och rad 17: sjumilastövlor. Så hskr. Uppl. 1—2: -stöv l a r. Så ock sid. 167, (petit-)rad. 2 och 7.

Sid. 168, rad 4: Häroppe! Så hskr. Uppl. 1—2 (i ett ord): Här oppe!

Sid. 170, rad 8: jag låtsades bara vara dö. Så hskr. Uppl. 1—2: — — vara d ö d.

— rad 17: däruppe. Så hskr. Uppl. 1—2 (i två ord): där uppe. Så ock sid. 171, rad 1 samt sid. 174, rad 10.

Sid. 172, rad 13: Ajö! Så hskr. Uppl. 1—2: Adjö!

Sid. 174, rad 13: morgse. Så hskr. Uppl. 1—2: morse.

Sid. 181, rad 6: den största. Så hskr. Uppl. 1—2: den stör s t e.

Sid. 183, rad 6: heldre. Så hskr. Uppl. 1—2: hellre. Så ock sid. 212, rad 8.

Sid. 185, rad. 4—5: Dag och natt lika långa; om dagen skiner solen, om natten månan. Så hskr. Uppl. 1—2 ha kolon i stället för semikolon efter ”långa”; läsfel, samt dessutom: må n e n.

Sid. 186, rad. 4—6: Och nu har han naturligtvis blivit en varm motståndare mot all förändring! Nation vakna! Nationen rör litet på sig. Så hskr. I uppl. 1—2 är ”Nation vakna!” överhoppat.

Sid. 190, rad 17: Gratulera dig! Så hskr. Uppl. 1: Gratu-l e r a r dig. Uppl. 2: Gratulerar!

Sid. 192, rad 12: eljest. Så hskr. Uppl. 1—2: elj e s.

Sid. 197, rad 5: dronningarna. Så hskr. Uppl. 1—2: dro t t ningarna.

Sid. 202, rad. 6—7: åttahundra. Så hskr. Uppl. 1—2 (i två ord): åtta hundra.

Sid. 204, rad. 13—14: Tänk vad de ha ljugit på mig! Och så ha de gått och läst mina brev. Så hskr. Uppl. 1—2: Tänk vad de ha gått och ljugit på mig. Och så ha de gått och läst mina brev. Första ”gått och” av felläsning inflyttat från följande text.

Sid. 205, rad. 12—13: Vet du vad som fattas oss, efter som vi aldrig hinna fram? Så hskr. ”Oss” överhoppat i uppl. 1—2.

Sid. 208, rad 13: silverpengarne. Så hskr. Uppl. 1—2: -penningarna. Samma sida, rad 15 ha även uppl. 1—2 pengarne[-a] enligt hskr.

Sid. 214, rad 4: tillgodo. Så hskr. Uppl. 1—2 (i två ord): till godo.

Ändringar av Strindberg i hskr. och i korrektur.

Sid. 113: Titeln lyder i hskr.: Doktor Allvetande. Sagospel i fem akter av August Strindberg. Ovanför detta är med rödkrita skrivet: Himmelrikets nycklar.

Sid. 114: Såväl person- som scenförteckningen saknas i hskr.

Sid. 116: Blankraden efter rad 11 saknas i hskr.

— rad 12: Se här låg Katarina! Ack, det var min äldsta! Hskr.: Se här låg Katarina! Det var min äldsta!

Sid. 121, (petit-)rad 8: Under föregående och följande scen försiggår detta. Ändrat så med blyerts från: Under föregående och följande scen försiggår f ö l j a n d e.

Sid. 124, rad 4: Låt mig se! Ja! Jag har etc. Ändrat så med blyerts i hskr. från: Låt mig se! H m! Jag har etc.

Sid. 125, rad. 16—18: Ty helvetets makt är nederslagen av den, som kom i världen för att upphäva lagen. Ändrat så med blyerts i hskr. från: Ty helvetets makt är nederslagen av f r ä l s a r e n, som kom i världen för att b o r t t a g a l a g e n s f ö r b a n n e l s e.

Sid. 126, (petit-)rad 10: en bunt skrifter. Ändrat så med blyerts i hskr. från: en bunt t r a k t a t e r.

Sid. 128, rad. 5—6: jag har varit en ganska hygglig människa. Ändrat så med blyerts i hskr. från: — — hygglig k a r l.

— rad 11: Har du porten med dig, då? Ändrat så med blyerts i hskr. från: Har du porten p å dig, då?

— (petit-)rad 12: S:T PER funderar. "Funderar" inskrivet med blyerts i hskr.

— rad 12: Porten sitter väl på himmelriket! Ändrat så med blyerts i hskr. från: N-nä! Porten sitter väl på himmelriket!

Sid. 129, rad 15: att gyckla med. Ändrat så med blyerts i hskr. från: att d r i v a med.

Sid. 129, rad 21: skall öka. Ändring med blyerts i hskr. från: skall a l l t i d öka. "Alltid" förekommer på nästa rad i samma mening.

Sid. 130, rad 1: Är du klar nu, apostel? Ändring med blyerts i hskr. från: Är du klar nu, f a r b r o r?

— rad. 22—23: tilläventyrs det enda goda, — som ägde verklighet! "Goda" inskrivet med blyerts i hskr.

Sid. 132, rad 6: och kastar smuts i vattnet. Ändring med blyerts i hskr. från: och kastar t r ä c k i vattnet.

Sid. 135: Den till rad 21 hörande noten saknas i hskr.

Sid. 142, rad. 10—11: Bredvid dessa rader har i marginalen med blyerts skrivits: Solnedgång.

Sid. 144, rad 1: Det röjer styrka! I hskr. frågetecken, felskrivning; nästa replik i hskr. utropstecken, skall vara frågetecken.

Sid. 145, rad 12: Nå, så dö vi båda. "Nå" inskrivet med rödkrita i hskr.

— Vid slutet av scen II har med blyerts i hskr:s marginal skrivits: Dop. Begravning. Bröllop. Don Quixote. Alla som ha ett helvete gå att söka himlen.

Sid. 148: Scen V. Hskr. har felaktigt: scen IV. Följande scener i hskr. även felaktiga.

— rad 7: en klok man. Ändring med blyerts i hskr. från: en p r a k t i s k man.

— — O, jag är så djävulskt klok! Inskrivet med blyerts i hskr.

— (petit-)rad 14: ett prospekt. Hskr.: e n prospekt.

Sid. 149, rad 12: Milanos. Hskr.: Majlands.

Sid. 150, rad. 7—8: genom ett lovvärt arbete för upphävandet. "Ett lovvärt arbete för" inskrivet med blyerts i hskr.

Sid. 151, rad 3: Romeo lägger ut för honom. Hskr.: Romeo b j u d e r honom.

— rad 7: stickbäcken. Hskr.: nattpottor, vilket ord är överstruket med blyerts.

Sid. 151, rad. 9—10: stickbäcken och väderkvarnar. Hskr.: väderkvarnar och nattpottor. "Och nattpottor" överstruket med blyerts. Korrespondansen med Albert Bonnier visar att denna ändring gjorts på K. Dramatiska teatern, dit stycket inlämnats, men Strindberg låter den nu gå "till eftervärlden".

Sid. 152, rad. 2—3: I vilket kapitel och vilken vers av den heliga skrift. Hskr.: — — vilken vers i den heliga skrift.

— rad 8: stickbäcken... Hskr.: nattpottor. Detta dock överstruket med blyerts och i stället tillskrivet: m. m.

Sid. 156, rad 7: DON QUIXOTE: Så för fan! Ändring med blyerts i hskr. från: Hör nu! Du alluderar väl icke fortfarande på den havran du stulit och insöver dig i den illusionen att du kan lura mig!

— rad 14: Och — så — insåg jag. Hskr.: Så — insåg jag.

Sid. 157, rad. 17—22: Bredvid Don Quixotes replik har Strindberg i hskr:s marginal med blyerts skrivit: Söker idealen.

Sid. 158, rad 4: himmeln. Ändrat så med blyerts i hskr. från: himmelriket.

Sid. 161, noten: Jätten föreställes endast genom en formation av klippan. Hskr. har härefter följande fortsättning: När han talar sker detta genom en ropare, som naturligtvis icke synes.

Sid. 165, rad 5: hette det då! Hskr.: hettes det då!

Sid. 173, rad 6: ni alla som för mig ha varit världen. Hskr.: — — ha u t g j o r t världen; "utom" i följande rad; ändring för att undvika kakofoni.

Sid. 185, rad. 2—4: och icke hört ett ljud av missnöje: ingen opposition, inga skatter, ingen polis! Hskr.: och icke hört ett ljud av missnöje: ingen opposition, intet missnöje. Inga skatter, ingen polis!

Sid. 186, rad. 11—12: Värmen är god och sömnen excellent! Hskr. ursprungligen: Värmen är god! Av-

föringen oklanderlig och sömnen excellent! Det uteslutna överstruket med blyerts.

Sid. 193, rad. 9—10: ur vilka den [Nationen] nyss på ett störande sätt väcktes! Hskr.: ur vilka de nyss på ett störande sätt väcktes!

Sid. 198, rad 3: LÄKAREN: En gång till! — Nej! Aldrig mer! Hskr.: LÄKAREN: En gång till! — Nå, jag lovar ingenting, men jag skall göra vad jag kan!

Sid. 204, rad 6: Driv ut packet ur kyrkan! Hskr.: Driv ut det där packet ur kyrkan!

Sid. 211: "Changemang." Rubriken saknas i hskr.

Sid. 213, rad 20: som slukar små. Hskr.: som äter små. Rad 22 samma sida: som äter jättar.

Sid. 214, rad 1: om Sankte Per, som gick på jorden. I hskr. är "på" uteglömt.

Dessutom förekommer i hskr. följande blyertsstrykningar, möjligen gjorda på Dramatiska teatern, vid vilka Strindberg dock ej fäst avseende.

Sid. 151, rad. 11—12: tala om kärlek men kalla det inte brunst. Den sista satsen är i hskr. överstruken med blyerts.

— rad. 18—19: Och ljug varann fulla, så fulla att ni få gå ut bakom knuten och se hur ni se ut inuti! Så fulla etc. är i hskr. överstruket med blyerts.

Sid. 152, rad. 2—3: av den heliga skrift. Hskr:s "i den heliga skrift" överstruket med blyerts.

Variationer i uppl. 2. (S. D. A.)

Sid. 116, rad 3: som sitter ini magen. Så uppl. 1. Uppl. 2: som sitter in i magen.

— Versskillnaden efter rad 22, här enligt hskr. och uppl. 1 (där raden är den sista på sidan), saknas i uppl. 2.

Sid. 124, rad 10: S:T PER indignerad: Om — jag — är — döpt! Så uppl. 1. Uppl. 2 har frågetecken i stället för utropstecken efter "döpt".

Sid. 128, rad. 4—5: aldrig varit liderlig (supit har jag gjort liten smula) — — — med ett ord etc. Så uppl. 1. I uppl. 2 ha parenteserna utelämnats och i stället satts in ett tankstreck efter "liderlig"; rad. 2—3 samma sida har även uppl. 2 parenteser enligt uppl. 1: aldrig ljugit (jo lite förstås), etc.

Sid. 144, rad 11: dess skönhet kan jag aldrig, aldrig glömma. Så uppl. 1. I uppl. 2 är det ena "aldrig" överhoppat.

Sid. 168, rad 10: han synes mig föra oss på villovägar. Så uppl. 1. I uppl. 2 är "mig" utelämnat: han synes föra oss på villovägar.

Sid. 173, rad 20: Så du kan vara lugn etc. Uppl. 2: Så kan du vara lugn.

Sid. 185, rad 6: honing. Så uppl. 1. Uppl. 2: honung.

Sid. 189, rad 18: är han här. Så uppl. 1. Uppl. 2 har "han" spärrat.

Sid. 197, rad 8: Kom nu, så gå vi! Så uppl. 1. Uppl. 2: Kom nu, så smita vi!

Sid. 203, rad 10: i den natten du minns. Så uppl. 1. Uppl. 2: i natten du minns.

Sid. 212, rad 17: Jo, det är den berömda Jakobs stege! Så uppl. 1. Uppl. 2: Jo, det det är den berömda Jakobs stege!

*

DEN STARKARE.

Tryckfel och tryckeriändringar genomgående tidigare upplagor.

Sid. 217, (petit-)rad 9: opp. Så hskr. Uppl. 1—2: upp.

Sid. 219, rad. 12—13: De förbannade pigorna, som aldrig kan lära sig koka kaffe. Så uppl. 2 enligt ändring av

Strindberg. Hskr.: — — kan lära sig a t t koka kaffe. Uppl. 1: k u n n a lära sig att koka kaffe.

Sid. 219, rad. 16—17: de förhärdade idioterna, som inte kan hålla eld i kamin. Så hskr. Uppl. 1—2: som inte k u n n a hålla eld etc.

Sid. 220, rad. 12—13: så det inte kom fram. Så hskr. Uppl. 1—2: så a t t det inte kom fram.

Sid. 223, rad 9: skeppsbrott. Så hskr. Uppl. 1—2: skeppbrott.

Ändringar av Strindberg.

Sid. 220, rad. 2—4: och det är en liten bra man — du skulle haft en sån man, du, Amelie! Så uppl. 2, enligt ändring av Strindberg. Hskr. och uppl. 1: — o c h du skulle haft etc.

— rad. 23—24: Kom hem till oss i afton, Amelie, och visa, att du inte är ond på oss, inte ond på mig, i alla fall! Så uppl. 2, enligt ändring av Strindberg. I hskr. och uppl. 1 förekommer "i alla fall' på grund av distraktion på två ställen i meningen: Kom hem till oss i afton, Amelie, i alla fall, och visa — — ond på mig, i alla fall.

Sid. 222, rad 10: Eskil. Hskr.: Mauritz.

Sid. 224, rad 8: någon liten Eskil, fastän din pappa hette Eskil! Hskr.: någon liten Moje, fastän din pappa hette Moje!

*

DEBET OCH KREDIT.

Tryckfel och tryckeriändringar genomgående tidigare upplagor.

Sid. 230, rad 4: passagerarna. A-ändelse enligt hskr. Uppl. 1 har e-ändelse.

— rad 14: häromdagen. Så hskr. Uppl. 1—2 (i tre ord): här om dagen.

Sid. 232, rad 2: längesen. Så här. Uppl. 1—2 (i två ord): länge sen.

Sid. 238, rad 8: Trehundrafemtio! Så hskr. Uppl. 1—2 (i tre ord): Tre hundra femtio!

Sid. 240, rad 9: den svarta otacksamma. Så hskr. Uppl. 1—2: den svar t e otacksam m e.

Sid. 241, rad. 13 och 15: tjugo. Så hskr. Uppl. 1—2: tjugu.

— rad 19: därnere. Så hskr. Uppl. 1—2 (i två ord): där nere.

Sid. 242, rad 1: däruppe. Så hskr. Uppl. 1—2 (i två ord): där uppe.

— rad 2: nerifrån. Så hskr. Uppl. 1—2: n e difrån.

— rad 5: halvtimma. Så hskr. Uppl. 1—2: halvtim m e.

Sid. 243, rad. 12—13: jag kan ursäktas att jag åt dig. Så hskr. Uppl. 1—2: jag kan ursäktas f ö r att jag åt dig.

Sid. 244, rad. 1—2: Jag är nämligen icke förlovad ännu. Uppl. 1—2 ha här frågetecken enligt hskr. Felskrivning i hskr.

— rad 14: Ajö. Så hskr. Uppl. 1—2: Adjö. Så ock sid. 245, rad. 2 och 3.

Sid. 245, (petit-)rad 13: Öppnar dörrn och vinkar kyparn. Så hskr. Uppl. 1—2: Öppnar dör r e n och vinkar kypa r e n.

— rad 11: därinne. Så hskr. Uppl. 1—2 (i två ord): där inne. Så ock sid. 260, rad. 7 och 8.

Ändringar av Strindberg i hskr. eller i korrektur till uppl. 1.

Sid. 236, rad. 9—10: Men hade jag haft det bättre. Hskr.: O c h hade jag haft det bättre.

Sid. 242, rad 3: LINDGREN: Ja, du är så olycklig! Hskr.: LINDGREN ironiskt: Ja: du är så olycklig!

Sid. 245, rad. 11—12: ha en hyrvagn till reds om en halv timme. Hskr.: ha en hyrvagn i o r d n i n g om en

halv timme. Förut i samma mening: Håll min räkning i ordning.

Sid. 246, rad. 4—5: Den rike hade får och kreatur i myckenhet. Hskr.: — — i stor myckenhet.

— rad 5: den fattige ägde. Hskr.: och den fattige ägde.

— (petit-)rad 14: FÄSTMANNEN turnerar. "Turnerar" inskrivet med blyerts i hskr.

Sid. 258—sid. 262: I tolfte scenen har hskr. Agnes i stället för Mari. Skrivfel av Strindberg i distraktion.

Variationer i uppl. 2. (S. D. A.)

Sid. 231, rad 3: jag väntar mig få en god middag. Så uppl. 1. I uppl. 2 är "få" utelämnat: jag väntar mig en god middag.

Sid. 235, rad 4: Det finns. Så uppl. 1. Uppl. 2: Det finnes.

Sid. 241, rad 3: Det smärtar mig säga, att jag icke tror. Så uppl. 1. Uppl. 2: Det smärtar mig att säga, det jag icke tror.

Sid. 247, rad 16: när ni kom hit in. Så uppl. 1. I uppl. 2 är "hit" utelämnat: när ni kom in.

Sid. 249, rad 9: den som hon älskar. Så uppl. 1. I uppl. 2 är "som" utelämnat: den hon älskar.

Sid. 257, rad 9: AXEL: min. Så uppl. 1. I uppl. 2 är scenanvisningen utelämnad.

*

MODERSKÄRLEK.

Tryckfel och tryckeriändringar genomgående tidigare upplagor.

Sid. 264, rad. 1 och 2. Modren, dottren. Så hskr. Uppl. 1—2: Modern, dottern. Så ock på alla andra ställen.

Sid. 265, rad 6: opp. Så hskr. Uppl. 1—2: upp. Så ock sid. 281, rad 4.

Sid. 267, rad 1: Ta sig för något. Så hskr. Uppl. 1—2: Ta d i g för något.

— rad 18: Direktörn. Så hskr. Uppl. 1—2: Direktö r e n.

Sid. 270, rad. 6—7: Hon ville bara gå ensliga vägar; n ä r v i m ö t t e n å g o n, s å g h o n å t s i d a n; hon var nervös. Så hskr. Det spärrade saknas i uppl. 1—2. Säkert ''lik'' då det utelämnade i hskr. utgör en rad.

— rad 18: sednaste. Så hskr. Uppl. 1—2: senaste.

Sid. 272, rad 6: umgälda. Så hskr Uppl. 1—2: umg ä l l a

Sid. 278, rad. 4—5: Så känna vi. Så hskr. Uppl. 1—2: Så känn e r vi.

Sid. 280, rad 7: instrumentmakarn. Så hskr. Uppl. 1—2: instrumentmaka r e n.

— rad 8: mordbrännarn. Så hskr. Uppl. 1—2: mordbränna r e n. Så ock sid. 285, rad 24.

— rad. 17—18: stora blåa sjömansögon. Så hskr. Uppl. 1—2: stora b l å sjömansögon.

Sid. 282: Fjärde scenen. Så uppl. 2. Hskr. och uppl. 1: T r e d j e scenen. Skrivfel. Så ock de följande scenerna fel i hskr. och uppl. 1.

Sid. 283, rad 6: mänskorna. Så hskr. Uppl. 1—2: männ i skorna.

Sid. 289: S j ä t t e s c e n e n. DE FÖRRE. KLÄDERSKAN. Hskr. och de föregående upplagorna: DE FÖRRE utom LISEN. KLÄDERSKAN. Skrivfel i distraktion av Strindberg; Lisen lämnar scenen redan i fjärde scenen.

Ändringar av Strindberg i hskr. och i korrektur till uppl. 1.

Sid. 268, rad 7: jag gör det icke. Ändrat så med blyerts i hskr. från: jag gör det icke i o n ö d a n.

Sid. 268, rad 8: det som är orätt. Ändrat så med blyerts i hskr. från: det som är g a l e t.

Sid. 270, rad 8: och ville gå hem! Ändring med blyerts i hskr. från: och ville b a r a gå hem. Förut i samma mening: Hon ville b a r a gå ensliga vägar.

Sid. 272, rad 9: det antar jag. Ändring med blyerts i hskr. från: det t r o r jag. I slutet på samma mening: så t r o r man det inte!

Sid. 273, rad. 18—19: om du kommer med oss i dag. Ändring med blyerts i hskr. från: om du kommer t i l l oss i dag.

Sid. 276, rad. 6—7: och en människa kan inte leva ensam. Hskr.: och det kan inte en människa leva ensam.

Sid. 277, rad 21: Jag lär likna dig något. Ändring med blyerts i hskr. från: Jag s k a l l likna dig något.

Variationer i uppl. 2.

Sid. 268, rad 14: din dåliga far övergav oss. Så uppl. 1. Uppl. 2: din dåliga far f l y d d e.

Sid. 271, rad. 14—15: som levat upp i en håla. Så uppl. 1. I uppl 2 är "upp" utelämnat: som levat i en håla

Sid. 272, rad. 7—9: utan att få veta vad slags personer ens föräldrar äro, s o m m a n l e v a t t i l l s a m m a n s m e d. Så uppl. 1. I uppl. 2 är det spärrade utelämnat.

Sid. 273, rad 19: direktörn. Så uppl. 1. Uppl. 2: direk-tö r e n.

Sid. 277, rad 2: hans anhållan att få göra sin visit. Så uppl. 1. I uppl. 2 är "att" utelämnat: hans anhållan få göra sin visit.

Sid. 281, rad 14: Här blir något rysligt nu, det känner jag. Så uppl. 1. I uppl. 2 är "nu" utelämnat: Här blir något rysligt, det känner jag.

Sid. 285, rad. 17—18: Du som icke har något heligt. Så uppl. 1. Uppl. 2: Du som icke h å l l i t något heligt.

*

BANDET.

Tryckfel genomgående tidigare upplagor.

Sid. 320, rad. 20—22: Tänk, nu avgöres vårt öde där inne! Du kan icke påräkna ett gott ord av pastorn, som du nyss kallat lögnare. Föregående upplagor har kolon i stället för utropstecken efter ”inne”. Vanligt läsfel av sättare.

Sid. 326, rad 10: Jag är här! Föregående upplagor har frågetecken i stället för utropstecken.

Sid. 337, rad. 8 och 12: Erenfrid. Så på övriga ställen i texten. Uppl. 1—2 ha på dessa två ställen: E r n frid.

Variationer i uppl. 2. (S. D. A.)

Sid. 309, rad. 14—16: Enligt vidfogat kyrkorådsprotokoll synes att hustrun påtagit sig, att hon stundom haft etc. Så uppl. 1. I uppl. 2 är det senare ”att” utelämnat: — — synes att hustrun påtagit sig hon stundom haft etc.

Sid. 320, rad 22: jag kan icke heller. Så uppl. 1. Uppl. 2: jag kan heller icke.

Sid. 330, rad. 7—8: så har läkaren sagt. Så uppl. 1. Uppl. 2: d e t har läkaren sagt.

*

INFÖR DÖDEN.

Tryckfel och tryckeriändringar genomgående tidigare upplagor.

Sid. 346, rad 16: eljest. Så hskr. Uppl. 1—2: eljes.

Sid. 347, rad 4: kaffebröt. Så hskr. Uppl. 1—2: kaffe-b r ö d e t.

Sid. 356, rad 15: eftersom. Så hskr. Uppl. 1—2 (i två ord): efter som.

Sid. 359, (petit-)rad 17: fadren. Så hskr. Uppl. 1—2: fad e r n.

Sid. 361, rad 6: tjugo. Så hskr. Uppl 1—2: tjugu.

— rad 21: opp. Så hskr. Uppl. 1—2: upp.

Sid. 363, (petit-)rad. 3 och 9: ini. Så hskr. Uppl. 1—2 (i två ord): in i.

Sid. 367, rad 16: Straxt. Så hskr. Uppl. 1—2: Strax. Sid. 352, (petit-)rad 17 ha även uppl. 1—2 "straxt" enligt hskr.

Korrekturändringar av Strindberg.

Sid. 343: Titeln, som är skriven av Strindberg, lyder i hskr.: Inför döden. (Vor dem Tode.) Sagospel i åtta scener. "(Vor dem Tode)" struket med blåkrita. "Åtta" i stället för "nio" scener beroende på felskrivning i hskr. (avskrift), som i stället för Scen VII skriver Scen VI, vilket tal där sålunda förekommer två gånger.

Sid. 345, (petit-)rad 5: HERR DURAND står med en kikare och ser utåt sjön. Hskr.: HERR DURAND står med en kikare i h a n d en och ser utåt sjön.

Sid. 350, rad 19: flirta. Så uppl. 2. Uppl. 1 och hskr. (avskrift): flirtera.

Sid. 355, rad 3: skämt åsido. Hskr.: p r a t åsido.

Sid. 359, rad 4: Med två vittnen eller en polis! Hskr.: Med två vittnen o c h e n a d v o k a t!

Variationer i uppl. 2. (S. D. A.)

Sid. 345, rad 2: jag skickade Pierre i dag. Så uppl. 1. I uppl. 2 är "i dag" utelämnat

Sid. 361, rad 14: litet. Så uppl. 1. Uppl. 2: lite.

Sid. 365, (petit-)rad 7: i det hon går, vänder sig om och kastar sig i hans armar. Så uppl. 1. I uppl. 2 är "går" utelämnat: i det hon vänder sig om och kastar sig i hans armar.

Sid. 365, rad 13: i alla fall kan vi ju säga farväl. Så uppl. 1. I uppl 2 är "ju" utelämnat: i alla fall kan vi säga farväl.

*

FÖRSTA VARNINGEN.

Tryckfel och tryckeriändringar genomgående tidigare upplagor.

Sid. 377, rad 7: Stackare du, och stackare jag! Så hskr. Uppl. 1—2: Stac k a r s du, och stac k a r s jag! Läsfel.

Sid. 378, rad 11: efter som. Så hskr. Uppl. 1—2 (i ett ord): eftersom.

Sid. 380, rad 9: det känns som om jag hade. Så hskr. Uppl. 1—2: o c h känns som jag hade. "Och" i stället för "det" läsfel; utelämnandet av "om" lik eller tryckeriändring.

Sid. 382, rad 9: härom dagen. Så hskr. Uppl. 1—2 (i tre ord): här om dagen.

— rad 16: vi har. Så hskr. Uppl. 1—2: vi h a.

Sid. 383, rad 9: aldra. Så hskr. Uppl. 1—2: allra.

Sid. 384, rad 13: det samma. Så hskr. Uppl. 1—2 (i ett ord): detsamma.

Sid. 385, rad 18: straxt. Så hskr. Uppl. 1—2: strax. Så ock eljes.

Sid. 392, (petit-)rad 3: fingerna. Så hskr. Uppl. 1—2: fingrarna. Så ock sid. 395, (petit-)rad 17.

— rad 7: tvärtom. Så hskr. Uppl. 1—2 (i två ord): tvärt om. Så ock sid. 400, rad 5.

— rad 9: källarn. Så hskr. Uppl. 1—2: källar e n.

— (petit-)rad 19: huvut. Så hskr. Uppl. 1—2: huvud e t.

Ändringar av Strindberg i hskr. eller i korrektur till uppl. 1.

Sid. 371: Titeln lyder i hskr.: Första tanden.

Sid. 383, rad 14: herr Brunner. Hskr.: herr Geismar. Så ock på övriga ställen där namnet Brunner förekommer.

Sid. 393, rad 5; Ni är rädd att jag skall förleda er. Hskr.: Ni är rädd att jag skall förf ö r a er.

Variation i uppl. 2. (S. D. A.)

Sid. 389, rad 4: en ljuv tröst i plågan. Så uppl. 1. Uppl. 2: en ljuv tröst i l i d a n d e t.

*

LEKA MED ELDEN.

Tryckfel i uppl. 1.

Sid. 435, rad. 5—6: ty det missklär er mer än andra. Så uppl. 2. Uppl. 1: missklär er mer än andra i...; meningslöst.

Ändringar av Strindberg i uppl. 2.

Sid. 408, rad 8: om jag inte kände Knut. Så uppl. 2. Uppl. 1: om inte jag kände Knut.

Sid. 409, rad 2: Det är ett förbannat drag. Så uppl. 2. Uppl. 1: Det är d å ett förbannat drag.

Sid. 424, rad. 21—22: Ni kan vara säker. Så uppl. 2. Uppl. 2: Ni kan vara a l l d e l e s säker.

Sid. 443, rad. 12—13: så älskar jag honom, som en bror, en syster... Så uppl. 2. Uppl. 1: — — en syster, e n h u s t r u!

Sid. 446, rad. 15—16: Kan ni tänka er att han gått så långt i nedrighet, att han i nödfall ville avstå mig. Så uppl. 2. Uppl. 1: — — att han gick så långt — — att han — — ville avstå mig.

Sid. 448, rad. 13—14: då jag bjudit er båda till mig. Så uppl. 2. I uppl. 1 saknas "båda".

Sid. 451, rad 6: timma. Så uppl. 2. Uppl. 1: tim m e.

Tryckfel i uppl. 2. (S. D. A.)

Sid. 406, rad 6: lite fetare. Så uppl. 1. Uppl. 2 li t e t fetare.

Sid. 417, rad 1: Ni ha. Så uppl. 1. Uppl. 2: Ni h a r.

Sid. 451, rad. 17—18: nu när jag är vuxen! Så uppl. 1. I uppl. 2 saknas "är".

Sid. 458, rad 8: omsams. Så uppl. 1, som dock har tryckfel: om s a n s. Uppl. 2 (i två ord): om sams.

Sid. 459, rad. 10—11: Men den som råder sitt sinne är bättre än den som städer vinner! Så uppl. 1. I uppl. 2 är "bättre än" uteglömt: Men den som råder sitt sinne är den som städer vinner!

JOHN LANDQUIST.

Pending pres 1996